

ทิศทางการวิจัยทางการศึกษาของชาติ พ.ศ. ๒๕๖๘-๒๕๗๐

โดย สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา

National Research Agenda
Foresight to the future

๓๗๐.๗ ทิศทางการวิจัยทางการศึกษาของชาติ พ.ศ. ๒๕๖๘ - ๒๕๗๐
ส ๖๙๑ ท ๑๕๒ หน้า
ISBN : 978-616-270-500-7

๑. ทิศทางการวิจัย ๒. การวิจัยทางการศึกษา ๓. ชื่อเรื่อง

ทิศทางการวิจัยทางการศึกษาของชาติ พ.ศ. ๒๕๖๘ - ๒๕๗๐

สิ่งพิมพ์ สกศ. อันดับที่ ๑/๒๕๖๘

ISBN 978-616-270-500-7

พิมพ์ครั้งที่ ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๘

จำนวน (e-book)

ผู้จัดพิมพ์เผยแพร่ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา
๙๙/๒๐ ถนนสุขุโทัย เขตดุสิต กรุงเทพฯ ๑๐๓๐๐
โทรศัพท์ ๐๒ ๖๖๘ ๗๑๒๓

Website : <http://www.onec.go.th>

คำนำ

การวิจัยเป็นรากฐานของการพัฒนาในทุกด้าน รวมถึงการพัฒนาการศึกษาด้วย ปัจจุบันมีการวิจัยทางการศึกษาอยู่มากพอสมควร แต่อยู่ในลักษณะกระจัดกระจาย ไม่ไปในทิศทางเดียวกัน และไม่สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาอย่างรวดเร็วในหลากหลายมิติ ประกอบกับประเทศมีงบประมาณด้านการวิจัยที่จำกัด จึงควรใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาในฐานะหน่วยงานด้านนโยบาย แผนและมาตรฐานการศึกษาระดับชาติพิจารณาว่า หากมีกรอบทิศทางการวิจัยทางการศึกษาของชาติ จะเป็นเครื่องมือและแนวทางสำหรับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องใช้เป็นแนวทางสร้างและส่งเสริมการวิจัยเพื่อการพัฒนาและสร้างองค์ความรู้ใหม่ ๆ และนำไปสู่การพัฒนาการศึกษาของชาติ นอกจากนี้การวิจัยยังเป็นกลไกสำคัญในการช่วยค้นหาคำตอบสำหรับการแก้ไขปัญหาในปัจจุบัน ป้องกัน เตรียมความพร้อม และรับมือกับการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาและการเปลี่ยนแปลงที่อาจส่งผลกระทบต่อการศึกษาที่จะเกิดขึ้นในอนาคต เพื่อให้ทราบทิศทางและสามารถดำเนินการเพื่อมุ่งสู่เป้าหมายเดียวกัน และเกิดพลังร่วมในการขับเคลื่อนการพัฒนาการศึกษา รวมทั้งทำให้เกิดการใช้ประโยชน์จากผลงานวิจัยอย่างแท้จริง กรอบทิศทางการวิจัยทางการศึกษาของชาติจึงเปรียบเสมือนเป็นเข็มทิศที่ชี้ให้เห็นถึงเส้นทางและกรอบแนวทางการดำเนินงานไปสู่เป้าหมายในการพัฒนาการศึกษาของชาติต่อไป

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาจึงได้จัดทำกรอบทิศทางการวิจัยทางการศึกษาของชาติ พ.ศ. ๒๕๖๘ - ๒๕๗๐ ฉบับนี้ขึ้น เพื่อใช้เป็นแนวทางสำหรับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการสร้างงานวิจัยเพื่อการปรับปรุง แก้ไข พัฒนา และสร้างองค์ความรู้ใหม่ ๆ ในการพัฒนาการศึกษาที่มุ่งสู่ทิศทางเดียวกัน ตลอดจนใช้เป็นกรอบแนวทางในการวางแผน การวิจัย และทำให้เกิดการใช้ประโยชน์จากผลงานวิจัยอย่างแท้จริง รวมถึงตอบสนองต่อความต้องการและทิศทางการพัฒนาประเทศ ซึ่งเอกสารฉบับนี้ได้รับความร่วมมืออย่างดียิ่งจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย อาทิ ผู้กำหนดนโยบาย ผู้บริหารสถานศึกษา ครู และบุคลากรทางการศึกษา นักเรียน/นักศึกษา ผู้ปกครอง ภาคเอกชน และนักวิชาการ/ผู้ทรงคุณวุฒิทางการศึกษา ที่ร่วมให้ข้อมูล แลกเปลี่ยนข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการกำหนดกรอบทิศทางการวิจัยทางการศึกษาของชาติ สำนักงานฯ ขอขอบคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้ และหวังเป็นอย่างยิ่งว่ากรอบทิศทางการวิจัยทางการศึกษาของชาติ พ.ศ. ๒๕๖๘ - ๒๕๗๐ จะเป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องที่จะร่วมใช้การวิจัยเป็นฐานในการพัฒนาการศึกษาและพัฒนาประเทศร่วมกันต่อไป

(รองศาสตราจารย์ประวิต เอรารวรรณ)

เลขาธิการสภาการศึกษา

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร

การวิจัยทางการศึกษาเป็นการศึกษาและสำรวจสถานการณ์ทางการศึกษา เพื่อกำหนดหลักการหรือแนวทางการดำเนินงานที่จะนำไปใช้ในการสนับสนุนและส่งเสริมการพัฒนาการศึกษา โดยมีกระบวนการดำเนินงานที่เป็นระบบ เพื่อให้ได้ผลลัพธ์ที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาการศึกษาได้อย่างแท้จริง แม้ว่าปัจจุบันหลายหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษามีการจัดทำงานวิจัยทางการศึกษาเป็นจำนวนมาก และหลากหลายประเด็น แต่ยังไม่ค่อยมีผลกระทบต่อพัฒนาการศึกษาย่างมีพลัง เนื่องจากส่วนใหญ่ยังเป็นลักษณะต่างคนต่างกำหนดเป้าหมายไม่ได้มุ่งไปทิศทางเดียวกัน ดังนั้น การกำหนดเป็นกรอบทิศทางทางการวิจัยทางการศึกษาของชาติจะช่วยให้เกิดการชี้ทิศทางในภาพรวมของประเทศ ด้วยจะช่วยให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้มองเห็นภาพและเป้าหมายร่วมกัน และสามารถนำไปเป็นแนวทางในการจัดทำงานวิจัยเพื่อการพัฒนาและสร้างองค์ความรู้ใหม่ ๆ ในการพัฒนาการศึกษา รวมทั้งค้นหาคำตอบสำหรับการแก้ไขปัญหา และเตรียมความพร้อมต่อการรับมือกับการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาที่จะเกิดขึ้นในอนาคต เพื่อนำการศึกษาของประเทศไทยไปสู่เป้าหมายที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๖๐ และยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี รวมทั้งเป็นการกำหนดแนวทางในการส่งเสริม สนับสนุนให้หน่วยงานทุกระดับการศึกษาที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนทุกภาคส่วนใช้เป็นกรอบแนวทางในการวางแผน การวิจัย และทำให้เกิดการใช้ประโยชน์จากผลงานวิจัยอย่างแท้จริง เพื่อตอบสนองต่อความต้องการและทิศทางการพัฒนาประเทศ

การศึกษาวิจัยเพื่อจัดทำกรอบทิศทางทางการวิจัยทางการศึกษาของชาติ พ.ศ. ๒๕๖๕ - ๒๕๗๐ ในครั้งนี้มีเป้าหมายเพื่อให้ประเทศมีทิศทางและเป้าหมายของการวิจัยทางการศึกษาร่วมกัน อันจะส่งผลให้เกิดการวิจัยที่มีพลังร่วม (Synergy) และกำหนดวัตถุประสงค์ไว้ ๔ ประการ คือ ๑) เพื่อศึกษาสถานการณ์ ความท้าทาย ทิศทาง และแนวโน้มการพัฒนาและการวิจัยทางการศึกษาของประเทศไทยและต่างประเทศ ๒) เพื่อศึกษาวิเคราะห์ความต้องการ ประเด็นปัญหา และเป้าหมายทางการศึกษาที่จะนำไปสู่การพัฒนาเป็นงานวิจัยทางการศึกษา ๓) เพื่อสังเคราะห์งานวิจัยทางการศึกษาของประเทศไทย และ ๔) เพื่อจัดทำกรอบทิศทาง การวิจัยทางการศึกษาของชาติ พ.ศ. ๒๕๖๕ - ๒๕๗๐ โดยครอบคลุมกลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ กลุ่มผู้ใช้งานวิจัยทางการศึกษาเพื่อกำหนดนโยบาย หรือเพื่อพัฒนางานในส่วนที่เกี่ยวข้อง กลุ่มนักวิจัย เช่น บุคลากรและหน่วยงานที่จัดการศึกษาทุกระดับ และกลุ่มผู้รับประโยชน์จากงานวิจัยทางการศึกษา สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลใช้การวิเคราะห์เนื้อหาและกระบวนการการมองอนาคต (Foresight) ตามกรอบแนวคิดดังนี้

กรอบแนวคิดในการจัดทำทิศทางการวิจัยทางการศึกษาของชาติ พ.ศ. ๒๕๖๘ – ๒๕๗๐

การจัดทำกรอบทิศทางการวิจัยทางการศึกษาของชาติ พ.ศ. ๒๕๖๘ - ๒๕๗๐ เน้นกระบวนการวิเคราะห์ด้วยการมองอนาคต (Foresight) โดยในการพัฒนากรอบทิศทางการวิจัยทางการศึกษาของชาติ พ.ศ. ๒๕๖๘ - ๒๕๗๐ ประกอบด้วย ๔ ขั้นตอน คือ ๑) วิจัยเอกสาร ๒) วิเคราะห์ด้วยการมองอนาคตตามองค์ประกอบของกระบวนการมองอนาคตโดย (๑) สแกน (Scan) หาสัญญาณการเปลี่ยนแปลงที่กระทบกับการพัฒนาการศึกษาและการวิจัยทางการศึกษา และวิเคราะห์แนวโน้มอนาคต และ (๒) วิเคราะห์ ๓มิติ และจัดลำดับความสำคัญตามประเด็นมุมมองต่ออนาคต และนัยยะต่อการวางแผน ๓) วิเคราะห์ ๓ มิติ (3 Dimensions) คือความต้องการใช้ประโยชน์จากงานวิจัยเทียบกับความเร่งด่วน ผลกระทบของงานวิจัยกับพลวัต และความเป็นไปได้ และ ๔) การตัดสินใจแบบมีส่วนร่วมหลายชั้น ได้แก่ การประชุมคณะทำงาน การสนทนากลุ่ม ๕ กลุ่ม การประชุมหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง การรับฟังความคิดเห็นจากผู้ทรงคุณวุฒิ และการพิจารณาโดยคณะกรรมการสภาการศึกษาด้านวิจัย เทคโนโลยีดิจิทัลและนวัตกรรมด้านการศึกษา และคณะกรรมการสภาการศึกษาต่อไป โดยจากการศึกษา วิเคราะห์ สังเคราะห์ ข้อมูลที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งการปรับปรุงตามข้อคิดเห็น/ข้อเสนอแนะที่ได้จากการประชุมเชิงปฏิบัติการฯ การประชุมรับฟังความคิดเห็นจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ผู้ทรงคุณวุฒิ และการประชุมคณะอนุกรรมการสภาการศึกษาด้านวิจัย เทคโนโลยีดิจิทัล และนวัตกรรม ครั้งที่ ๒/๒๕๖๗ จึงสรุปผลการวิจัยและจัดทำข้อเสนอกรอบทิศทางการวิจัยทางการศึกษาของชาติ พ.ศ. ๒๕๖๘ - ๒๕๗๐ ได้ดังนี้

๑. สถานการณ์ ความท้าทาย ทิศทางและแนวโน้มการพัฒนาการศึกษาและการวิจัยทางการศึกษาของประเทศไทยและต่างประเทศ

จากการทบทวนวรรณกรรม เอกสารและข้อมูลที่เกี่ยวข้อง และการประชุมรับฟังความคิดเห็นจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย มีข้อค้นพบสำคัญสรุปได้ดังนี้

๑.๑ สถานการณ์และความท้าทายของการจัดการศึกษา

สถานการณ์การจัดการศึกษาจากผลการจัดการศึกษาตามเป้าหมายของแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๗๕ ในระยะ ๕ ปีแรกของแผน (พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๖๔) เมื่อพิจารณาตามตัวชี้วัดเป้าหมาย

๕ ด้าน ได้แก่ ด้านการเข้าถึงโอกาสทางการศึกษา (Access) ความเท่าเทียมทางการศึกษา (Equity) คุณภาพการศึกษา (Quality) ประสิทธิภาพ (Efficiency) และการตอบโจทย์บริบทที่เปลี่ยนแปลง (Relevancy) พบว่าบรรลุตามเป้าหมายเพียง ๑๘ ตัวชี้วัดจากทั้งหมด ๕๒ ตัวชี้วัด โดยบางเป้าหมายยังไม่มีตัวชี้วัดใดบรรลุเกณฑ์เป้าหมายเลย หรือบางตัวชี้วัดไม่มีข้อมูลเพียงพอที่ใช้ในการประเมินผล ซึ่งแสดงให้เห็นว่ายังมีตัวชี้วัดของแผนการศึกษาแห่งชาติอีกเป็นจำนวนมากที่ไม่บรรลุตามวัตถุประสงค์ นอกจากนี้ ผลการประเมินการพัฒนาทักษะพื้นฐานชีวิต เพื่ออนาคตที่ยั่งยืนของประเทศไทย โดยกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษาร่วมกับธนาคารโลก พบว่า ไทยเผชิญวิกฤติด้านทักษะ โดยเยาวชนและผู้ใหญ่มีทักษะพื้นฐานต่ำกว่าเกณฑ์ในสัดส่วนที่สูงมาก

ความท้าทายของการจัดการศึกษา โดยเมื่อพิจารณาจากมุมมองต่ออนาคต (Perspectives about the Futures) พบข้อมูลที่เกี่ยวข้องสรุปได้ว่า **สัญญาณการเปลี่ยนแปลง (Signals of Change)** จากการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในปัจจุบันของการพัฒนาการศึกษาและมีนัยสำคัญในอนาคต มีทั้งสิ้น ๔ สัญญาณ ได้แก่ (๑) สัญญาณการเปลี่ยนแปลงด้านความต้องการแรงงาน (๒) สัญญาณการเปลี่ยนแปลงด้านประชากร เศรษฐกิจ สังคม (๓) สัญญาณการเปลี่ยนแปลงด้านการเรียนรู้ และ (๔) สัญญาณการเปลี่ยนแปลงด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี พัฒนาของระบบบริหารจัดการข้อมูลขนาดใหญ่ทำให้การจัดเก็บและเชื่อมโยงข้อมูลทำได้มีประสิทธิภาพ การพัฒนาของปัญญาประดิษฐ์ทำให้การวิเคราะห์ประมวลผลข้อมูลมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น รวมทั้งการพัฒนาของเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาทำให้มีวิธีการและช่องทางสำหรับการเรียนรู้มากขึ้น นอกจากนี้ **สถานการณ์ปัจจุบันที่มีผลต่อการจัดการศึกษา** มีหลายประการ ทั้งเศรษฐกิจไทยหดตัวในระดับที่รุนแรง ซึ่งภาวะวิกฤตินี้ส่งผลกระทบต่อการทำงาน การผลิต การส่งออก การจ้างงาน และรายได้ของครัวเรือน ความเคลื่อนไหวทางสังคม อาทิ การว่างงาน ที่ส่งผลกระทบต่อภาคการผลิต การบริการและภาคอุตสาหกรรม ทักษะดิจิทัลมีความสำคัญมากขึ้นต่อวิถีชีวิตและการปฏิบัติงาน เทคโนโลยีเข้ามามีบทบาทสำคัญมากขึ้นในภาคการเงินและการทำงาน ไทยเริ่มเข้าสู่สังคมไร้เงินสด ความเคลื่อนไหวทางการเมืองที่ส่งผลกระทบต่อเสถียรภาพของรัฐบาล และไทยต้องเผชิญกับปัญหาและการเปลี่ยนแปลงที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมหลายครั้ง และจำนวนสถานศึกษาและผู้เรียนมีแนวโน้มลดลงทุกปี ที่เป็นผลจากอัตราการเกิดและจำนวนเด็กที่ลดลง ซึ่งปัจจัยดังกล่าวข้างต้น ล้วนส่งผลต่อการจัดการศึกษาอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ทั้งทางตรงและทางอ้อม

๑.๒ ทิศทางและแนวโน้มการพัฒนาการศึกษาและการวิจัยทางการศึกษาของไทยและต่างประเทศ

ทิศทางการพัฒนาการศึกษาและการวิจัยทางการศึกษาของไทย จากนโยบายในระดับชาติแสดงให้เห็นความสำคัญของการศึกษาและการวิจัยทางการศึกษาที่ส่งผลกระทบต่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของชาติ ดังจะเห็นได้จาก **นโยบายรัฐบาลด้านการศึกษา** (นางสาวแพทองธาร ชินวัตร นายกรัฐมนตรี) ที่แถลงต่อรัฐสภา ที่เน้นให้ความสำคัญเรื่อง “ทุนมนุษย์” ที่เป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาประเทศ โดยในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาได้กำหนดแนวทางดำเนินการนโยบายด้านการศึกษาที่จะเร่งส่งเสริมผลักดันให้เกิดการพัฒนาคอนไทยทุกช่วงวัย และ**แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่สิบสาม พ.ศ. ๒๕๖๖ – ๒๕๗๐** ได้กำหนดเป้าหมายหลักของการพัฒนา โดยเฉพาะประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา คือ การพัฒนาคอนสำหรับโลกยุคใหม่ มุ่งพัฒนาให้คนไทยมีทักษะและคุณลักษณะที่เหมาะสมกับโลกยุคใหม่ นอกจากนี้ **ในส่วนของต่างประเทศ** มี**สถานการณ์และแนวโน้มการพัฒนาการศึกษาระดับสากลหลายประการ** อาทิ เป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Sustainable Development Goals : SDGs) วิสัยทัศน์การศึกษา ๒๕๙๓ (Education 2050) แนวโน้มนโยบายการศึกษา พ.ศ. ๒๕๖๖ (ค.ศ. ๒๐๒๓) (Education Policy Outlook ๒๐๒๓) การสร้างตลาดแรงงานที่มีประสิทธิภาพและเท่าเทียมกันต้องให้ความสำคัญกับทักษะเป็นอันดับแรก (Putting Skills First :

Opportunities for Building Efficient and Equitable Labor Markets 2024) การประชุมระดับโลกว่าด้วยการศึกษาและทักษะแห่งอนาคตในปี พ.ศ. ๒๕๗๓ (The Global Forum on the Future of Education and Skills 2030) การเฝ้าระวังการเงินเพื่อการศึกษา พ.ศ. ๒๕๖๖ (Education Finance Watch (EFW) 2023) กรอบการประเมินการศึกษาความเป็นพลเมืองและความเป็นพลโลก พ.ศ. ๒๕๖๕ (Assessment Framework : International Civic and Citizenship Education Study 2022) และนโยบายของสหภาพยุโรป ๒๐๒๑ ล้วนมีประเด็นที่สอดคล้องกันเกี่ยวกับแนวโน้มและทิศทางการพัฒนาการศึกษาในอนาคต โดยสามารถสรุปประเด็นการวิจัยทางการศึกษาซึ่งได้มาจากการวิเคราะห์สถานการณ์และความท้าทายของการวิจัยทางการศึกษา และแนวโน้มและทิศทางการพัฒนาการวิจัยทางการศึกษาของไทยและต่างประเทศ ซึ่งพบความสอดคล้องของข้อมูลดังกล่าวที่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน จึงสามารถสรุปเป็นประเด็นการวิจัยทางการศึกษาที่คาดว่าจะส่งผลต่อแนวโน้มการพัฒนาการศึกษา จำนวน ๘ ประเด็น ประกอบด้วย ๑) การเรียนรู้ตลอดชีวิต ๒) การศึกษาที่มีคุณภาพ ๓) ความเสมอภาค - ลดความเหลื่อมล้ำ ๔) การพัฒนาทักษะที่จำเป็น และการ Re-Skills /Up-Skills ที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน ๕) เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา/การเรียนรู้ ๖) การศึกษาเพื่อสังคมสีเขียว ๗) ประสิทธิภาพทางการศึกษา และ ๘) ความเป็นพลเมืองและพลโลก

๒. ความต้องการ ประเด็นปัญหา และเป้าหมายทางการศึกษาที่จะนำไปสู่การพัฒนาเป็นงานวิจัยทางการศึกษา

จากผลการวิเคราะห์ความสอดคล้องของประเด็นแนวโน้มการพัฒนาการศึกษาขององค์กรระหว่างประเทศและประเทศไทย ซึ่งสรุปได้ ๘ ประเด็นหลัก ได้แก่ ๑) การเรียนรู้ตลอดชีวิต ๒) การศึกษาที่มีคุณภาพ ๓) ความเสมอภาค - ลดความเหลื่อมล้ำ ๔) การพัฒนาทักษะที่จำเป็น และการ Re-Skills /Up-Skills ที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน ๕) เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา/การเรียนรู้ ๖) การศึกษาเพื่อสังคมสีเขียว ๗) ประสิทธิภาพทางการศึกษา และ ๘) ความเป็นพลเมืองและพลโลก และจากการสนทนากลุ่มการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้อง พบว่า ในช่วงระยะ ๓ ปีของเป้าหมายกรอบวิจัยเป็นระยะสั้น ดังนั้น ประเด็นการวิจัยทางการศึกษาที่ต้องการใช้ประโยชน์เร่งด่วน ประเด็นการวิจัยทางการศึกษาที่มีผลกระทบสูงต่อการพัฒนาการศึกษา และประเด็นการวิจัยทางการศึกษาที่มีความเป็นไปได้ในเชิงนโยบายช่วง ๓ ปี จึงเป็นมิติสำคัญที่ต้องพิจารณาในการจัดทำกรอบทิศทางการวิจัยทางการศึกษาของชาติในครั้งนี้ สรุปได้ดังนี้

๑) ความต้องการใช้ประโยชน์จากงานวิจัยแต่ละประเด็นตามความเร่งด่วน โดยที่กรอบการวิจัยทางการศึกษาของชาติในครั้งนี้กำหนดระยะเวลา ๓ ปี จึงเรียงลำดับจากความต้องการใช้ประโยชน์จากงานวิจัยมากและเร่งด่วนมากเพื่อให้มีผลงานวิจัยที่ทันต่อระยะเวลาที่ต้องการใช้ประโยชน์ ได้ดังนี้ (๑) การพัฒนาทักษะที่จำเป็น และการ Re-skills/Up-skills ที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน (๒) เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา/การเรียนรู้ (๓) ความเสมอภาค - ลดความเหลื่อมล้ำ (๔) การศึกษาที่มีคุณภาพ (๕) การเรียนรู้ตลอดชีวิต (๖) ประสิทธิภาพทางการศึกษา (๗) ความเป็นพลเมืองและพลโลก และ (๘) การศึกษาเพื่อสังคมสีเขียว

๒) ผลกระทบของงานวิจัยกับพลวัต โดยทั้ง ๘ ประเด็นส่งผลกระทบสูง แต่มีประเด็นที่มีความไม่แน่นอนหรือเปลี่ยนแปลงบ่อยแตกต่างกัน โดยเมื่อเรียงลำดับจากความไม่แน่นอนสูงไปหาน้อย เพื่อให้มีการวิจัยทางการศึกษาให้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงจึงลำดับประเด็นจากความไม่แน่นอนสูงไปหาน้อย เรียงลำดับได้ดังนี้ (๑) การพัฒนาทักษะที่จำเป็น และการ Re-skills/Up-skills ที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน (๒) เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา/การเรียนรู้ (๓) การศึกษาเพื่อสังคมสีเขียว (๔) ความเป็นพลเมืองและพลโลก

(๕) ความเสมอภาค-ลดความเหลื่อมล้ำ (๖) การศึกษาที่มีคุณภาพ (๗) ประสิทธิภาพทางการศึกษา และ (๘) การเรียนรู้ตลอดชีวิต

นอกจากนี้ เมื่อนำประเด็นการวิจัยทางการศึกษามาวิเคราะห์หน้าตางนโยบายเพื่อกำหนดแนวทางในการจัดทำกรอบทิศทางการวิจัยทางการศึกษาของชาติ สามารถแบ่งเป็น ๓ กลุ่ม ดังนี้

กลุ่มที่ ๑ ประเด็นที่มีลำดับความสำคัญสูงมาก โดยเป็นประเด็นที่มีความต้องการใช้ประโยชน์งานวิจัยมาก มีความเร่งด่วน งานวิจัยมีผลกระทบสูง และมีความไม่แน่นอนสูง ซึ่งแม้จะมีงานวิจัยภายใต้ประเด็นนี้อยู่แต่เดิมก็อาจล้าสมัยจึงยังคงมีความจำเป็นต้องมีงานวิจัยใหม่ ๆ อย่างต่อเนื่อง ประกอบด้วย

๑) การพัฒนาทักษะที่จำเป็น และการ Re-skills/Up-skills ที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน โดยทักษะเป็นพื้นฐานของการขับเคลื่อนการเติบโตทางเศรษฐกิจ ซึ่งระบบและกระบวนการพัฒนาทักษะจะช่วยให้เกิดการยกระดับคุณภาพบุคลากร ผลผลิต สนับสนุนการทำงานและการดำรงชีวิต ทั้งนี้ ประเด็นนี้จะรวมไปถึงสมรรถนะด้วย

๒) เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา/การเรียนรู้ โดยเทคโนโลยีมีการพัฒนาอย่างก้าวกระโดด และกลายเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตประจำวันของมนุษย์ รวมทั้งเป็นปัจจัยผลักดันให้ตลาดแรงงานเกิดการเปลี่ยนแปลง ส่งผลต่ออาชีพและการทำงาน รวมถึงทิศทางการพัฒนาประเทศ

กลุ่มที่ ๒ ประเด็นที่มีลำดับความสำคัญสูง เป็นประเด็นที่มีความต้องการใช้ประโยชน์จากงานวิจัยมาก มีความเร่งด่วนมาก และมีผลกระทบสูง แม้ว่าความไม่แน่นอนน้อย แต่ควรมีการวิจัยเพื่อให้เพียงพอกับความต้องการใช้ประโยชน์และพร้อมรองรับผลกระทบที่อาจเกิดขึ้น ได้แก่

๑) ความเสมอภาค - ลดความเหลื่อมล้ำ โดยความเหลื่อมล้ำเป็นปัญหาในการพัฒนาคนและการพัฒนาประเทศ อีกทั้งยังส่งผลให้เกิดความสูญเสียจากการกระจายทรัพยากรทั้งงบประมาณ เงิน และบุคลากรที่ไม่เหมาะสม และเกิดวงจรความเหลื่อมล้ำไม่สิ้นสุด จนส่งผลกระทบกับการพัฒนาประเทศในภาพรวม

๒) การศึกษาที่มีคุณภาพ สถานการณ์การจัดการศึกษาของไทยในเชิงปริมาณพบว่าสามารถจัดการศึกษาได้อย่างทั่วถึง อย่างไรก็ตาม ยังประสบปัญหาเรื่องคุณภาพ ดังจะเห็นได้จากผลการทดสอบและการจัดอันดับในระดับนานาชาติ ซึ่งส่งผลกระทบต่อขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ การแก้ไขปัญหาในประเด็นการศึกษาที่มีคุณภาพ จึงยังเป็นประเด็นที่ผู้เกี่ยวข้องยังมีความต้องการใช้ประโยชน์จากงานวิจัยมาก

๓) การเรียนรู้ตลอดชีวิต เป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืนขององค์การสหประชาชาติได้ให้ความสำคัญกับการเรียนรู้ตลอดชีวิต รวมทั้งแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๓ หมายเหตุที่ ๑๒ ก็ให้ความสำคัญกับการเรียนรู้ตลอดชีวิตเช่นกัน นอกจากนี้ องค์การ UNESCO ตั้งเป้าหมายให้การเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นสิทธิไม่ใช่เพียงแค่ทางเลือก ประเด็นการเรียนรู้ตลอดชีวิตจึงมีความสำคัญสูงและจำเป็นต้องมีหลักฐานงานวิจัยให้พร้อมรองรับการขับเคลื่อนไปสู่เป้าหมายการเรียนรู้ตลอดชีวิต

กลุ่มที่ ๓ ประเด็นที่มีลำดับความสำคัญ โดยเป็นประเด็นที่มีผลกระทบสูง มีความเร่งด่วนมาก แม้จะมีความไม่แน่นอนน้อย และยังมีความต้องการใช้ประโยชน์จากงานวิจัยไม่มาก แต่ควรมีการวิจัยเพื่อให้ได้องค์ความรู้และนวัตกรรมเพื่อพร้อมรองรับผลกระทบที่จะเกิดขึ้น ได้แก่

๑) ประสิทธิภาพทางการศึกษา โดยที่การบริหารจัดการทรัพยากรเพื่อการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพจะช่วยให้มีทรัพยากรเพียงพอที่จะช่วยลดช่องว่างการเรียนรู้ขนาดใหญ่ รวมถึงพัฒนาคุณภาพการศึกษาได้อย่างมีนัยสำคัญ

๒) การศึกษาเพื่อสังคมสีเขียว ปัจจุบันการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว จากภาวะโลกร้อนเข้าสู่ภาวะโลกเดือดและส่งผลกระทบต่อทุกประเทศทั่วโลก เป็นสถานการณ์

ที่จำเป็นที่ทั่วโลกต้องหันมาร่วมมือกันสร้างสังคมสีเขียว ซึ่งการศึกษาเป็นรากฐานที่จะบ่มเพาะและปลูกฝังค่านิยม ทักษะ และแนวปฏิบัติ รวมทั้งมีทักษะเพื่อสังคมสีเขียว

๓) ความเป็นพลเมืองและพลโลก จากการเปลี่ยนแปลงอย่างก้าวกระโดดด้านเทคโนโลยีและการสื่อสาร และสถานการณ์ภูมิรัฐศาสตร์ ส่งผลให้การดำเนินชีวิตของผู้คนในสังคมล้นแล้วแต่ส่งผลกระทบต่อถึงกัน ความเป็นขอบเขตกลายเป็นเส้นแบ่งที่เลื่อนไป ดังนั้น นอกจากความเป็นพลเมืองแล้ว ปัจจุบันความเป็นพลโลกจึงทวีความสำคัญมากขึ้น และจำเป็นต้องมีการวิจัยเพื่อเป็นฐานในการปรับปรุงและพัฒนาความเป็นพลเมืองและพลโลกเพื่อนำไปสู่สังคมที่มีความสุขในภาวะไร้พรมแดน

๓. ผลการสังเคราะห์ทิศทางการวิจัยและงานวิจัยทางการศึกษา

จากการประชุมปฏิบัติการของ ๕ กลุ่มที่เกี่ยวข้องมีความเห็นพ้องกันว่า ทั้ง ๘ ประเด็นส่งผลกระทบต่อสูงกับการพัฒนาการศึกษาและการพัฒนาการวิจัยทางการศึกษา อย่างไรก็ตาม แต่ละกลุ่มมีความเห็นเรื่องความเร่งด่วนและการใช้ประโยชน์จากแต่ละประเด็นแตกต่างกันบ้าง จึงได้มีการสำรวจฐานข้อมูลจาก Google Scholar (Google Scholar) และงานวิจัยของสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาในช่วง พ.ศ. ๒๕๖๔ - ๒๕๖๗ ร่วมด้วยพบว่า ยังมีช่องว่าง (Gap) การวิจัยทางการศึกษาที่ควรส่งเสริมให้มีการวิจัยในทั้ง ๘ ประเด็น แต่ช่องว่างของแต่ละประเด็นอาจกว้าง-แคบแตกต่างกัน รวมทั้งมีข้อสังเกตว่างานวิจัยเพื่อสังคมสีเขียวเป็นช่องว่างขนาดใหญ่มาก นอกจากนี้ งานวิจัยเชิงระบบนิเวศการเรียนรู้ (Learning Ecosystem) ยังมีจำนวนน้อยเมื่อเทียบกับงานวิจัยเชิงนวัตกรรมการเรียนรู้ (Learning Innovation) และแม้จะมีงานวิจัยด้านนโยบายในหลายประเด็นแล้วแต่ยังคงมีปัญหาการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติอย่างมาก จึงควรสนับสนุนการวิจัยเพื่อนำนโยบายสู่การปฏิบัติ (Implementation Research) เพื่อให้มีความเชื่อมต่อและต่อเนื่องกันทั้งในเชิงนโยบายและเชิงปฏิบัติได้โดยไม่ติดขัดด้วย

นอกจากนี้ จากการวิเคราะห์คาดการณ์เชิงมหัพภาคทัศน์การวิจัยทางการศึกษาไทย ปี ๒๕๗๐ เมื่อใช้ “นโยบายและเป้าหมายเชิงยุทธศาสตร์ในการทำวิจัย” และ “ทรัพยากรที่สนับสนุนการวิจัยทางการศึกษา” เป็นตัวอธิบายลักษณะของแต่ละฉากทัศน์ ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นในแต่ละฉากทัศน์ มีดังนี้ **ฉากทัศน์ที่ ๑ Elephant Scenario (+,+)** เป็นฉากทัศน์ทางการวิจัยที่ทุกปัจจัยมีค่าเป็นบวก คือ มีเป้าหมายและยุทธศาสตร์ในการทำวิจัยที่ชัดเจนในการดำเนินการ และมี ทรัพยากรที่ครบถ้วนเพียงพอ จึงเป็นฉากทัศน์ที่พึงประสงค์ มีการวิจัยทางการศึกษาที่ประสบความสำเร็จ สามารถนำองค์ความรู้ที่ได้ไปสู่การพัฒนาการศึกษาได้อย่างแท้จริง **ฉากทัศน์ที่ ๒ Eagle Scenario (+,-)** เป็นฉากทัศน์ทางการวิจัยที่มีทั้งปัจจัยที่มีค่าเป็นบวกและลบ คือ มีเป้าหมายและยุทธศาสตร์ในการทำวิจัยที่ชัดเจนในการดำเนินการ แต่ทรัพยากรที่ใช้ดำเนินการไม่เพียงพอ จึงทำให้การวิจัยไม่มีผลกระทบเพียงพอที่จะเปลี่ยนแปลงหรือพัฒนาการศึกษาได้อย่างที่ควรจะเป็น **ฉากทัศน์ที่ ๓ Ant Scenario (-,+)** เป็นฉากทัศน์ทางการวิจัยที่มีทั้งปัจจัยที่มีค่าเป็นลบและบวก คือ ขาดเป้าหมายและยุทธศาสตร์ในการทำวิจัยที่ชัดเจนในการดำเนินการ แม้จะมีทรัพยากรที่ใช้ดำเนินการอย่างเพียงพอ แต่ก็ไม่สามารถบรรลุเป้าหมายได้ตามต้องการ ทำให้งานวิจัยไม่มีประสิทธิภาพและไม่เกิดประโยชน์ต่อการจัดการศึกษาเท่าที่ควร และ **ฉากทัศน์ที่ ๔ Duck Scenario (-,-)** เป็นฉากทัศน์ทางการวิจัยที่ทุกปัจจัยมีค่าเป็นลบ คือ ขาดเป้าหมายและยุทธศาสตร์ในการทำวิจัยที่ชัดเจนในการดำเนินการ และทรัพยากรที่ใช้ดำเนินการไม่เพียงพอ จึง ไม่สามารถสร้างการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาได้อย่างใดอย่างหนึ่งให้เกิดขึ้นกับระบบการศึกษาได้อย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งปัจจุบันสภาการวิจัยทางการศึกษาของไทยจัดอยู่ในฉากทัศน์ที่ ๓ ดังนั้นการมีกรอบทิศทางการวิจัยทางการศึกษาของชาติ จะช่วยให้มีโอกาสขยับสถานะไปอยู่ในฉากทัศน์ที่ ๒ หรือ ๑ ได้มากขึ้น

๔. กรอบทิศทางการวิจัยทางการศึกษาของชาติ พ.ศ. ๒๕๖๘ - ๒๕๗๐

ผลการศึกษารวบรวมไปสู่อำนาจจัดทำข้อเสนอกรอบทิศทางการวิจัยทางการศึกษาของชาติ พ.ศ. ๒๕๖๘ - ๒๕๗๐ ดังนี้

การส่งเสริมให้เด็ก เยาวชน และประชาชนในชาติเข้าถึงและได้รับการศึกษาที่ดี ช่วยให้ทุกคนตระหนักถึงศักยภาพของตนเอง เป็นรากฐานของพลังเสริมสร้างสังคมและช่วยขับเคลื่อนเศรษฐกิจของชาติ อย่างไรก็ตามสิ่งที่ช่วยทำให้เกิดการพัฒนาการศึกษาที่ดีได้นั้นต้องอาศัยปัจจัยที่สำคัญคือ "ทางเลือกที่ดีที่สุด" ซึ่งควรมาจากหลักฐานการวิจัยและหลักฐานเชิงประจักษ์ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาตระหนักถึงความสำคัญนี้จึงได้จัดทำกรอบทิศทางการวิจัยทางการศึกษาของชาติ พ.ศ. ๒๕๖๘ - ๒๕๗๐ ขึ้น โดยใช้ฐานของการศึกษาวิจัยและวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ เพื่อกำหนดประเด็นทางการศึกษาที่มีความต้องการใช้ประโยชน์ที่มีความเร่งด่วนที่ต้องใช้งาน มีผลกระทบต่อการพัฒนาการศึกษาในสภาพการณ์ที่มีความไม่แน่นอนของสภาพเศรษฐกิจและสังคม และเป็นประเด็นที่สอดคล้องกับสัญญาณการเปลี่ยนแปลงและแนวโน้ม รวมทั้งทิศทางของโลก อย่างไรก็ตาม ประเด็นการวิจัยนี้ไม่สามารถครอบคลุมการวิจัยทั้งหมดทุกประเด็น แต่เป็นประเด็นกรอบทิศทางการวิจัยทางการศึกษาที่สอดคล้องและจำเป็นสำหรับช่วงเวลา ๓ ปีนี้ (พ.ศ. ๒๕๖๘ - ๒๕๗๐) โดยได้กำหนดกรอบทิศทางการวิจัยทางการศึกษาของชาติไว้ จำนวน ๘ ประเด็นที่รองรับเป้าหมายการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ซึ่งจะครบกำหนดในอีก ๖ ปีข้างหน้า ทั้งนี้ เป็นการกำหนดกรอบทิศทางการวิจัยทางการศึกษาเฉพาะประเด็นหลัก ส่วนประเด็นโดยละเอียดขึ้นอยู่กับความสนใจในการวิจัย เพื่อให้เกิดนวัตกรรมและความยืดหยุ่นในการวิจัย และในสภาวะการณ์โลกที่มีการเปลี่ยนแปลงรวดเร็วมาก งานวิจัยที่มีอยู่เดิมอาจใช้ประโยชน์ไม่ได้จำนวนมาก เนื่องจากไม่สอดคล้องกับสภาพปัจจุบันและสภาพการเปลี่ยนแปลง ดังนั้น กรอบทิศทางการวิจัยทางการศึกษาของชาติ พ.ศ. ๒๕๖๘ - ๒๕๗๐ จึงมุ่งส่งเสริมให้มีการวิจัยใน ๘ ประเด็นที่ส่งผลกระทบต่อการศึกษาข้างต้น ทั้งในส่วนของนโยบายและปฏิบัติ โดยครอบคลุมทั้งการวิจัยพื้นฐาน (Fundamental Research) และการวิจัยสิ่งที่เกิดขึ้นใหม่ (Emerging Research) ดังนี้

ด้านที่ ๑ การวิจัยเพื่อพัฒนาแนวคิด ระบบ โครงสร้าง และการจัดการศึกษาที่รองรับและตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงในทุกมิติ ทั้งในมิติสังคม เศรษฐกิจ ประชากร และการเมืองการปกครอง โดยมีเป้าหมายที่การเกิดองค์ความรู้หรือข้อเสนอใหม่ในการพัฒนาการจัดการศึกษาให้รองรับและตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ ทุกมิติ และมีระบบนิเวศทางการศึกษา (Ecosystem) ที่เอื้อต่อการเรียนรู้และการเปลี่ยนแปลง โดย**ประเด็นวิจัยทางการศึกษาภายใต้ด้านที่ ๑ ประกอบด้วย ๑) การเรียนรู้ตลอดชีวิต** ตัวอย่างการวิจัยพื้นฐาน (Fundamental Research) เช่น ระบบส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต ระบบการศึกษาแบบไร้รอยต่อ ธนาคารหน่วยกิต สภาพแวดล้อม และนิเวศการเรียนรู้ และตัวอย่างการวิจัยในประเด็นที่เกิดขึ้นใหม่ (Emerging Research) เช่น คุนวุฒิมicro (Micro-Credential) Micro-learning Nano degrees Learning City และ Co-learning Spaces เป็นต้น และ **๒) การศึกษาเพื่อสังคมสีเขียว** ตัวอย่างการวิจัยพื้นฐาน (Fundamental Research) เช่น นโยบายการศึกษาสีเขียว การเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม หลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนเพื่อสังคมสีเขียวและเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และการจัดการเรียนการสอนเพื่อให้นักเรียนมีทัศนคติและทักษะที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม เป็นต้น และตัวอย่างการวิจัยในประเด็นที่เกิดขึ้นใหม่ (Emerging Research) เช่น นวัตกรรมด้านหลักสูตร สื่อ และการจัดการเรียนการสอนเพื่อสังคมสีเขียว เป็นต้น

ด้านที่ ๒ การวิจัยเพื่อกำหนดระบบการผลิตและพัฒนาทักษะกำลังคน ผู้เรียน และบุคลากรทางการศึกษาที่มุ่งสู่การยกระดับผลิตภาพโดยรวมของประเทศ โดยมีเป้าหมายให้เกิดองค์ความรู้หรือข้อเสนอใหม่ที่ใช้ในการพัฒนาทักษะของผู้เรียนทุกช่วงวัย รวมทั้งบุคลากรทางการศึกษาทุกประเภท ที่เพียงพอ

ในการยกระดับผลิตภาพโดยรวมของประเทศ โดยประเด็นวิจัยทางการศึกษาภายใต้ด้านที่ ๒ ประกอบด้วย

๑) การพัฒนาทักษะที่จำเป็น และการ Re-skills/Up-skills ที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน ตัวอย่างการวิจัยพื้นฐาน (Fundamental Research) เช่น ทักษะในอนาคตที่ประเทศมีความต้องการเพื่อสนับสนุนการเติบโตทางเศรษฐกิจ ทักษะที่จำเป็น โดยเฉพาะทักษะพื้นฐาน (อาทิ การอ่าน) ระบบการส่งต่อและเชื่อมโยงในการพัฒนาทักษะ ความท้าทายและโอกาสด้านทักษะที่สถานศึกษาเผชิญอยู่ ความท้าทายและโอกาสด้านเงินทุน ระบบ และตลาดสำหรับการเพิ่มการมีส่วนร่วมในการศึกษาด้านเทคนิค การฝึกงานอันเป็นการช่วยเพิ่มพูนและพัฒนาทักษะ การปรับหลักสูตรเพื่อที่มุ่งเน้นทักษะและสมรรถนะ การจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาทักษะ และการเสริมสร้างสมรรถนะผู้เรียนที่เชื่อมโยงกับการทำงาน เป็นต้น และตัวอย่างการวิจัยในประเด็นที่เกิดขึ้นใหม่ (Emerging Research) เช่น นวัตกรรมระบบการ Re-Skills และ Up-Skills ที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน ทักษะที่จำเป็นสำหรับอนาคตที่เกิดขึ้นใหม่ ๆ นวัตกรรมหลักสูตร และการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นทักษะและสมรรถนะ รวมถึงทักษะสำหรับผู้สูงอายุด้วย เป็นต้น

๒) ความเป็นพลเมืองและพลโลก ตัวอย่างการวิจัยพื้นฐาน (Fundamental Research) เช่น คุณลักษณะและการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองและพลโลก และการบูรณาการการบ่มเพาะความเป็นพลเมืองและพลโลกในหลักสูตรและการเรียนการสอน เป็นต้น และตัวอย่างการวิจัยในประเด็นที่เกิดขึ้นใหม่ (Emerging Research) เช่น พลเมืองดิจิทัล ช่องว่างระหว่างรุ่น (Generation Gap) และการจัดการเรียนการสอนที่เหมาะสม เป็นต้น

ด้านที่ ๓ การวิจัยเพื่อพัฒนาประสิทธิภาพระบบบริหารจัดการการศึกษาที่มุ่งสู่การเพิ่มขีดความสามารถทางการแข่งขันทางการศึกษาในระดับนานาชาติ โดยมีเป้าหมายให้เกิดองค์ความรู้หรือข้อเสนอใหม่ในการพัฒนาการบริหารจัดการการศึกษา รวมถึงการบริหารจัดการระบบนิเวศทางการศึกษา (Ecosystem) ที่นำไปสู่การเพิ่มขีดความสามารถทางการแข่งขันทางการศึกษาในระดับนานาชาติ โดยประเด็นวิจัยทางการศึกษาภายใต้ด้านที่ ๓ ประกอบด้วย

๑) การศึกษาที่มีคุณภาพ ตัวอย่างการวิจัยพื้นฐาน (Fundamental Research) เช่น การพัฒนาคุณภาพสถานศึกษา และการยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียน นวัตกรรมทางการศึกษาเพื่อรองรับรูปแบบการศึกษาที่หลากหลาย และการจัดการเรียนการสอนที่ยืดหยุ่น เป็นต้น และตัวอย่างการวิจัยในประเด็นที่เกิดขึ้นใหม่ (Emerging Research) เช่น นวัตกรรมการเรียนการสอน นวัตกรรมการแนะแนว และนวัตกรรมการติดตามประเมินผลแพลตฟอร์มการศึกษา เป็นต้น

๒) ความเสมอภาค - ลดความเหลื่อมล้ำ ตัวอย่างการวิจัยพื้นฐาน (Fundamental Research) เช่น ระบบการศึกษาที่ยืดหยุ่น และเหมาะสมกับบริบทโรงเรียน/พื้นที่ ระบบการดูแลช่วยเหลือกลุ่มเปราะบาง การมีส่วนร่วมและบทบาทของภาคส่วนต่าง ๆ ในการจัดการศึกษา การกระจายทรัพยากรเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา และมาตรการเชิงระบบเพื่อลดความเหลื่อมล้ำของผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาของโรงเรียน เป็นต้น และตัวอย่างการวิจัยในประเด็นที่เกิดขึ้นใหม่ (Emerging Research) เช่น นวัตกรรมสนับสนุนการเข้าถึงการเรียนรู้ และนวัตกรรมการเงินเพื่อการศึกษา เป็นต้น

๓) ประสิทธิภาพทางการศึกษา ตัวอย่างการวิจัยพื้นฐาน (Fundamental Research) เช่น การลงทุน การจัดสรรและการใช้ทรัพยากรที่มีประสิทธิภาพและได้ประโยชน์สูงสุด แนวทางหรือนวัตกรรมเพื่อสนับสนุนการจัดการข้อมูลที่มีประสิทธิภาพในระบบการลงทุน และการมีส่วนร่วมของภาคส่วนต่าง ๆ ในการลงทุนเพื่อการศึกษา เป็นต้น และตัวอย่างการวิจัยในประเด็นที่เกิดขึ้นใหม่ (Emerging Research) เช่น นวัตกรรมการเงินเพื่อการศึกษา ช่องว่างระหว่างรุ่น (Generation Gap) และการปิดช่องว่างระหว่างรุ่น และการฟื้นฟูภาวะการเรียนรู้ถดถอย เป็นต้น

ด้านที่ ๔ การวิจัยเพื่อสร้างระบบนิเวศทางการศึกษา (Ecosystem) ที่สนับสนุนให้เกิดการศึกษาที่มีคุณภาพ ปราศจากความเหลื่อมล้ำ และนำไปสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยมีเป้าหมายเพื่อให้เกิดองค์ความรู้หรือข้อเสนอใหม่ที่เอื้อให้เกิดระบบนิเวศทางการศึกษาที่เหมาะสมกับการจัดการศึกษาในปัจจุบันประเด็นวิจัยทางการศึกษาภายใต้ด้านที่ ๔ ได้แก่ เทคโนโลยีการศึกษา/การเรียนรู้ ตัวอย่างการวิจัยพื้นฐาน (Fundamental Research) เช่น โอกาสในการเข้าถึงเทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้ของนักเรียน นักศึกษา และประชาชน การบูรณาการเทคโนโลยีกับการเรียนการสอน ความปลอดภัย และจริยธรรมในการใช้เทคโนโลยี ผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจาก AI และการวัดผลกระทบของเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อใช้สนับสนุนครูและนักเรียน เป็นต้น และตัวอย่างการวิจัยในประเด็นที่เกิดขึ้นใหม่ (Emerging Research) เช่น การนำเทคโนโลยี และ AI มาใช้ประโยชน์เพื่อการเรียนรู้ และการพัฒนานวัตกรรมหลักสูตรเพื่อที่มุ่งเน้นทักษะและสมรรถนะด้านสื่อเทคโนโลยีและ AI เพื่อการเรียนรู้ เทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากร เป็นต้น

ทั้งนี้ การส่งเสริมการวิจัยทางการศึกษาทั้ง ๘ ประเด็นข้างต้นของทิศทางการวิจัยทางการศึกษาของชาติครอบคลุมทั้งกลุ่มนโยบายและกลุ่มปฏิบัติ แต่จุดเน้นอาจแตกต่างกัน กล่าวคือ **๑) กลุ่มนโยบาย** ในการวิจัยพื้นฐาน (Fundamental Research) มุ่งเน้นการวิจัยเพื่อการพัฒนาที่เป็นฐานของการพัฒนาเพื่อบรรลุเป้าหมายของแต่ละประเด็น และการวิจัยในประเด็นที่เกิดขึ้นใหม่ (Emerging Research) มุ่งเน้นการวิจัยเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนที่ส่งเสริมนวัตกรรมและการปรับเปลี่ยนเชิงระบบ และ **๒) กลุ่มปฏิบัติ** ในการวิจัยพื้นฐาน (Fundamental Research) มุ่งเน้นการวิจัยเพื่อแก้ไขปัญหาในงานที่เผชิญอยู่ และการวิจัยในประเด็นที่เกิดขึ้นใหม่ (Emerging Research) มุ่งเน้นการวิจัยเพื่อพัฒนานวัตกรรมที่ใช้ในการทำงานและพัฒนางานตามบทบาทหน้าที่

๕. กลไกเพื่อสร้างผลลัพธ์การดำเนินงาน และข้อเสนอแนะสู่การปฏิบัติ

นอกจากข้อเสนอกรอบทิศทางการวิจัยทางการศึกษาของชาติ พ.ศ. ๒๕๖๘ - ๒๕๗๐ ได้เสนอกลไกเพื่อสร้างผลลัพธ์การดำเนินงานและข้อเสนอแนะสู่การปฏิบัติไว้ด้วย เพื่อให้การดำเนินงานบรรลุตามวัตถุประสงค์และเป้าหมาย และการส่งเสริมการวิจัยทั้ง ๘ ประเด็นข้างต้นเกิดพลังร่วม (Synergy) อย่างแท้จริง จึงเสนอว่าควรมีการบริหารและกลไกเพื่อสร้างผลลัพธ์ควบคู่กันไปด้วย โดยข้อเสนอในการพัฒนากลไกเพื่อสร้างผลลัพธ์การดำเนินงาน และข้อเสนอแนะในการนำสู่การปฏิบัติ อิงทฤษฎี POLC ซึ่งเป็นทฤษฎีการจัดการที่ใส่ใจกระบวนการตั้งแต่เริ่มต้นจนจบ เริ่มตั้งแต่การวางแผน การปฏิบัติการ ไปจนถึงการประเมินผลที่มีจุดเด่นในการบริการจัดการการทำงานให้มีประสิทธิภาพ ดังนี้

๕.๑ กลไกเพื่อสร้างผลลัพธ์การดำเนินงาน ประกอบด้วย

๑) กลไกการจัดสรรทุนวิจัยเพื่อมุ่งสู่เป้าหมายเดียวกัน โดยประเทศไทยมีหน่วยงานและกลไกที่ให้ทุนในการวิจัยจำนวนมาก แต่ไม่มีกลไกในการบูรณาการและประสานความร่วมมือเพื่อไปสู่เป้าหมายการพัฒนาประเทศและการพัฒนาการศึกษาาร่วมกัน ดังนั้น จึงควรมีกลไกประสานให้เกิดเวทีความร่วมมือในการให้ทุนวิจัยทั้ง ๘ ประเด็น โดยเฉพาะประเด็นการวิจัยทางการศึกษาทั้ง ๘ ประเด็นที่ยังมีช่องว่าง (Gap) สูงและประเด็นที่หนุนเสริมกัน

๒) พัฒนากลไกบริหารจัดการระดับพื้นที่หรือระดับ Ecosystem ให้มีความเข้มแข็งเพื่อพัฒนาระบบการวิจัยของประเทศในระยะยาว

- ๓) พัฒนาระบบการขับเคลื่อนการทำงานร่วมกันระหว่างหลายหน่วยงาน (Co-creation) มากขึ้น
- ๔) การประเมินนโยบายจากผลลัพธ์ เพื่อนำไปปรับปรุงและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

๕.๒ ข้อเสนอแนะในการนำไปสู่การปฏิบัติ เพื่อให้การขับเคลื่อนรอบทิศทางการวิจัยทางการศึกษาของชาติ พ.ศ. ๒๕๖๘ - ๒๕๗๐ ไปสู่การปฏิบัติบรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ จึงมีข้อเสนอแนะในการนำสู่การปฏิบัติ โดยอิงตามทฤษฎี POLC ซึ่งได้รับการยอมรับว่าเป็นการจัดการสมัยใหม่ที่สร้างประสิทธิภาพ โดยให้ความสำคัญกับกระบวนการตั้งแต่เริ่มต้นจนจบ โดยข้อเสนอแนะสู่การปฏิบัติมีดังนี้

๑) การวางแผน (P – Planning) เสนอแนะให้

(๑) สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาเสนอคณะกรรมการสภาการศึกษาและคณะรัฐมนตรี เพื่อให้ความเห็นชอบกรอบทิศทางการวิจัยทางการศึกษาของชาติ พ.ศ. ๒๕๖๘ - ๒๕๗๐ และเผยแพร่ไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและ/หรือประกาศลงราชกิจจานุเบกษาเพื่อเป็นวาระให้หน่วยงานต่าง ๆ ได้ใช้ในการกำหนดแผนและขับเคลื่อนกรอบทิศทางการวิจัยทางการศึกษาของหน่วยงาน ซึ่งจะทำให้การดำเนินงานเป็นไปในทิศทางเดียวกัน ไม่เกิดการวิจัยที่ซ้ำซ้อน รวมทั้งสอดคล้องกับทิศทางการศึกษาต่อไป

(๒) หน่วยงานที่มีภารกิจและเกี่ยวข้องในการวิจัยทางการศึกษาจัดทำแผนการวิจัยที่สอดคล้องกับทิศทางการวิจัยทางการศึกษาของชาติ

๒) ด้านการจัดการและการจัดองค์กร (O – Organizing) เสนอแนะให้

(๑) สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาจัดให้มีเวทีการหารือเชิงนโยบายของหน่วยงานให้ทุนอุดหนุนการวิจัยเพื่อสนับสนุนทุนวิจัยมุ่งสู่เป้าหมายเดียวกัน เพื่อสร้างความร่วมมือและขยายความร่วมมือไปสู่บันทึกข้อตกลงความร่วมมือ (Memorandum of Agreement : MOA) เพื่อพัฒนากลไกในการบูรณาการและประสานความร่วมมือระบบการวิจัยทางการศึกษาของประเทศต่อไป

(๒) หน่วยงานให้ทุนวิจัยและสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาส่งเสริมและสนับสนุนนักวิจัยและบุคลากรในระดับอุดมศึกษาให้มีส่วนร่วมในการวิจัยเชิงนโยบาย (Policy Research) กับทางภาครัฐมากยิ่งขึ้น

(๓) หน่วยงานที่มีภารกิจและเกี่ยวข้องในการวิจัยทางการศึกษากำหนดบทบาท หน้าที่ และความรับผิดชอบของแต่ละฝ่ายที่เกี่ยวข้องเพื่อรองรับการดำเนินงานวิจัยทางการศึกษาอย่างชัดเจนและเหมาะสม

๓) การนำ (L – Leading) เสนอให้

(๑) สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาจัดให้มีเวทีหรือแพลตฟอร์มเพื่อขับเคลื่อนการทำงานร่วมกันระหว่างหลายหน่วยงาน (Co-creation) มากขึ้น อันจะส่งผลให้สามารถผลิตงานวิจัยที่จะสามารถใช้งานได้ตรงตามเป้าหมายการพัฒนาประเทศและการพัฒนาการศึกษา

(๒) หน่วยงานที่มีภารกิจวิจัยทางการศึกษาควรกำหนดแรงจูงใจ การออกแบบงานไว้ในแผนเพื่อการบรรลุเป้าหมาย

๔) ด้านการควบคุม (C – Controlling) เสนอแนะให้

(๑) สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา ร่วมกับหน่วยงานให้ทุนวิจัย และสถาบันอุดมศึกษาสนับสนุนการวิจัยเชิงอภิมาน (Meta-analysis) เพื่อเป็นฐานในการส่งเสริมการพัฒนาการวิจัยทางการศึกษาอย่างต่อเนื่องในระยะต่อไป

(๒) สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาติดตามผล รายงานผลและประเมินผล (Review & Evaluation) ในภาพรวม

(๓) หน่วยงานที่มีโครงการวิจัยทางการศึกษา ติดตามผล รายงาน และประเมินผลให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์และบรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ

สารบัญ

คำนำ	ก
บทสรุปผู้บริหาร	ข
สารบัญ	ฅ
สารบัญตาราง	ด
สารบัญภาพ	ท
บทที่ ๑ บทนำ	๑
๑. ความเป็นมาและเหตุผลความจำเป็น	๑
๒. วัตถุประสงค์	๒
๓. กลุ่มเป้าหมายและผู้ได้รับประโยชน์	๓
๔. ขั้นตอนการดำเนินงาน	๓
๕. ขอบเขตในการจัดทำกรอบทิศทางการวิจัยทางการศึกษา	๔
๖. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	๔
๗. นิยามศัพท์เฉพาะ	๔
บทที่ ๒ ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	๖
๑. แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง	๖
๑.๑ การวิเคราะห์สถานการณ์ทางการศึกษา	๖
๑.๒ การใช้ประโยชน์จากผลการวิจัย (Research Utilization)	๘
๑.๓ การมองอนาคต (Foresight)	๑๐
๑.๔ ทฤษฎี POLC (POLC Framework Theory)	๑๕
๒. สถานการณ์และแนวโน้มการพัฒนาศึกษา	๑๖
๒.๑ สถานการณ์และแนวโน้มการพัฒนาศึกษาระดับสากล	๑๖
๒.๒ สถานการณ์และแนวโน้มการพัฒนาศึกษาของไทย	๒๙
๒.๓ สัญญาณการเปลี่ยนแปลง (Signals of Change) ของการพัฒนาศึกษา	๓๓
๓. กรณีสึกษาการจัดทำกรอบทิศทางการวิจัยทางการศึกษาในต่างประเทศ	๔๐
๔. สรุปการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	๔๕
๕. กรอบแนวคิดในการจัดทำทิศทางการวิจัยทางการศึกษาของชาติ พ.ศ. ๒๕๖๘ - ๒๕๗๐	๔๖
บทที่ ๓ วิธีดำเนินการ	๔๗
๑. กลุ่มเป้าหมาย	๔๗
๒. เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาเพื่อจัดทำทิศทางการวิจัยทางการศึกษาของชาติ พ.ศ. ๒๕๖๘ - ๒๕๗๐	๔๗
๓. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล	๔๘
๔. วิธีวิเคราะห์ข้อมูล	๔๙
บทที่ ๔ ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	๕๘

สารบัญ (ต่อ)

บทที่ ๕ สรุปและอภิปรายผล	๘๖
๑. สรุปผลการศึกษาวิจัย	๘๖
ส่วนที่ ๑ สถานการณ์ ความท้าทาย ทิศทางและแนวโน้มการพัฒนาการศึกษาและการวิจัยทางการศึกษาของประเทศไทยและต่างประเทศ	๘๗
ส่วนที่ ๒ ความต้องการ ประเด็นปัญหา และเป้าหมายทางการศึกษาที่จะนำไปสู่การพัฒนาเป็นงานวิจัยทางการศึกษา	๙๑
ส่วนที่ ๓ ผลการสังเคราะห์ทิศทางการวิจัยและงานวิจัยทางการศึกษา	๙๖
ส่วนที่ ๔ เชื่อมทิศจากทัศน์การวิจัยทางการศึกษาไทยในอนาคต	๙๗
ส่วนที่ ๕ การจัดทำกรอบทิศทางการวิจัยทางการศึกษาของชาติ พ.ศ. ๒๕๖๘ - ๒๕๗๐	๙๗
๒. อภิปรายผล	๙๙
บทที่ ๖ ข้อเสนอกรอบทิศทางการวิจัยทางการศึกษาของชาติ พ.ศ. ๒๕๖๘ - ๒๕๗๐	๑๐๑
๑. กรอบทิศทางการวิจัยทางการศึกษาของชาติ พ.ศ. ๒๕๖๘ - ๒๕๗๐	๑๐๒
๒. กลไกการสร้างผลลัพธ์	๑๐๖
๓. ข้อเสนอแนะในการนำสู่การปฏิบัติ	๑๐๗
บรรณานุกรม	๑๐๙
ภาคผนวก	๑๑๕
๑. เครื่องมือวิจัย : ประเด็นการสนทนากลุ่มและสัมภาษณ์	๑๑๖
๒. สรุปผลการสนทนากลุ่มและการสัมภาษณ์	๑๑๙
๓. สรุปผลการประชุมหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง	๑๓๗
๔. คำสั่งคณะทำงานจัดทำกรอบทิศทางการวิจัยทางการศึกษาของชาติ พ.ศ. ๒๕๖๗ - ๒๕๗๐	๑๔๓
๕. รายชื่อหน่วยงานและผู้ทรงคุณวุฒิที่พิจารณา ร่าง รายงานการวิจัย “กรอบทิศทางการวิจัยทางการศึกษาของชาติ พ.ศ. ๒๕๖๘ - ๒๕๗๐”	๑๔๖

สารบัญตาราง

ตารางที่ ๓.๑	สรุปขั้นตอนการวิจัย วิธีการวิจัย/กลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย และวิธีการวิเคราะห์ข้อมูล	๕๓
ตารางที่ ๔.๑	สรุปขั้นตอน กระบวนการ การวิเคราะห์ และผลผลิตเพื่อให้ได้มาซึ่งกรอบทิศทาง การวิจัยทางการศึกษาของชาติ พ.ศ. ๒๕๖๘ - ๒๕๗๐	๕๘
ตารางที่ ๔.๒	สรุปความสอดคล้องของประเด็นแนวโน้มการพัฒนาการศึกษาขององค์กร ระหว่างประเทศ และประเทศไทย	๖๒
ตารางที่ ๔.๓	สรุปหน้าตางานนโยบายแนวทางในการจัดทำกรอบทิศทาง การวิจัยทางการศึกษา ของชาติ พ.ศ. ๒๕๖๘ - ๒๕๗๐	๖๖
ตารางที่ ๔.๔	สรุปตัวอย่างประเด็นย่อยภายใต้ ๘ ประเด็นหลักที่เกี่ยวข้องให้ความสำคัญ	๖๗
ตารางที่ ๔.๕	ความครอบคลุมของกรอบทิศทาง การวิจัยทางการศึกษาของชาติ พ.ศ. ๒๕๖๘ - ๒๕๗๐	๖๙
ตารางที่ ๔.๖	สรุปตัวอย่างประเด็นวิจัยพื้นฐาน (Fundamental Research) และการวิจัย ในประเด็นที่เกิดขึ้นใหม่ (Emerging Research)	๖๙
ตารางที่ ๔.๗	สรุปจำนวนโดยประมาณจากผลการสำรวจฐานข้อมูลกูเกิ้ล สกอร์ลาร์ (Google Scholar) จำแนกตามประเด็น	๗๒
ตารางที่ ๔.๘	จำนวนงานวิจัยของสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาจำแนกตามประเด็น ตามแนวโน้มขนาดใหญ่ (Megatrends) ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๖๔ - ๒๕๖๗	๗๓
ตารางที่ ๔.๙	แสดงช่องว่าง (Gap) ที่ยังต้องการงานวิจัยเพิ่มเติมจำแนกตามประเด็น	๗๗
ตารางที่ ๔.๑๐	แสดงประเด็นหลักภายใต้แต่ละด้านของข้อเสนอกรอบทิศทาง การวิจัยทางการศึกษาของชาติ พ.ศ. ๒๕๖๘ - ๒๕๗๐ จำแนกตามลำดับความสำคัญ	๘๓
ตารางที่ ๕.๑	แสดงหน้าตางานนโยบายของประเด็นวิจัยพร้อมตัวอย่างจำแนกตามประเภท งานวิจัย	๙๔
ตารางที่ ๕.๒	แสดงผลการวิเคราะห์แนวทางกำหนดกรอบทิศทาง การวิจัยทางการศึกษา ของชาติ พ.ศ. ๒๕๖๘ - ๒๕๗๐	๙๘
ตารางที่ ๕.๓	ความครอบคลุมของกรอบทิศทาง การวิจัยทางการศึกษาของชาติ พ.ศ. ๒๕๖๘ - ๒๕๗๐	๙๘
ตารางที่ ๖.๑	แสดงประเด็นวิจัยภายใต้ด้านที่ ๑ การวิจัยเพื่อพัฒนาแนวคิด ระบบ โครงสร้าง และการจัดการศึกษาที่รองรับและตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงในทุกมิติ	๑๐๒
ตารางที่ ๖.๒	แสดงประเด็นวิจัยภายใต้ด้านที่ ๒ การวิจัยเพื่อกำหนดระบบการผลิตและพัฒนา ทักษะกำลังคน ผู้เรียน และบุคลากรทางการศึกษาที่มุ่งสู่การยกระดับผลิตภาพ โดยรวมของประเทศ	๑๐๓

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่ ๖.๓	แสดงประเด็นวิจัยภายใต้ด้านที่ ๓ การวิจัยเพื่อพัฒนาประสิทธิภาพระบบบริหารจัดการการศึกษาที่มุ่งสู่การเพิ่มขีดความสามารถทางการแข่งขันทางการศึกษาในระดับนานาชาติ	๑๐๔
ตารางที่ ๖.๔	แสดงประเด็นวิจัยภายใต้ด้านที่ ๔ การวิจัยเพื่อสร้างระบบนิเวศทางการศึกษาที่สนับสนุนให้เกิดการศึกษาที่มีคุณภาพ ปราศจากความเหลื่อมล้ำ และนำไปสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต	๑๐๕
ตารางที่ ๖.๕	จุดเน้นของการวิจัยจำแนกตามกลุ่มและประเภทของงานวิจัย	๑๐๖
ตารางที่ ๖.๖	ข้อเสนอแนะสู่การปฏิบัติโดยอิงตามทฤษฎี POLC	๑๐๗

สารบัญภาพ

ภาพที่ ๒.๑	แสดงโมเดลเพชร (Foresight Diamond)	๑๑
ภาพที่ ๒.๒	แสดงกรอบแนวคิดในการมองอนาคตตามคู่มือของ UNDP	๑๓
ภาพที่ ๒.๓	เปรียบเทียบการพยากรณ์ (Prediction : Forecast Planning) กับการมองอนาคต (Foresight : Scenario Planning)	๑๓
ภาพที่ ๒.๔	แสดงองค์ประกอบของเครื่องมือมองอนาคต	๑๔
ภาพที่ ๒.๕	แสดงองค์ประกอบวิสัยทัศน์ พ.ศ. ๒๕๙๓ ของ UNESCO จำแนกตามระยะเวลาที่ควรดำเนินการ	๑๘
ภาพที่ ๒.๖	แสดงแนวโน้มขนาดใหญ่ของโลก (World Megatrends) ที่ได้จากการสำรวจข้อมูลระบบการศึกษา ๓๕ ระบบ (ประเทศ) โดย OECD	๑๙
ภาพที่ ๒.๗	กรอบแนวคิดในการจัดทำทิศทางการวิจัยทางการศึกษาของชาติ พ.ศ. ๒๕๖๘ - ๒๕๗๐	๔๖
ภาพที่ ๓.๑	กรวยมองอนาคต (Future Cone) ประยุกต์จาก UNDP	๕๐
ภาพที่ ๓.๒	แนวทางการวางแผนฉากทัศน์ ประยุกต์จาก Future Station	๕๑
ภาพที่ ๓.๓	องค์ประกอบเครื่องมือมองอนาคต (Foresight Tool) จากแนวคิดของ NIA	๕๑
ภาพที่ ๓.๔	กระบวนการวิเคราะห์ข้อมูลในการพัฒนากรอบทิศทางการวิจัยทางการศึกษาของชาติ พ.ศ. ๒๕๖๘ - ๒๕๗๐	๕๒
ภาพที่ ๔.๑	แสดงความสัมพันธ์ระหว่างประเด็นแนวโน้มการพัฒนาการศึกษา กับสัญญาณการเปลี่ยนแปลงที่ส่งผลกระทบต่อพัฒนาและการวิจัยทางการศึกษา	๖๓
ภาพที่ ๔.๒	แสดงความสัมพันธ์ระหว่างความต้องการใช้ประโยชน์งานวิจัยแต่ละประเด็นของผู้ที่เกี่ยวข้องตามความเร่งด่วน	๖๔
ภาพที่ ๔.๓	แสดงความสัมพันธ์ระหว่างผลกระทบจากการวิจัยในแต่ละประเด็นกับสภาพความไม่แน่นอนหรือพลวัต (มีการเปลี่ยนแปลงไว)	๖๕
ภาพที่ ๔.๔	เข็มทิศฉากทัศน์การวิจัยทางการศึกษาในอนาคต	๘๔
ภาพที่ ๕.๑	แสดงสัญญาณการเปลี่ยนแปลงที่ส่งผลกระทบต่อพัฒนาและการวิจัยทางการศึกษา	๘๙

บทที่ ๑

บทนำ

๑. ความเป็นมาและเหตุผลความจำเป็น

ประเทศไทยให้ความสำคัญกับการพัฒนาการศึกษาให้มีคุณภาพ และลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา ให้เด็กทุกคนสามารถเข้าถึงการศึกษาที่ทั่วถึงและเท่าเทียมกันมาโดยตลอด อย่างไรก็ตาม สถานการณ์ทางการศึกษาในปัจจุบันพบว่า การพัฒนาไปสู่เป้าหมายที่กำหนดไว้ในแผนระดับต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นยุทธศาสตร์ชาติ แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ อาทิ แผนแม่บทที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา คือ แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ ประเด็นการพัฒนาศักยภาพคนตลอดช่วงชีวิต และประเด็นการพัฒนาการเรียนรู้ โดยมีเป้าหมายสำคัญในการดำเนินการ คือ ผู้เรียนได้รับการพัฒนาอย่างสมดุลทั้งด้านร่างกาย สติปัญญา และคุณธรรมจริยธรรม เป็นผู้ที่มีความรู้และทักษะในศตวรรษที่ ๒๑ รักการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต อย่างไรก็ตามสถานการณ์การจัดการศึกษาในภาพรวม พบว่า ผลการจัดการศึกษายังมีช่องว่างที่ต้องดำเนินการอีกหลายมิติ อาทิ ผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาของผู้เรียนในด้านสติปัญญา ผลการทดสอบโปรแกรมประเมินสมรรถนะนักเรียนมาตรฐานสากล (Programme for International Student Assessment : PISA) พ.ศ. ๒๕๖๕ (ค.ศ. ๒๐๒๒) ประเทศไทยมีคะแนนเฉลี่ยรวมลดลง (วิเคราะห์จากข้อมูลของสถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ผลการประเมิน PISA – PISA THAILAND (ipst.ac.th)) และเมื่อพิจารณาทักษะด้านคณิตศาสตร์ ด้านวิทยาศาสตร์ และด้านการอ่านของผู้เรียน ผ่านผลการทดสอบดังกล่าว ยิ่งสะท้อนให้เห็นถึงทักษะที่เด็กไทยยังคงมีส่วนที่ไม่ดีเท่าที่ควร โดยมีคะแนนเฉลี่ยต่ำกว่าปีก่อนหน้าในทุกวิชา ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า เด็กไทยไม่สามารถนำความรู้ที่ได้จากการเรียนไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้

การขับเคลื่อนการดำเนินงานเพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาของผู้เรียนในส่วนของหน่วยงานที่จัดการศึกษามีการดำเนินงานมาอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาในฐานะหน่วยงานองค์กรหลักของกระทรวงศึกษาธิการ มีภารกิจหลักด้านนโยบายและแผนการศึกษาของชาติ รวมทั้งการศึกษา วิจัยเพื่อจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายในการพัฒนาการศึกษาทุกระดับ มีความพยายามศึกษา ค้นคว้า วิจัยเพื่อหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาคุณภาพการจัดการศึกษา รวมทั้งพัฒนาการจัดการศึกษาให้ไปสู่เป้าหมายที่กำหนดไว้โดยเร็ว สำนักงานฯ จึงต้องมีบทบาทสำคัญในการขึ้นนำการพัฒนาการศึกษาของประเทศที่ผ่านมามีสำนักงานฯ ได้มีการดำเนินงานเพื่อพัฒนาหรือกำหนดแนวทางในการแก้ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการศึกษามาอย่างต่อเนื่อง โดยได้มีการจัดทำโครงการและกิจกรรมต่าง ๆ มากมายในแต่ละปีงบประมาณ ทั้งในลักษณะโครงการใหม่และโครงการต่อเนื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการทำวิจัยทางการศึกษาเพื่อจัดทำองค์ความรู้ และข้อเสนอเชิงนโยบายเพื่อใช้ในการแก้ปัญหาหรือพัฒนาการศึกษา โดยในเชิงปริมาณสำนักงานฯ ภายใต้การดำเนินงานของสำนักและกลุ่มงานต่าง ๆ สามารถดำเนินการจัดทำวิจัยซึ่งมีผลผลิตออกมาเป็นจำนวนมาก อาทิ การวิจัยเพื่อพัฒนาองค์ความรู้ การวิจัยเพื่อจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบาย การวิจัยเชิงปฏิบัติการ และการวิจัยเพื่อติดตามประเมินผล แต่เมื่อพิจารณาในเชิงคุณภาพ ต้องยอมรับว่าการทำวิจัยดังกล่าวอาจยังไม่สามารถขับเคลื่อนผลการวิจัยให้เห็นผลในเชิงปฏิบัติ ดังคำกล่าวที่อาจเคยได้ยินว่า “งานวิจัยขึ้นหิ้ง” โดยเฉพาะหน่วยงานระดับปฏิบัติยังไม่ได้นำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ตามเป้าหมายการดำเนินงานที่คาดหวังไว้ รวมทั้งองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยส่วนหนึ่งมีลักษณะเป็นองค์ความรู้ในระดับจุลภาค มีความเฉพาะเจาะจง ซึ่งส่งผลกระทบต่อสังคมและการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาค่อนข้างน้อย นอกจากนี้ การเปลี่ยนแปลงปัจจุบันในหลากหลายมิติ ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม เทคโนโลยี การเมือง และ

สิ่งแวดล้อม เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว จากยุค VUCA หรือยุคที่มีความผันผวน ยากจะคาดเดา และมีความซับซ้อนคลุมเครือ ไปสู่ยุค BANI ไม่ว่าจะเป็ผลจากการแพร่ระบาดของโรคโควิด-๑๙ ภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ การว่างงาน ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีที่ส่งผลต่อการดำรงชีวิต การทำงาน และทักษะที่จำเป็นของคนทุกช่วงวัย สงครามระหว่างประเทศ รวมทั้งภาวะโลกร้อนไปจนถึงภาวะโลกเดือด ซึ่งการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวส่งผลต่อการจัดการศึกษาอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาจึงเห็นความจำเป็นที่จะใช้การวิจัยเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาการศึกษาของชาติให้เท่าทันกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วในปัจจุบัน ซึ่งการวิจัยเป็นกระบวนการที่องค์กรต่าง ๆ ในทุกศาสตร์สาขาวิชาใช้เป็นหลักในการสร้างองค์ความรู้ นโยบาย และยุทธศาสตร์การพัฒนาองค์กร และการวิจัยยังเป็นพื้นฐานที่สำคัญในการสร้างองค์ความรู้ที่เป็นระเบียบแบบแผน ทำให้องค์ความรู้ที่เกิดขึ้นมีความน่าเชื่อถือ นักวิจัยทั้งในและต่างประเทศเป็นจำนวนมากใช้การวิจัยเป็นฐานสำคัญในการพัฒนาการศึกษาให้มีคุณภาพมากยิ่งขึ้น โดย Mrs.Kate Griffiths ผู้อำนวยการด้านนโยบาย จากสถาบันวิจัยทางการศึกษาของประเทศออสเตรเลีย ได้กล่าวถึงความสำคัญของการวิจัยไว้อย่างน่าสนใจในการประชุมทางวิชาการงานวิจัยทางการศึกษาระดับชาติ ครั้งที่ ๑๗ “การพลิกโฉมการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน” เมื่อวันที่ ๘ สิงหาคม ๒๕๖๖ ที่จัดโดยสำนักวิจัยและพัฒนาการศึกษา สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาว่า “การวิจัยที่มีคุณภาพมีความสำคัญต่อการกำหนดนโยบายและขับเคลื่อนการพัฒนาการศึกษา การวิจัยที่ดีต้องเกิดจากการมีข้อมูลเชิงประจักษ์ที่ครบถ้วนสมบูรณ์ และเชื่อถือได้ รวมทั้งต้องมีการกำหนดกรอบทิศทางในการดำเนินงานให้มีความชัดเจน” ขณะเดียวกัน Prof. Chanwoong Baek จาก Geneva Graduate Institute ได้กล่าวถึงความสำคัญของการวิจัยเป็นฐานในการพัฒนาการศึกษาในการประชุมทางวิชาการงานวิจัยทางการศึกษาระดับชาติ ครั้งที่ ๑๗ ไปด้วยเช่นกันว่า “ปัจจุบันข้อมูลที่ได้จากการศึกษาวิจัยมีมากมายเกินความต้องการ (A surplus of Knowledge) แต่ยังขาดการบริหารจัดการข้อมูลอย่างมีประสิทธิภาพรวมทั้งทิศทางในการดำเนินงาน เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้อย่างแท้จริง” ดังนั้น เพื่อให้การดำเนินงานประสบความสำเร็จตามที่ตั้งเป้าหมายไว้ ควรต้องมีการกำหนดทิศทางทางการวิจัยทางการศึกษาของชาติ เพื่อให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องใช้เป็นแนวทางสร้างงานวิจัยในการพัฒนาและสร้างองค์ความรู้ใหม่ ๆ ในการพัฒนาการศึกษา รวมทั้งค้นหาคำตอบสำหรับการแก้ไขปัญหาในปัจจุบัน ป้องกันเตรียมความพร้อม และรับมือกับการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาที่จะเกิดขึ้นในอนาคต เพื่อนำการศึกษาของประเทศไทยไปสู่เป้าหมายที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ และยุทธศาสตร์ชาติ รวมทั้งเป็นแนวทางในการส่งเสริมสนับสนุนให้หน่วยงานทุกระดับการศึกษาที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนทุกภาคส่วนใช้เป็นกรอบแนวทางในการวางแผนการวิจัย และทำให้เกิดการใช้ประโยชน์จากผลงานวิจัยอย่างแท้จริง เพื่อตอบสนองต่อความต้องการและทิศทางการพัฒนาประเทศ ซึ่งกรอบทิศทางทางการวิจัยทางการศึกษาของชาติจะเป็นปัจจัยความสำเร็จที่จำเป็นอย่างยิ่ง และเปรียบเสมือนเป็นเข็มทิศที่ชี้ให้เห็นถึงเส้นทางและกรอบแนวทางในการดำเนินงานไปสู่เป้าหมายในการพัฒนาการศึกษาของชาติต่อไป

๒. วัตถุประสงค์

การจัดทำกรอบทิศทางทางการวิจัยทางการศึกษาของชาติ พ.ศ. ๒๕๖๘ - ๒๕๗๐ ในครั้งนี้ มีเป้าหมายเพื่อให้ประเทศมีทิศทางและเป้าหมายของการวิจัยทางการศึกษาร่วมกัน อันจะส่งผลให้เกิดการวิจัยที่มีพลังร่วม (Synergy) โดยกำหนดวัตถุประสงค์ไว้ดังนี้

๒.๑ เพื่อศึกษาสถานการณ์ ความท้าทาย แนวโน้ม และทิศทางการพัฒนาและการวิจัยทางการศึกษาของประเทศไทยและต่างประเทศ

๒.๒ เพื่อศึกษา วิเคราะห์ความต้องการ ประเด็นปัญหา และเป้าหมายทางการศึกษาที่จะนำไปสู่การพัฒนาเป็นงานวิจัยทางการศึกษา

๒.๓ เพื่อสังเคราะห์งานวิจัยทางการศึกษาของประเทศไทย

๒.๔ เพื่อจัดทำกรอบทิศทางการวิจัยทางการศึกษาของชาติ พ.ศ. ๒๕๖๘ – ๒๕๗๐

๓. กลุ่มเป้าหมายและผู้ได้รับประโยชน์

กลุ่มเป้าหมายที่คาดว่าจะได้ประโยชน์จากการมีกรอบทิศทางการวิจัยทางการศึกษาของชาติ ได้แก่

๓.๑ ผู้เรียน โดยทิศทางการวิจัยทางการศึกษาของชาติจะช่วยให้การพัฒนาคุณภาพการศึกษามีพลัง และสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน และตลาดแรงงานมากยิ่งขึ้น

๓.๒ ผู้ปกครอง โดยทิศทางการวิจัยทางการศึกษาของชาติจะช่วยให้ผู้ปกครองมีข้อมูลในการสนับสนุนบุตรหลานที่ชัดเจนยิ่งขึ้น

๓.๓ ผู้บริหารสถานศึกษา ครู และบุคลากรทางการศึกษา โดยทิศทางการวิจัยทางการศึกษาของชาติจะช่วยให้การพัฒนาคุณภาพการศึกษามีพลังและมีทิศทางชัดเจน สามารถนำนโยบายการจัดการศึกษาสู่การปฏิบัติที่ตรงเป้าและสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนและตลาดแรงงานมากขึ้น

๓.๔ หน่วยงานและทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง โดยทิศทางการวิจัยทางการศึกษาของชาติจะช่วยชี้ทิศในการวิจัยการศึกษาให้ไปสู่ทิศทางและเป้าหมายเดียวกัน เกิดพลังร่วมในระบบการศึกษาและสังคม

๔. ขั้นตอนการดำเนินงาน

การจัดทำกรอบทิศทางการวิจัยทางการศึกษาของชาติ พ.ศ. ๒๕๖๘ – ๒๕๗๐ ใช้กระบวนการมองอนาคต (Foresight) เป็นกระบวนการหลัก โดยแบ่งขั้นตอนการดำเนินงานเป็น ๓ ระยะ ดังนี้

ระยะที่ ๑ การศึกษา และวิเคราะห์ข้อมูลที่เกี่ยวข้อง เพื่อจัดทำแนวโน้มการพัฒนาศึกษาของไทย โดยมีการกำหนดกรอบแนวคิดและแผนการดำเนินงาน การศึกษา รวบรวม และวิเคราะห์ข้อมูล และเอกสารที่เกี่ยวข้อง การแต่งตั้งและประชุมคณะทำงานพิจารณากรอบทิศทางการวิจัยทางการศึกษาของชาติ พ.ศ. ๒๕๖๗ – ๒๕๗๐ และวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อจัดทำสรุปแนวโน้มการพัฒนาศึกษาของไทย

ระยะที่ ๒ การรับฟังความคิดเห็นและเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้เชี่ยวชาญ เพื่อศึกษาความท้าทาย ปัญหา อุปสรรค และความต้องการในการทำวิจัยด้านการศึกษา โดยจัดประชุมสนทนากลุ่ม (Focus Group) ผู้เชี่ยวชาญและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับการวิจัย แบ่งเป็น ๕ กลุ่มย่อย ได้แก่ กลุ่มที่ ๑ ผู้กำหนดนโยบาย กลุ่มที่ ๒ ผู้บริหารสถานศึกษา ครู และบุคลากรทางการศึกษา กลุ่มที่ ๓ นักเรียน ผู้ปกครอง กลุ่มที่ ๔ ภาคเอกชน และกลุ่มที่ ๕ นักวิชาการ/ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการศึกษา

ระยะที่ ๓ การจัดทำเป็น (ร่าง) กรอบทิศทางการวิจัยทางการศึกษาของชาติ พ.ศ. ๒๕๖๘ – ๒๕๗๐ โดยวิเคราะห์ สังเคราะห์ ข้อมูล และเอกสารที่เกี่ยวข้อง เพื่อจัดทำเป็นร่างกรอบทิศทางการวิจัยทางการศึกษาของชาติ พ.ศ. ๒๕๖๘ – ๒๕๗๐ และนำเสนอต่อที่ประชุมคณะทำงาน ผู้ทรงคุณวุฒิ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อวิพากษ์และให้ความเห็นต่อ (ร่าง) กรอบทิศทางการวิจัยทางการศึกษาของชาติ พ.ศ. ๒๕๖๘ – ๒๕๗๐ และปรับปรุง แก้ไข หรือเพิ่มเติม เพื่อเสนอต่อที่ประชุมสภาการศึกษาตามกระบวนการต่อไป

๕. ขอบเขตในการจัดทำกรอบทิศทางการวิจัยทางการศึกษา

การจัดทำกรอบทิศทางการวิจัยทางการศึกษาของชาติ พ.ศ. ๒๕๖๘ – ๒๕๗๐ เป็นการจัดทำกรอบทิศทางการวิจัยทางการศึกษาที่อิงความรู้จากการวิเคราะห์ สังเคราะห์เอกสารที่เกี่ยวข้อง เพื่อจัดทำแนวโน้มการพัฒนาการศึกษาของไทย และใช้เป็นฐานในการกำหนดประเด็นสำคัญเพื่อใช้ประกอบการรับฟังความคิดเห็นและเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้เชี่ยวชาญในการศึกษาความท้าทาย ปัญหา อุปสรรค และความต้องการในการทำวิจัยด้านการศึกษา และวิเคราะห์เพื่อสรุปเป็นกรอบทิศทางการวิจัยทางการศึกษาของชาติในช่วงปี พ.ศ. ๒๕๖๘ – ๒๕๗๐ ต่อไป ดังนั้น ขอบเขตการดำเนินงาน สรุปได้ดังนี้

๕.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา มีการศึกษาองค์ความรู้ ๒ ส่วนสำคัญ คือ ๑) แนวโน้มการพัฒนาการศึกษาและสถานการณ์การศึกษาของไทยที่ได้จากการศึกษาและรวบรวมประเด็นสำคัญ ทิศทางและแนวโน้มการจัดการศึกษา ทั้งของไทยและต่างประเทศ รวมทั้งข้อมูลสรุปประเด็นเด่นทางการศึกษาที่สำนักวิจัยและพัฒนาการศึกษาได้จัดทำและเผยแพร่มาอย่างต่อเนื่อง และ ๒) สรุปข้อคิดเห็นเกี่ยวกับความท้าทาย ปัญหา อุปสรรค และความต้องการในการทำวิจัยด้านการศึกษา จากผู้เชี่ยวชาญและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง

๕.๒ ขอบเขตด้านระยะเวลา เป็นการจัดทำกรอบทิศทางการวิจัยทางการศึกษาของชาติในช่วงระยะเวลา ๓ ปี คือ ปี พ.ศ. ๒๕๖๘ – ๒๕๗๐ ซึ่งสอดคล้องกับกรอบระยะเวลาของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๓ และเป็นระยะที่ ๒ ของการพัฒนาตามยุทธศาสตร์ชาติระยะ ๒๐ ปี

๖. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

การมีกรอบทิศทางการวิจัยทางการศึกษาของชาติ พ.ศ. ๒๕๖๘ - ๒๕๗๐ คาดว่าจะก่อให้เกิดประโยชน์ต่าง ๆ ดังนี้

๖.๑ การมีกรอบทิศทางการวิจัยทางการศึกษาที่สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน ส่งผลให้หน่วยงาน/ผู้ที่เกี่ยวข้องใช้เป็นแนวทางในการจัดทำวิจัยอย่างเป็นระบบ มุ่งไปที่ทิศทางเดียวกันส่งผลให้เกิดพลังการเปลี่ยนแปลง และตอบโจทย์ความต้องการทางการศึกษาอย่างแท้จริง

๖.๒ ประเทศไทยมีองค์ความรู้และข้อเสนอเชิงนโยบายในการพัฒนาการศึกษาที่ยืดหยุ่น ทันสมัย และสอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน อันจะทำให้การพัฒนาการศึกษามีโอกาสประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ในนโยบายและแผนทางการศึกษาต่าง ๆ เพิ่มมากขึ้น

๗. นิยามศัพท์เฉพาะ

กรอบทิศทางการวิจัยทางการศึกษา หมายถึง แนวทางการวิจัยทางการศึกษาเพื่อบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ตามประเด็นที่สอดคล้องกับทิศทางการพัฒนาการศึกษาหรือการพัฒนาประเทศ

การพัฒนาการศึกษา หมายถึง การเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการจัดการเรียนรู้และการเรียนการสอนอันทำให้เกิดผลลัพธ์การเรียนรู้แก่ผู้เรียนมากยิ่งขึ้น

แนวโน้มการพัฒนาการศึกษา หมายถึง ทิศทางการพัฒนาการศึกษาในอนาคตที่เกิดจากการวิเคราะห์สถานการณ์ปัจจุบันและการคาดการณ์สิ่งที่คาดว่าจะเกิดขึ้น โดยมีข้อมูลหรืองานวิจัยสนับสนุนการคาดการณ์แนวโน้มดังกล่าว

การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา หมายถึง การศึกษาค้นหาความรู้ ความจริง แนวคิด วิธีการ และนวัตกรรมการศึกษา เพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลง ปรับปรุงพัฒนาการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพ

การเรียนรู้ตลอดชีวิต หมายถึง การเรียนรู้ที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องตั้งแต่เกิดจนตลอดชีวิต ครอบคลุมทั้งการเรียนรู้ในระบบ (Formal Learning) การเรียนรู้นอกระบบ (Non-formal Learning) และ

การเรียนรู้ตามอัธยาศัย (Informal Learning) เพื่อพัฒนาความรู้ ทักษะ และคุณค่าที่จำเป็นในการดำเนินชีวิต การทำงาน และการพัฒนาตนเองในสังคมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

การศึกษาที่มีคุณภาพ หมายถึง การศึกษาในทุกกระดับที่มุ่งส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียน อย่างแท้จริง โดยมีลักษณะสำคัญ ได้แก่ การเข้าถึง (Accessibility) เนื้อหาที่เกี่ยวข้อง (Relevance) การจัดการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ (Effective Teaching) และผลลัพธ์การเรียนรู้ที่สะท้อนถึง ความสามารถของผู้เรียนในการนำไปใช้ในชีวิตจริง

ความเสมอภาค-ลดความเหลื่อมล้ำ หมายถึง แนวคิดที่มุ่งให้ทุกคนมีโอกาสเข้าถึงทรัพยากรและ บริการทางการศึกษาอย่างเท่าเทียม ลดปัจจัยที่เป็นอุปสรรค เช่น สถานะทางเศรษฐกิจ ความแตกต่างทางเพศ วัฒนธรรม หรือภูมิศาสตร์ เพื่อให้เกิดสังคมที่มีความยุติธรรมและลดความแตกต่างในโอกาสทางการศึกษา

การพัฒนาทักษะที่จำเป็น การพัฒนาทักษะใหม่ (Re-Skills) หรือการยกระดับทักษะเดิม (Up-Skills) หมายถึง กระบวนการเสริมสร้างทักษะที่จำเป็นสำหรับการทำงานในปัจจุบันและอนาคต รวมถึง การพัฒนาทักษะใหม่ (Re-Skills) หรือการยกระดับทักษะเดิม (Up-Skills) เพื่อให้สามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลง ของตลาดแรงงาน เทคโนโลยี และสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา/การเรียนรู้ หมายถึง การใช้เครื่องมือ เทคโนโลยีดิจิทัล และระบบ สารสนเทศต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ การจัดการศึกษา การสร้างสื่อการสอน การประเมินผล รวมถึงการขยายโอกาสทางการศึกษาให้ครอบคลุมและมีประสิทธิภาพ

การศึกษาเพื่อสังคมสีเขียว หมายถึง แนวทางการศึกษาและหลักสูตรที่ส่งเสริมความรู้ ทักษะและ จิตสำนึกเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ความยั่งยืน การจัดการทรัพยากรธรรมชาติ และการพัฒนาวิถีชีวิต ที่สอดคล้องกับหลักการเศรษฐกิจหมุนเวียน (Circular Economy) การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (Climate Change)

ประสิทธิภาพทางการศึกษา หมายถึง ระดับความสามารถของระบบการศึกษาในการบรรลุผล ตามเป้าหมาย ทั้งในด้านผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน การจัดการทรัพยากร การสร้างความพึงพอใจแก่ผู้เกี่ยวข้อง และการสนับสนุนการพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจในภาพรวม

ความเป็นพลเมืองและพลโลก หมายถึง การพัฒนาความรู้ ทักษะ และค่านิยมที่จำเป็นสำหรับ การเป็นสมาชิกที่มีความรับผิดชอบในชุมชน ประเทศ และโลก ส่งเสริมความเข้าใจในความหลากหลาย ทางวัฒนธรรม สิทธิมนุษยชน ความเป็นธรรม และการมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคมที่ยั่งยืน

บทที่ ๒ ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การจัดทำกรอบทิศทาง การวิจัยทางการศึกษาของชาติ พ.ศ. ๒๕๖๘ – ๒๕๗๐ ได้ศึกษาและทบทวนองค์ความรู้ แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง แนวโน้มการพัฒนาการศึกษา และกรณีศึกษาการจัดทำกรอบทิศทาง การวิจัยทางการศึกษาในต่างประเทศ สรุปการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง และกรอบแนวคิดในการจัดทำกรอบทิศทาง การวิจัยทางการศึกษาของชาติ พ.ศ. ๒๕๖๘ - ๒๕๗๐ ดังนี้

- ๑) แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง
- ๒) แนวโน้มการพัฒนาการศึกษา
- ๓) กรณีศึกษาการจัดทำกรอบทิศทาง การวิจัยทางการศึกษาในต่างประเทศ
- ๔) สรุปการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง
- ๕) กรอบแนวคิดในการจัดทำกรอบทิศทาง การวิจัยทางการศึกษาของชาติ พ.ศ. ๒๕๖๘ - ๒๕๗๐ รายละเอียดดังนี้

๑. แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

การจัดทำกรอบทิศทาง การวิจัยทางการศึกษาของชาติ พ.ศ. ๒๕๖๘ - ๒๕๗๐ มีการทบทวนและศึกษาแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องเพื่อใช้เป็นข้อมูลประกอบการจัดทำกรอบทิศทาง การวิจัยทางการศึกษาของชาติดังกล่าว ประกอบด้วย การวิเคราะห์สถานการณ์ทางการศึกษา การใช้ประโยชน์จากผลการวิจัย การมองอนาคตหรือการคาดการณ์แนวโน้มในอนาคต และช่องว่างการพัฒนาการศึกษาของไทย เพื่อให้ได้ข้อเสนอกรอบทิศทาง การวิจัยทางการศึกษาของชาติที่นำไปใช้ประโยชน์ได้จริงและเป็นการชี้ทิศทาง การวิจัยทางการศึกษาที่มุ่งสู่เป้าหมายเดียวกัน รายละเอียดดังนี้

๑.๑ การวิเคราะห์สถานการณ์ทางการศึกษา กระบวนการสำคัญของการวิจัยมีหลากหลายองค์ประกอบ ซึ่งแต่ละองค์ประกอบมีสาระสำคัญที่ใช้เป็นหลักและแนวปฏิบัติในการทำวิจัยและบริหารจัดการงานวิจัย โดยเฉพาะในการจัดทำกรอบทิศทาง การวิจัยทางการศึกษาจำเป็นต้องให้ความสำคัญกับ “การวิเคราะห์ประเด็นการวิจัยจากสถานการณ์ทางการศึกษา (Research Issues)” เป็นสำคัญ และเป็นจุดเริ่มต้นของการวิจัยที่ดี นักวิจัยควรสำรวจ วิเคราะห์สถานการณ์หรือปรากฏการณ์ทางการศึกษาว่ามีเรื่องเด่น ประเด็นร้อน (Hot Hit Issues) อะไรบ้างที่เป็นปัญหา เป็นเรื่องสำคัญ ซึ่งพิชิต ฤทธิ์จรรยา (๒๕๖๐) ได้สรุปแนวทางการสำรวจและวิเคราะห์จากสถานการณ์ทางการศึกษา หรือแหล่งข้อมูลต่าง ๆ ดังนี้

๑.๑.๑ พิจารณาจากนโยบายด้านการศึกษาของรัฐบาล อาทิเช่น

๑) นโยบาย การปฏิรูปการศึกษาและการเรียนรู้ เพื่อสร้างคุณภาพของคนไทย ให้สามารถเรียนรู้ พัฒนาตน ได้เต็มตามศักยภาพ เพื่อลดความเหลื่อมล้ำ และพัฒนากำลังคนให้เป็นที่ต้องการเหมาะสมกับพื้นที่ทั้งในด้านการเกษตร อุตสาหกรรม และธุรกิจบริการ

๒) การให้องค์กรภาคประชาสังคม ภาคเอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และประชาชนทั่วไปมีโอกาสร่วมจัดการศึกษาที่มีคุณภาพและทั่วถึง และร่วมในการปฏิรูปการศึกษาและการเรียนรู้

๓) พัฒนาระบบการผลิตและพัฒนาครูที่มีคุณภาพและมีจิตวิญญาณของความเป็นครู เน้นครูผู้สอนให้มีวุฒิตรงตามวิชาที่สอน นำเทคโนโลยีสารสนเทศและเครื่องมือที่เหมาะสมมาใช้ในการเรียนการสอนเพื่อเป็นเครื่องมือช่วยครูหรือเพื่อการเรียนรู้ด้วยตัวเอง นักวิจัยต้องวิเคราะห์ แสวงหาข้อมูลสารสนเทศเกี่ยวกับสถานการณ์หรือปรากฏการณ์ของนโยบายด้านการศึกษาของรัฐบาลดังกล่าว

จากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ ว่าเป็นอย่างไร มีประเด็นอะไรที่น่าสนใจ มีความสำคัญเพียงพอที่จะดำเนินการวิจัยหรือไม่ อย่างไร

๑.๑.๒ พิจารณาจากนโยบายและโครงการสำคัญ ๆ ของกระทรวงศึกษาธิการ อาทิเช่น

๑) ด้านคุณภาพการศึกษา เกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพของครู กระบวนการเรียนรู้ และการวัดผลที่อิงคุณภาพเด็ก การจัดสิ่งแวดล้อมทางการเรียนรู้ การศึกษาเพื่อความเป็นพลเมืองที่ดีของชาติ และของโลก การพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ สร้างสรรค์ การทำงานเป็นทีม มีทักษะชีวิต และมีความรับผิดชอบ

๒) ด้านความเสมอภาคทางการศึกษา เกี่ยวกับสิทธิในการเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพ ความเสมอภาคของกลุ่มด้อยโอกาส ในการพัฒนาทักษะ และการเพิ่มการเข้าเรียนหลังการศึกษาขั้นพื้นฐาน

๓) ด้านประสิทธิภาพการศึกษา เกี่ยวกับการจัดสรรทรัพยากร ระบบธรรมาภิบาล และความน่าเชื่อถือของหน่วยงานที่จัดการศึกษา การกระจายอำนาจ การมีส่วนร่วม การศึกษาภาคประชาชน และกลไกการเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพของบุคคลทุกช่วงวัย นักวิจัยต้องวิเคราะห์แสวงหาข้อมูลสารสนเทศเกี่ยวกับสถานการณ์หรือปรากฏการณ์ของนโยบายและโครงการสำคัญ ๆ ของกระทรวงศึกษาธิการดังกล่าวจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ ว่าเป็นอย่างไร มีประเด็นอะไรที่น่าสนใจ มีความสำคัญเพียงพอที่จะดำเนินการวิจัยหรือไม่ อย่างไร

๑.๑.๓ พิจารณาจากประเด็นปัญหาทางการศึกษาที่สำคัญ อาทิเช่น กระทรวงศึกษาธิการกำหนดนโยบายหรือโครงการต่าง ๆ มุ่งแก้ปัญหาเรื่องคุณภาพ โอกาสและประสิทธิภาพในการจัดการศึกษา เพื่อตอบสนองต่อความต้องการของประเทศ ขณะเดียวกัน ก็เป็นไปตามแนวโน้มทิศทางการศึกษาของโลกด้วย ดังกรณีตัวอย่างนโยบายและโครงการสำคัญ ดังต่อไปนี้

๑) โครงการ “ลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้” มุ่งแก้ปัญหาเด็กเรียนในห้องเรียนมากเกินไป มีการบ้านมาก นักเรียนเครียดไม่มีความสุข การเรียนการสอนไม่ส่งเสริม ให้ผู้เรียนคิดวิเคราะห์ คิดสร้างสรรค์ โดยการออกแบบจัดกิจกรรมนอกห้องเรียนอย่างหลากหลาย ตามรายการและบริบทของโรงเรียน ตั้งแต่เวลา ๑๔.๐๐ น. เป็นต้นไปของทุกวัน เพื่อพัฒนา ๔ H คือ การพัฒนาสมอง การคิดวิเคราะห์ (Head) พัฒนาจิตใจ คุณธรรมจริยธรรม (Heart) ทักษะฝีมือ (Hand) และสุขภาพ (Health) กับนักเรียน

๒) โรงเรียนประชารัฐ เป็นโรงเรียนภายใต้โครงการ “สานพลังประชารัฐ ด้านการศึกษาพื้นฐานและการพัฒนาผู้นำ” ที่เกิดจากความร่วมมือภาครัฐ (กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี) ภาคเอกชนและภาคประชาสังคมรวม ๒๕ องค์กร จับมือกันขับเคลื่อนเพื่อยกระดับมาตรฐานการศึกษาพื้นฐาน มุ่งหวังให้นักเรียนมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ผู้นำ (ครู ผู้บริหารฯ) ได้รับการพัฒนาให้มีสัมฤทธิ์ผล โรงเรียนยืนอยู่ได้ด้วยตนเอง

๓) สะเต็มศึกษา (STEM Education) เป็นแนวทางการจัดการศึกษา ที่ให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และสามารถบูรณาการความรู้ทางวิทยาศาสตร์ (Science) เทคโนโลยี (Technology) กระบวนการทางวิศวกรรม (Engineer) และคณิตศาสตร์ (Mathematics) เข้าด้วยกัน อันจะเป็นการแก้ปัญหาการเรียนรู้ที่ขาดการบูรณาการ ไม่สามารถนำไปใช้แก้ปัญหาในชีวิตจริง ขณะที่จำเป็นเตรียมผู้เรียนให้สามารถคิดวิเคราะห์ พัฒนานวัตกรรม ผลผลิตใหม่ ๆ ควบคู่ไปกับทักษะการเรียนรู้ คุณลักษณะแห่งศตวรรษที่ ๒๑ ผ่านการจัดการเรียนรู้แบบเชิงรุก (Active Learning) โครงการงานวิทยาศาสตร์เชิงนวัตกรรม และกิจกรรมสร้างความตระหนัก

๔) การยกระดับภาษาอังกฤษ ภายใต้โครงการ “English Boot Camp การพัฒนาครูแกนนำด้านการเรียนการสอนภาษาอังกฤษ” เพื่อแก้ปัญหาครูสอนภาษาอังกฤษ ไม่เพียงพอ ครูขาดทักษะ และเทคนิคการสอนภาษาอังกฤษ ในขณะที่ภาษาอังกฤษ มีความสำคัญและจำเป็นในโลกยุคปัจจุบัน โดยใช้รูปแบบจัดค่ายภาษาอังกฤษแบบเข้มข้น

๕) นักเรียน ป.๑ อ่านออกเขียนได้ภายใน ๑ ปี เป็นการแก้ปัญหาให้นักเรียน บางส่วนที่ยังอ่านไม่ออกเขียนไม่ได้ และส่งเสริมนโยบายรัฐบาลที่กำหนดให้นักเรียน อ่านออกเขียนได้ อ่านคล่องเขียนคล่อง ภายใต้โครงการ “พลิกโฉมโรงเรียนทำให้นักเรียน ป.๑ อ่านออกเขียนได้ใน ๑ ปี”

๖) การผลิตครูเพื่อพัฒนาท้องถิ่น (ครูทายาท) เป็นโครงการจัดทำขึ้น เพื่อแก้ปัญหาคนเก่งไม่ยอมเรียนสายครู ขาดแคลนครูในสาขาเฉพาะ และขาดแคลนครูในบางพื้นที่โดยเฉพาะพื้นที่ห่างไกล ชายขอบ ทุรกันดาร โดยวิธีการคัดเลือกนักเรียน และนักศึกษาเข้าโครงการ แล้วศึกษาต่อปริญญาตรี ในสถาบันอุดมศึกษา เมื่อจบแล้วจะได้รับการบรรจุเป็นครูทดแทนอัตราครูเกษียณตามภูมิลำเนาเดิม ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.)

๑.๑.๔ พิจารณาจากผลงานการวิจัยทางการศึกษาหรือผลงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง สถาบันการศึกษาและหน่วยงานทางการศึกษา ได้มีการศึกษาวิจัยอย่างต่อเนื่อง ทั้งผลงาน การวิจัยของสถาบันการศึกษาหรือหน่วยงานทางการศึกษาโดยตรง หรือเป็นผลงาน การวิจัยของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาที่เป็นวิทยานิพนธ์หรือดุษฎีนิพนธ์ของสถาบันการศึกษาต่าง ๆ ผลงานวิจัยเหล่านี้จะมีข้อเสนอแนะที่เป็นประเด็นควรศึกษาวิจัยต่อไป ทำให้นักวิจัยมองเห็นสถานการณ์ทางการศึกษาที่ควรพิจารณากำหนดเป็นประเด็นปัญหาการวิจัยต่อไปได้

๑.๑.๕ พิจารณาจากผลการประชุมสัมมนาวิชาการทางการศึกษาในแต่ละปีการศึกษา สถาบันการศึกษาหรือหน่วยงานทางการศึกษา มักจะจัดประชุมสัมมนาทางวิชาการและเชิญผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้บริหารการศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษา ครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา เข้าร่วมประชุมเสนอผลงานทางวิชาการและร่วมเรียนรู้ตามประเด็นร่วมสมัยนักวิจัยจะมองเห็นสถานการณ์ทางการศึกษาในภาพรวมและสามารถพิจารณากำหนดเป็นประเด็นปัญหาการวิจัยต่อไปได้

การศึกษาวិเคราะห์สถานการณ์หรือปรากฏการณ์ทางการศึกษาดังกล่าว จะช่วยให้ได้ประมวลภาพรวมของสถานการณ์ทางการศึกษาที่เป็นเรื่องเด่น ประเด็นร้อน ที่ควรให้ความสนใจ มีความสำคัญที่จะคัดกรองเลือกมาเป็นประเด็นปัญหาการวิจัยและกำหนดเป็นคำถามการวิจัย เพื่อศึกษาค้นคว้าหาคำตอบ ความจริง หรือหาวิธีการแก้ไข หรือค้นหานวัตกรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้ได้มาตรฐานตามที่กำหนดไว้ ขั้นตอนนี้เปรียบเสมือนนักวิจัยเป็นนักบินเลือก “ลานบิน” ที่จะลงจอดให้ชัดเจน เป็นการปักธงที่จะศึกษาเรื่องโดดเด่น มีความสำคัญ เป็นประโยชน์ และนักวิจัยสามารถที่จะดำเนินการวิจัยให้แล้วเสร็จได้ตามกำหนดเวลา

๑.๒ การใช้ประโยชน์จากผลการวิจัย (Research Utilization) เป็นการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ให้เกิดความคุ้มค่า ซึ่งถือว่าเป็นเรื่องสำคัญมาก เพราะในการวิจัยแต่ละเรื่องต้องใช้ทรัพยากร ทั้งงบประมาณ วัสดุ อุปกรณ์ ความทุ่มเททั้งเวลา สติปัญญา ความรู้ความสามารถของนักวิจัย หากไม่มีการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ องค์กร หน่วยงาน ก็ไม่ได้รับการพัฒนาหรือเพิ่มประสิทธิภาพการทำงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้านักวิจัยมุ่งหวัง ที่จะศึกษา ค้นหาความรู้ ความจริง และวิธีการ นวัตกรรมเพื่อพัฒนาการจัดการศึกษาและพัฒนาคุณภาพการศึกษา เมื่อได้ผลการวิจัยแล้วไม่นำผลการวิจัยไปใช้ตามเป้าหมาย ก็ไม่เกิดคุณประโยชน์แต่อย่างใด การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา เป็นผลงานที่เกิดจากการปฏิบัติการวิจัย

นักวิจัยที่ได้ใช้ความรู้ ความสามารถ ความเพียรพยายาม ความปรารถนาดีต่อการจัดการศึกษาเพื่อแก้ปัญหา หรือพัฒนาคุณภาพการศึกษา ผลการวิจัยดังกล่าวอาจเป็นข้อค้นพบเกี่ยวกับปัญหาและสาเหตุของปัญหา การศึกษาหรือเป็นผลของการแก้ปัญหา โดยใช้วิธีการหรือนวัตกรรมการจัดการศึกษา ซึ่งทำให้ได้ทราบถึง ประสิทธิภาพของวิธีการ หรือนวัตกรรมที่นำมาใช้แก้ปัญหาหรือพัฒนาคุณภาพการศึกษา ผลการวิจัยที่ได้ จึงมีคุณค่าและเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษา การใช้ประโยชน์จากผลการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพ การศึกษามีแนวทางดำเนินการ ดังนี้ (พิชิต ฤทธิ์จรูญ, ๒๕๕๙ : ๓๐๓ – ๓๐๕ อ้างถึงในพิชิต ฤทธิ์จรูญ, ๒๕๖๐)

๑.๒.๑ การใช้ประโยชน์จากผลการวิจัยเพื่อพัฒนานโยบายทางการศึกษาที่มีคุณภาพ นโยบาย ทางการศึกษาถือเป็นกรอบทิศทางสำคัญของการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพ นโยบายทางการศึกษาที่ดี มีประสิทธิผลต่อการจัดการศึกษา จะต้องได้มาอย่างมีเหตุผลและเชื่อว่าจะตอบโจทย์ความต้องการทางการศึกษา หรือมุ่งให้เกิดการเปลี่ยนแปลงหรือพัฒนาคุณภาพการศึกษาได้จริง จึงต้องเป็นนโยบายที่พัฒนามาจาก ผลการวิจัย ดังนั้น การวิจัยทางการศึกษาส่วนหนึ่งจึงเป็นการวิจัยเพื่อให้ได้ข้อเสนอเชิงนโยบาย

๑.๒.๒ การใช้ประโยชน์จากผลการวิจัยเพื่อการพัฒนาการบริหารการศึกษา ในการบริหาร การศึกษา ผู้บริหารการศึกษาและผู้บริหารสถานศึกษาจำเป็นต้องใช้ข้อมูลสารสนเทศประกอบการตัดสินใจ ในเชิงการบริหารทุกช่วงระยะเวลาของการบริหาร จึงทำให้การบริหารการศึกษา การบริหารสถานศึกษา มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ข้อมูลสารสนเทศจึงเป็นหัวใจสำคัญต่อการตัดสินใจของผู้บริหาร ข้อมูล สารสนเทศส่วนหนึ่งจะได้มาจากการวิจัยของครู ผู้บริหารสถานศึกษา หรือนักวิจัยทางการศึกษา การวิจัย เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาจึงเป็นกระบวนการที่ก่อให้เกิดสารสนเทศทางการศึกษาเชิงคุณค่าเพื่อการตัดสินใจ ซึ่งผู้บริหารสามารถใช้ประกอบการตัดสินใจในการกำหนดนโยบายส่งเสริม และพัฒนาคุณภาพการศึกษา ของสถานศึกษา การจัดปัจจัยสนับสนุนส่งเสริมเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนและคุณภาพการจัดการเรียนรู้ รวมทั้งจัดโครงการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพการศึกษาในด้านต่าง ๆ ต่อไป

๑.๒.๓ การใช้ประโยชน์จากผลการวิจัยเพื่อแก้ปัญหาการเรียนรู้ของผู้เรียน ในสภาพจริง ของการจัดการเรียนรู้ของครูมักประสบปัญหาการจัดการเรียนรู้ในลักษณะต่าง ๆ เช่น ผู้เรียนขาดความพร้อม ในการเรียน มีพฤติกรรมและคุณลักษณะที่ไม่พึงประสงค์ ขาดทักษะการอ่าน การเขียน การคิดวิเคราะห์ เป็นต้น เมื่อครูวิเคราะห์สาเหตุของปัญหาดังกล่าวจนทราบแน่ชัดแล้ว จึงได้ศึกษาหาวิธีการหรือนวัตกรรม เพื่อแก้ปัญหาดังกล่าว เช่น ครูสำรวจ หรือสังเกตพฤติกรรมของผู้เรียนแล้ว พบว่า ผู้เรียนไม่ค่อยมีนิสัยรักการอ่าน ซึ่งมีสาเหตุมาจากการอ่านหนังสือไม่คล่อง ไม่มีทักษะการอ่านที่ดี ไม่มีสิ่งจูงใจให้อ่าน ครูจึงตัดสินใจ จัดกิจกรรมเสริมสร้างนิสัยรักการอ่านด้วยรูปแบบและวิธีการที่หลากหลาย เมื่อประเมินผลการจัดกิจกรรมแล้ว พบว่า นักเรียนมีนิสัยรักการอ่านดีขึ้น การดำเนินการของครูเช่นนี้ แสดงถึงการนำประโยชน์จากผลการวิจัย เพื่อแก้ปัญหาการเรียนรู้ของผู้เรียน

๑.๒.๔ การใช้ประโยชน์จากผลการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน เป้าหมายสูงสุดของการจัด การเรียนรู้ คือ การพัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้มีคุณภาพตามมาตรฐาน แต่ในสภาพจริงเมื่อครูได้จัดการเรียนรู้ และประเมินผลการเรียนรู้แล้ว มักพบว่า มีผู้เรียนส่วนหนึ่งที่ยังไม่ผ่านเกณฑ์หรือมาตรฐานการเรียนรู้ที่กำหนด ครูจึงต้องทำวิจัยเพื่อค้นหาวิธีการหรือนวัตกรรมจัดการเรียนรู้แล้วใช้พัฒนาคุณภาพผู้เรียนและสะท้อน ผลกลับต่อการทำวิจัยเพื่อการเรียนรู้และพัฒนาผู้เรียนอย่างต่อเนื่องจนผู้เรียนมีคุณภาพตามมาตรฐาน ที่กำหนด การวิจัยลักษณะนี้เป็นการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้หรือการวิจัยในชั้นเรียนของครู

๑.๒.๕ การใช้ประโยชน์จากผลการวิจัยเพื่อปรับปรุงและพัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนรู้ ปัญหาการเรียนรู้ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชั้นเรียน ถ้าครูได้ศึกษา วิเคราะห์สาเหตุของแต่ละปัญหาแล้วก็จะพบว่า มีสาเหตุมาจากหลายปัจจัยทั้งคน วิธีการจัดการเรียนรู้ สื่อ อุปกรณ์การเรียนการสอน และสภาพแวดล้อม เช่น

การที่ผู้เรียนมีพฤติกรรมไม่พึงประสงค์นั้นอาจมาจากสภาพครอบครัวที่แตกแยกหรือการเลียนแบบตัวอย่างจากสื่อต่าง ๆ การที่ผู้เรียนมีผลการเรียนต่ำกว่าเกณฑ์ อาจมาจากพื้นฐานที่ไม่พร้อม วิธีการเรียนรู้ที่ไม่เหมาะสม ผู้ปกครองหรือผู้เกี่ยวข้องไม่ได้ให้การแนะนำช่วยเหลือ อย่างไรก็ตามปัญหาการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นในชั้นเรียน บุคคลที่มีบทบาทและอาจเป็นสาเหตุของปัญหาการเรียนรู้ของผู้เรียนคือครู เพราะครูเป็นผู้มีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรงในการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพ ครูจึงเป็นเจ้าของปัญหาการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นและอาจจะเป็นสาเหตุของปัญหา ซึ่งอาจเป็นเพราะครูจัดการเรียนรู้ไม่มีประสิทธิภาพ ขาดเทคนิควิธีการเรียนรู้ที่ดี เมื่อมีปัญหาการเรียนรู้เกิดขึ้นครูก็ไม่ได้ปรับวิธีเรียนเปลี่ยนวิธีสอนให้สามารถพัฒนาผู้เรียนได้ดีขึ้น หากครูตระหนักต่อการปฏิบัติหน้าที่และแสดงถึงความรับผิดชอบต่อผู้เรียน ถ้ามีปัญหาการเรียนรู้ ครูได้พยายามปรับปรุงและพัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนรู้ โดยการแสวงหาและใช้นวัตกรรมจัดการเรียนรู้เพื่อแก้ปัญหาหรือพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพ เมื่อได้ข้อค้นพบจากการวิจัยว่า วิธีการแก้ปัญหาหรือนวัตกรรมที่นำมาใช้นั้นมีประสิทธิภาพที่สามารถช่วยแก้ปัญหาหรือพัฒนาผู้เรียนได้ ครูก็ควรจะได้นำไปใช้ปรับปรุงและพัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนรู้ของครูอย่างต่อเนื่อง เพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาให้สูงขึ้น

๑.๓ การมองอนาคต (Foresight Methods) คือ กระบวนการคาดการณ์เหตุการณ์ในอนาคตอย่างเป็นระบบ มีความน่าเชื่อถือ โดยคำนึงถึงปัจจัยรอบด้าน เช่น ด้านสังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม เทคโนโลยี การเมือง และปฏิสัมพันธ์ที่มีต่อกัน เพื่อการส่งเสริมให้เกิดประโยชน์ต่อสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม ซึ่งใช้วิธีการที่หลากหลายตามทฤษฎีต่าง ๆ เน้นการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและความกล้าที่จะคิดนอกกรอบ (Rafael Popper, ๒๐๐๘) ทั้งนี้ ความแตกต่างระหว่างการมองอนาคต (Foresight) การพยากรณ์ (Forecasting) และการวางแผน (Planning) มีรายละเอียดของความแตกต่าง (นิติบดี สุขเจริญ, ๒๕๖๒) ดังนี้

๑.๓.๑ การพยากรณ์ (Forecasting) เป็นการวาดเส้นทางการไปสู่เป้าประสงค์ที่คาดการณ์ไว้เพียงเส้นทางเดียว จากสถานะปัจจุบันและสิ่งที่คาดว่าจะจะเป็นในอนาคต

๑.๓.๒ การมองอนาคต (Foresight) เป็นการวาดเส้นทางการไปสู่เป้าหมาย ที่คาดการณ์ไว้ไปในหลายเส้นทางทั้งที่คาดการณ์ให้ตรงกับเป้าหมาย รวมทั้งเส้นทางที่เบี่ยงเบนไปในทางที่ดีกว่าหรือแย่กว่าที่คาดการณ์ไว้

๑.๓.๓ การวางแผน (Planning) เป็นการวาดเส้นทางไปสู่เป้าหมายในอนาคตโดยมีการวัดผลสำเร็จในช่วงระยะสั้น ๆ เพื่อปรับปรุงหรือปรับเปลี่ยนแผนการ เพื่อให้เส้นทางไปสู่เป้าหมายที่วาดไว้ได้ ใกล้เคียงมากที่สุด

ทั้งนี้ สิ่งสำคัญในการออกแบบกระบวนการ “มองอนาคต” คือการกำหนดจุดมุ่งหมาย ซึ่งเป็นตัวกำหนดลักษณะความสัมพันธ์กับกระบวนการตัดสินใจตามจุดมุ่งหมายที่เป็นไปได้มี ๖ ข้อที่พึงตระหนัก ดังนี้

๑) การกำหนดทิศทาง (Direction Setting) แนวทางกว้าง ๆ ของนโยบายและการพัฒนาทางเลือกต่าง ๆ

๒) การจัดลำดับความสำคัญ (Determining Priorities) เป็นจุดมุ่งหมายที่สำคัญที่สุดของการมองอนาคตและเป็นแรงผลักดันให้ทำการศึกษารายละเอียด ด้วยการจัดการกับข้อจำกัดทางทรัพยากรและความเรียกร้องต่อนักวิจัยที่เพิ่มมากขึ้น

๓) ความสามารถในการคาดการณ์อนาคต (Anticipatory Intelligence) เป็นการระบุแนวทางใหม่ ๆ ที่กำลังจะเกิดขึ้นซึ่งจะมีบทบาทต่อการจัดทำนโยบายในอนาคต

๔) การสร้างความเป็นเอกฉันท์ (Consensus Generation) ส่งเสริมให้นักวิจัยและผู้ใช้งานวิจัยมีความเห็นตรงกันมากขึ้นในการบ่งชี้ความต้องการหรือโอกาส

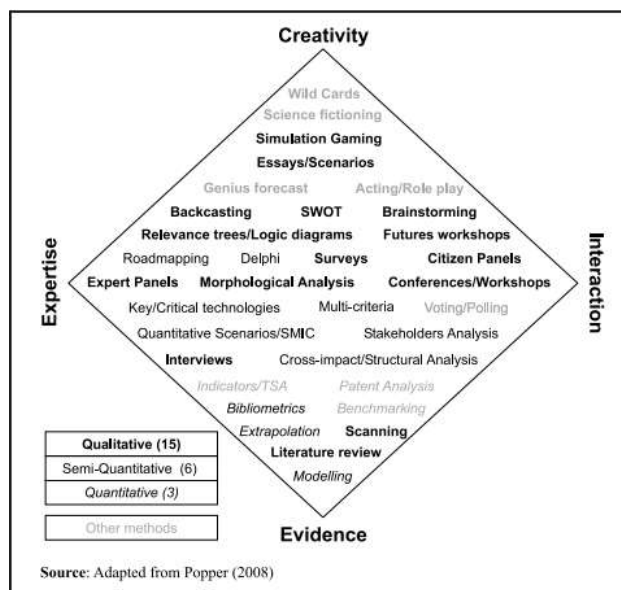
๕) การสนับสนุนการตัดสินใจ (Advocacy) ส่งเสริมการตัดสินใจในเชิงนโยบายที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียเฉพาะในระบบวิจัยและพัฒนา

๖) การสื่อสารและการศึกษา (Communication and Education) ส่งเสริมการสื่อสารภายในชุมชน การสื่อสารภายนอกกับผู้ใช้งานวิจัย และการให้การศึกษาแก่ประชาชนทั่วไป

อย่างไรก็ดี การหาคำตอบเพื่อคาดการณ์เหตุการณ์ในอนาคต ไม่มีรูปแบบของขั้นตอนที่ชัดเจน ขึ้นอยู่กับบริบทของการประเมินการใช้วิธีการให้เหมาะสมกับการได้มาซึ่งข้อมูลนั้น ๆ โดยวิธีการที่ใช้ควรประกอบด้วยเชิงคุณภาพ กึ่งเชิงปริมาณ และเชิงปริมาณ สำหรับการนำข้อมูลอธิบายภาพที่น่าจะเป็นไปได้ ใกล้เคียงกับความเป็นจริงหรือภาพที่คาดการณ์น่าจะเป็นไปได้ แต่ด้วยวิธีการที่หลากหลายที่ถูกพัฒนาขึ้นจากอดีตจนถึงปัจจุบัน การเลือกใช้เพื่อหาคำตอบจึงอาจไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร เพื่อเป็นการสร้างความน่าเชื่อถือของคำตอบที่คาดการณ์ ศาสตราจารย์ ไมเคิล อี. พอร์เตอร์ (Michael E. Porter, 1990) นักบริหารและนักเศรษฐศาสตร์ จากมหาวิทยาลัยแมนเชสเตอร์บิสิเนส (University of Manchester Business School) จึงได้พัฒนาโมเดลเพชร (Foresight Diamond) โดยประยุกต์แนวคิดของราฟาเอล โปรพเพอร์ (Rafael Popper) ด้วยการสรุปวิธีการมองการณ์ไกล ๓๓ วิธี ซึ่งครอบคลุมทั้งประเภทเชิงคุณภาพ กึ่งเชิงปริมาณ และเชิงปริมาณ แล้วจัดวิธีการสัมพันธ์กับองค์ประกอบแต่ละด้านใน ๔ องค์ประกอบหลัก คือ ๑) การสร้างสรรค์ ๒) ความเชี่ยวชาญ ๓) การมีส่วนร่วมจากการมีปฏิสัมพันธ์หรือการโต้ตอบ และ ๔) เหตุการณ์ประกอบหรือหลักฐานเชิงประจักษ์ โดยจัดระบบการมองอนาคตเป็นสองแกน ได้แก่ แกนตั้งเป็นความคิดสร้างสรรค์ เทียบกับเหตุการณ์หรือหลักฐานเชิงประจักษ์ และแกนนอนเป็นตามความเชี่ยวชาญเทียบกับปฏิสัมพันธ์หรือการโต้ตอบ เมื่อวิเคราะห์จะได้สถานะและตำแหน่งของปัจจัยต่าง ๆ ที่วิเคราะห์ใน ๔ ห่อง จึงมีความครอบคลุมชัดเจน และมีความสมดุลเฉพาะประเด็นสำหรับการเสนอแนะกลยุทธ์ในการพัฒนาสำหรับอนาคต

จากแนวคิดของศาสตราจารย์ ไมเคิล อี. พอร์เตอร์ข้างต้นทำให้กระบวนการและวิธีการเพื่อการทำนายอนาคตถูกพัฒนา ปรับปรุงให้มีความน่าเชื่อถือ และแสดงความเป็นไปได้อย่างเป็นลำดับขั้น ด้วยจำนวนเทคนิควิธีการวิจัยเชิงอนาคตที่มีหลากหลาย โดยมีความยืดหยุ่นจากการที่ผู้วิจัยสามารถออกแบบและเลือกวิธีการหาคำตอบได้เอง จึงเป็นหลักการที่น่าสนใจในการพิจารณาเลือกเป็นแนวทางและใช้วางแผนการดำเนินงานวิจัยเชิงอนาคตได้

ภาพที่ ๒.๑ แสดงโมเดลเพชร (Foresight Diamond)

การแบ่งกลุ่มวิธีการศึกษาอนาคตแบบหนึ่งที่มีหวังเพื่อให้เกิดประโยชน์ในการตัดสินใจ เลือกใช้วิธีการที่ถูกต้องและเหมาะสม เพื่อการพยากรณ์ได้อย่างแม่นยำตามประเด็นที่สนใจเป็นวิธีหนึ่งที่ได้มา จากการนำเสนอวิธีการในงานวิจัยเพื่อคัดเลือกการใช้วิธีมองอนาคตโดยเริ่มต้นจากข้อมูลที่สามารถรวบรวมได้ จนกระทั่งสรุปการใช้วิธีการวิเคราะห์ว่าเพียงพอต่อการมองอนาคตหรือไม่อย่างไร โดยการแบ่งวิธีการมองอนาคตตามความสามารถของวิธีการวิเคราะห์แบ่งย่อยออกได้เป็น ๔ ด้าน ได้แก่

๑) การสร้างสรรค์ เป็นการผสมผสานระหว่างฐานความคิดเบื้องต้นกับจินตนาการ ซึ่งมาจากศิลปินหรือผู้เชี่ยวชาญทางเทคโนโลยี วิธีการที่มีลักษณะทางด้านนี้เด่นชัด คือ เทคนิคระดมสมอง (Brainstorming)

๒) ความเชี่ยวชาญ เป็นทักษะและความรู้ส่วนบุคคลในเฉพาะพื้นที่หรือสาขา และมีการนำมาใช้ มากครั้งเพื่อสนับสนุนการตัดสินใจจากระดับบนลงล่าง การให้คำปรึกษา และการสร้างข้อเสนอแนะ

๓) การมีส่วนร่วม เป็นการสนับสนุนหลักฐานและความเชี่ยวชาญ โดยการมีส่วนร่วม ของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอื่น ๆ ซึ่งอาจไม่ใช่ผู้ที่มีความเชี่ยวชาญ

๔) เหตุการณ์ประกอบ เป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อการอธิบายและคาดการณ์ปรากฏการณ์ ในรูปแบบเอกสาร และรายงานการวิเคราะห์ เช่น ข้อมูลทางสถิติและตัวชี้วัดต่าง ๆ จากการจำแนก ตามประเภทข้างต้น

นอกจากนี้ โครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (United Nations Development Programme : UNDP) ได้เผยแพร่เอกสารคู่มือการมองอนาคต เพื่อเสริมพลังวาระ พ.ศ. ๒๕๗๓ (**Foresight Manual Empowered Futures for the 2030 Agenda**) ได้ระบุว่า การคาดการณ์แบบมองอนาคตแตกต่าง จากการพยากรณ์ การวางแผนเชิงกลยุทธ์ และการจัดการความเสี่ยง แต่เป็นการมุ่งเน้นมองไปข้างหน้า ในด้านนโยบายและการมีส่วนร่วม และการคาดการณ์จะครอบคลุม ๓ P ได้แก่ (UNDP, 2018)

๑) การคาดการณ์ด้วยการมองไปข้างหน้าอย่างชัดเจน (Prospective) จึงต้องมีการรวบรวม ข้อมูล ความรู้ และข้อมูลเกี่ยวกับความเป็นจริงในอนาคต ซึ่งรวมทั้งข้อมูล “ที่เกิดขึ้นใหม่” และ “ถูกฉีก” แทนการฉายภาพข้อมูล “เก่า” สมมติฐาน และ “การมองย้อนหลัง” จากอดีตไปสู่อนาคตเท่านั้น แต่ต้อง ตรวจสอบผลกระทบของการเปลี่ยนแปลง แรงกระแทก และการหยุดชะงักที่มีต่อ “ความเป็นจริง” ในอนาคตอย่างเป็นระบบ และไม่มีอคติ โดยคาดการณ์การเปลี่ยนแปลงในระยะกลางถึงระยะยาว

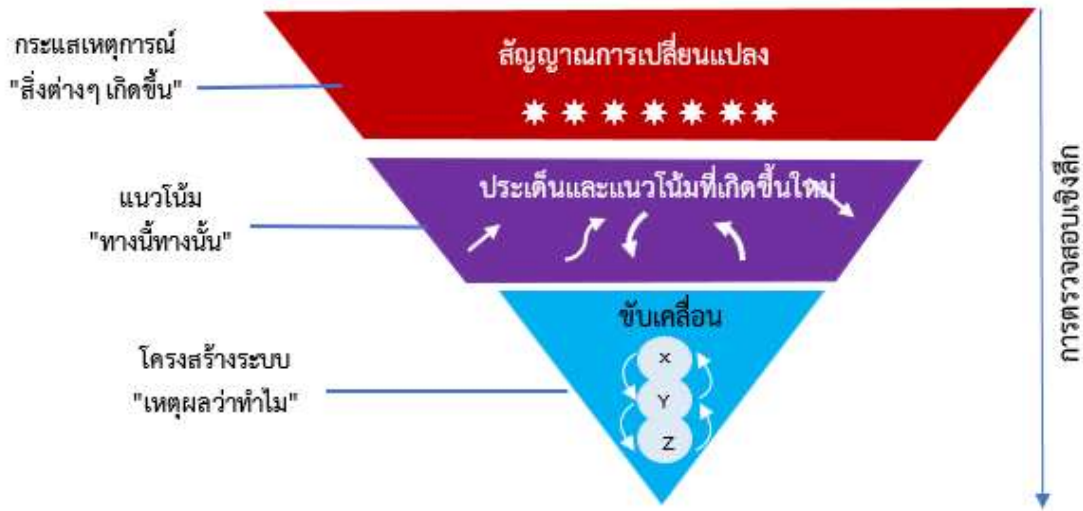
๒) นโยบายที่เกี่ยวข้อง (Policy-related) เพื่อมองอนาคตหรือคาดการณ์ในมิติการได้รับการสนับสนุน และขับเคลื่อนจากอิทธิพลทางการเมืองหรือฝ่ายบริหาร ซึ่งจะช่วยในการสร้างฉันทศน์ ที่เป็นไปได้มากยิ่งขึ้น รวมถึงสามารถใช้เป็นกรอบสำหรับการจัดลำดับความสำคัญของการแทรกแซง ทางนโยบาย และส่งเสริมความร่วมมือเกี่ยวกับความกังวลและโอกาสร่วมระหว่างนโยบาย ผู้มีส่วนร่วม สาธารณะ เอกชน และพลเมือง

๓) การมีส่วนร่วม (Participative) ในสภาพแวดล้อมที่ไม่แน่นอนและซับซ้อน การคาดการณ์ ล่วงหน้าขึ้นอยู่กับความร่วมมือของมุมมองทางปัญญาที่หลากหลายเพื่อสร้างภาพอนาคต อย่างไรก็ตามก็ต้องพยายามหลีกเลี่ยง "การคิดตามกันแบบหมู่คณะ" และความซ้ำของ "อนาคตที่ใช้แล้ว" หรือมองภาพ ของอนาคตที่ได้มาจากอดีตเท่านั้น

ทั้งนี้ ตามคู่มือของ UNDP เสนอระบบการดำเนินงานเป็น ๔ ระบบย่อยที่มีความสัมพันธ์ เกี่ยวเนื่องกัน ได้แก่ ๑) ปัจจัยนำเข้า (Input) ซึ่งรวมถึง กลยุทธ์เชิงปัญญาด้วย ๒) การมองอนาคต (Foresight) ซึ่งรวมถึงการวิเคราะห์ การตีความ และการคาดการณ์ล่วงหน้า ๓) ผลผลิต (Output) รวมถึงการขยายมุมมอง

การรับรู้มุมมองใหม่ หรือทางเลือกเชิงกลยุทธ์ก็ได้ และ ๔) กลยุทธ์ (Strategy) และ/หรือการวางแผนเชิงกลยุทธ์ โดยเสนอกรอบแนวคิดในการมองอนาคตในระบบย่อยที่ ๒ ไว้ดังนี้

ภาพที่ ๒.๒ แสดงกรอบแนวคิดในการมองอนาคตตามคู่มือของ UNDP

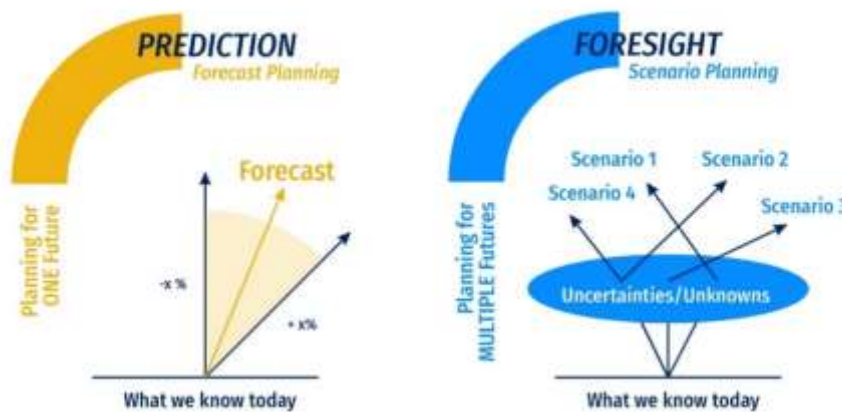

ที่มา : ปรับปรุงจาก UNDP,2018

ทั้งนี้ แม้แต่การพบสัญญาณที่อ่อนแอ (เชิงลบ) ก็ยังเป็นข้อมูลที่สามารถช่วยให้คาดการณ์เพื่อกำหนดวาระหรือคาดการณ์ “หน้าต่านโยบาย” ได้เช่นกัน

บริษัทฟิวเจอร์สเตชัน (Future Station) ซึ่งเป็นบริษัทที่ก่อตั้งโดยผู้เชี่ยวชาญที่มีประสบการณ์สูงจากบริษัทขนาดใหญ่และบริษัทที่ปรึกษาระดับโลก เพื่อให้บริการระดับมืออาชีพที่เชี่ยวชาญด้านการให้คำปรึกษาและการรับรองด้านความยั่งยืน รวมถึงบริการให้คำปรึกษาด้านการมองอนาคต (Foresight) ได้เผยแพร่บทความเรื่อง การเตรียมพร้อมในอนาคตผ่านการมองอนาคต (Future Preparedness Through Foresight) (Future Station, ๒๐๒๐) ได้กล่าวถึงความแตกต่างระหว่างการพยากรณ์และการมองอนาคตไว้เช่นกัน โดยแสดงเป็นภาพเปรียบเทียบที่เข้าใจง่าย ดังนี้

ภาพที่ ๒.๓ เปรียบเทียบการพยากรณ์ (Prediction : Forecast Planning) กับการมองอนาคต (Foresight : Scenario Planning)

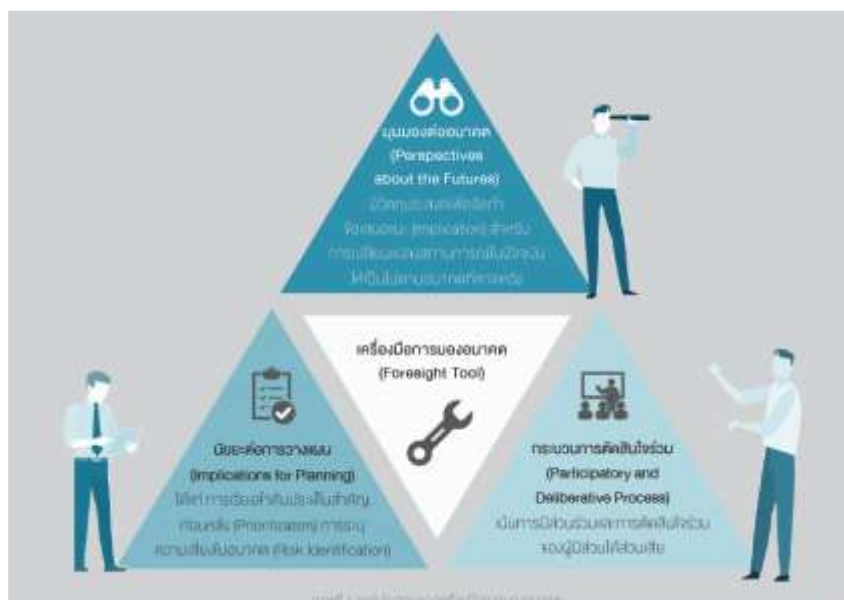

ที่มา: Future Station, ๒๐๒๐. <https://futurestation.ro/future-preparedness-through-foresight/>

บทความของบริษัทฟิวเจอร์สเตชันข้างต้นย้ำว่ากฎของการมองอนาคต ๔ ประการ คือ ๑) ต้องพูดถึงสิ่งที่เป็นไปได้ และตระหนักว่าอนาคตมีความหลากหลาย ๒) มองย้อนอดีตเพื่อทำความเข้าใจและมุ่งสู่อนาคต เพราะในความเป็นจริงไม่มีข้อมูลอนาคต จึงต้องมองจากอดีต ๓) มองหาสัญญาณความเปลี่ยนแปลง วิเคราะห์แบบแผน และให้ลึ้มเรื่องการพยากรณ์ไปก่อน และ ๔) อย่าพึ่งแค่เฝ้าสังเกตอนาคต แต่ต้องปรับให้เหมาะสม การกระทำในปัจจุบันสามารถส่งอิทธิพลต่ออนาคตได้ ทั้งนี้ สัญญาณของการเปลี่ยนแปลงคือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นภายนอกองค์กร การตรวจจับและติดตามสัญญาณสามารถช่วยให้ระบุพื้นที่ที่มีโอกาสและความสามารถในการแข่งขันได้ สิ่งสำคัญคือต้องแยกแยะให้ได้ว่าสัญญาณแตกต่างจากแนวโน้ม โดยแนวโน้มคือปัจจัยการเปลี่ยนแปลงที่สังเกตได้ในปัจจุบัน ซึ่งหมายถึงการพัฒนาในอนาคตด้วย

นอกจากนี้ สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ (องค์การมหาชน) ได้เผยแพร่เอกสารเรื่อง เครื่องมือมองอนาคต (Foresight Tools) ที่สถาบันการมองอนาคตนวัตกรรม (IFI) สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ (องค์การมหาชน) ร่วมกับวิทยาลัยสหวิทยาการ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์จัดทำขึ้น (หนังสือเครื่องมือการมองอนาคต (Foresight Tools) - สถาบันการมองอนาคตนวัตกรรม (nia.or.th)) มีหลักการที่สอดคล้องกัน และมีประเด็นที่น่าสนใจเพิ่มเติมถึงองค์ประกอบของการมองอนาคต ที่ประกอบด้วย ๑) มุมมองต่ออนาคต (Perspectives about the Futures) เพื่อจัดทำข้อเสนอแนะ (Implication) การเปลี่ยนแปลงสถานการณ์ปัจจุบันให้เป็นไปตามอนาคตที่คาดหวัง ๒) กระบวนการตัดสินใจร่วม (Participatory and Deliberative Process) เน้นการมีส่วนร่วมและการตัดสินใจร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และ ๓) นัยยะต่อการวางแผน (Implication of Planning) ได้แก่ การเรียงลำดับประเด็นสำคัญก่อนหลัง (Prioritization) การระบุความเสี่ยงหรือความไม่แน่นอนในอนาคต (Risk /Uncertain Identification)

ภาพที่ ๒.๔ แสดงองค์ประกอบของเครื่องมือการมองอนาคต

ที่มา: สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ (องค์การมหาชน), หนังสือเครื่องมือการมองอนาคต (Foresight Tools) - สถาบันการมองอนาคตนวัตกรรม (nia.or.th)

๑.๔ ทฤษฎี POLC (POLC Framework Theory) เป็นทฤษฎีการจัดการสมัยใหม่ในยุคเริ่มแรกที่ยังคงนิยมใช้มาจนถึงปัจจุบัน มีพื้นฐานมาจากแนวคิดของเฮนรี ฟาโยล (Henri Fayol) นักทฤษฎีการจัดการชาวฝรั่งเศสผู้วางรากฐานการบริหารสมัยใหม่ในช่วงต้นศตวรรษที่ ๒๐ โดยการศึกษาหน้าที่หลักของผู้จัดการในการนำองค์กรสู่ความสำเร็จ เขาเสนอว่า ผู้จัดการจะต้องมีบทบาทในการวางแผน กำหนดโครงสร้างองค์กร เป็นผู้นำ และควบคุมการปฏิบัติงาน แม้จะมีการเปลี่ยนแปลงในสภาพแวดล้อมและแนวทางการบริหารจัดการในปัจจุบัน แต่ POLC ยังคงเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้ผู้จัดการเข้าใจและประยุกต์ใช้หลักการพื้นฐานในการบริหารได้ นอกจากนี้ หลุยส์ เอ อัลเลน (Louis A. Allen) ที่ปรึกษาด้านการจัดการชาวอเมริกันได้เขียนหนังสือ เรื่องการจัดการและการจัดองค์กร (Management and Organization) ในปี พ.ศ. ๒๕๐๑ (ค.ศ. ๑๙๕๘) ได้ทำให้ทฤษฎีนี้แพร่หลายและถูกนำไปใช้อย่างกว้างขวางมาจนถึงปัจจุบัน

หลักการของทฤษฎี POLC (POLC Framework Theory) คือการจัดหมวดหมู่เป็น ๔ ประการ ได้แก่ ๑) การวางแผน ๒) การจัดการ ๓) การเป็นผู้นำ และ ๔) การควบคุม โดยในทางปฏิบัติและสถานการณ์จริง ทั้ง ๔ กลุ่มนี้จะเชื่อมโยงกันอย่างแน่นแฟ้น ดังนั้น การดำเนินการจึงไม่ควรหมกมุ่นกับการวิเคราะห์และทำความเข้าใจเหตุผลที่สมบูรณ์แบบในการจัดหมวดหมู่ทักษะและการปฏิบัติที่ประกอบด้วยกรอบงาน P-O-L-C โดยรวม อย่างไรก็ตาม มีนักวิชาการบางส่วนวิพากษ์วิจารณ์ว่า P-O-L-C อาจเป็นอุดมคติแต่ไม่สามารถจัดการในชีวิตจริงได้อย่างถูกต้อง (Mintzberg, 1973; Lamond, 2004) อย่างไรก็ตาม ข้อสรุปทั่วไปคือฟังก์ชัน P-O-L-C ยังคงเป็นวิธีที่เป็นประโยชน์มากในการจำแนกกิจกรรมที่ผู้จัดการทำเมื่อพยายามบรรลุเป้าหมายขององค์กร (Lamond, 2004) ทั้งนี้ ๔ หมวดหมู่ของทฤษฎี POLC มีสาระสำคัญโดยสรุปดังนี้

๑) การวางแผน (P-Planning) เป็นหน้าที่ของการจัดการที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดวัตถุประสงค์และกำหนดวิธีการดำเนินการเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์เหล่านั้น การวางแผนต้องการให้ผู้จัดการทราบถึงสภาพแวดล้อมที่องค์กรต้องเผชิญและคาดการณ์สภาวะในอนาคต และจำเป็นต้องเป็นผู้มีทักษะในการตัดสินใจที่ดี กระบวนการวางแผนประกอบด้วยหลายขั้นตอน เริ่มต้นจากการสแกนสภาพแวดล้อมซึ่งหมายถึงการที่ผู้วางแผนต้องตระหนักถึงเหตุการณ์สำคัญที่องค์กรต้องเผชิญ ทั้งในแง่ของสภาพเศรษฐกิจ คู่แข่ง และลูกค้า หลังจากนั้น ผู้วางแผนต้องพยายามคาดการณ์สภาวะในอนาคต คำพยากรณ์เหล่านี้เป็นฐานสำหรับการวางแผน ผู้วางแผนต้องกำหนดวัตถุประสงค์ซึ่งเป็นคำกล่าวถึงสิ่งที่ต้องการบรรลุและเวลา และต้องระบุวิธีการทางเลือกต่าง ๆ ในการบรรลุวัตถุประสงค์ แล้วทำการประเมินทางเลือกต่าง ๆ เพื่อหาวิธีการที่ดีที่สุดและจัดทำขั้นตอนที่จำเป็นและตรวจสอบการดำเนินการตามแผนอย่างต่อเนื่องและทำการแก้ไขเมื่อจำเป็น ทั้งนี้ การวางแผนกลยุทธ์เองก็มีความหลากหลายและหลายประเภท ได้แก่

(๑) การวางแผนกลยุทธ์ที่เกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์โอกาสและภัยคุกคามจากคู่แข่ง ตลอดจนจุดแข็งและจุดอ่อนขององค์กร แล้วกำหนดว่าควรวางตำแหน่งองค์กรอย่างไรเพื่อให้สามารถแข่งขันได้ในสภาพแวดล้อมของตน การวางแผนเชิงกลยุทธ์มีกรอบระยะยาว มักเป็นระยะเวลา ๓ ปีขึ้นไป โดยรวมถึงทั้งองค์กรและการกำหนดวัตถุประสงค์ มักอิงกับพันธกิจขององค์กร ซึ่งเป็นเหตุผลสำคัญของการมีอยู่ขององค์กร โดยทั่วไปแล้วฝ่ายบริหารระดับสูงจะเป็นผู้ดำเนินการวางแผนเชิงกลยุทธ์

(๒) การวางแผนเชิงกลยุทธ์เพื่อพัฒนาวิธีการที่เป็นรูปธรรมและเฉพาะเจาะจงในการดำเนินการตามแผนกลยุทธ์ เป็นการวางแผนในช่วงกลาง (๑ - ๓ ปี) โดยผู้จัดการระดับกลางมักจะมีส่วนร่วมในกระบวนการวางแผนนี้

(๓) การวางแผนเชิงกลยุทธ์โดยทั่วไป จะใช้การวางแผนเพื่อบรรลุเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของทั้งองค์กรหรือหน่วยงานย่อย โดยมุ่งเน้นการวางแผนระยะสั้น (น้อยกว่า ๑ ปี) เพื่อกำหนดขั้นตอนการปฏิบัติที่เฉพาะเจาะจงซึ่งสนับสนุนแผนกลยุทธ์และแผนเชิงกลยุทธ์

๒) การจัดการ (O-Organize) คือการพัฒนาโครงสร้างองค์กร และการจัดสรรทรัพยากรบุคคล เพื่อให้บรรลุเป้าหมาย โครงสร้างขององค์กรเป็นกรอบการทำงานในการประสานความพยายาม โดยปกติโครงสร้างจะเกี่ยวข้องกับลำดับของการตัดสินใจในองค์กร จึงมักเรียกว่าการออกแบบขององค์กร ซึ่งครอบคลุมดังนี้

(๑) การออกแบบงานภายในองค์กรซึ่งเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจในหน้าที่และความรับผิดชอบของงานแต่ละงาน วิธีการที่ควรดำเนินการหน้าที่เหล่านั้น

(๒) การบริหารงานบุคคล เกี่ยวกับวิธีการจัดกลุ่มงานเป็นแผนกเพื่อให้เกิดการประสานความพยายามอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสามารถทำได้หลากหลายวิธี เช่น การจัดตามหน้าที่ ผลิตภัณท์ ภูมิศาสตร์ หรือกลุ่มลูกค้า โดยองค์กรขนาดใหญ่มักใช้หลายวิธีในการจัดกลุ่มงาน

(๓) การออกแบบงานที่เหมาะสมช่วยให้ใช้ทรัพยากรมนุษย์ได้อย่างมีประสิทธิภาพดียิ่งขึ้นในอดีตการออกแบบงานมักอิงตามหลักการแบ่งแยกงานและความเชี่ยวชาญ อย่างไรก็ตาม ประสบการณ์แสดงให้เห็นว่างานที่แคบเกินไปจะส่งผลเสีย เช่น ความพึงพอใจในการทำงานลดลง และความมุ่งมั่นต่อองค์กรน้อยลง จนนำไปสู่การลาหยุดและการลาออกที่เพิ่มขึ้น ดังนั้น ในปัจจุบัน หลายองค์กรพยายามสร้างสมดุลระหว่างความต้องการให้พนักงานมีความเชี่ยวชาญเฉพาะทางกับการมีงานที่หลากหลายและมีอิสระ หลักการใหม่ที่ใช้ในการออกแบบงาน เช่น การเพิ่มอำนาจ การเพิ่มคุณค่าของงาน และการทำงานเป็นทีม

๓) การเป็นผู้นำ (L-Leading) เกี่ยวข้องกับการใช้อิทธิพลที่ไม่เป็นทางการและทางสังคมเพื่อกระตุ้นให้ผู้อื่นลงมือทำ หากผู้จัดการมีความเป็นผู้นำที่มีประสิทธิภาพ ลูกน้องผู้ปฏิบัติจะมีความกระตือรือร้นในการทุ่มเทความพยายามเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กร

๔) การควบคุม (C-Control) เป็นการประกันหรือรับรองว่าผลงานไม่เบี่ยงเบนจากมาตรฐาน ประกอบด้วย ๓ ขั้นตอน ได้แก่ การกำหนดมาตรฐานการปฏิบัติงาน การเปรียบเทียบผลงานจริงกับมาตรฐาน และการแก้ไขเมื่อต้องการ มาตรฐานการปฏิบัติงานมักระบุในรูปของเงิน เช่น รายได้ ต้นทุน หรือกำไร แต่ยังสามารถระบุเป็นรูปแบบอื่น เช่น จำนวนหน่วยที่ผลิต ระดับคุณภาพหรือการบริการลูกค้า การควบคุมไม่ได้หมายถึงการพยายามควบคุมบุคลิกภาพ ค่านิยม หรืออารมณ์ แต่เป็นบทบาทของผู้จัดการในการดำเนินการที่จำเป็นเพื่อให้มั่นใจว่างานเป็นไปตามและสนับสนุนวัตถุประสงค์

การจัดการทั้งสี่นี้ (P-O-L-C) ในปัจจุบันยังถือว่าเป็นวิธีการที่ดีที่สุดในการอธิบายงานของผู้จัดการและการจำแนกความรู้ที่สะสมเกี่ยวกับการศึกษาการจัดการ แม้ว่าสภาพแวดล้อมและเครื่องมือที่ผู้จัดการใช้จะเปลี่ยนแปลงไปมาก แต่ผู้จัดการยังคงทำหน้าที่สำคัญเหล่านี้

๒. สถานการณ์และแนวโน้มการพัฒนาการศึกษา

๒.๑ สถานการณ์และแนวโน้มการพัฒนาการศึกษาาระดับสากล

๒.๑.๑ เป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Sustainable Development Goals : SDGs) จัดทำโดยสมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติ (United Nations General Assembly : UNGA) โดยสถาบันการเรียนรู้ตลอดชีวิต (UNESCO Institute for Lifelong Learning) เมื่อ พ.ศ. ๒๕๕๘ (ค.ศ. ๒๐๑๕) เป็นการประมวลเป้าหมายของโลก ๑๗ ข้อที่เชื่อมโยงกัน ระหว่างแง่มุมด้านสิ่งแวดล้อม สังคม และเศรษฐกิจ

เพื่อเป็นทิศทางการพัฒนาที่ทุกประเทศที่ต้องดำเนินการร่วมกันมาตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๕๙ (ค.ศ. ๒๐๑๖) ไปจนถึง พ.ศ. ๒๕๗๓ (ค.ศ. ๒๐๓๐) ครอบคลุมช่วงระยะเวลาที่ต้องบรรลุภายใน ๑๕ ปี ซึ่งได้รับการรับรองจาก ๑๙๓ ประเทศสมาชิกขององค์การสหประชาชาติ (รวมทั้งไทยด้วย) เมื่อวันที่ ๒๕ กันยายน พ.ศ. ๒๕๕๘ ต่อมา เมื่อวันที่ ๖ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๖๐ (ค.ศ. ๒๐๑๗) ที่ประชุมสมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติได้ลงมติเห็นชอบ “วาระ ค.ศ. ๒๐๓๐ (2030 Agenda)” โดยมีการระบุเป้าหมายย่อยที่ชัดเจน (List of Sustainable Development Goal targets and indicators) และกำหนดตัวชี้วัดเพื่อวัดความก้าวหน้า ทั้งนี้ เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals : SDGs) ประกอบด้วยเป้าหมาย ๑๗ ข้อ ได้แก่ (๑) ขจัดความยากจน (๒) ขจัดความอดอยาก (๓) สุขภาพและความเป็นอยู่ที่ดี (๔) การศึกษาที่มีคุณภาพ (๕) ความเท่าเทียมทางเพศ (๖) น้ำสะอาดและสุขาภิบาล (๗) พลังงานสะอาดในราคาที่ซื้อได้ (๘) อาชีพและการเติบโตทางเศรษฐกิจที่ดี (๙) อุตสาหกรรม นวัตกรรมและโครงสร้างพื้นฐาน (๑๐) ลดความเหลื่อมล้ำ (๑๑) นครและชุมชนยั่งยืน (๑๒) การบริโภคและการผลิตอย่างรับผิดชอบ (๑๓) การปฏิบัติเกี่ยวกับสภาพภูมิอากาศ (๑๔) การใช้ทรัพยากรในมหาสมุทรอย่างยั่งยืน (๑๕) การใช้ที่ดินอย่างยั่งยืน (๑๖) สันติภาพ ความยุติธรรม และสถาบันเข้มแข็ง และ (๑๗) การร่วมมือกันเพื่อเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน

เป้าหมายที่ ๔ สร้างหลักประกันว่าทุกคนมีการศึกษาที่มีคุณภาพอย่างครอบคลุมและเท่าเทียม และสนับสนุนโอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Ensure inclusive and equitable quality education and promote lifelong learning opportunities for all) มีการกำหนดเป้าหมายย่อยไว้ ๗ เป้าหมายที่ต้องการบรรลุภายในปี พ.ศ. ๒๕๗๓ ได้แก่ (๑) สร้างหลักประกันว่าเด็กชายและเด็กหญิงทุกคนได้เรียนจนสำเร็จการศึกษาระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาที่มีคุณภาพ อย่างเท่าเทียม และไม่มีค่าใช้จ่าย นำไปสู่ผลลัพธ์ทางการเรียนที่มีประสิทธิผล (๒) สร้างหลักประกันว่าเด็กชายและเด็กหญิงทุกคนเข้าถึงการพัฒนา การดูแล และการจัดการศึกษาในระดับก่อนประถมศึกษา (หรือสำหรับเด็กปฐมวัย) ที่มีคุณภาพ เพื่อให้พร้อมสำหรับการศึกษาระดับประถมศึกษา (๓) สร้างหลักประกันให้ชายและหญิงทุกคนเข้าถึงการศึกษา อาชีวศึกษา อุดมศึกษา รวมถึงมหาวิทยาลัยที่มีคุณภาพ ในราคาที่สามารถจ่ายได้ (๔) เพิ่มจำนวนเยาวชนและผู้ใหญ่ที่มีทักษะที่เกี่ยวข้องจำเป็น รวมถึงทักษะทางด้านเทคนิคและอาชีพสำหรับการจ้างงาน การมีงานที่มีคุณค่า และการเป็นผู้ประกอบการ (๕) ขจัดความเหลื่อมล้ำทางเพศด้านการศึกษา และสร้างหลักประกันว่ากลุ่มที่เปราะบางซึ่งรวมถึงผู้พิการ ชนพื้นเมือง และเด็ก เข้าถึงการศึกษาและการฝึกอาชีพทุกระดับอย่างเท่าเทียม (๖) สร้างหลักประกันว่าเยาวชนทุกคนและผู้ใหญ่ทั้งชายและหญิง สามารถอ่านออก เขียนได้และคำนวณได้ในสัดส่วนสูง และ (๗) สร้างหลักประกันว่าผู้เรียนทุกคนได้รับความรู้และทักษะที่จำเป็นสำหรับส่งเสริมการพัฒนาที่ยั่งยืน รวมไปถึงการศึกษาสำหรับการพัฒนาที่ยั่งยืนและการมีวิถีชีวิตที่ยั่งยืน สิทธิมนุษยชน ความเสมอภาคระหว่างเพศ การส่งเสริมวัฒนธรรมแห่งความสงบสุขและการไม่ใช้ความรุนแรง การเป็นพลเมืองของโลก และความชื่นชมในความหลากหลายทางวัฒนธรรม และการที่วัฒนธรรมมีส่วนช่วยให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน

โดยสรุปเป้าหมายของการพัฒนาที่ยั่งยืนขององค์การสหประชาชาติมุ่งเน้นการสร้างหลักประกันที่ครอบคลุมทุกเพศ ทุกวัย ทุกระดับ ตั้งแต่ระดับปฐมวัย ประถมศึกษา มัธยมศึกษา อาชีวศึกษา อุดมศึกษา รวมถึงมหาวิทยาลัย ทั้งกลุ่มผู้พิการ ชนพื้นเมือง และกลุ่มเปราะบาง เพื่อให้ (๑) การศึกษาที่มีคุณภาพ (๒) การพัฒนาทักษะที่จำเป็น (๓) ความเสมอภาค - การลดความเหลื่อมล้ำ และ (๔) การยอมรับความหลากหลาย

๒.๑.๒ วิสัยทัศน์การศึกษา ๒๕๕๓ (Education 2050) ขององค์การเพื่อการศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization : UNESCO) โดยสถาบันการเรียนรู้ตลอดชีวิต (UNESCO Institute for Lifelong Learning) ในปี ๒๕๖๓ (ค.ศ. ๒๐๒๐) ได้ออกรายงานเรื่อง “การโอบกอดวัฒนธรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิต : ร่วมริเริ่มเพื่ออนาคตการศึกษา (Embracing a culture of lifelong learning : Contribution to the Futures of Education initiative)” มีสาระสำคัญในการเสนอวิสัยทัศน์การศึกษาที่มุ่งเน้นอนาคต มีเป้าหมายเพื่อการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ไปสู่วัฒนธรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตภายใน พ.ศ. ๒๕๕๓ เพื่อก้าวข้ามความท้าทายจากผลของวิกฤตสภาพภูมิอากาศ การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี และประชากรศาสตร์ที่มีวถมนุชยชาติเผชิญอยู่ รวมทั้งการแพร่ระบาดของโควิด-๑๙ และความไม่เท่าเทียมกันที่ทวีความรุนแรงขึ้น ส่งผลให้สังคมที่เข้าใจตนเองต้องการเปลี่ยนแปลงไปเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ และการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่มีผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง โดยเปิดโอกาสให้ผู้เรียนทุกเพศ ทุกวัย และทุกภูมิภาคหลังสามารถร่วมออกแบบ และใช้กระบวนการเรียนรู้เพื่อบรรลุศักยภาพสูงสุด สำหรับองค์ประกอบของวิสัยทัศน์ พ.ศ. ๒๕๕๓ ในระยะสั้น ระยะกลาง และระยะยาว ดังนี้

แผนภาพที่ ๒.๕ แสดงองค์ประกอบวิสัยทัศน์ พ.ศ. ๒๕๕๓ ของ UNESCO จำแนกตามระยะเวลาที่ควรดำเนินการ

ระยะสั้น	ระยะกลาง	ระยะยาว
	๑) ตระหนักถึง ลักษณะองค์รวมของการเรียนรู้ตลอดชีวิต	
๒) ส่งเสริมการวิจัยแบบสหวิทยาการและความร่วมมือระหว่างภาคส่วนเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต		
๓) จัดให้กลุ่มเปราะบางเป็นแกนหลักของวาระนโยบายการเรียนรู้ตลอดชีวิต		
	๔) สร้างให้การเรียนรู้ตลอดชีวิตให้เป็นความดีส่วนรวม	
	๕) รับประกันการเข้าถึงเทคโนโลยีการเรียนรู้มากขึ้นและเท่าเทียมกัน	
๖) เปลี่ยนโรงเรียนและมหาวิทยาลัยให้เป็นสถาบันการเรียนรู้ตลอดชีวิต		
๗) สร้างการรับรู้และส่งเสริมมิติการเรียนรู้ส่วนรวม		
๘) ส่งเสริมและสนับสนุนความคิดริเริ่มการเรียนรู้ตลอดชีวิตในท้องถิ่น รวมถึงเมืองแห่งการเรียนรู้		
	๙) ปรับปรุงและฟื้นฟูการเรียนรู้ในสถานที่ทำงาน	
	๑๐) ยอมรับการเรียนรู้ตลอดชีวิตว่าเป็นสิทธิมนุษยชน	

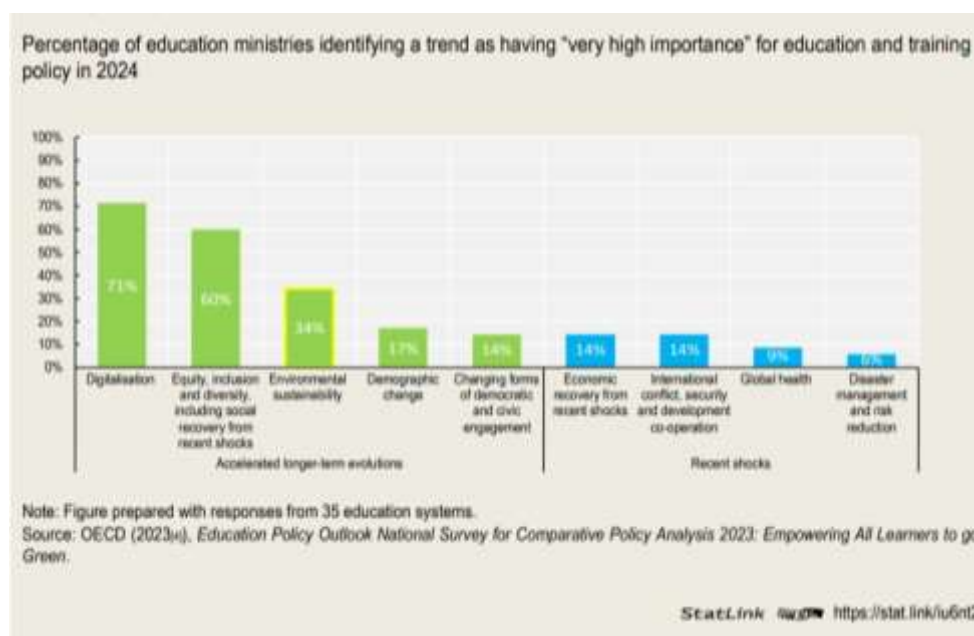
๒.๑.๓ แนวโน้มนโยบายการศึกษา พ.ศ. ๒๕๖๖ (ค.ศ. ๒๐๒๓) (Education Policy Outlook ๒๐๒๓) โดยองค์การเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา (Organization for Economic Co-operation and Development : OECD) ได้ออกรายงาน “แนวโน้มนโยบายการศึกษา : ส่งเสริมผู้เรียนทุกคนให้ก้าวสู่สังคมสีเขียว พ.ศ. ๒๕๖๖ (Education Policy Outlook 2023, Empowering all Learners to go Green)” โดยมุ่งเน้นผลสำหรับกำหนดนโยบายใน พ.ศ. ๒๕๖๗ (ค.ศ. ๒๐๒๔) เป็นหลัก ทั้งนี้ OECD ได้ศึกษาและสำรวจข้อมูลระบบการศึกษา ๓๖ ระบบ (ประเทศ) ทั่วโลก ได้แก่ ออสเตรเลีย ออสเตรีย เบลเยียม (ชุมชนเฟลมิช ชุมชนฝรั่งเศส ชุมชนที่พูดภาษาเยอรมัน) บัลแกเรีย ชิลี โคลอมเบีย สาธารณรัฐเช็ก เดนมาร์ก เอสโตเนีย ฟินแลนด์ ฝรั่งเศส เยอรมนี กรีซ ฮังการี ไอร์แลนด์ ไอร์แลนด์ อิตาลี ญี่ปุ่น เกาหลีใต้ ลัตเวีย ลักเซมเบิร์ก เม็กซิโก เนเธอร์แลนด์ นิวซีแลนด์ คาซัคสถาน เปรู โปรตุเกส โรมานี สเปน สวีเดน ตุรกี และ

สหราชอาณาจักร (อังกฤษ ไอร์แลนด์เหนือ และสกอตแลนด์) และได้มีการวิเคราะห์เปรียบเทียบ โดยผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบจาก ๓๕ ระบบ (ประเทศ) การสำรวจจะครอบคลุมทั้งจุดแข็งและความท้าทายของกระบวนการนโยบายที่เกี่ยวข้อง โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อเป็นแหล่งข้อมูลสำหรับผู้ทำงานด้านนโยบายการศึกษา พบว่าการเปลี่ยนแปลงระดับโลกที่คาดว่าจะขับเคลื่อนการศึกษาใน พ.ศ. ๒๕๖๗ และในอนาคตข้างหน้าในภาพรวมของโลกกำลังเผชิญกับแนวโน้มใหญ่ของโลก (World Megatrends) ที่ส่งผลต่อระบบการศึกษา ๙ แนวโน้มใหญ่ แบ่งออกเป็น ๒ กลุ่ม ดังนี้

๑) การพัฒนาเพื่อการเปลี่ยนแปลงระยะยาว (Accelerated longer-term evolutions) ประกอบด้วย (๑) การเปลี่ยนไปสู่ดิจิทัล (Digitalization) (๒) ความเสมอภาค ความทั่วถึง และความหลากหลาย รวมถึงการฟื้นตัวทางสังคมจากการเปลี่ยนแปลงฉับพลันที่เผชิญครั้งล่าสุด (Equity, inclusion and diversity, including social recovery from recent shocks) (๓) ความยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อม (Environmental sustainability) (๔) การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากร (Demographic change) และ (๕) การเปลี่ยนแปลงรูปแบบการมีส่วนร่วมและประชาธิปไตยของพลเมือง (Changing forms of democratic and civic engagement)

๒) ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงฉับพลันที่เผชิญครั้งล่าสุด (Recent shocks) ประกอบด้วย (๑) การฟื้นตัวของเศรษฐกิจ (Economic recovery from recent shocks) (๒) การพัฒนาความร่วมมือเพื่อความมั่นคงจากความขัดแย้งระหว่างประเทศ (International conflict, security and development co-operation) (๓) สุขภาพโลก (Global health) และ (๔) การจัดการภัยพิบัติและการลดความเสี่ยง (Disaster management and risk reduction)

ภาพที่ ๒.๖ แสดงแนวโน้มขนาดใหญ่ของโลก (World Megatrends) ที่ได้จากการสำรวจข้อมูลระบบการศึกษา ๓๕ ระบบ (ประเทศ) โดย OECD

เมื่อเปรียบเทียบแล้วแนวโน้มการเปลี่ยนไปสู่ดิจิทัลถูกจัดลำดับสำคัญเป็นลำดับแรกสำหรับระบบการศึกษา โดยกระทรวงการศึกษาที่เข้าร่วมทุกแห่ง (๓๖ ประเทศ) ระบุว่าในระยะสั้นถึงระยะปานกลาง การเปลี่ยนผ่านสู่ดิจิทัลมีความสำคัญสูง ร้อยละ ๗๗ และสูงมาก ร้อยละ ๒๓ สำหรับในระยะกลางถึงระยะยาว (๕ - ๑๕ ปี) มีความสำคัญสูง ร้อยละ ๗๑ และสูงมาก ร้อยละ ๒๖ ทั้งนี้ ร้อยละ ๘๘ ของกระทรวงการศึกษาที่เข้าร่วมการสำรวจระบุว่า ปัจจุบันอยู่ระหว่างตอบสนองเชิงรุกต่อการเปลี่ยนผ่านสู่ดิจิทัลในระดับปานกลาง

หรือสูงอยู่แล้ว นอกจากนี้ การวิเคราะห์ของ OECD ล่าสุดในกรณี Generative AI พบว่า ปัจจุบัน ChatGPT มีประสิทธิภาพเหนือกว่านักเรียนในประเทศ OECD โดยเฉลี่ยในด้านการอ่านและวิทยาศาสตร์ และการพัฒนาที่รวดเร็วอย่างไม่เคยมีมาและได้บทบาทเพิ่มขึ้นในภาคการจ้างงานต่าง ๆ ส่งผลให้ผู้กำหนดนโยบายต้องดำเนินการเพื่อให้แน่ใจว่าเส้นทางการศึกษาและการฝึกอบรมจะช่วยให้ผู้เรียนมีทักษะที่จำเป็นในการใช้ประโยชน์ โต้ตอบ รวมทั้งรับมือกับความเสี่ยงจากเทคโนโลยีเหล่านี้ และ OECD แนะนำให้เสริมสร้างทักษะดิจิทัลขั้นพื้นฐานและความรู้ด้าน AI ผ่านการศึกษาระดับมัธยมศึกษา และเสริมสร้างทักษะ AI เฉพาะทางในระดับอาชีวศึกษาและระดับอุดมศึกษาให้มากขึ้น ตลอดจนสร้างแรงจูงใจให้นายจ้างจัดการฝึกอบรมไปพร้อมกัน

นอกจากนี้ องค์การเพื่อการศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization : UNESCO) ได้เผยแพร่รายงานการติดตามการศึกษาทั่วโลก พ.ศ. ๒๕๖๖ (GLOBAL EDUCATION MONITORING REPORT 2023) เรื่อง “เทคโนโลยีในการศึกษา: เครื่องมือเกี่ยวกับข้อกำหนดของใคร? (Technology in education: A TOOL ON WHOSE TERMS?)” ซึ่งว่า การเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วของเทคโนโลยีกำลังสร้างความตึงเครียดให้กับระบบการศึกษา โดย (๑) ประเทศต่าง ๆ กำลังเริ่มกำหนดทักษะดิจิทัลที่ต้องการไว้ในหลักสูตรและมาตรฐานการประเมิน ทั้งนี้ ร้อยละ ๕๔ ของประเทศทั่วโลก ได้กำหนดมาตรฐานทักษะด้านดิจิทัล อย่างไรก็ตามมีหลายประเทศที่มาตรฐานเหล่านี้กำหนดโดยภาคเอกชน ไม่ใช่รัฐเป็นผู้กำหนด (๒) นักเรียนจำนวนมากไม่ค่อยมีโอกาสได้ฝึกฝนใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในโรงเรียน แม้แต่ในประเทศที่ร่ำรวยที่สุดในโลก มีนักเรียนอายุ ๑๕ ปีเพียงประมาณ ร้อยละ ๑๐ เท่านั้นที่ได้ใช้อุปกรณ์ดิจิทัลนานกว่าหนึ่งชั่วโมงต่อสัปดาห์ในวิชาคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์ (๓) ครูมักรู้สึกไม่พร้อมและขาดความมั่นใจในการสอนด้วยเทคโนโลยี โดยมีประเทศเพียงครึ่งหนึ่งเท่านั้นที่มีการกำหนดมาตรฐานในการพัฒนาทักษะด้านเทคโนโลยีดิจิทัลของครู และมีโปรแกรมการฝึกอบรมครูที่ครอบคลุมความปลอดภัยทางไซเบอร์เพียงเล็กน้อยเท่านั้น (๔) เชนิชนัยกับประเด็นต่าง ๆ ที่ขัดขวางศักยภาพของข้อมูลดิจิทัลในการจัดการศึกษา มีประเทศต่าง ๆ มากกว่าครึ่งหนึ่งที่ใช้หมายเลขประจำตัวนักเรียน หลายประเทศลงทุนด้านข้อมูลแต่มีปัญหาในการเชื่อมโยงข้อมูล เช่น ผลการสำรวจล่าสุดระหว่างมหาวิทยาลัยในสหราชอาณาจักรพบว่า มีมากถึงร้อยละ ๔๓ ที่ยังมีปัญหาในการเชื่อมโยงระบบข้อมูล อย่างไรก็ตาม การเรียนรู้ออนไลน์ได้ช่วยหยุดยั้งการศึกษาไม่ให้ล่มสลายในช่วงที่โรงเรียนปิดเนื่องจากโควิด-๑๙ โดยการเรียนทางไกลมีศักยภาพในการเข้าถึงนักเรียนมากกว่าหนึ่งพันล้านคน แต่ก็ยังไม่สามารถเข้าถึงนักเรียนอย่างน้อยครึ่งพันล้านคน หรือร้อยละ ๓๑ ของนักเรียนทั่วโลก และร้อยละ ๗๒ ของนักเรียนที่ยากจนที่สุด รวมทั้งยังมีความเสี่ยงเรื่องความปลอดภัยของข้อมูล โดยมีประเทศที่รับประกันความเป็นส่วนตัวของข้อมูลในการศึกษาตามกฎหมายอย่างชัดเจนเพียงร้อยละ ๑๖ เท่านั้น นอกจากนี้ ผลการวิเคราะห์ผลิตภัณฑ์เทคโนโลยีการศึกษา ๑๖๓ รายการที่แนะนำในช่วงการแพร่ระบาดของโควิด-๑๙ พบว่า มีรัฐบาล ๓๙ แห่ง จาก ๔๒ แห่งที่ส่งเสริมการใช้งานที่เสี่ยงหรือละเมิดสิทธิเด็ก (๕) เนื้อหาออนไลน์ผลิตโดยกลุ่มผู้มีอำนาจซึ่งส่งผลต่อการเข้าถึงเนื้อหาดังกล่าว อย่างไรก็ตาม พบว่า ในบางแหล่งข้อมูลมีการสร้างเนื้อหาแบบเปิดเพื่อเข้าถึงได้ โดยเกือบร้อยละ ๙๐ ของเนื้อหาแบบเปิดนี้เป็นข้อมูลจากสถาบันอุดมศึกษาในยุโรปและอเมริกาเหนือ ทั้งนี้ ร้อยละ ๙๒ ของเนื้อหาในห้องสมุดทั่วโลก เป็นภาษาอังกฤษ สำหรับหลักสูตรออนไลน์แบบเปิดขนาดใหญ่ (MOOC) ส่วนใหญ่มาจากประเทศร่ำรวยเป็นหลัก (๖) การศึกษาระดับอุดมศึกษากำลังนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้เร็วที่สุดและได้รับการเปลี่ยนแปลงมากที่สุด โดยเมื่อ พ.ศ. ๒๕๖๕ มีนักศึกษามากกว่า ๒๒๐ ล้านคนเข้าร่วม MOOC อย่างไรก็ตาม ดิจิทัลแพลตฟอร์มยังคงเป็นความท้าทายบทบาทของมหาวิทยาลัยทั้งด้านกฎระเบียบและจริยธรรม (๗) การซื้อเทคโนโลยีเพื่ออุดช่องว่าง โดยไม่คำนึงถึงต้นทุนระยะยาว โดยพบว่า ค่าใช้จ่ายในโครงสร้างพื้นฐานเพื่อการเปลี่ยนไปใช้การเรียนรู้ออนไลน์ในประเทศที่มีรายได้น้อย รวมถึง

การเชื่อมต่ออินเทอร์เน็ตให้กับสถานศึกษาในประเทศที่มีรายได้น้อย - ปานกลางเพิ่มถึงร้อยละ ๕๐ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนเป้าหมายที่ ๔ (SDG 4) ในระดับชาติ แต่การลงทุนนี้ไม่ได้ถูกใช้อย่างคุ้มค่าเสมอไป

แนวโน้มความยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อมถูกจัดลำดับความสำคัญเป็นลำดับที่ ๓ ของแนวโน้มขนาดใหญ่ของโลก ในปี พ.ศ. ๒๕๖๖ ผู้คนทั่วโลกต่างใช้ชีวิตอยู่กับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและอุณหภูมิโลกสูงสุดเป็นประวัติการณ์ และเหตุการณ์สภาพอากาศสุดขั้วกลายเป็น “ความปกติใหม่” ที่เป็นภัยคุกคามอย่างยิ่ง รัฐบาลทั่วโลกเร่งความพยายามในการลดการปล่อยก๊าซคาร์บอนและสร้างความเข้มแข็งและความสามารถในการฟื้นตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศในอนาคต ดังนั้น การศึกษาและการฝึกอบรมจะต้องเตรียมผู้คนที่พร้อมสำหรับการเปลี่ยนแปลงนี้ด้วย ทั้งนี้ OECD พิจารณานโยบายการศึกษาและการฝึกอบรมโดยการส่งเสริมผู้เรียนทุกคนให้ก้าวสู่สังคมสีเขียวจะเป็นจุดเชื่อมโยงของการจัดการกับปัญหาขนาดใหญ่ของโลกได้ และในการสำรวจระบบการศึกษา ๓๖ ระบบ (ประเทศ) พบว่าความยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อมมีแนวโน้มสำคัญระดับนานาชาติที่ส่งผลต่อลำดับความสำคัญด้านการศึกษา สำหรับปี ๒๐๒๔ และปีต่อ ๆ ไป โดยร้อยละ ๔๖ เห็นว่าประเด็นนี้อยู่ในลำดับความสำคัญที่สูงมาก อย่างไรก็ตาม ในรายงานฉบับนี้ OECD ให้ความสำคัญกับประเด็นการส่งเสริมผู้เรียนทุกคนให้ก้าวสู่สังคมสีเขียว เนื่องจากปัจจุบันผู้กำหนดนโยบายให้ความสำคัญกับการพัฒนาในระยะยาว และในขณะเดียวกัน ทิศทางของเศรษฐกิจมุ่งสู่เศรษฐกิจสีเขียว และการศึกษาที่มีบทบาทสำคัญในการเสริมสร้างศักยภาพให้กับผู้คนทุกวัยและทุกภูมิภาค ดังนั้น การเปลี่ยนแปลงสู่การศึกษาสีเขียว (Green Education) จึงเป็นปัจจัยสำคัญในการเปลี่ยนผ่านไปสู่สังคมสีเขียวและสามารถโยงไปสู่โอกาสสำหรับเศรษฐกิจและสังคม จึงมีคุณค่าต่อสังคมโลกในระยะยาว หากระบบการศึกษาล้มเหลวในการแก้ไขสมตลุนีจะก่อให้เกิดความเสี่ยงที่ทำให้ความไม่เท่าเทียมกันของตลาดแรงงานและทางสังคมที่รุนแรงขึ้น ทั้งนี้ OECD เชื่อว่ามีบทเรียนเชิงนโยบายที่แสดงให้เห็นว่าระบบการศึกษาสามารถพัฒนาและมีความสำคัญเชิงกลยุทธ์สำหรับการเปลี่ยนผ่านไปสู่สังคมสีเขียว แต่ผลจากการสำรวจ ๓๖ ระบบการศึกษา (ประเทศ) พบว่ามีถึงร้อยละ ๕๐ เท่านั้นที่พิจารณาการประเมินระหว่างภาคส่วน กระบวนการทำงานร่วมกันว่ามีความสำคัญน้อยที่สุดและไม่มีใครเห็นว่ามีค่าสำคัญสูงมาก จึงเป็นช่องว่างที่ควรให้ความสำคัญและดำเนินการเพื่อการเปลี่ยนผ่านสู่สังคมที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมให้มากยิ่งขึ้น

รายงานฉบับนี้ UNESCO เสนอว่า นโยบายหลักที่จะช่วยให้ประเทศก้าวผ่านความท้าทายของ ๙ แนวโน้มขนาดใหญ่ระดับโลกในระยะยาว คือ ระบบการศึกษาจะต้องส่งเสริมผู้เรียนทุกคนให้ก้าวสู่สังคมสีเขียวผ่าน ๓ กระบวนการหลัก คือ ๑) การแปลงความตระหนักรู้ด้านสิ่งแวดล้อมของผู้เรียนไปสู่การปฏิบัติ ๒) มอบประสบการณ์แก่ผู้เรียนทุกคนเพื่อช่วยกำหนดรูปแบบเศรษฐกิจสีเขียว และ ๓) ปรับการกำหนดตำแหน่งและบทบาทของการศึกษาให้เป็นภาคส่วนเชิงกลยุทธ์สำหรับการเปลี่ยนแปลงสู่สังคมสีเขียว

โดยสรุป แนวโน้มนโยบายการศึกษา พ.ศ. ๒๕๖๖ (ค.ศ. ๒๐๒๓) (Education Policy Outlook ๒๐๒๓) ซึ่งให้เห็นว่า โลกกำลังเผชิญกับแนวโน้มขนาดใหญ่ ๙ แนวโน้ม ได้แก่ (๑) การเปลี่ยนไปสู่ดิจิทัล (Digitalization) (๒) ความเสมอภาค ความทั่วถึง และความหลากหลาย รวมถึงการฟื้นตัวทางสังคมจากการเปลี่ยนแปลงฉับพลันที่เผชิญครั้งล่าสุด (Equity, inclusion and diversity, including social recovery from recent shocks) (๓) ความยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อม (Environmental sustainability) (๔) การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากร (Demographic change) และ (๕) การเปลี่ยนแปลงรูปแบบการมีส่วนร่วมและประชาธิปไตยของพลเมือง (Changing forms of democratic and civic engagement) (๖) การฟื้นตัวของเศรษฐกิจ (Economic recovery from recent shocks) (๗) การพัฒนาความร่วมมือเพื่อความมั่นคง

จากความขัดแย้งระหว่างประเทศ (International conflict, security and development co-operation) (๘) สุขภาพโลก (Global health) และ (๙) การจัดการภัยพิบัติและการลดความเสี่ยง (Disaster management and risk reduction) โดยเสนอว่า นโยบายหลักที่จะช่วยให้ประเทศก้าวผ่านความท้าทายของ ๙ แนวโน้มขนาดใหญ่ระดับโลกในระยะยาว คือ ระบบการศึกษาจะต้องส่งเสริมผู้เรียนทุกคนให้ก้าวสู่สังคมสีเขียวผ่าน ๓ กระบวนการหลัก คือ ๑) การแปลงความตระหนักรู้ด้านสิ่งแวดล้อมของผู้เรียนไปสู่การปฏิบัติ ๒) มอบประสบการณ์แก่ผู้เรียนทุกคนเพื่อช่วยกำหนดรูปแบบเศรษฐกิจสีเขียว และ ๓) ปรับการกำหนดตำแหน่งและบทบาทของการศึกษาให้เป็นภาคส่วนเชิงกลยุทธ์สำหรับการเปลี่ยนแปลงสู่สังคมสีเขียว ซึ่งหัวใจสำคัญของการบรรลุกระบวนการทั้ง ๓ นี้คือ การพัฒนาทักษะ

๒.๑.๔ สภาเศรษฐกิจโลก (the World Economic Forum : WEF) ซึ่งเป็นองค์กรระหว่างประเทศ ที่มีการจัดงานประชุมประจำปี ณ เมืองดาวอส สหพันธรัฐสวิส เป็นเวลากว่า ๕๐ ปีแล้ว โดยเป็นเวทีใหญ่ที่บุคคลสำคัญในหลากหลายด้าน ทั้งภาคธุรกิจ ภาครัฐ นักวิชาการ สื่อมวลชน และบุคคลที่มีชื่อเสียงชั้นนำของโลกมาร่วมงานเพื่อแลกเปลี่ยนและนำเสนอแนวคิด รวมถึงสร้างความร่วมมือทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และการพัฒนาระหว่างประเทศ เพื่อรองรับความท้าทายระดับโลกพร้อมทั้งกำหนดทิศทางที่ยั่งยืนในอนาคต เมื่อเดือนมกราคม ๒๕๖๗ WEF ได้เผยแพร่รายงาน “การสร้างตลาดแรงงานที่มีประสิทธิภาพและเท่าเทียมกันต้องให้ความสำคัญกับทักษะเป็นอันดับแรก (Putting Skills First : Opportunities for Building Efficient and Equitable Labor Markets 2024)” WEF ชี้ว่า ในปัจจุบันความท้าทายที่สำคัญซึ่งสังคมและเศรษฐกิจเผชิญอยู่ คือ การขาดแคลนทักษะและความสามารถถือเป็นการไม่มีทักษะที่เกี่ยวข้องเป็นอุปสรรคต่อการเติบโตของธุรกิจ ไปจนถึงขัดขวางความเจริญรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจ และขัดขวางบุคคลจากการตระหนักถึงศักยภาพสูงสุดของตนเอง แนวทาง “เน้นทักษะเป็นอันดับแรก (Skills First)” เป็นข้อเสนอที่เป็นประโยชน์ต่อผู้คนมากกว่า ๑๐๐ ล้านคนใน ๑๘ ประเทศทั่วโลก

รายงานของ WEF ฉบับนี้ชี้ว่า ปัจจุบันประเทศเศรษฐกิจที่พัฒนาแล้วตลาดแรงงานมีความเข้มงวดมากขึ้น การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากร การเปลี่ยนแปลงสู่สังคมสีเขียว และดิจิทัลส่งผลให้ขาดแคลนบุคลากรที่มีความสามารถ อย่งไรก็ดี ยังคงมีโอกาสมากมายที่ยังไม่ได้ถูกนำมาใช้ในการสรรหาและพัฒนาให้ผู้คนมีทักษะที่เหมาะสม (Match) กับบทบาทของตนอย่างมีประสิทธิภาพ ดังจะเห็นได้จากผลการสำรวจพบว่า ธุรกิจร้อยละ ๖๐ เผชิญกับปัญหาช่องว่างด้านทักษะในตลาดแรงงาน ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการเปลี่ยนแปลงธุรกิจและเป็นอุปสรรคสำคัญระดับโลก นอกจากนี้ มีธุรกิจเพียงร้อยละ ๓๙ ที่มีแนวโน้มเชิงบวกในด้านความพร้อมทักษะของบุคลากรในอีก ๕ ปีข้างหน้า แต่ก็ยังคงช้ากว่าความคาดหวัง อย่งไรก็ดี ธุรกิจจำนวนมากอยู่ระหว่างก้าวไปข้างหน้าเพื่อปรับทิศทางการพัฒนาบุคลากรของตนให้สอดคล้องกับความต้องการด้านทักษะ แต่ก็ยังคงมีเพียงไม่กี่แห่งที่กล้ายอมรับการจ้างงานที่ยืดหยุ่นมากขึ้น ในขณะที่ผลการสำรวจทางฝั่งแรงงาน พบว่า ในภาคการเกษตรกรรม ทรัพยากรธรรมชาติ ที่พัก อาหาร สันทนาการ ยานยนต์และอวกาศ สุขภาพและการดูแลสุขภาพ แรงงานร้อยละ ๔๖ เห็นว่า วุฒิมหาวิทยาลัยเป็นทางการไม่ได้เกี่ยวข้องกับงานของตน นอกจากนี้ แรงงานร้อยละ ๕๘ เชื่อว่าพวกเขามีทักษะที่ไม่ชัดเจน และร้อยละ ๔๖ เชื่อว่านายจ้างให้ความสำคัญกับประวัติงานมากเกินไป และให้ความสำคัญกับทักษะนั้นน้อยเกินไป ทั้งนี้ ภาคส่วนต่าง ๆ เชื่อมั่นอย่างยิ่งว่าความยืดหยุ่นของข้อกำหนดระดับปริญญาจะช่วยปรับปรุงความพร้อมและแก้ปัญหานี้ได้ ในขณะที่ธุรกิจที่เกี่ยวข้องในภาคเศรษฐกิจดังกล่าวจากทั่วโลกร้อยละ ๖ เชื่อว่าการยกเลิกปริญญาและเน้นทักษะแทนจะช่วยปรับปรุงความพร้อมและแก้ปัญหาได้ในภาคเศรษฐกิจข้างต้นได้

บริษัทต่าง ๆ จำเป็นต้องใช้แนวทางที่เน้นทักษะเป็นอันดับแรกในการก้าวนำหน้าเพื่อการเปลี่ยนแปลงสู่เศรษฐกิจสีเขียว แต่ปัจจุบันมีบริษัทเพียงร้อยละ ๑๖ เท่านั้นที่ระบุว่าทักษะการเปลี่ยนสู่เศรษฐกิจและสังคมสีเขียวมีความสำคัญต่อพนักงานในปัจจุบัน แต่ร้อยละ ๔๒ ของบริษัท เชื่อว่าทักษะนี้ จะมีความสำคัญมากขึ้นในอีก ๕ ปีข้างหน้า และบริษัท ร้อยละ ๒๑ จะมุ่งเน้นเชิงกลยุทธ์ในการพัฒนาทักษะเหล่านี้ในบุคลากรของตน ในขณะที่ด้านแรงงาน พบว่า ร้อยละ ๓๙ เห็นว่าทักษะที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม จะมีความสำคัญต่อการพัฒนาอาชีพของตนในอีก ๕ ปีข้างหน้า และแรงงาน ร้อยละ ๔๗ มั่นใจว่านายจ้าง จะจัดหาเครื่องมือ ทรัพยากร และโอกาสที่จำเป็นในการสร้างทักษะที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม

แนวทาง “การเน้นทักษะเป็นอันดับแรก (Skills First)” จะมุ่งไปที่ทักษะของบุคคล และความสามารถมากกว่าปริญญา ประวัติการทำงาน หรือตำแหน่งงานในการดึงดูด จ้าง พัฒนา หรือการจัดสรร ผู้มีความสามารถใหม่ รวมทั้งการส่งเสริมความเท่าเทียมในการมีส่วนร่วมของพนักงานให้มากขึ้นโดยพิจารณาจาก “สิ่งที่คุณรู้” มากกว่า “ใครที่คุณรู้จัก” กล่าวคือ วัฒนธรรมที่เน้นทักษะเป็นหลักสามารถช่วยให้นายจ้าง และแรงงานปรับตัวเข้ากับการเปลี่ยนแปลงทางดิจิทัลได้ดีกว่า โดยพนักงานร้อยละ ๕๘ เชื่อว่าทักษะที่พวกเขา ต้องการในงานจะเปลี่ยนไปอย่างมากในอีก ๕ ปีข้างหน้า และแรงงานร้อยละ ๖๖ รู้สึกว่าตนเข้าใจทักษะ ที่ต้องการในงานจะเปลี่ยนแปลงไปอย่างไรในช่วงเวลานั้นอย่างชัดเจน ซึ่ง ปัญญาประดิษฐ์ (AI) และข้อมูล ขนาดใหญ่เป็นสาเหตุสำคัญของการเปลี่ยนแปลง รวมถึงความคิดสร้างสรรค์และการวิเคราะห์ก็มีความสำคัญ เช่นกัน การสรรหาคูหากรที่เน้นทักษะเป็นหลักไม่ได้เป็นเพียงโครงการด้านทรัพยากรบุคคลเท่านั้น แต่ยังเป็น กุญแจสำคัญในการเปลี่ยนแปลงธุรกิจอีกด้วย ดังนั้น การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมไปสู่แนวทางที่เน้นทักษะ เป็นหลัก (Skills First) ให้สำเร็จจำเป็นต้องได้รับการสนับสนุนจากผู้บริหารและการกำกับดูแลจากผู้เชี่ยวชาญ ด้านทรัพยากรบุคคล

โดยสรุปรายงานฉบับนี้ของ WEF ให้ความสำคัญกับ “ทักษะ” เพื่อก้าวข้ามความท้าทาย ในปัจจุบันจากการที่ประเทศเศรษฐกิจที่พัฒนาแล้วตลาดแรงงานมีความเข้มงวดมากขึ้น การเปลี่ยนแปลง โครงสร้างประชากร การเปลี่ยนสู่สังคมสีเขียว และดิจิทัล รวมทั้งเตรียมคนให้พร้อมกับการเปลี่ยนแปลง ใน ๕ ปีข้างหน้า ด้วยแนวทางที่เน้นทักษะเป็นหลัก (Skills First) เพราะมีความสอดคล้องกับความต้องการ และโอกาส รวมถึงการเปลี่ยนแปลงและความเติบโตทางธุรกิจ

๒.๑.๕ การประชุมระดับโลกว่าด้วยการศึกษาและทักษะแห่งอนาคตในปี พ.ศ. ๒๕๗๓ (The Global Forum on the Future of Education and Skills 2030) ณ กรุงบูคาเรสต์ สาธารณรัฐ โรมาเนีย ระหว่างวันที่ ๖ - ๘ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๖๖ จัดโดยองค์การเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา (Organization for Economic Co-operation and Development : OECD) มีวัตถุประสงค์ เพื่อร่วมกันวิเคราะห์ความท้าทายด้านการศึกษาและทักษะที่ผู้เรียนจำเป็นต้องพัฒนาในระยะยาว โดยมีเป้าหมายเพื่อให้มีเข็มทิศในการกำหนดทิศทางการเรียนรู้ที่รองรับการเปลี่ยนแปลงในอนาคตและกำหนด ทิศทางการศึกษาโลกและพัฒนาผู้เรียนไปสู่อนาคตที่ดีกว่าในปี พ.ศ. ๒๕๗๓ รวมทั้งสอดคล้องกับ การเปลี่ยนแปลงภายหลังการระบาดของโควิด-๑๙ ซึ่งในการประชุมนี้ได้เน้นประเด็นการใช้ปัญญาประดิษฐ์ เชิงสร้างสรรค์ (Generative AI) เพื่อส่งเสริมการศึกษาในโลกยุคใหม่ และเข็มทิศการเรียนรู้ (Learning Compass) เน้นย้ำความจำเป็นที่นักเรียนต้องเรียนรู้และพัฒนาทักษะเพื่อสามารถใช้นำทางในโลกที่ซับซ้อน และไม่แน่นอนได้อย่างมีความหมายและรับผิดชอบ ทั้งนี้ การเรียนรู้ที่มีความหมายและแท้จริงจะเกิดขึ้นได้ด้วยการช่วยให้เยาวชนผ่านกระบวนการเรียนรู้ซ้ำ ๆ โดยมีครูและครอบครัวเป็นผู้ช่วยประคับประคอง ให้คำปรึกษาและเรียนรู้ไปด้วยกัน เพื่อพัฒนาความคิดและการกระทำของตนเองได้อย่างเหมาะสมต่อเนื่อง

จากวงจรการเรียนรู้ ๓ ขั้นตอน ได้แก่ ๑) ความคาดหวัง (Anticipation) ๒) การกระทำ (Action) และ ๓) การสะท้อนความคิด (Reflection)

๒.๑.๖ การเฝ้าระวังการเงินเพื่อการศึกษา พ.ศ. ๒๕๖๖ (Education Finance Watch (EFW) 2023) โดยเป็นการทำงานร่วมกันระหว่างธนาคารโลก (World Bank : WB) รายงานการติดตามผลการศึกษาระดับโลก (the Global Education Monitoring (GEM) Report) ของ UNESCO และสถาบันสถิติของยูเนสโก (The UNESCO Institute for Statistics : UIS) การเฝ้าระวังการเงินเพื่อการศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์แนวโน้ม รูปแบบและประเด็นทางการเงินด้านการศึกษาทั่วโลกจากแหล่งข้อมูลการศึกษา เศรษฐกิจ และการเงินที่หลากหลาย อันได้แก่ ข้อมูลจากธนาคารโลก สถาบันสถิติของยูเนสโก กองทุนการเงินระหว่างประเทศ (IMF) และองค์การเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา (Organization for Economic Co-operation and Development : OECD) โดยที่การเฝ้าระวังการเงินเพื่อการศึกษา พ.ศ. ๒๕๖๖ ได้วิเคราะห์แนวโน้มและ รูปแบบการใช้จ่ายด้านการศึกษาในช่วง ๑๐ ปีที่ผ่านมา ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๕๕ จนถึง พ.ศ. ๒๕๖๔ ซึ่งเป็นปีที่ ๒ ของการแพร่ระบาดของโควิด-๑๙ โดยเน้นพิจารณาการเปลี่ยนแปลงที่เกิดกับกลุ่มประชากรวัยเรียน นอกจากนี้ ยังได้วิเคราะห์คาดการณ์ผลกระทบทางการเงินในอีก ๑๐ ปีข้างหน้าสำหรับบางประเทศที่คัดสรรด้วย ผลของการศึกษาสภาพปัจจุบัน พบว่า

๑) การแพร่ระบาดของโควิด-๑๙ ส่งผลให้เกิดวิกฤตการณ์เรียนรู้รุนแรงขึ้นทั่วโลก โดยใน พ.ศ. ๒๕๖๔ ในภาพรวมการใช้จ่ายเพื่อการศึกษาของประเทศต่าง ๆ เพิ่มขึ้นเล็กน้อย และการใช้จ่ายด้านการศึกษาของรัฐบาลต่อหัวผู้เรียนจะเพิ่มขึ้นใน พ.ศ. ๒๕๖๔ แต่เมื่อคิดเป็นร้อยละของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ (GDP) กลับลดลง ยกเว้นในกลุ่มประเทศที่มีรายได้น้อย (Low Income Country : LIC) ที่มีการใช้จ่ายเงินเพื่อการศึกษาโดยรวม (ของรัฐบาล ครีวเรือน และ ความช่วยเหลือเพื่อการพัฒนา) เพิ่มขึ้น ทั้งนี้ การใช้จ่ายภาครัฐเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ ๕๐ ของการใช้จ่ายด้านการศึกษาทั้งหมด แต่แม้ว่าในภาพรวมการใช้จ่ายด้านการเงินเพื่อการศึกษาจะเพิ่มขึ้นแต่ก็ยังไม่เพียงพอที่จะปิดช่องว่างการเรียนรู้ขนาดใหญ่ที่เกิดขึ้นอย่างมีนัยสำคัญระหว่างการระบาดใหญ่ของโควิด-๑๙

๒) ความร่วมมือเพื่อการพัฒนาอย่างเป็นทางการ (Official Development Assistance : ODA) ลดลง ร้อยละ ๗ จาก ๑๙.๓ พันล้านเหรียญสหรัฐในปี ๒๕๖๓ เป็น ๑๗.๘ เหรียญสหรัฐ พันล้าน ในปี ๒๕๖๔ และสัดส่วนของ ODA ลดลงเหลือร้อยละ ๓๐

๓) ครอบครัวยุติการใช้จ่ายเงินเพื่อการศึกษาเป็นสัดส่วนมากกว่า ๑ ใน ๓ ของการใช้จ่ายด้านการศึกษาทั้งหมด โดยในประเทศกลุ่มรายได้น้อย (LIC) และประเทศกลุ่มรายได้ปานกลางค่อนข้างน้อย (LMIC) การใช้จ่ายของครัวเรือนจะแตกต่างกันไปตามลักษณะของครัวเรือน ขึ้นกับสถานะทางเศรษฐกิจและสังคม ที่ตั้งของครัวเรือน ระดับการศึกษา และประเภทของเด็กนักเรียนที่ลงทะเบียนเรียน โดยประเทศในแถบแอฟริกาที่มีค่าใช้จ่าย ครอบครัวยุติการใช้จ่าย ๑.๕ -๕ เท่า เพื่อส่งลูกไปเรียนเอกชนมากกว่าโรงเรียนรัฐบาล

๔) การเปลี่ยนแปลงทางประชากรทำให้เกิดทั้งความท้าทายและโอกาส โดยบางประเทศกำลังเผชิญกับการลดลงของประชากรวัยเรียน ส่งผลให้ค่าใช้จ่ายด้านการศึกษาต่อหัวอาจเพิ่มขึ้นที่สามารถนำไปเพิ่มคุณภาพมากขึ้นด้วย

๕) ปัจจุบันประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกไม่ว่าจะเป็นประเทศรายได้ระดับใดต่างกำลังต่อสู้กับภาวะการเรียนรู้ถดถอย (Learning Loss) ซึ่งเป็นภัยคุกคามต่ออนาคตของผู้คนและเศรษฐกิจ โดยมีการคาดประมาณว่า การแพร่ระบาดของโควิด-๑๙ จะส่งผลให้ศักยภาพการเติบโตทางเศรษฐกิจในภูมิภาคกำลังพัฒนาลดลงในช่วงทศวรรษหน้า ร้อยละ ๐.๖ ถึง ร้อยละ ๓.๔ หากไม่มีการปฏิรูปหรือมีมาตรการหนุนเสริมอะไรเลย และจะกระทบกับการเติบโตในระยะยาว (World Bank, 2021) อย่างไรก็ตาม

หากเพิ่มการลงทุนในทุนมนุษย์จะสามารถช่วยพลิกวิกฤตนี้ได้ (Schady และคณะ, 2023 ; World Bank, 2023, อ้างถึงใน World Bank, 2023) โดยมีผลการศึกษายืนยันว่าการศึกษามากขึ้นมีความสัมพันธ์กับรายได้ที่สูงขึ้น และทักษะที่เพิ่มขึ้นก็มีความสัมพันธ์กับรายได้เพิ่มขึ้นอย่างมาก ทั้งนี้ พบว่า **ภาวะการเร่ยนรู้ถดถอยจะสูงขึ้นในประเทศที่มีรายได้ปานกลาง (Middle Income Country : MIC) และกลุ่มประเทศรายได้น้อย (LIC) ซึ่งเดิมมีฐานการเรียนรู้ที่ต่ำกว่าอยู่แล้ว** โดยประมาณการว่าภาวะการเร่ยนรู้ถดถอยอาจจะทำให้รายได้ต่อปีในอนาคตหดตัวถึงร้อยละ ๙ และการเติบโตทางเศรษฐกิจลดลงต่อปีร้อยละ ๐.๑ โดยกลุ่มประเทศรายได้น้อยมีแนวโน้มที่จะได้รับผลกระทบจากภาวะการเร่ยนรู้ถดถอยมากที่สุด คือภาวะการเร่ยนรู้ถดถอยของประเทศกลุ่มรายได้น้อยเฉลี่ยถึง ๐.๗ ปี ดังนั้น การลงทุนใช้จ่ายทางการศึกษาเพื่อปิดช่องว่างการเรียนรู้จึงควรให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยเฉพาะในประเทศที่มีรายได้และความเท่าเทียมค่อนข้างต่ำ

๖) **สถานการณ์ความพร้อมและการใช้จ่ายด้านการศึกษา**ได้รับการปรับปรุงขึ้นมา แต่ยังคงมีช่องว่าง ทั้งนี้ ข้อมูลล่าสุดเมื่อเดือนกรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๖๖ คือ **“การใช้จ่ายภาครัฐในด้านการศึกษา”** ลดลงเป็นร้อยละ ๖๖ จากร้อยละ ๗๖ เมื่อเดือนกรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๖๕

สำหรับแนวโน้มการใช้จ่ายด้านการศึกษาทั่วโลก โดย EFW ใช้ระเบียบวิธีวิเคราะห์เพื่อประมาณการการใช้จ่ายด้านการศึกษาทั้งหมดในช่วง ๑๐ ปีที่ผ่านมา พบว่า การเปลี่ยนแปลงการเรียนรู้ ร้อยละ ๑ สัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงการเติบโตทางเศรษฐกิจต่อปีอยู่ที่ร้อยละ ๗.๒ (Angrist et al., 2021, อ้างถึงใน World Bank, 2023) และหากได้รับการศึกษาเพิ่มเติม ๑ ปีจะสามารถเพิ่มรายได้ ร้อยละ ๑๐ (Psacharopoulos และ Patrinos, 2018, มอนเตเนโกร และ Patrinos, 2021, อ้างถึงใน World Bank, 2023) ซึ่งมากกว่าผลตอบแทนของตลาดหุ้น (เฮคแมน, 2008, อาเรียส และแมคมาฮอน, 2021, อ้างถึงใน World Bank, 2023) ทั้งนี้ ประเทศกลุ่มรายได้น้อย (LIC) ได้รับประโยชน์อัตราผลตอบแทนต่อทุนมนุษย์สูงสุดจากการลงทุนด้านการศึกษาและสังคม (Psacharopoulos, 1973, Psacharopoulos et al., 2017, อ้างถึงใน World Bank, 2023) นอกจากนี้ ผลตอบแทนเฉลี่ยสำหรับการเรียนเพิ่มอีก ๑ ปีในกลุ่มประเทศรายได้น้อยก็สูงกว่าในกลุ่มประเทศรายได้ปานกลาง (MIC) และกลุ่มประเทศรายได้สูง (HIC) ด้วย ในขณะที่ความต้องการทักษะก็เพิ่มขึ้นตามการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี โดยมีแนวโน้มว่า แรงงานที่การศึกษาสูงมักจะเรียนรู้ทักษะใหม่และปรับตัวให้เข้ากับสถานะที่เปลี่ยนแปลงไปได้ดีกว่า (Schultz, 1975, อ้างถึงใน World Bank, 2023) ซึ่งผลการวิเคราะห์ข้อมูลของธนาคารโลกก็ได้ผลที่สอดคล้องกัน โดยผลการวิเคราะห์ข้อมูล ๑๐ ปี ทั้งในช่วงก่อน ระหว่าง และหลังการระบาดของโควิด-๑๙ ใน ๑๔ ประเทศ (อาร์เจนตินา โบลิเวีย บราซิล โคลอมเบีย คอสตาริกา เอกวาดอร์ อียิปต์ ปานามา ปารากวัย เปรู รวันดา เอลซัลวาดอร์ **ไทย** และสหรัฐอเมริกา) พบว่า

๑) ก่อนการระบาดของโควิด-๑๙ ผลตอบแทนต่อการศึกษาระดับอุดมศึกษาเฉลี่ยเพิ่มขึ้น จากร้อยละ ๑๔.๑ เป็นร้อยละ ๑๕.๐ แต่ในช่วงระหว่างและหลังการระบาดของโควิด-๑๙ ผลตอบแทนต่อการศึกษาระดับอุดมศึกษาเฉลี่ยลดลง จากร้อยละ ๘.๙ เป็นร้อยละ ๘.๘ และลดลง เหลือร้อยละ ๘.๕

๒) รายจ่ายด้านศึกษามา ๓ ส่วน ได้แก่ รัฐบาล ความร่วมมือเพื่อการพัฒนาอย่างเป็นทางการ (ODA) และภาคครัวเรือน ซึ่งก่อนจนถึงช่วงเริ่มต้นของการแพร่ระบาดของโควิด-๑๙ การใช้จ่ายเพื่อการศึกษาทั่วโลกโดยรวมลดลง แต่เมื่อ พ.ศ. ๒๕๖๔ การใช้จ่ายเพื่อการศึกษาทั่วโลกกลับเพิ่มเล็กน้อย (๐.๑ ล้านล้านดอลลาร์สหรัฐ) จาก ๕.๓ ล้านล้านเหรียญสหรัฐต่อปีใน พ.ศ. ๒๕๖๒ - ๒๕๖๓ เป็น ๕.๔ ล้านล้านเหรียญสหรัฐใน พ.ศ. ๒๕๖๔ อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาการเพิ่มการใช้จ่ายตามกลุ่มรายได้

พบว่า กลุ่มประเทศรายได้สูง (HIC) เพิ่มการใช้จ่ายด้านการศึกษาในระดับปานกลาง กลุ่มประเทศรายได้ปานกลางที่ค่อนข้างต่ำใช้จ่ายเพื่อการศึกษาเพิ่มขึ้นโดยรวมถึงร้อยละ ๗.๖

๓) สัดส่วนการใช้จ่ายเพื่อการศึกษาใน พ.ศ. ๒๕๖๔ ประกอบด้วย (๑) ภาครัฐพบว่า ร้อยละ ๗๘ ของประเทศทุกกลุ่มรายได้รัฐยังคงเป็นผู้ใช้จ่ายเพื่อการศึกษาเป็นหลัก โดยกลุ่มประเทศรายได้น้อย (LIC) สัดส่วนการใช้จ่ายเพื่อการศึกษาของภาครัฐเพิ่มขึ้น ร้อยละ ๕๐ ประเทศรายได้ปานกลางค่อนข้างสูง (UMIC) และประเทศรายได้สูง (HIC) ส่วนใหญ่พึ่งพางบประมาณจากรัฐบาล ประมาณร้อยละ ๗๐ และร้อยละ ๘๕ ตามลำดับ (๒) ความร่วมมือเพื่อการพัฒนาอย่างเป็นทางการ (ODA) มีการใช้จ่ายเพิ่มขึ้น ร้อยละ ๒ เมื่อเปรียบเทียบกับ พ.ศ. ๒๕๖๓ โดยยังเป็นสัดส่วนที่มีความสำคัญในประเทศรายได้น้อย (LIC) เนื่องจากมีสัดส่วนถึง ร้อยละ ๑๓ และ (๓) ภาคครัวเรือน ในประเทศกลุ่มรายได้น้อย (LIC) มีสัดส่วน ร้อยละ ๓๖ และประเทศกลุ่มรายได้ปานกลางค่อนข้างต่ำ มีสัดส่วน ร้อยละ ๓๗ อย่างไรก็ตาม ในกลุ่มภาคครัวเรือนนี้ ใน พ.ศ. ๒๕๖๒ และ ๒๕๖๓ มีการใช้จ่ายเพื่อการศึกษาเพิ่มขึ้นถึง ร้อยละ ๑๕

๔) ใน พ.ศ. ๒๕๖๕ ประมาณการว่านักเรียนจากประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำกว่าก่อนจะประสบกับการระบาดของโควิด-๑๙ หากไม่มีการแก้ไขที่เหมาะสม ภาวะการเรียนรู้ถดถอยนี้จะส่งผลเสียอย่างใหญ่หลวงต่อเศรษฐกิจโลกมาก โดยการวิเคราะห์จากข้อมูลโครงการความก้าวหน้าทางการศึกษาในด้านการอ่านเขียนระดับนานาชาติ พ.ศ. ๒๕๖๔ (Progress in International Reading Literacy Study (PIRLS) ๒๐๒๑) การเติบโตของ GDP อาจลดลงถึงร้อยละ ๐.๖๘ หรือทั่วโลกลดลงไปกว่า ๘๐ ล้านล้านเหรียญสหรัฐ และในสถานการณ์เช่นนี้อาจกลายเป็นวงจรไม่มีสิ้นสุดที่เกิดต่อเนื่องของการที่บุคคลที่มีทักษะต่ำส่งผลให้มีรายได้น้อยลง และส่งผลต่อ GDP ในภาพรวมของประเทศ จึงลงทุนด้านศึกษาน้อยลงอีก และกลายเป็นวงจรที่ไม่มีสิ้นสุด ดังนั้น ประเทศที่มีการใช้จ่ายและมีประสิทธิภาพการใช้จ่ายด้านการศึกษาต่ำยังคงจำเป็นต้องเพิ่มการใช้จ่ายด้านการศึกษา เพื่อหยุดวิกฤติภาวะการเรียนรู้ถดถอย โดยการศึกษาของธนาคารโลก พบว่า ในปี ๒๕๖๓ - ๒๕๖๔ การเพิ่มการใช้จ่ายด้านการศึกษา ร้อยละ ๑ สามารถลดภาวะการเรียนรู้ถดถอยได้ร้อยละ ๐.๔ ในระดับ SD เท่ากับ ๐.๐๑ ปีการศึกษา และคาดว่าประเทศรายได้น้อยจะสามารถลดภาวะการเรียนรู้ได้มากที่สุดจากการเพิ่มค่าใช้จ่ายด้านการศึกษาในสัดส่วนที่เท่ากัน

๕) ก่อนการระบาดของโควิด-๑๙ การเรียนรู้ของเด็กในประเทศรายได้น้อย (LIC) มีความคาดหวังให้ปีการศึกษาเฉลี่ยอยู่ที่ ๗.๖ ปีการศึกษา แต่เมื่อดูจากการเรียนรู้จริงจะเหลือเพียง ๔.๓ ปีการศึกษา ซึ่งต่ำมากและมีความแตกต่างอย่างมากเมื่อเทียบกับประเทศรายได้สูง (HIC) ที่คาดหวังให้ปีการศึกษาเฉลี่ยอยู่ที่ ๑๓.๑ ปี

โดยสรุป พบว่า ประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกมีความมุ่งมั่นอย่างแรงกล้าต่อการศึกษา ดังจะเห็นได้จากการใช้จ่ายภาครัฐมีสัดส่วนมากที่สุด ในประเทศที่มีรายได้น้อย ร้อยละ ๕๐ ครัวเรือนใช้จ่ายรายได้ส่วนใหญ่ไปกับการศึกษา แต่แม้ว่าการใช้จ่ายในด้านการศึกษาต่อหัวต่อปีจะเพิ่มขึ้นเล็กน้อยใน พ.ศ. ๒๕๖๔ แต่เมื่อคิดร้อยละของ GDP จะพบว่า ประเทศทุกกลุ่มรายได้ยกเว้นประเทศรายได้ต่ำใช้จ่ายด้านการศึกษาลดลง และเงินช่วยอย่างเป็นทางการก็ลดลง

๒.๑.๗ กรอบการประเมินการศึกษาความเป็นพลเมืองและความเป็นพลโลก พ.ศ. ๒๕๖๕ ของสมาคมประเมินผลสัมฤทธิ์นานาชาติ (International Association for the Evaluation of Educational Achievement (IEA) Assessment Framework : International Civic and Citizenship Education Study 2022) วัตถุประสงค์ของการศึกษาความเป็นพลเมืองและพลโลก (ICCS) คือ การประเมินการเปลี่ยนแปลงในการเตรียมความพร้อมของเยาวชนให้พร้อมรับบทบาทในฐานะพลเมือง และพลโลกในประเทศต่าง ๆ เนื่องจากในช่วงเวลาที่ผ่านมามีการพัฒนาและการเปลี่ยนแปลงหลายอย่างที่ส่งผลกระทบต่อ

กับการศึกษาความเป็นพลเมืองและพลโลก และแม้ว่าแนวคิดเรื่องความเป็นพลเมืองและอัตลักษณ์ยังคงถูกกำหนดโดยแต่ละชาติแต่ก็ต้องเผชิญกับความท้าทายเช่นกัน ทั้งความท้าทายจากโลกาภิวัตน์ การอพยพย้ายถิ่น การรวมกลุ่มและเมืองระดับภูมิภาค และความก้าวหน้าด้านดิจิทัล เป็นต้น สิ่งเหล่านี้เป็นการก้าวข้ามขอบเขตระดับชาติ รวมถึงโอกาสในการมีส่วนร่วมรูปแบบใหม่ ๆ นอกจากนี้ ยังมีสัญญาณความไม่มั่นคงและความเคลื่อนไหวด้านการเมืองใหม่ ๆ และความเหลื่อมล้ำด้านเศรษฐกิจที่ขยายกว้างขึ้นอีกด้วย โดยการประเมินการศึกษาความเป็นพลเมืองและความเป็นพลโลก พ.ศ. ๒๕๖๕ เป็นการประเมินรอบที่ ๓ มีเป้าหมายในการติดตามการเปลี่ยนแปลงที่ครอบคลุมทั้งด้านความรู้ ทักษะ และการมีส่วนร่วมในฐานะพลเมืองของนักเรียน โดยการประเมินในรอบที่ ๓ นี้ ได้ขยายขอบเขตจากการศึกษาในรอบที่ ๒ เมื่อ พ.ศ. ๒๕๕๙ (ค.ศ. ๒๐๑๖) ในประเด็นเกี่ยวกับการเป็นพลโลก การพัฒนาที่ยั่งยืน การโยกย้ายถิ่นฐาน การเปลี่ยนแปลงระบบการเมืองแบบดั้งเดิม และการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการมีส่วนร่วมของพลเมือง และการประเมินการศึกษาความเป็นพลเมืองและความเป็นพลโลก พ.ศ. ๒๕๖๕ เป็นครั้งแรกที่ให้ประเทศต่าง ๆ ได้เลือกใช้แพลตฟอร์มผ่านคอมพิวเตอร์แทนการใช้กระดาษ ซึ่งถือเป็นการสร้างสภาพแวดล้อมของความเป็นเทคโนโลยีดิจิทัล อันเป็นโอกาสที่จะวัดทักษะในด้านนี้ไปด้วย

ผลการประเมินความเป็นพลเมืองและพลโลกมีข้อค้นพบที่สำคัญ ดังนี้

๑) การพัฒนาความเป็นพลเมืองและพลโลกในช่วงวัยเด็กตอนปลายจนถึงวัยรุ่นตอนต้นมีความสำคัญอย่างยิ่ง

๒) ผลการประเมินความเป็นพลเมืองและพลโลก พ.ศ. ๒๕๕๙ (ICCS 2016) พบว่าบริบทของโลกมีการเปลี่ยนแปลงที่ส่งผลกระทบต่อพื้นที่การเรียนรู้

(๑) เด็กและเยาวชนในประเทศที่เข้าร่วมโครงการใน พ.ศ. ๒๕๕๙ ครึ่งหนึ่งมีความรู้ด้านความเป็นพลเมืองและพลโลก เพิ่มขึ้นจากผลการประเมินเมื่อ พ.ศ. ๒๕๕๒ อย่างไรก็ตามก็ยังคงมีความแตกต่างของความรู้ด้านความเป็นพลเมืองและพลโลกของประเทศเหล่านี้

(๒) ผลการประเมินใน พ.ศ. ๒๕๕๙ นักเรียนมีความรู้และความเข้าใจความเป็นพลเมืองและการมีส่วนร่วมของพลเมืองมากขึ้น อย่างไรก็ตามก็ มีแนวโน้มการมีส่วนร่วมทางการเมืองเชิงรุกในอนาคตน้อย จึงมีข้อเสนอแนะให้ทบทวนรูปแบบและแนวทางการมีส่วนร่วมของพลเมืองในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการใช้ข้อมูล การอภิปรายประเด็นทางการเมืองและสังคม

(๓) ผลการประเมินใน พ.ศ. ๒๕๕๙ ในด้านทัศนคติต่อความเป็นพลเมืองและสิทธิที่เท่าเทียมกันของนักเรียน พบว่า มีการสนับสนุนสิทธิที่เท่าเทียมอย่างมาก

(๔) ผลการประเมินความเป็นพลเมืองและพลโลกชี้ให้เห็นว่า โรงเรียนในฐานะที่มีบทบาทสำหรับการเรียนรู้ด้านความเป็นพลเมืองและพลโลกจำเป็นต้องมีข้อมูลและเพิ่มเติมบทบาทของโรงเรียนเพื่อตอบสนองต่อความต้องการของนักเรียน เช่น การจัดสภาพแวดล้อมและกิจกรรมที่เป็นประชาธิปไตยเพื่อให้นักเรียนมีประสบการณ์ในการปฏิบัติหน้าที่และสิทธิในสภาพจริง การสนับสนุนให้นักเรียนรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนโรงเรียน เป็นต้น

๓) กรอบการประเมินความเป็นพลเมืองและพลโลก พ.ศ. ๒๕๖๕ (ICCS 2022) โดยการประเมินในครั้งนี้เพิ่มความสำคัญเพิ่มขึ้นกับบางประเด็น ได้แก่

(๑) โลกาภิวัตน์และการอพยพย้ายถิ่น เนื่องจากมีผู้ลี้ภัยจากสงครามและการเมืองมากขึ้น จึงเกิดความท้าทายต่อแนวคิดความเป็นพลเมืองในมิติที่เชื่อมโยงกับชาติ

(๒) ความตระหนักรู้ถึงผลกระทบจากการเพิ่มความหลากหลายในสังคม ทั้งความหลากหลายจากชาติพันธุ์ ภาษา ศาสนา เพศ หรือความบกพร่อง/พิการ เศรษฐกิจ ซึ่งความหลากหลายเหล่านี้ อาจกลายเป็นอุปสรรคกีดกันหรือจำกัดโอกาสทางการศึกษาได้

(๓) ความตระหนักรู้ในประเด็นด้านสิ่งแวดล้อมและการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศกับผลกระทบต่ออนาคตของโลก ซึ่งประเด็นนี้ นำไปสู่ปรากฏการณ์การเคลื่อนไหวของเยาวชนนานาชาติ เช่น วันศุกร์เพื่ออนาคต เป็นต้น

(๔) ตระหนักถึงความสำคัญของการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนตามเป้าหมายของสหประชาชาติ ซึ่งครอบคลุมถึงประเด็นด้านสิ่งแวดล้อมด้วย

(๕) การแลกเปลี่ยนข้อมูลและการมีส่วนร่วมผ่านสื่อดิจิทัล และวิธีปฏิบัติสัมพันธ์โดยช่องทางอื่น ๆ ซึ่งมีผลกระทบที่สำคัญต่อวิธีที่ประชาชนแจ้งและแสดงออกเกี่ยวกับเหตุการณ์ปัจจุบัน รวมถึงความเสี่ยงที่เกิดตามมา อาทิ ข้อมูลส่วนตัว การสื่อสารแบบคุกคามก้าวร้าว คำพูดแสดงความเกลียดชัง (Hate speech) และการแยกแยะความน่าเชื่อถือของข้อมูล

(๖) มุมมองของเยาวชนต่อระบบการเมืองในประเทศของตนว่ามีแนวโน้มการแบ่งปันหรือแปลกแยกและความเข้าใจในจุดยืน และการแก้ปัญหาอย่างน้อยเพียงใด

(๗) กรอบการประเมินความเป็นพลโลกเน้นในประเด็นความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนและความมีมนุษยธรรมร่วมกัน ด้วยการเมือง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และความเชื่อมโยงระหว่างท้องถิ่น ระดับชาติ และระดับโลกต้องพึ่งพาอาศัยกันและกัน

โดยสรุปกรอบการประเมินความเป็นพลเมืองและพลโลก พ.ศ. ๒๕๖๕ ให้ความสำคัญกับการตระหนักรู้ของเยาวชนเพื่อตอบสนองต่อเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืนของสหประชาชาติ โดยภายใต้เป้าหมายใหญ่ของการพัฒนาอย่างยั่งยืนได้มุ่งเน้นที่ประเด็นด้านสิ่งแวดล้อม-สภาพการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศด้านเทคโนโลยีดิจิทัลที่รวมถึงความเสี่ยงและการใช้อย่างปลอดภัยด้วย และเน้นว่า การเมือง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมต้องพึ่งพาอาศัยกันและกันเพราะมีความเชื่อมโยงระหว่างท้องถิ่น ระดับชาติ และระดับโลก

๒.๑.๘ นโยบายของสหภาพยุโรป เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๖๔ (ค.ศ. ๒๐๒๑) คณะกรรมการแห่งสหภาพยุโรป (European Commission) ได้เผยแพร่เอกสารนโยบายประเด็นการดำเนินการเพื่อส่งเสริมการวิจัยสำหรับปี พ.ศ. ๒๕๖๕ - ๒๕๖๗ (European Research Area Policy Agenda Overview of actions for the period 2022 - 2024) โดยเอกสารดังกล่าวมุ่งให้รายละเอียดถึงสิ่งที่คณะกรรมการแห่งสหภาพยุโรปจะดำเนินการ แต่ช่วยให้เห็นทิศทางการวิจัย และความต้องการ โดยมีกรอบที่มุ่งดำเนินการในประเด็น ดังนี้

๑) เปิดให้มีการแลกเปลี่ยน แบ่งปันความรู้เพื่อนำการวิจัยกลับมาใช้ใหม่อย่างเปิดเผย รวมถึงระบบคลาวด์ระบบเปิดด้านวิทยาศาสตร์ของภาคพื้นยุโรป (EOSC) ด้วย

๒) เสนอให้มีกฎหมายลิขสิทธิ์และการกำกับดูแลของสหภาพยุโรปที่เหมาะสมสำหรับการวิจัย

๓) ปฏิรูปการประเมินเพื่อการวิจัย และนักวิจัยเพื่อปรับปรุงคุณภาพ ประสิทธิภาพ และผลกระทบ

๔) ส่งเสริมอาชีพการวิจัยให้น่าดึงดูดอย่างสมดุลและยั่งยืน โดยส่งเสริมให้มีการหมุนเวียนผู้ที่มีความสามารถระหว่างประเทศในลักษณะสหวิทยาการ

๕) ส่งเสริมความเท่าเทียมทางเพศ และส่งเสริมการไม่แบ่งแยก

๖) ปกป้องเสรีภาพทางวิชาการเพื่อเปลี่ยนผ่านยุคสมัย

๓) ยกระดับ (Upgrade) คำแนะนำของสหภาพยุโรป เนื่องจากภูมิทัศน์ด้านการวิจัย และนวัตกรรมมีความเปลี่ยนแปลงอย่างมาก เกิดความท้าทายใหม่ ๆ หวังโซ่คุณค่าความรู้มีความซับซ้อนขึ้น เกิดโอกาสทางการตลาดใหม่ที่สร้างขึ้นด้วยเทคโนโลยีเกิดใหม่ และรูปแบบใหม่ของความร่วมมือระหว่าง สถาบันการศึกษากับภาคอุตสาหกรรม

๔) เสริมสร้างความยั่งยืน การเข้าถึง และความยืดหยุ่นของการวิจัย

๕) ส่งเสริมสภาพแวดล้อมเชิงบวกและบทบาทสำหรับความร่วมมือระหว่างประเทศ บนพื้นฐานของการพึ่งพาอาศัยกัน

๑๐) สนับสนุนความร่วมมือด้านการวิจัยและนวัตกรรมของสหภาพยุโรป

๑๑) มุ่งสู่ยุคแห่งการเปลี่ยนแปลงพลังงานสีเขียวและดิจิทัล โดยสหภาพยุโรปจัดให้การวิจัยและนวัตกรรมเพื่อการเปลี่ยนแปลงที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมและดิจิทัลมีความสำคัญลำดับต้น ๆ รวมถึงส่งเสริมการนำผลไปใช้ในระบบตลาดเศรษฐกิจด้วย เพื่อมุ่งสู่เป้าหมายสภาพภูมิอากาศสมดุลภายใน พ.ศ. ๒๕๙๓ (ค.ศ. ๒๐๕๐)

๑๒) ระบบนิเวศอุตสาหกรรมเป็นกุญแจสำคัญในการเร่งเปลี่ยนผ่านสหภาพยุโรปสู่ยุคดิจิทัลและพลังงานสีเขียว

๒.๒ สถานการณ์และแนวโน้มการพัฒนาการศึกษาของไทย

๒.๒.๑ สภาพปัจจุบันการจัดการศึกษาของไทย

๑) ผลการจัดการศึกษาตามเป้าหมายของแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๗๙ ในระยะ ๕ ปีแรกของแผน (พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๖๔) การประเมินผลการจัดการศึกษาตามแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๗๙ ในระยะ ๕ ปีแรกของแผน (พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๖๔) ตามตัวชี้วัดเป้าหมาย ๕ ด้าน ได้แก่ ด้านการเข้าถึงโอกาสทางการศึกษา (Access) ความเท่าเทียมทางการศึกษา (Equity) คุณภาพการศึกษา (Quality) ประสิทธิภาพ (Efficiency) และการตอบโจทย์บริบทที่เปลี่ยนแปลง (Relevancy) พบว่า บรรลุตามเป้าหมายเพียง ๑๘ ตัวชี้วัดจากทั้งหมด ๕๒ ตัวชี้วัด ดังนี้

(๑) ตัวชี้วัดด้านการเข้าถึงโอกาสทางการศึกษา มี ๙ ตัวชี้วัด ได้แก่ [๑] สัดส่วนนักเรียนปฐมวัย (๓ - ๕ ปี) ต่อสัดส่วนประชากร (๓ - ๕ ปี) เพิ่มขึ้น [๒] ประชากรอายุ ๖ - ๑๑ ปี ได้เข้าเรียนระดับประถมศึกษาทุกคน [๓] ประชากรอายุ ๑๒ - ๑๔ ปี ได้เข้าเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นหรือเทียบเท่าทุกคน [๔] สัดส่วนนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่า (๑๕ - ๑๗ ปี) เพิ่มขึ้น [๕] ประชากรวัยแรงงาน (๑๕ - ๑๙ ปี) [๖] ร้อยละของแรงงานที่มาขอเทียบโอนความรู้และประสบการณ์เพื่อยกระดับคุณวุฒิการศึกษาเพิ่ม [๗] ร้อยละของผู้เรียนพิการที่ได้รับการพัฒนาสมรรถภาพหรือบริการทางการศึกษาที่เหมาะสม [๘] ร้อยละของแหล่งเรียนรู้ (พิพิธภัณฑ์ สวนสัตว์ ห้องสมุด ศูนย์ ฯลฯ) ที่ได้รับการพัฒนาให้สามารถจัดบริการทางการศึกษาและมีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่มีคุณภาพเพิ่ม และ [๙] สถานศึกษาทุกแห่งมีอินเทอร์เน็ตความเร็วสูงและมีคุณภาพ แต่มีข้อมูลเพียงพอที่ใช้สำหรับการประเมินผลเพียง ๗ ตัวชี้วัด โดยขาดข้อมูลตัวชี้วัดที่ [๘] ร้อยละของแหล่งเรียนรู้ (พิพิธภัณฑ์ สวนสัตว์ ห้องสมุด ศูนย์ ฯลฯ) ที่ได้รับการพัฒนาให้สามารถจัดบริการทางการศึกษาและมีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่มีคุณภาพเพิ่ม และตัวชี้วัดที่ [๙] สถานศึกษาทุกแห่งมีอินเทอร์เน็ตความเร็วสูงและมีคุณภาพ ซึ่งผลการประเมินมี ๒ ตัวชี้วัดที่สามารถบรรลุตามเกณฑ์เป้าหมายของแผนการศึกษาแห่งชาติในระยะแรก ได้แก่ [๑] สัดส่วนนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่า (๑๕ - ๑๗ ปี) ต่อประชากรกลุ่มอายุ ๑๕ - ๑๗ ปีเพิ่มขึ้น และ [๒] สถานศึกษาทุกแห่งมีอินเทอร์เน็ตความเร็วสูง และมีคุณภาพ

(๒) **ตัวชี้วัดด้านความเท่าเทียมทางการศึกษา** การดำเนินงานตามแผนการศึกษาแห่งชาติในช่วงปี พ.ศ. ๒๕๖๐ – ๒๕๖๔ มี ๓ ตัวชี้วัด ได้แก่ [๑] ดัชนีความเสมอภาคของอัตราการเข้าเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามฐานะทางเศรษฐกิจและพื้นที่ลดลง [๒] ร้อยละของเด็กวัยเรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ ได้รับการศึกษาเต็มตามศักยภาพที่เพิ่มขึ้น และ [๓] ผู้เรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานทุกคนได้รับการสนับสนุนค่าใช้จ่ายในการศึกษา ๑๕ ปี โดยยังไม่สามารถบรรลุเกณฑ์เป้าหมายในด้านความเท่าเทียมทางการศึกษา ทั้งนี้ ในการประเมินผลครั้งนี้ ตัวชี้วัดที่ [๓] ผู้เรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานทุกคนได้รับการสนับสนุนค่าใช้จ่ายในการศึกษา ๑๕ ปี มีข้อมูลเฉพาะสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) เท่านั้น

(๓) **ตัวชี้วัดด้านคุณภาพการศึกษา** มี ๑๓ ตัวชี้วัดหลัก โดยมีตัวชี้วัดหนึ่งที่มี ๓ ตัวชี้วัดย่อย จึงรวมมี ๑๕ ตัวชี้วัด ได้แก่ [๑] ร้อยละของเด็กแรกเกิด - ๕ ปี มีพัฒนาการสมวัยมากขึ้น [๒] ร้อยละของนักเรียนที่มีคะแนนผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) แต่ละวิชาผ่านเกณฑ์คะแนนร้อยละ ๕๐ ขึ้นไปเพิ่มขึ้น (ค่าเป้าหมายร้อยละ ๕๐) [๓] ความแตกต่างระหว่างคะแนนเฉลี่ยผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) ของนักเรียนระหว่างพื้นที่/ภาคการศึกษาในวิชาคณิตศาสตร์และภาษาอังกฤษลดลง (ค่าเป้าหมาย มีความแตกต่างน้อยกว่า ๕ คะแนน) [๔] คะแนนเฉลี่ยผลการทดสอบโปรแกรมประเมินสมรรถนะนักเรียนมาตรฐานสากล (PISA) ของนักเรียนอายุ ๑๕ ปี ในวิชาวิทยาศาสตร์ การอ่าน และคณิตศาสตร์สูงขึ้น [๕] ระดับความสามารถด้านการใช้ภาษาอังกฤษเฉลี่ยของผู้สำเร็จการศึกษาในแต่ละระดับ เมื่อทดสอบตามมาตรฐานความสามารถทางภาษาอังกฤษ (CEFR) สูงขึ้น (ฟัง/อ่าน/เขียน) [๖] ร้อยละการอ่านของคนไทย (อายุตั้งแต่ ๖ ปีขึ้นไป) เพิ่มขึ้น [๗] ร้อยละของผู้เรียนทุกระดับการศึกษามีพฤติกรรมที่แสดงออกถึงความตระหนักในความสำคัญของการดำรงชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ความมีคุณธรรม จริยธรรม และการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินชีวิตเพิ่มขึ้น ซึ่งประกอบด้วย ๓ ตัวชี้วัดย่อย คือ [๗.๑] ร้อยละของจำนวนนักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรม/โครงการที่เกี่ยวข้องกับการสร้างเสริมคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม [๗.๒] ร้อยละของจำนวนโรงเรียนที่ใช้กระบวนการเรียนรู้เพื่อสร้างเสริมคุณธรรม จริยธรรมเพิ่มขึ้น [๗.๓] ร้อยละของจำนวนนักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมตามโครงการน้อมนำแนวคิดตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติเพิ่มขึ้น [๘] ร้อยละของผู้สำเร็จระดับอาชีวศึกษาและอุดมศึกษา มีสมรรถนะเป็นที่พอใจของสถานประกอบการเพิ่มขึ้น [๙] ร้อยละของสถานศึกษาที่มีคุณภาพตามเกณฑ์ประกันคุณภาพการศึกษาเพิ่มขึ้น [๑๐] จำนวนโครงการ/งานวิจัยเพื่อสร้างองค์ความรู้/นวัตกรรมที่นำไปใช้ในการพัฒนาประเทศเพิ่มขึ้น [๑๑] ร้อยละของผลงานวิจัยที่ได้รับการตีพิมพ์ในระดับนานาชาติเพิ่มขึ้น [๑๒] ร้อยละของนักเรียนในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้และพื้นที่พิเศษที่มีคะแนนผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) แต่ละวิชาผ่านเกณฑ์คะแนนร้อยละ ๕๐ ขึ้นไปเพิ่มขึ้น และ [๑๓] ร้อยละของสถานศึกษาที่มีการจัดการเรียนการสอน/กิจกรรมเพื่อเสริมสร้างความเป็นพลเมือง (Civic Education) เพิ่มขึ้น แต่มีข้อมูลเพียงพอที่ใช้ในการประเมินผล ๙ ตัวชี้วัด โดยในจำนวนตัวชี้วัดที่มีอยู่นี้มีเพียง ๔ ตัวชี้วัดที่สามารถบรรลุผลตามเกณฑ์เป้าหมายของแผนการศึกษาแห่งชาติได้อย่างสมบูรณ์ ได้แก่ [๑] ร้อยละของเด็กแรกเกิด - ๕ ปีที่มีพัฒนาการสมวัยเพิ่มขึ้น [๒] ร้อยละจำนวนนักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรม/โครงการที่เกี่ยวข้องกับการสร้างเสริมคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมเพิ่มขึ้น [๓] ร้อยละของจำนวนนักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมตามโครงการน้อมนำแนวคิดตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติเพิ่มขึ้น และ [๔] ร้อยละของสถานศึกษาที่มีการจัดการเรียนการสอน/กิจกรรมเพื่อเสริมสร้างความเป็นพลเมือง (Civic Education) เพิ่มขึ้น

(๔) **ตัวชี้วัดด้านประสิทธิภาพ** มี ๑๖ ตัวชี้วัด ได้แก่ [๑] มีการปรับปรุงโครงสร้างการบริหารงานของกระทรวงศึกษาธิการ [๒] มีระบบการบริหารงานบุคคลของครู อาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษาที่มีประสิทธิภาพและเป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐาน [๓] มีระบบการประกันคุณภาพการศึกษาที่เหมาะสม สอดคล้องกับบริบทและความต้องการจำเป็นของสถานศึกษา [๔] จำนวนฐานข้อมูลรายบุคคลด้านการศึกษาของประเทศที่เป็นปัจจุบัน สามารถเชื่อมโยง และใช้ข้อมูลระหว่างหน่วยงานได้อย่างมีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น [๕] มีฐานข้อมูลด้านการศึกษาเพื่อใช้ประโยชน์ในการวางแผนการบริหารจัดการศึกษา การติดตามและประเมินผล [๖] มีระบบเครือข่ายเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการศึกษาที่ทันสมัยสนองตอบความต้องการของผู้ใช้บริการอย่างมีประสิทธิภาพ [๗] มีกลไกส่งเสริมให้ทุกภาคส่วนสนับสนุนทรัพยากรเพื่อการจัดการศึกษา [๘] มีการปรับระบบการจัดสรรเงินไปสู่ด้านอุปสงค์ของผู้เรียน [๙] มีการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับความเป็นอิสระ และความรับผิดชอบของสถานศึกษา (Autonomous & Accountability) [๑๐] ร้อยละของสถานศึกษาขนาดเล็กที่ไม่ผ่านเกณฑ์การประเมินคุณภาพภายนอกลดลง [๑๑] สัดส่วนงบประมาณตามประเด็น (Agenda) สูงขึ้น เมื่อเทียบกับงบประมาณตามภารกิจ (Function) [๑๒] สัดส่วนผู้เรียนเอกชนสูงขึ้นเมื่อเทียบกับรัฐ [๑๓] อัตราการออกกลางคันของผู้เรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานลดลง [๑๔] ร้อยละของสถานศึกษาที่ปลอดภัยเสถียรเพิ่มขึ้น [๑๕] ร้อยละของครูและบุคลากรทางการศึกษาทุกระดับและประเภทการศึกษาที่ได้รับการพัฒนาตามมาตรฐานวิชาชีพและสามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น และ [๑๖] จำนวนหน่วยงาน องค์กรภาครัฐ/เอกชน ที่มีส่วนร่วมจัดการศึกษาแบบประชารัฐเพิ่มขึ้น แต่มีข้อมูลเพียงพอในการประเมินผล ๑๓ ตัวชี้วัด โดยมี ๙ ตัวชี้วัด ที่สามารถบรรลุผลตามเกณฑ์เป้าหมายของแผนการศึกษาแห่งชาติ ได้แก่ [๑] มีการปรับปรุงโครงสร้างการบริหารงานของกระทรวงศึกษาธิการ [๒] มีระบบการบริหารงานบุคคลของครูอาจารย์และบุคลากรทางการศึกษาที่มีประสิทธิภาพและเป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐาน [๓] มีระบบการประกันคุณภาพการศึกษาที่เหมาะสม สอดคล้องกับบริบทและความต้องการจำเป็นของสถานศึกษา [๔] มีฐานข้อมูลด้านการศึกษา เพื่อใช้ประโยชน์ในการวางแผนการบริหารจัดการศึกษา การติดตามและประเมินผล [๕] มีระบบเครือข่ายเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการศึกษาที่ทันสมัย สนองตอบความต้องการของผู้ใช้บริการอย่างมีประสิทธิภาพ [๖] มีกลไกส่งเสริมให้ทุกภาคส่วนสนับสนุนทรัพยากรเพื่อการจัดการศึกษา [๗] มีการปรับระบบการจัดสรรเงินไปสู่ด้านอุปสงค์หรือตัวผู้เรียน [๘] มีการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับความเป็นอิสระและความรับผิดชอบของสถานศึกษา (Autonomous & Accountability) และ [๙] อัตราการออกกลางคันของผู้เรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานลดลง

(๕) **ตัวชี้วัดด้านการตอบโจทย์บริบทที่เปลี่ยนแปลง** มี ๑๒ ตัวชี้วัด ได้แก่ [๑] อันดับความสามารถในการแข่งขันของประเทศด้านการศึกษาตีขึ้น (IMD) [๒] จำนวนสถาบันอุดมศึกษาที่ติดอันดับ ๒๐๐ อันดับแรกของโลกเพิ่มขึ้น [๓] อันดับความพึงพอใจของผู้ประกอบการต่อผู้จบอุดมศึกษาเพิ่มขึ้น (IMD) [๔] ร้อยละของสถานศึกษาที่จัดการศึกษาโดยบูรณาการองค์ความรู้แบบสะเต็มศึกษาเพิ่มขึ้น [๕] จำนวนหลักสูตรของสถานศึกษาที่จัดการศึกษาทวิวุฒิ (Dual Degree) ร่วมกับต่างประเทศเพิ่มขึ้น [๖] ร้อยละของผู้เรียนที่เรียนในระบบทวิภาคี/สหกิจศึกษาในสถานประกอบการที่มีมาตรฐานเพิ่มขึ้น [๗] สัดส่วนผู้เรียนอาชีวศึกษาสูงขึ้น เมื่อเทียบกับผู้เรียนสามัญศึกษา [๘] สัดส่วนผู้เรียนวิทยาศาสตร์สุขภาพ วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีสูงขึ้น เมื่อเทียบกับผู้เรียนสังคมศาสตร์ [๙] ร้อยละของประชากรวัยแรงงาน (๑๕ - ๕๙ ปี) ที่มีการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่าขึ้นไปเพิ่มขึ้น [๑๐] อัตราการได้งานทำ/ประกอบอาชีพอิสระของผู้สำเร็จการศึกษาระดับอาชีวศึกษา (ไม่นับศึกษาต่อ) ภายในระยะเวลา ๑ ปี [๑๑] อัตราการได้งานทำ/ประกอบอาชีพอิสระของผู้สำเร็จการศึกษาระดับอุดมศึกษา (ไม่นับศึกษาต่อ) ภายในระยะเวลา ๑ ปีเพิ่มขึ้น และ [๑๒] มีฐานข้อมูลความต้องการกำลังคน (Demand) จำแนกตามกลุ่มอุตสาหกรรม

อย่างครบถ้วน แต่เก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อประเมินผลได้ ๙ ตัวชี้วัด โดยมี ๓ ตัวชี้วัด ที่บรรลุผลตามเกณฑ์ เป้าหมายของแผนการศึกษาแห่งชาติได้อย่างสมบูรณ์ ได้แก่ [๑] อันดับความพึงพอใจของผู้ประกอบการ ต่อผู้จบอุดมศึกษาเพิ่มขึ้น (IMD) [๒] ร้อยละสถานศึกษาที่จัดการศึกษาโดยบูรณาการองค์ความรู้แบบสะเต็มศึกษาเพิ่มขึ้น และ [๓] มีฐานข้อมูลความต้องการกำลังคน (Demand) จำแนกตามกลุ่มอุตสาหกรรม อย่างครบถ้วน

๒) การพัฒนาทักษะพื้นฐานชีวิต เพื่ออนาคตที่ยั่งยืนของประเทศไทย (Fostering Foundational Skills for a Sustainable Future of Thailand) โดยกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษาร่วมกับธนาคารโลก (กสศ.) (๒๕๖๖) ได้ร่วมกันวิจัยเพื่อประเมินทักษะสำหรับผู้ใหญ่อายุ ๑๕ - ๖๔ ปี ในวงกว้างครั้งแรกของไทย โดยวัดทักษะพื้นฐาน ได้แก่ ทักษะการอ่านออกเขียนได้ ทักษะด้านดิจิทัล และ ทักษะทางอารมณ์และสังคม โดยผลการสำรวจนี้ พบว่า

(๑) ไทยเผชิญวิกฤติด้านทักษะ ซึ่งเยาวชนและผู้ใหญ่ขาดทักษะพื้นฐาน ในสัดส่วนที่สูงมาก และส่งผลให้ช่องว่างในการพัฒนาตลาดแรงงานและสังคมมีขนาดกว้างขึ้น กล่าวคือ

- มีผู้ที่มีทักษะพื้นฐานด้านการอ่านต่ำกว่าเกณฑ์มากถึง ร้อยละ ๖๔.๗ หมายความว่ากลุ่มนี้ไม่สามารถทำงานที่ต้องอ่านหรือคำนวณขั้นพื้นฐานได้
- จำนวน ๓ ใน ๔ (ร้อยละ ๗๔.๑) มีทักษะด้านดิจิทัลพื้นฐานต่ำกว่าเกณฑ์ หมายความว่า กลุ่มนี้มีปัญหาการใช้อุปกรณ์ การซื้อตำแหน่งและ แป้นพิมพ์บนคอมพิวเตอร์พกพา (Laptop) และไม่สามารถทำงานที่ใช้ ดิจิทัลระดับง่าย อาทิ การค้นหาราคาของผลิตภัณฑ์ การซื้อปิ้ง ออนไลน์ เว็บไซต์
- ร้อยละ ๓๐.๓ มีทักษะทางอารมณ์และสังคมขั้นพื้นฐานต่ำกว่าเกณฑ์ หมายความว่ากลุ่มนี้มีแนวโน้มว่าจะไม่มีความกระตือรือร้นหรืออยากรู้ อยากเห็นในสังคม ขาดจินตนาการและการริเริ่มทางสังคม
- วิกฤติด้านทักษะกระจุกตัวในกลุ่ม [๑] ผู้มีอายุ ๔๐ ปีขึ้นไป [๒] ผู้ที่อายุน้อยกว่า ๔๐ ปีที่ไม่มีวุฒิการศึกษาระดับอุดมศึกษา และ [๓] ผู้ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ชนบท และพื้นที่ภาคเหนือและภาคใต้

(๒) พ.ศ. ๒๕๖๕ ไทยมีต้นทุนทางเศรษฐกิจที่สัดส่วนของเยาวชนและผู้ใหญ่ ที่มีทักษะพื้นฐานต่ำกว่าเกณฑ์จำนวนมากถึง ๓.๓ ล้านล้านบาท หรือร้อยละ ๒๐.๑ ของผลิตภัณฑ์มวลรวม ภายในประเทศ (GDP) ซึ่งการสูญเสียนี้มากกว่างบประมาณของรัฐ พ.ศ. ๒๕๖๕ ถึง ๓.๑ ล้านล้านบาท โดยช่องว่างระหว่างรายได้ต่อเดือนระหว่างผู้มีทักษะการอ่านต่ำกว่าเกณฑ์และสูงกว่าเกณฑ์ เฉลี่ยอยู่ที่ ๖,๓๒๔ บาท (๑๗๙ เหรียญสหรัฐ)

ในรายงานฉบับนี้ยังได้ให้ข้อเสนอแนะเพื่อช่วยลดช่องว่างด้านทักษะ โดยเฉพาะ สำหรับกลุ่มเปราะบาง ดังนี้

๑) ปรับปรุงแนวทางเชิงกลยุทธ์และการจัดการเรียนการสอนให้นักเรียน นักศึกษา เกิดความเข้าใจและตอบสนองต่อวิกฤตทักษะ การกำหนดกรอบอ้างอิงโดยใช้มาตรฐานที่สอดคล้องกับการ พัฒนา รวมถึงกรอบทักษะพื้นฐานที่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกคนสามารถปฏิบัติได้

๒) เพิ่มประสิทธิภาพการเรียนรู้โดยกระจายอำนาจและจัดให้มีสถาบันประสานงาน ระดับจังหวัด เพื่อมั่นใจว่าการลงทุนเพียงพอต่อการพัฒนาทักษะของเด็กปฐมวัย และอาศัยจุดแข็ง จากภาคเอกชนมาสนับสนุน

๓) ปรับใช้เครื่องมือนวัตกรรมเพื่อช่วยปรับปรุงการเรียนการสอน รวมถึงระดมเครื่องมือเพื่อการสังเกตการณ์ชั้นเรียนที่นำไปสู่การพัฒนาการสอนของครู และการนำนักเรียนรายบุคคลซึ่งจะช่วยให้กลุ่มเปราะบางสามารถยกระดับทักษะและเพิ่มทักษะใหม่ได้

๔) เสริมสร้างระบบประกันคุณภาพในการส่งเสริมทักษะพื้นฐานของผู้เรียนผ่านการพัฒนาวิชาชีพ และมีกระบวนการรับรองการเพิ่มขีดความสามารถ

๕) ใช้ประโยชน์จากพลังของข้อมูล และปรับผู้ส่งสารที่เหมาะสม เพื่อสื่อสารอย่างถูกต้อง

โดยสรุป ปัจจุบันไทยเผชิญวิกฤติด้านทักษะ ส่งผลให้ไทยมีต้นทุนทางเศรษฐกิจจากวิกฤตินี้มากถึง ๓.๓ ล้านล้านบาท หรือร้อยละ ๒๐.๑ ของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ (GDP) จึงต้องเร่งแก้ไขปัญหา โดยเสนอแนะให้ดำเนินการทั้งในด้านการบริหารจัดการให้มีประสิทธิภาพ การพัฒนาการเรียนการสอนให้เด็กเกิดทักษะ

๒.๒.๒ ทิศทางการจัดการศึกษาของไทย

๑) นโยบายรัฐบาลด้านการศึกษา (นางสาวแพทองธาร ชินวัตร นายกรัฐมนตรี) ที่แถลงต่อรัฐสภา เมื่อวันที่พฤหัสบดีที่ ๑๒ กันยายน ๒๕๖๗ ที่รัฐบาลมุ่งมั่นสร้างความสามัคคี ประองดองให้เกิดขึ้นในสังคมไทย ซึ่งจะนำไปสู่ความร่วมมือกันในการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองการปกครองของประเทศให้ก้าวหน้าเพื่อประโยชน์สุขของประชาชนชาวไทยทุกคน และให้ความสำคัญเรื่อง “ทุนมนุษย์” ที่เป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาประเทศ โดยในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา รัฐบาลได้กำหนดแนวทางดำเนินการนโยบายด้านการศึกษาที่จะเร่งส่งเสริมผลักดันให้เกิด “การพัฒนาคนไทยทุกช่วงวัย” อย่างเต็มกำลังและความสามารถ ดังนี้

(๑) ส่งเสริมการเกิดและเติบโตอย่างมีคุณภาพของเด็กทุกคนอย่างเท่าเทียม เด็กไทยทุกคนต้องเข้าถึงศูนย์ดูแลเด็กปฐมวัยที่มีมาตรฐาน ได้เรียนหนังสือที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาทักษะวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และการคิดวิเคราะห์อย่างมีเหตุผล

(๒) ส่งเสริมการปลดล็อกศักยภาพ ทั้งด้านศิลปะ วัฒนธรรม และความสามารถทางกีฬา

(๓) พัฒนาระบบการศึกษาที่ยืดหยุ่นทั้งในระบบ นอกกระบบ ตามอัธยาศัย และการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยเข้ามาสนับสนุน ตอบโจทย์ศักยภาพของผู้เรียน ลดภาระ และลดความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพ

(๔) ส่งเสริมให้เกิดการเรียนสองภาษาโดยใช้ AI เป็นตัวช่วย เน้นการสอนทักษะที่ใช้ประโยชน์ได้ในชีวิตจริงเพื่อการสร้างรายได้ (Learn to Earn)

(๕) ส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือระหว่างรัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และภาคเอกชนในการจัดการศึกษาทุกระดับ รวมทั้งการฟื้นฟูและช่วยเหลือเด็กและเยาวชนที่หลุดจากระบบการศึกษา

(๖) ส่งเสริมการปฏิรูประบบอาชีวศึกษาและอุดมศึกษาเพื่อให้ตอบสนองต่อความต้องการแรงงานในอนาคตและรองรับการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Life-Long Learning)

ทั้งนี้ แนวนโยบายด้านการศึกษาดังกล่าว สอดคล้องกับหน้าที่ของรัฐและแนวนโยบายแห่งรัฐของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๖๐ หมวด ๕ มาตรา ๕๔ และยุทธศาสตร์ชาติด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ ได้แก่ ๑) การพัฒนาศักยภาพคนตลอดช่วงชีวิต

๒) ปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ที่ตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ ๒๑ และ ๓) การตระหนักถึงพหุปัญญาของมนุษย์ที่หลากหลาย

๒) แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่สิบสาม พ.ศ. ๒๕๖๖ – ๒๕๗๐

โดยที่บริบทการพัฒนาประเทศไทยในมิติด้านสังคมและทรัพยากรมนุษย์เป็นข้อมูลที่เกิดจากการประมวลผลการพัฒนาประเทศไทยใต้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่สิบสอง เพื่อประกอบการจัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่สิบสาม พ.ศ. ๒๕๖๖ – ๒๕๗๐ ซึ่งพบว่า มีความเหลื่อมล้ำเชิงพื้นที่ จากการเจริญเติบโตและกระจุกตัวทางเศรษฐกิจ ในเขตกรุงเทพฯ และปริมณฑล และความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงบริการสาธารณะที่มีคุณภาพ อาทิ ด้านสุขภาพ การศึกษา ชีวิตการทำงาน รายได้ ตลอดจนการคมนาคมและการสื่อสาร โดยที่ความรุนแรงมากขึ้นเมื่อเผชิญกับภาวะวิกฤตจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-๑๙ พบว่า การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของประเทศไทยในภาพรวมมีแนวโน้มที่ดีขึ้นอย่างต่อเนื่อง แต่ยังคงเป็นประเด็นด้านการพัฒนาทุนทรัพยากรมนุษย์เชิงคุณภาพเป็นความท้าทายที่สำคัญของไทยมาโดยตลอด

(๑) จากผลของการยกระดับสุขภาพ การเข้าถึงโอกาสทางการศึกษา และระดับรายได้ที่เพิ่มขึ้น ตามดัชนีการพัฒนามนุษย์ของโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติสะท้อนว่าคนไทยทุกช่วงวัยมีความรู้ความสามารถ โดยรวมเพิ่มขึ้น

(๒) จากรายงานขององค์กรเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนาที่ทำการทดสอบความรู้ความเข้าใจของนักเรียน อายุ ๑๕ ปีทั่วโลก ในด้านคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และการอ่านตามโปรแกรมประเมินสมรรถนะนักเรียนมาตรฐานสากล (Programme for International Student Assessment หรือ PISA) พบว่า [๑] ทักษะด้านการอ่านหรือการศึกษาหาความรู้ลดลง และ [๒] ผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาอยู่ในเกณฑ์ต่ำ มีนักเรียนไทยมากถึงร้อยละ ๕๙.๕ อยู่ในกลุ่มที่ไม่ผ่านเกณฑ์มาตรฐาน และมีนักเรียนไทยเพียงร้อยละ ๐.๑๘ ที่ทำคะแนนได้ในระดับสูงกว่าค่ามาตรฐาน

(๓) มีจำนวนเยาวชนที่ไม่ได้เรียนและไม่ได้ทำงานใด ๆ (NEET) เพิ่มสูงขึ้น ทำให้ศักยภาพของเยาวชนกลุ่มนี้ไม่ได้ถูกนำมาใช้ประโยชน์และไม่ได้รับการพัฒนา

(๔) ขาดความเชื่อมโยงระหว่างระบบการศึกษาและตลาดแรงงาน และยังไม่มียุทธศาสตร์ข้อมูลอุปสงค์และอุปทานกำลังคนของประเทศเพื่อประกอบการวางแผนพัฒนากำลังแรงงานที่จะช่วยระบุดึงสมรรถนะและทักษะที่จำเป็นของงานแต่ละอาชีพซึ่งเป็นสิ่งที่ภาคธุรกิจให้ความสำคัญมากกว่าคุณวุฒิทางการศึกษา จึงเป็นข้อจำกัดในการผลิตและยกระดับทักษะแรงงานให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดและทิศทางการปรับเปลี่ยนโครงสร้างเศรษฐกิจของประเทศสู่ฐานนวัตกรรม ที่มีแนวโน้มความต้องการทักษะที่เกี่ยวข้องกับวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมากขึ้น อาทิ ความรอบรู้ด้านดิจิทัล การจัดการข้อมูล ปัญญาประดิษฐ์ โค้ดดิ้ง รวมไปถึงทักษะที่เทคโนโลยีไม่สามารถทดแทนได้ โดยเฉพาะทักษะทางพฤติกรรม อาทิ ทักษะมนุษย์ การคิดเชิงวิพากษ์ การทำงานเป็นทีม หรือความคิดสร้างสรรค์

(๕) แนวโน้มโครงสร้างประชากรที่คาดว่าจะมีกลุ่มประชากรวัยเรียนลดลง ส่งผลให้การขยายสถานศึกษาในเชิงปริมาณลดความจำเป็นลง และเป็นโอกาสในการยกระดับคุณภาพความเสมอภาค และประสิทธิภาพทางการศึกษา หากสามารถใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีในการบริหารจัดการทรัพยากรการศึกษา และส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งความก้าวหน้าของเทคโนโลยีดิจิทัลและความแพร่หลายของการเข้าถึงอินเทอร์เน็ตที่มากขึ้น ช่วยขยายโอกาสทางการศึกษาและการเรียนรู้ที่ไม่จำกัด เฉพาะในห้องเรียน อาทิ การเรียนรู้ทางไกล การเรียนรู้ตลอดชีวิต การเรียนรู้ที่สนับสนุนศักยภาพ

รายบุคคล ที่จะมีบทบาทสำคัญในการตอบสนองต่อความต้องการของตลาดแรงงานที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว

๓) การกำหนดทิศทางการพัฒนาประเทศในระยะของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๓ จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อ พลิกโฉมประเทศไทยสู่ “สังคมก้าวหน้า เศรษฐกิจสร้างมูลค่า อย่างยั่งยืน” ซึ่งหมายถึง การสร้างการเปลี่ยนแปลงที่ครอบคลุมตั้งแต่ระดับโครงสร้าง นโยบาย และกลไก เพื่อมุ่งเสริมสร้างสังคมที่ก้าวหน้า พลวัตของโลก และเกื้อหนุนให้คนไทยมีโอกาสที่จะพัฒนาตนเองได้อย่างเต็มศักยภาพ พร้อมกับการยกระดับ กิจกรรมการผลิตและการให้บริการให้สามารถสร้างมูลค่าเพิ่มที่สูงขึ้น โดยอยู่บนพื้นฐานของความยั่งยืน ทางสิ่งแวดล้อม โดยได้กำหนดเป้าหมายหลักของการพัฒนาจำนวน ๕ ประการ ประกอบด้วย

(๑) การปรับโครงสร้างภาคการผลิตและบริการสู่เศรษฐกิจฐานนวัตกรรม มุ่งยกระดับขีดความสามารถในการแข่งขันของภาคการผลิตและบริการสำคัญ ผ่านการผลักดันส่งเสริม การสร้างมูลค่าเพิ่ม โดยใช้นวัตกรรม เทคโนโลยี และความคิดสร้างสรรค์ ที่ตอบโจทย์พัฒนาการของสังคมยุคใหม่ และเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม พร้อมทั้งให้ความสำคัญกับการเชื่อมโยงเศรษฐกิจท้องถิ่นและผู้ประกอบการ รายย่อยกับห่วงโซ่ มูลค่าของภาคการผลิตและบริการเป้าหมาย รวมถึงพัฒนาระบบนิเวศที่ส่งเสริมการค้า การลงทุนและนวัตกรรม

(๒) การพัฒนาคนสำหรับโลกยุคใหม่ มุ่งพัฒนาให้คนไทยมีทักษะและ คุณลักษณะที่เหมาะสมกับโลกยุคใหม่ ทั้งทักษะในด้านความรู้ ทักษะทางพฤติกรรม และคุณลักษณะ ตามบรรทัดฐานที่ดีของสังคม และเร่งรัดการเตรียมพร้อมกำลังคนให้มีคุณภาพสอดคล้องกับความต้องการ ของตลาดแรงงาน และเอื้อต่อการปรับโครงสร้างเศรษฐกิจไปสู่ภาคการผลิตและบริการเป้าหมายที่มีศักยภาพ และผลิตภาพสูงขึ้น รวมทั้งให้ความสำคัญกับการสร้างหลักประกันและความคุ้มครองทางสังคมที่สามารถ ส่งเสริมความมั่นคงในชีวิต

(๓) การมุ่งสู่สังคมแห่งโอกาสและความเป็นธรรม มุ่งลดความเหลื่อมล้ำ ทางเศรษฐกิจและสังคม ทั้งในเชิงรายได้พื้นที่ ความมั่งคั่ง และการแข่งขันของภาคธุรกิจ ด้วยการสนับสนุน ช่วยเหลือกลุ่มเปราะบาง และผู้ด้อยโอกาสให้มีโอกาสในการเลื่อนสถานะทางเศรษฐกิจและสังคม กระจาย โอกาสทางเศรษฐกิจ และจัดให้มีบริการสาธารณะที่มีคุณภาพอย่างทั่วถึงและเท่าเทียมในทุกพื้นที่ พร้อมทั้ง เพิ่มโอกาสในการแข่งขันของภาคธุรกิจให้เปิดกว้างและเป็นธรรม

(๔) การเปลี่ยนผ่านการผลิตและบริโภคไปสู่ความยั่งยืน มุ่งลดการก่อกมลพิษ ควบคู่ไปกับการผลักดันให้เกิดการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างมีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับขีดความสามารถ ในการรองรับของระบบนิเวศ ตลอดจนลดปริมาณการปล่อยก๊าซเรือนกระจกเพื่อให้ประเทศไทยบรรลุ เป้าหมายความเป็นกลางทางคาร์บอนภายในปี ๒๕๖๓ และบรรลุเป้าหมายการปล่อยก๊าซเรือนกระจกสุทธิ เป็นศูนย์ภายในปี ๒๖๐๘

(๕) การเสริมสร้างความสามารถของประเทศในการรับมือกับการเปลี่ยนแปลง และความเสี่ยง ภายใต้บริบทโลกใหม่ มุ่งสร้างความพร้อมในการรับมือและแสวงหาโอกาสจากการเป็นสังคม สูงวัย การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ภัยโรคระบาด และภัยคุกคามทางไซเบอร์ พัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน และกลไกทางสถาบันที่เอื้อต่อการเปลี่ยนแปลงสู่ดิจิทัล รวมทั้งปรับปรุงโครงสร้างและระบบการบริหารงาน ของภาครัฐให้สามารถตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงของบริบททางเศรษฐกิจ สังคม และเทคโนโลยีได้อย่าง ทันเวลา มีประสิทธิภาพ และมีธรรมาภิบาล

ทั้งนี้ เพื่อถ่ายทอดเป้าหมายหลักไปสู่การขับเคลื่อน ได้มีการกำหนดหมุดหมาย การพัฒนา จำนวน ๑๓ หมุดหมาย เพื่อบ่งบอกสิ่งที่ประเทศไทยปรารถนาจะ “เป็น” หรือมุ่งหวังจะ “มี”

เพื่อสะท้อนประเด็นการพัฒนาที่มีลำดับความสำคัญสูงต่อการพลิกโฉมประเทศไทยสู่ “สังคมก้าวหน้า เศรษฐกิจสร้างมูลค่าอย่างยั่งยืน” ซึ่งมีมิติที่เกี่ยวข้องกับการศึกษามากที่สุด ได้แก่ มิติปัจจัยผลักดันการพลิกโฉมประเทศไทย โดยเฉพาะในหมวดหมู่ที่ ๑๒ ไทยมีกำลังคนสมรรถนะสูง มุ่งเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ตอบโจทย์การพัฒนาแห่งอนาคต

๒.๒.๓ สภาวะการณ์ปัจจุบันที่มีผลต่อการจัดการศึกษา

คุณภาพของการจัดการศึกษาขึ้นอยู่กับปัจจัยด้านต่าง ๆ ที่จะส่งเสริมหรือเป็นอุปสรรคของการพัฒนาในแต่ละช่วงเวลา ซึ่งที่ผ่านมาการจัดการศึกษาของไทยได้พัฒนามาโดยลำดับจากปัจจัยที่ส่งเสริมและสนับสนุนหลายด้าน ทั้งนโยบายจากภาครัฐ ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี รวมทั้งปัจจัยที่เป็นข้อจำกัดที่ส่งผลให้การศึกษาไม่บรรลุตามเป้าหมาย อาทิ สภาพทางเศรษฐกิจและสังคม การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ ที่ล้วนส่งผลต่อการจัดการศึกษา ซึ่งจากงานวิจัยของสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (๒๕๖๕) ได้วิเคราะห์และสรุปสภาวะการณ์ที่ส่งผลต่อการจัดการศึกษา สรุปสาระสำคัญดังนี้

๑) ด้านเศรษฐกิจ เศรษฐกิจไทยหดตัวในระดับที่รุนแรงที่สุดนับตั้งแต่วิกฤตการเงินเอเชียในปี พ.ศ. ๒๕๔๑ และรุนแรงยิ่งขึ้นในปี พ.ศ. ๒๕๖๔ โดยเฉพาะหากการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (โควิด-๑๙) ที่รุนแรงกว่าเดิม ภาวะวิกฤตินี้ส่งผลกระทบต่ออย่างหนักต่อการท่องเที่ยว การผลิต การส่งออก การจ้างงานและรายได้ของครัวเรือน แม้รัฐจะเร่งออกมาตรการช่วยเหลือและเยียวยาเพื่อบรรเทาผลกระทบต่อประชาชน แต่ก็ยังไม่เพียงพอที่จะช่วยเหลือและแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นได้อย่างครอบคลุมทุกภาคส่วน

๒) ด้านสังคม ความเคลื่อนไหวทางสังคมที่เกิดขึ้นที่เห็นได้ชัดเจน อาทิ การว่างงานที่ส่งผลต่อภาคการผลิต การบริการและภาคอุตสาหกรรม ทักษะดิจิทัลมีความสำคัญมากขึ้นต่อวิถีชีวิตและการปฏิบัติงาน รวมทั้งการปฏิบัติงานที่บ้านและการเรียนการสอนออนไลน์ ประชาชนและครัวเรือนมีรายได้ลดลง ซึ่งส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิต การเจ็บป่วยด้วยโรคเฝ้าระวังลดลง คดีอาญาโดยรวมลดลง แต่อาชญากรรมอิเล็กทรอนิกส์เพิ่มขึ้น รวมทั้งการแพร่ระบาดของยาเสพติด การพนันและการลักลอบข้ามชายแดน

๓) ด้านเทคโนโลยี เทคโนโลยีเข้ามามีบทบาทสำคัญมากขึ้นในภาคการเงินและการทำงานอย่างเห็นได้ชัดเจน ไทยเริ่มเข้าสู่สังคมไร้เงินสด การทำธุรกรรม e-Payment มีมูลค่าเพิ่มมากขึ้น ดิจิทัลเข้ามามีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนอุตสาหกรรมและธุรกิจ การแพร่ระบาดของโควิด-๑๙ กลายเป็นตัวเร่งสำคัญที่ทำให้ใช้เทคโนโลยีควบคู่กับการทำงาน การใช้ชีวิตประจำวัน และการเรียนสูงขึ้น รวมทั้งแรงงานปรับเปลี่ยนพฤติกรรมและสามารถสรุปแนวโน้มการทำงานที่เกิดขึ้นได้ ๔ ประการ ดังนี้

(๑) การทำงานทางไกลและการประชุมเสมือนจริง ซึ่งมีข้อดีคือ ช่วยประหยัดต้นทุน แรงงานมีผลิตภาพเพิ่มขึ้น และแรงงานมีความยืดหยุ่นมากขึ้น อย่างไรก็ตาม ลักษณะงานบางอย่างไม่สามารถทำงานทางไกลหรือออนไลน์ได้ เนื่องจากบางงานจำเป็นต้องทำแบบซึ่งหน้าหรือใช้เครื่องมือเฉพาะ เช่น งานบริการที่ร้านอาหาร งานด้านการเจรจาต่อรอง และงานด้านเกษตรกรรม เป็นต้น นอกจากนี้ การเข้าไม่ถึงโครงสร้างพื้นฐานทางเทคโนโลยีดิจิทัลเป็นอีกข้อจำกัดที่สำคัญ

(๒) การปรับใช้ระบบอัตโนมัติ สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-๑๙ เป็นตัวเร่งให้มีการใช้ระบบอัตโนมัติมากขึ้น เช่น การผลิตอาหาร แต่แม้ระบบอัตโนมัติจะเข้ามาแทนที่งานในบางสาขา แต่อีกทางหนึ่งก็ช่วยสร้างงานด้วยเช่นกัน อาทิ งานด้านการจัดการข้อมูล การตลาด การแพทย์ และภาคบริการ

(๓) การเข้าสู่แพลตฟอร์ม e-Commerce การซื้อสินค้าผ่านระบบออนไลน์เพิ่มมากขึ้น โดยไทยมีการดาวน์โหลดแอปพลิเคชันสำหรับซื้อสินค้าออนไลน์เพิ่มขึ้นกว่าร้อยละ ๖๐ ในช่วงที่มีการปิดเมืองจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-๑๙ ร้านค้าและร้านอาหาร ทั้งรายเก่าและรายใหม่มองเห็นโอกาสที่ดีจึงเข้าสู่แพลตฟอร์ม e-Commerce มากขึ้น ส่งผลให้มีการจ้างงานที่เพิ่มขึ้น ทั้งผู้จัดส่งสินค้า ผู้ให้บริการหลังการขาย ตลอดจนผู้ออกแบบเว็บไซต์

(๔) การเปลี่ยนมาเป็นแรงงานอิสระ การเปลี่ยนรูปแบบการทำงานจากการทำงานหลักเพียงอย่างเดียวมาเป็นการทำงานหลายอย่างหรือเปลี่ยนเป็นแรงงานอิสระมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น อัตราค่าจ้างต่อชั่วโมงมีแนวโน้มสูงขึ้น ซึ่งสะท้อนให้เห็นความต้องการของนายจ้าง เนื่องจากแรงงานกลุ่มนี้มีความยืดหยุ่นสูง และนายจ้างสามารถเลือกแรงงานศักยภาพสูงให้เหมาะสมกับแต่ละงานได้ ทั้งนี้ รูปแบบการทำงานที่เปลี่ยนไป ทำให้แรงงานต้องอาศัยทักษะใหม่ ขณะที่แนวโน้มการทำงานทางไกลและแรงงานอิสระได้รับความนิยมเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ดังนั้น แรงงานและผู้ว่าจ้างจึงต้องเร่งปรับตัวเพื่อให้ทันกับการทำงานในโลกใหม่ที่บริบทกำลังจะไม่เหมือนเดิม

๔) ด้านการเมืองและสิ่งแวดล้อม มีความเคลื่อนไหวทางการเมืองที่ส่งผลต่อเสถียรภาพของรัฐบาล และไทยต้องเผชิญกับปัญหาและการเปลี่ยนแปลงที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมหลายครั้ง

๕) ด้านการศึกษา ในช่วง ๑๐ ปีที่ผ่านมา จำนวนสถานศึกษาและผู้เรียนมีแนวโน้มลดลงทุกปี ซึ่งเป็นผลจากอัตราการเกิดและจำนวนเด็กที่ลดลง จำนวนผู้เรียนในสถานศึกษาของเอกชนและการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย รวมถึงอัตราการเข้าเรียนต่อในทุกระดับมีแนวโน้มสูงขึ้นทุกปี โดยการเลือกเรียนด้านอาชีวศึกษามีสัดส่วนมากขึ้น ซึ่งเป็นทิศทางที่คาดหวังในการพัฒนากำลังคนของประเทศ ผู้เรียนด้อยโอกาสของไทยเกือบทั้งหมดเป็นกลุ่มเด็กยากจน รวมทั้งมีภาวะอื่น ๆ ที่ซ้ำเติมปัญหาของเด็กและครอบครัวให้ทวีความรุนแรงยิ่งขึ้น อาทิ การแพร่ระบาดของโควิด-๑๙ ปัญหาเด็กกำพร้า ชนกลุ่มน้อย เด็กที่ถูกทอดทิ้ง เด็กเร่ร่อน และเด็กที่ถูกบังคับให้ขายแรงงาน อย่างไรก็ตาม พบว่าคนไทยมีอัตราการอ่านเพิ่มขึ้นและใช้เวลาในการอ่านเฉลี่ยเพิ่มขึ้นเป็น ๘๐ นาทีต่อวัน ผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาตินิยมขั้นพื้นฐาน (O-NET) ของนักเรียนทุกระดับการศึกษาในแต่ละวิชาอยู่ในระดับค่อนข้างต่ำ ปีการศึกษาเฉลี่ยของประชากรไทยวัยแรงงานมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นทุกปี และอยู่ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

๒.๓ สัญญาณการเปลี่ยนแปลง (Signals of Change) ของการพัฒนาการศึกษา

สัญญาณการเปลี่ยนแปลง (Signals of Change) คือ เหตุการณ์ที่ก่อตัวและเกิดขึ้น โดยกำลังจะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างมีนัยสำคัญในอนาคต จากข้อมูลที่น่าจับตามองผลการจัดการศึกษา (๒๕๖๗) ได้รวบรวมและวิเคราะห์สัญญาณการเปลี่ยนแปลงจากผู้เชี่ยวชาญ การจัดประชุมรับฟังความคิดเห็นของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง และการศึกษาเอกสาร สรุปสัญญาณการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในปัจจุบันของการพัฒนาการศึกษา ดังนี้

๒.๓.๑ สัญญาณการเปลี่ยนแปลงด้านความต้องการแรงงาน

๑) การแทนที่ของเทคโนโลยีทำให้โลกไม่ต้องการแรงงานมากเหมือนเมื่อก่อน (Human-Technology Substitution)

๒) ความรู้และทักษะเปลี่ยนแปลงเร็ว ความรู้และทักษะล้าสมัยเร็วขึ้น ทักษะเสื่อมเร็วขึ้น (Rapid Skill Depreciation)

๓) อาชีพที่ใช้ความรู้และทักษะพื้นฐานจะถูกแย่งงานมากขึ้น ทั้งจากการที่ผู้บริโภคนสามารถทำเองได้โดยการศึกษาด้วยตนเอง และการถูกแทนที่ด้วยเครื่องจักรและเทคโนโลยี

๔) ตลาดแรงงานต้องการทักษะพื้นฐานที่สูงขึ้น (Higher Required Minimum Skill)

๕) การผันผวนและเปลี่ยนแปลงรวดเร็วทำให้ต้องพร้อมดำเนินการเสมอแม้ยังไม่มีความพร้อม (Not Ready When Readiness is Needed)

๖) การแข่งขันรุนแรงขึ้นทำให้ระดับทักษะและสมรรถนะขั้นสูงที่ต้องการเพิ่มสูงขึ้น (Being Super Duck is Not Enough) เดิมตลาดแรงงานมีความต้องการผู้ที่สมรรถนะสูงในเรื่องใดเรื่องหนึ่งและเสริมด้วยสมรรถนะที่หลากหลายในระดับพื้นฐานก็เพียงพอแล้ว แต่ปัจจุบันต้องมีสมรรถนะสูงในหลาย ๆ ด้าน การมีสมรรถนะพื้นฐานไม่เพียงพอ

๗) ความต้องการผู้เชี่ยวชาญลดลงถูกแทนที่ด้วยปัญญาประดิษฐ์ รวมถึงงานในสาขา ศิลปะและการออกแบบ

๘) การทำงานทำได้ไม่จำกัดอายุ ผู้มีอายุน้อยไม่ต้องรอเรียนรู้จากสถานศึกษาตามชั้นปีการศึกษา แต่สามารถเรียนรู้ผ่านช่องทางต่าง ๆ และหารายได้โดยไม่ต้องรอให้จบการศึกษาภาคบังคับ ขณะเดียวกันผู้สูงวัยสามารถเรียนรู้เพื่อเปลี่ยนอาชีพใหม่หรือทำงานในอาชีพเดิมหลังเกษียณได้มากขึ้น

๒.๓.๒ สัญญาณการเปลี่ยนแปลงด้านประชากร เศรษฐกิจ สังคม

๑) ประชากรเพิ่มขึ้นแต่ความต้องการแรงงานลดลงเนื่องจากถูกแทนที่ด้วยเทคโนโลยี

๒) เศรษฐกิจของประเทศกลุ่มเสรีนิยมมีภาวะถดถอย

๓) ภาวะการแข่งขันกันเรื่องการทหาร เทคโนโลยีและเศรษฐกิจระหว่างประเทศจีนกับสหรัฐอเมริกา การเข้ามาในระบบการศึกษาของประเทศไทยของกลุ่มทุนต่างประเทศ เช่น การเข้ามาร่วมทุนในสถานศึกษาต่าง ๆ ของกลุ่มทุนจากประเทศจีน และการสนใจเข้ามาศึกษาต่อในประเทศไทยของนักศึกษาต่างชาติ

๔) ภาวะความยากจนรุนแรงขึ้นในกลุ่มชนชั้นล่าง (Perpetual Poverty at the Bottom) เนื่องจากโอกาสในการทำงานที่มีรายได้เพียงพอมีสำหรับผู้ที่มีสมรรถนะที่สูงขึ้น ทำให้กลุ่มผู้มีความยากจนไม่สามารถพัฒนาสมรรถนะของตนและลูกให้ตามทันได้นำไปสู่การขาดโอกาสในการหางานที่มีรายได้เพียงพอจนเกิดปัญหา “ความจนข้ามรุ่น” ที่รุนแรงยิ่งขึ้น

๕) การผันผวนที่รุนแรงทำให้ความได้เปรียบหรือสถานะในการแข่งขันเปลี่ยนแปลงได้เสมอ (The Top Becomes the Bottom) การลงทุนในการศึกษาในอดีตมีความคุ้มค่าผลตอบแทนที่ได้รับกลับมา (Return on the Investment) เช่น การลงทุนเสียค่าใช้จ่ายเพื่อเรียนระดับปริญญาในอดีตสร้างโอกาสในการหางานและการได้เงินเดือนที่สูงขึ้น แต่ปัจจุบันอาจไม่มีงานทำหรือไม่สามารถเพิ่มรายได้ตามที่คาดหวัง

๖) การเปลี่ยนแปลงของทัศนคติ ความเชื่อของคนยุคใหม่ที่แตกต่างจากคนยุคเดิม เช่น ความภักดีต่อองค์กรที่ลดลง การเปลี่ยนงานบ่อยขึ้นไม่ยึดติดกับองค์กร

๗) การยอมรับในอัตลักษณ์ทางเพศมีมากขึ้น ครอบครัวมีความหลากหลายมากขึ้น ครอบครัวที่คู่สมรสเพศเดียวกันมีมากขึ้น การดูแลเด็กในครอบครัวรูปแบบต่าง ๆ มีความซับซ้อนยิ่งขึ้น

๘) การเติบโตของเมืองรองตามภูมิภาค ทำให้ความต้องการแรงงานและสังคมในพื้นที่เปลี่ยนแปลงไปตามการเติบโตของเมือง

๙) การเมืองของไทยเข้าสู่ยุคเปลี่ยนผ่านคนรุ่นใหม่เข้ามามีบทบาททางการเมืองมากขึ้น

๒.๓.๓ สัญญาการเปลี่ยนแปลงด้านการเรียนรู้

๑) ผู้เรียนมีความต้องการเรียนเฉพาะที่จำเป็นต้องใช้ในการประกอบอาชีพ (Just-in-Time Knowledge and Learning) โดยไม่สนใจวุฒิการศึกษา ผู้จ้างงานให้ความสำคัญกับสมรรถนะที่แท้จริงมากกว่าวุฒิการศึกษา (Weakening Value of Degrees)

๒) ผู้เรียนมีความรู้ในการพัฒนาทักษะด้วยตนเองโดยไม่ต้องพึ่งสถานศึกษา เช่น การเรียนรู้ผ่านสื่อสังคมออนไลน์ YouTube การเรียนหลักสูตรออนไลน์ โดยเลือกเรียนในหน่วยความรู้ที่ต้องการพัฒนาความรู้และทักษะ

๓) รูปแบบการเรียนรู้ (learning style) เปลี่ยนไปมุ่งตอบสนองความต้องการในการเรียนรู้เฉพาะของแต่ละบุคคล หลักสูตรมีการออกแบบการเรียนรู้ที่เหมาะสมสำหรับเฉพาะบุคคล โดยมีรูปแบบการเรียนรู้ที่สำคัญ ได้แก่

(๑) เข้าออกจากระบบการศึกษาได้หลายรูปแบบ (Multiple Entries and Exits) โดยใช้ความสะดวกของผู้เรียนเป็นหลัก ผู้เรียนสามารถเข้าออกจากระบบการศึกษาตามความสะดวกและความพร้อม สามารถหยุดเรียนเพื่อไปประกอบอาชีพและกลับมาเรียนเมื่อพร้อมได้

(๒) แพลตฟอร์มสำหรับการเรียนรู้ (Learning-Based Platform) มีการใช้แพลตฟอร์มสำหรับการเรียนรู้ให้เลือกหลากหลายที่สอดคล้องกับความต้องการและความสะดวกของผู้เรียน

(๓) การเรียนรู้ตามอัธยาศัย มีรูปแบบการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเลือกที่หลากหลาย (Multiple Learning Styles) เช่น การเรียนในชั้นเรียน การเรียนจากการฝึกปฏิบัติในสถานประกอบการ

(๔) การจัดการเรียนรู้ตามช่วงวัย (Age-Based) การจัดการเรียนรู้คำนึงถึงผู้เรียนกลุ่มอื่น ๆ นอกจากวัยเรียนมากยิ่งขึ้น เพื่อพัฒนาสมรรถนะหรือตามความต้องการในการเรียนรู้ที่ตอบสนองความต้องการแต่ละช่วงอายุ

(๕) การจัดการเรียนรู้ตามบริบทของพื้นที่ (Area-Based) เพื่อตอบสนองความต้องการด้านแรงงานและอาชีพในแต่ละพื้นที่

๔) ความตื่นตัวด้านการศึกษาตลอดชีวิต (Life-Long Learning) ของผู้เรียนและหน่วยงานที่จัดการศึกษา

๕) ระบบการจัดการศึกษาที่เชื่อมโยงระหว่างระบบการศึกษาและระบบการทำงานยิ่งขึ้น เช่น กรอบคุณวุฒิแห่งชาติ (National Qualifications Frameworks : NQFs) และระบบธนาคารหน่วยกิต (Credit Bank)

๖) แนวคิดการให้ครูเป็นผู้อำนวยความสะดวก (Facilitator) ในการเรียนรู้ได้รับความนิยมนมากขึ้น (Teacher as a “Meddler in the Middle”)

๗) การมีส่วนร่วมต่อการศึกษาของภาคเอกชนมีมากขึ้น หน่วยงานเอกชนให้ความสำคัญกับการสร้างบุคลากรเอง ทั้งในรูปแบบการเปิดสถานศึกษาเองและการสนับสนุนหลักสูตรตามสมรรถนะที่ตนต้องการ

๒.๓.๔ สัญญาการเปลี่ยนแปลงด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

๑) การพัฒนาของระบบบริหารจัดการข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data) ทำให้การจัดเก็บเชื่อมโยงข้อมูลทำได้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ร่วมกับการพัฒนาของปัญญาประดิษฐ์ (Artificial intelligence: AI) ทำให้สามารถนำข้อมูลที่มีมาวิเคราะห์ประมวลผลมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น เช่น ระบบระเบียบการศึกษาอิเล็กทรอนิกส์ที่จัดเก็บข้อมูลหน่วยการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงไปยังภาคสถานประกอบการในการหาคนเข้าทำงาน และการเก็บข้อมูลสมรรถนะของรายบุคคลตลอดช่วงอายุ

๒) การพัฒนาของเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาทำให้มีวิธีการและช่องทางสำหรับการเรียนรู้มากขึ้นโดยไม่มีข้อจำกัดด้านสถานที่ (The World as Our Classroom) เช่น หลักสูตรออนไลน์ การเรียนรู้ในโลกเสมือนจริง (Virtual School) การเรียนรู้ผ่านอุปกรณ์โลกเสมือนจริง (Immersive Education) เช่น กล้อง Virtual reality (VR) สื่อการเรียนการสอนที่มีความสมจริงทำให้มีความสนุกสนานมากขึ้น (Edutainment)

๓) การเรียนรู้สามารถเพิ่มศักยภาพได้ด้วยวิทยาศาสตร์การแพทย์ (Cognitive Enhancement) เช่น การเพิ่มความสามารถของสมองผ่านการกระตุ้นด้วยสารจากธรรมชาติหรือสารสังเคราะห์ เพื่อให้การทำงานของสมองมีประสิทธิภาพมากขึ้น

๓. กรณีศึกษาการจัดการรอบทิศทางทางวิจัยทางการศึกษาในต่างประเทศ

นอกจากองค์กรระหว่างประเทศแล้ว มีหลายประเทศที่จัดทำรอบหรือวาระการวิจัยทางการศึกษาในระดับชาติ เพื่อให้มีผลการวิจัยที่นำไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาการศึกษาตามเป้าหมายที่กำหนด และการมีงานวิจัยทางการศึกษาที่พุ่งไปยังเป้าหมายเดียวกันย่อมเกิดพลังร่วม ตัวอย่างกรณีศึกษาการจัดการรอบหรือวาระการวิจัยทางการศึกษา สรุปได้ดังนี้

๓.๑ ออสเตรเลีย

นโยบายการจัดการศึกษาในออสเตรเลียสนับสนุนให้ใช้หลักฐานจากงานวิจัยเพื่อพัฒนาการศึกษา โดยมีองค์กรวิจัยการศึกษาออสเตรเลีย (The Australian Education Research Organization: AERO) ซึ่งเป็นองค์กรอิสระภายใต้การกำกับของรัฐ เป็นหนึ่งในผู้รับผิดชอบหลักของงานดังกล่าว AERO ขับเคลื่อนงานผ่านการผลิตหลักฐานงานวิจัยคุณภาพสูง นำเสนอหลักฐานในรูปแบบที่เชื่อมโยงและเข้าถึงได้ ตลอดจนสนับสนุนการนำหลักฐานงานวิจัยไปใช้ในนโยบายและการปฏิบัติ (AERO, n.d.)

ในแต่ละปี AERO (n.d.) ได้จัดทำรอบหรือวาระการวิจัย (Research Agenda) เพื่อกำหนดลำดับความสำคัญในการดำเนินการวิจัย โดยพิจารณาจาก ๓ ปัจจัย คือ (๑) ความต้องการ (Demand) ของภาคส่วนต่าง ๆ ในภาคการศึกษา (๒) ผลกระทบ (Impact) พิจารณาประเด็นการวิจัยที่ต้องการหลักฐานสนับสนุนและสามารถสร้างผลกระทบในการพัฒนาการศึกษาได้มากที่สุด และ (๓) ความเป็นไปได้ (Feasibility) พิจารณาความเป็นไปได้ในการดำเนินการ เช่น ทรัพยากร ข้อมูล และความเชี่ยวชาญที่มี โดยคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิของ AERO และที่ประชุมรัฐมนตรีกระทรวงศึกษาธิการเป็นผู้อนุมัติกรอบวิจัย (Research Agenda) ดังกล่าว (AERO, 2023)

กรอบการวิจัย (Research Agenda) ทางการศึกษา พ.ศ. ๒๕๖๖ (ค.ศ. ๒๐๒๓) ของ AERO (2021) ประกอบด้วย ๗ ประเด็น ดังนี้

- ๑) ความฉลาดรู้และการคำนวณ (Literacy and Numeracy)
- ๒) สุขภาวะของเด็กและเยาวชน (Wellbeing of Children and Young People)
- ๓) ความต่อเนื่องในการเรียนรู้และการพัฒนาตั้งแต่ปฐมวัย (Continuity of Learning and Development Across ECEC^๑ and Schools)
- ๔) การพัฒนาผลลัพธ์สำหรับเด็กและเยาวชนพื้นเมือง (Improving Outcomes for Aboriginal and Torres Strait Islander Children and Young People)
- ๕) การแก้ปัญหากลุ่มด้อยโอกาสทางการศึกษา (Addressing Educational Disadvantage)

^๑ ECEC หมายถึง Early Childhood Education and Care

๖) การสนับสนุนการพัฒนาโรงเรียนอย่างต่อเนื่อง (Supporting Continuous School Improvement)

๗) การประเมินการใช้หลักฐานในการจัดการศึกษาของโรงเรียนและสถานพัฒนาเด็กเล็ก (Examining Evidence Use in ECEC and Schools)

สำหรับกรอบการวิจัยทางการศึกษา พ.ศ. ๒๕๖๗ (Research Agenda 2024) ของ AERO (2023) ประกอบด้วย ๓ ด้าน ดังนี้

๑) การเพิ่มศักยภาพข้อมูลทางการศึกษา (Maximizing the Potential of Education Data) เพื่อระบุแนวโน้ม ความท้าทาย และโอกาสทางการศึกษาของออสเตรเลีย รวมถึงผลิตข้อมูลเชิงลึกให้นักการศึกษา ครูผู้สอน และผู้กำหนดนโยบายใช้สำหรับการพัฒนาการศึกษา

๒) การส่งเสริมหลักฐานที่มีอยู่เดิม (Promoting the Evidence that Already Exists) โดยการพัฒนาแนวทางและทรัพยากรจากงานวิจัยที่ตอบโจทย์ ใช้งานได้จริง และเข้าถึงได้ รวมถึงการสนับสนุนการดำเนินการในสถานศึกษาเพื่อหาข้อมูลเชิงลึกที่สามารถใช้ร่วมกันได้ในการสนับสนุนนักการศึกษา ครูผู้สอน และผู้นำในการพัฒนาการปฏิบัติงาน

๓) การวิจัยในสาขาที่ยังขาดแคลนหรือมีหลักฐานการวิจัยไม่เพียงพอ (Generating New Evidence to Improve Outcomes) ต่อการประกอบการตัดสินใจ โดยอาศัยความร่วมมือจากภาคส่วนต่าง ๆ เพื่อครอบคลุมทุกบริบทที่เกี่ยวข้อง และมีการเผยแพร่ข้อมูลที่สำคัญเป็นระยะกับชุมชนการศึกษา

๓.๒ สหราชอาณาจักร

กระทรวงศึกษาธิการของสหราชอาณาจักร (Department for Education: DfE) อาศัยข้อมูล หลักฐาน การวิเคราะห์ และงานวิจัยที่หลากหลายในการกำหนดและขับเคลื่อนยุทธศาสตร์และนโยบายทางการศึกษา โดยมีการกำหนดขอบเขตการวิจัยที่ให้ความสนใจ (Areas of Research Interest) หรือประเด็นการวิจัยที่หน่วยงานให้ความสำคัญศึกษาวิจัยเป็นลำดับแรก ทั้งนี้ ประเด็นการวิจัยจะไม่รวมงานวิจัยที่มีหลักฐานสนับสนุนจำนวนมากแล้ว และยังคงเปิดรับงานวิจัยในประเด็นอื่น ๆ นอกเหนือจากที่กำหนดไว้จากชุมชนการวิจัยอยู่เสมอ (DfE, 2024) สำหรับปี ๒๐๒๔ ประเด็นการวิจัยของ DfE (2024) ประกอบด้วย ๕ ประเด็น ดังนี้

๑) ขับเคลื่อนการเติบโตทางเศรษฐกิจผ่านการพัฒนาทักษะ (Skills) การยกระดับผลิตภาพ และการสนับสนุนการมีงานทำ ครอบคลุมประเด็นทักษะแห่งอนาคตโดยเฉพาะด้านสะเต็ม (STEM) และทักษะสีเขียว (Green Skills) โอกาสและความท้าทายของอาชีวศึกษา การฝึกงาน การฝึกอบรม อุดมศึกษา และการศึกษาต่อ ทั้งในมิติเชิงระบบ งบประมาณ ตลาด การบริหารจัดการ ตลอดจนแรงผลักดันและประสบการณ์ของผู้เรียน

๒) ดำเนินการยกระดับมาตรฐานทางการศึกษาของโรงเรียน (Schools) อย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เด็กและเยาวชนในทุกพื้นที่มีความพร้อมทั้งด้านความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะที่จำเป็น ครอบคลุมประเด็นการสรรหาและรักษาครูไว้ในระบบ คุณภาพการสอนในสถานศึกษา ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมาและการขาดเรียน การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนทุกคนโดยเฉพาะกลุ่มด้อยโอกาสและกลุ่มที่มีความต้องการพิเศษ การใช้ทรัพยากรทางการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล และการรับมือกับความเสี่ยงด้านสิ่งแวดล้อม สภาพภูมิอากาศ และโรคระบาดในอนาคตที่ส่งผลต่อการศึกษา

๓) การจัดการศึกษาและเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยที่มีคุณภาพ (Early Year and Family Support) ยกระดับมาตรฐาน และช่วยเหลือให้ผู้ปกครองสามารถทำงานได้ ครอบคลุมประเด็นการพัฒนาความสามารถ และคุณภาพในการเลี้ยงดูบุตร การพัฒนาสภาพแวดล้อมทางการเรียนรู้ที่บ้านของเด็กปฐมวัย การสนับสนุน

การพัฒนาเด็กและครอบครัวก่อนเข้าการศึกษาภาคบังคับ รวมถึงก่อนเข้าสู่วัยผู้ใหญ่ของกลุ่มที่มีความต้องการพิเศษ การพัฒนาบุคลากรและแรงงานปฐมวัย และการสนับสนุนเพิ่มเติมสำหรับเด็กปฐมวัย โดยเฉพาะที่เกี่ยวกับความหลากหลายทางระบบประสาท (Neurodiversity) ภาษาและการพูด และสุขภาพจิต

๔) การสนับสนุนเด็กและเยาวชนกลุ่มด้อยโอกาสและกลุ่มที่มีความต้องการพิเศษ (Vulnerable Children) ผ่านบริการในพื้นที่คุณภาพสูง ครอบคลุมประเด็นการสนับสนุนสุขภาพกายใจ และสุขภาพในสถานศึกษา การสนับสนุนเด็กที่มีความต้องการพิเศษและการศึกษาทางเลือก ปัจจัยเสี่ยงและแนวทางการแก้ปัญหาความรุนแรงต่อเด็ก และการสนับสนุนเด็ก เยาวชน และครอบครัวในระบบการดูแลทางสังคม รวมถึงการสรรหา รักษา และพัฒนาบุคลากรและแรงงานในสาขาที่เกี่ยวข้อง

๕) การควบคุมและใช้ประโยชน์จากปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence and Technology : AI) เทคโนโลยี และข้อมูลอย่างปลอดภัยและเกิดประสิทธิผลในภาคการศึกษา ครอบคลุมประเด็นผลกระทบของ AI และเทคโนโลยีใหม่ ๆ การวัดและประเมินผลกระทบของเทคโนโลยีดิจิทัลและแนวทางการใช้ประโยชน์อย่างปลอดภัยและเกิดประสิทธิผลเพื่อสนับสนุนครูและนักเรียน และแนวทางและนวัตกรรมที่จำเป็นในการสนับสนุนการจัดการข้อมูลในภาคการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ

๓.๓ ฟินแลนด์

ฟินแลนด์ได้ต่อยอดตามข้อเสนอของคณะทำงานรัฐสภาด้านการวิจัย การพัฒนา และนวัตกรรมในการจัดทำแผนแบบกำหนดระยะหลายปี (Multi-annual Plan) สำหรับการใช้งบประมาณด้านการวิจัยและการพัฒนา (Finnish Government, 2023) โดยกระทรวงศึกษาธิการและวัฒนธรรม (Ministry of Education and Culture) ร่วมกับกระทรวงเศรษฐกิจและการจ้างงาน (Ministry of Economic Affairs and Employment) ได้จัดทำและเสนอแผนดังกล่าว และได้รับการอนุมัติโดยรัฐบาลเมื่อเดือนมิถุนายน พ.ศ. ๒๕๖๗ (ค.ศ. ๒๐๒๔) โดยมีเนื้อหาครอบคลุมสถานการณ์ปัจจุบันของระบบการวิจัย การพัฒนา และนวัตกรรม วัตถุประสงค์ของระบบ รวมถึงนโยบายหลักสำหรับการวิจัยและพัฒนา (Ministry of Education and Culture, 2024)

ฟินแลนด์มีสถาบันเพื่อการวิจัยทางการศึกษา (Finnish Institute for Educational Research: FIER) รับผิดชอบการวิจัยเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้และสนับสนุนอาจารย์ สถานศึกษา และผู้กำหนดนโยบายในการพัฒนาการศึกษา รวมถึงกำหนดประเด็นการวิจัยด้านการศึกษา โดยการวิจัยของ FIER (2024) ประกอบด้วย ๓ ด้านหลัก โดยแต่ละด้านมีตัวอย่างเป้าหมายหรือหัวข้อการวิจัย ดังนี้

๑) ด้านการเรียนการสอน และสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ (Learning, Teaching and Learning Environments)

(๑) ปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนและผู้สอน (Interaction Between Learners and the Teachers)

(๒) การพัฒนาวิชาชีพครู (Teacher's Professional Development)

(๓) ปฏิสัมพันธ์และการเรียนรู้แบบร่วมมือ (Collaborative Learning and Interaction)

(๔) การเรียนรู้แบบโต้ตอบ (Dialogic Learning)

(๕) การสอนแบบบูรณาการ (Integrative Pedagogy)

(๖) แนวคิดการเรียนรู้ (Conceptions of Learning)

(๗) การประเมินและการพัฒนาสมรรถนะพื้นฐาน (Assessment and Development of Generic Competencies)

(๘) การประเมินทักษะการแก้ปัญหาแบบร่วมมือ (Assessment of Collaborative Problem Solving Skills)

(๙) การพัฒนาสมรรถนะทางวิชาชีพตลอดชีวิตและทักษะการวางแผนอาชีพ (Development of Lifelong Professional Competencies and Career Planning Skills)

(๑๐) หน่วยงานด้านการบริการแนะแนว (Organization of Guidance Services)

๒) ด้านการศึกษาและโลกแห่งการทำงาน (Education and the World of Work)

(๑) ความร่วมมือระหว่างการศึกษาและการทำงาน (Cooperation Between Education and Workplaces)

(๒) การเรียนรู้ในที่ทำงาน (Learning at the Workplace)

(๓) การกำหนดและรับรองสมรรถนะที่มี (Identification and Recognition of the Competencies Acquired)

(๔) การพัฒนาการสอนเพื่อเชื่อมต่อระหว่างการศึกษาและชีวิตการทำงาน (Pedagogical Development for the Interfaces of Education and Working Life)

(๕) สมรรถนะและความสามารถที่จำเป็นสำหรับเยาวชนและผู้ใหญ่ (The Competencies and Competence Needs of Youth and Adults)

(๖) อาชีวศึกษาและการฝึกอบรม (Vocational Education and Training)

(๗) การแนะแนวตลอดชีวิต (Lifelong Guidance)

(๘) ความท้าทายและโอกาสทางเทคโนโลยี (Technological Challenges and Possibilities)

(๙) กิจกรรมการเรียนรู้และการแนะแนวเพื่อสนับสนุนการเรียนรู้แบบเฉพาะบุคคล (Individualization of Learning Activities and Guidance to Support Learning)

(๑๐) แนวทางการสอนเพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ผู้ใหญ่ (Didactic Solutions to Support Adult Learning)

(๑๑) การศึกษาและอาชีพการงานของแต่ละบุคคล (Individuals' Study and Work Careers)

๓) สังคมและระบบการศึกษา (Educational Systems and Society)

(๑) ผลลัพธ์การเรียนรู้และปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อ (Learning Outcomes and the Factors Influencing them)

(๒) ความท้าทายของสมรรถนะใหม่เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคม (New Competence Challenges due to Societal Changes)

(๓) ประเด็นทางเศรษฐกิจของการศึกษา (Economic Issues of Education)

(๔) ผลกระทบของโลกาภิวัตน์และการเคลื่อนย้ายถิ่นฐานต่อการศึกษา (The Effects of Globalization Including Immigration on Education)

(๕) การเปลี่ยนแปลงของโครงสร้างและกระบวนการทางการศึกษา (Educational Structures and Processes and Their Changes)

(๖) การวิเคราะห์เชิงวิพากษ์การปฏิรูประบบการศึกษา (Critical Analyses of Reforms in the Education System)

(๓) ทางเลือกทางการศึกษา การเปลี่ยนผ่าน และการเคลื่อนย้ายของนักเรียน รวมถึงผลกระทบจากนโยบายการศึกษาและระบบกำกับควบคุม (Educational Choices, Transitions and Student Flows as well as the Effects of Education Policy and Steering System on These)

(๔) คุณภาพและการพัฒนาบริการแนะแนวสำหรับเยาวชนและผู้ใหญ่ โดยการบริหารแบบบูรณาการนโยบายการศึกษา แรงงาน และอุตสาหกรรม (The Quality and Development of Guidance Services for Youth and Adults as a Multi-administrative Entity Combining Education, Labour and Industrial Policies)

(๕) ความสัมพันธ์ระหว่างการศึกษาในระดับอุดมศึกษาและสังคม (The Relationships Between Higher Education and Society)

๓.๔ ลิงคโพร

กระทรวงศึกษาธิการของสิงคโปร์ โดยกองทุนการวิจัยทางการศึกษา (Education Research Funding Programme (EFPR, 2024) ได้กำหนดประเด็นวิจัยทางการศึกษาพื้นฐาน (General Education Research Agenda: GERA) ไว้ ๒ ส่วน คือ (๑) ประเด็นการวิจัยพื้นฐาน (Fundamental Research Areas) เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่แกนหลักของการศึกษา และ (๒) ประเด็นอนาคต (Future Strand) เพื่อสนับสนุนงานวิจัยเฉพาะด้านที่เกี่ยวข้องกับปัญหาสำคัญเชิงนโยบายและการปฏิบัติของการศึกษาในอนาคต รายละเอียดสรุปได้ ดังนี้

ประเด็นการวิจัยพื้นฐาน (Fundamental Research Areas) ประกอบด้วย ๔ ประเด็น ได้แก่

๑) แกนหลักของการจัดการเรียนการสอน (Instructional Core) เป็นงานวิจัยที่มุ่งเน้นการเรียนและการสอนตามสาขาวิชา การพัฒนาสมรรถนะทางอารมณ์และสังคม และการเสริมสร้างคุณลักษณะและความเป็นพลเมืองในห้องเรียนของสิงคโปร์

๒) การเรียนรู้และพัฒนาของผู้สอน (Teacher Learning and Development) เป็นงานวิจัยที่มุ่งเน้นการเรียนรู้ของผู้สอน การพัฒนาศักยภาพทางวิชาชีพและความเป็นอยู่ที่ดีของผู้สอน

๓) สภาพแวดล้อมของโรงเรียน การจัดการ และความเป็นผู้นำ (School Environment, Organization and Leadership) เป็นงานวิจัยที่มุ่งเน้นปัจจัยและเงื่อนไขที่ส่งผลต่อประสิทธิผลและการพัฒนาของโรงเรียน

๔) บริบททางสังคมที่ส่งผลต่อการศึกษา (Societal Contexts shaping Education) เป็นงานวิจัยที่มุ่งเน้นการประเมินปัจจัยนอกเหนือจากโรงเรียน เช่น พื้นฐานทางวัฒนธรรมและครอบครัวที่ส่งผลกระทบต่อ การเรียน การสอน และการพัฒนาผู้เรียน

ประเด็นอนาคต (Future Strand) ประกอบด้วย ๓ ประเด็น ได้แก่

๑) อนาคตของการเรียนรู้ (Future of Learning) เป็นงานวิจัยที่มุ่งเน้นการเตรียมความพร้อมสมรรถนะผู้เรียนที่จำเป็นต่อการเรียนรู้เพื่อชีวิต (Learn for Life) และคุณลักษณะเพื่อมุ่งสู่อนาคต โดยเฉพาะการพัฒนาสมรรถนะแห่งศตวรรษที่ ๒๑ และการใช้เทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้

๒) อนาคตของการสอน (Future of Teaching) เป็นงานวิจัยที่มุ่งเน้นการเปลี่ยนบทบาทของผู้สอน และธรรมชาติการสอนในภาพรวม การจัดการเรียนการสอนที่สนับสนุนการเรียนรู้ในอนาคต

๓) อนาคตของการเข้าเรียน (Future of Schooling) เป็นงานวิจัยที่มุ่งเน้นการเปลี่ยนแปลงของการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียน เส้นทางการศึกษาที่สนับสนุนการเรียนการสอนในอนาคต ซึ่งส่งผลกระทบต่อผลลัพธ์ของผู้เรียน

นอกจากนี้ ยังมีกำหนดประเด็นวิจัยสำหรับเด็กปฐมวัย (Early Childhood Research Agenda) เป็นการเฉพาะด้วย ซึ่งมี ๗ ประเด็นสำคัญ (EFPR, 2024) ดังนี้

- ๑) การขับเคลื่อนศักยภาพในช่วงแรกของชีวิต (Drivers of Early Life Human Potential)
- ๒) การขยับสถานะทางสังคม และการสนับสนุนเด็กจากครอบครัวรายได้ต่ำ (Social Mobility and Support for Children from Lower-income Families) ครอบคลุมทั้งประเด็นความรู้ของผู้ปกครอง ประสิทธิภาพของการศึกษาปฐมวัย และกลยุทธ์ในการพัฒนาประสิทธิภาพ
- ๓) การสนับสนุนเด็กที่มีความต้องการด้านพัฒนาการ (Support for Children with Developmental Needs) เช่น การเตรียมสำหรับการศึกษาในระดับชั้นถัดไป และผลลัพธ์ทางสังคมในระยะยาว
- ๔) ผลกระทบของการศึกษาระดับอนุบาล (Impact of Preschool) เน้นผลกระทบจากการลงทุนของรัฐบาลในโรงเรียนอนุบาลต่อการพัฒนาเด็ก
- ๕) คุณภาพของโรงเรียนอนุบาล (Quality of Preschools) เน้นการตีความและนำนโยบายเกี่ยวกับการดูแลผู้เรียนปฐมวัยและกรอบการพัฒนาเด็กปฐมวัยสู่การปฏิบัติ
- ๖) คุณภาพของการสอนและการปฏิสัมพันธ์ในระดับอนุบาล (Quality of Teaching and Interactions in Preschools) เน้นการวัดคุณภาพการเรียนการสอน ปัจจัยของผู้สอนและผู้ดูแลปฐมวัยที่ส่งผลต่อการเรียนการสอน รวมถึงการอบรมและพัฒนาทางวิชาชีพ
- ๗) ภาษาและความฉลาดรู้ (Languages and Literacy) เน้นการเรียนการสอนภาษาแม่ในโรงเรียนอนุบาลที่สนับสนุนการพัฒนาการใช้สองภาษาตั้งแต่เด็ก และความเชื่อมโยงระหว่างการเรียนรู้ภาษาแม่ในโรงเรียนอนุบาลกับสภาพแวดล้อมทางภาษาที่บ้าน

๔. สรุปการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

โดยสรุปจากการศึกษาและทบทวนวรรณกรรมที่ครอบคลุมทั้งแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการศึกษาทั้งจากต่างประเทศและประเทศไทย และได้มีการวิเคราะห์เบื้องต้นเกี่ยวกับสถานการณ์การศึกษา แนวโน้มในอนาคต และการใช้ประโยชน์จากผลการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาระดับสูงของบพนี้สามารถสรุปสาระสำคัญดังนี้

๑) การวิเคราะห์สถานการณ์การศึกษา ได้มีการศึกษาเป้าหมายการพัฒนาการศึกษาของประเทศจากนโยบายการศึกษาของรัฐบาลและกระทรวงศึกษาธิการ รวมถึงประเด็นปัญหาการศึกษาที่สำคัญอื่น ๆ เช่น โครงการ “ลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้” การยกระดับภาษาอังกฤษ และการพัฒนาครูเพื่อท้องถิ่น นอกจากนี้ ยังได้วิเคราะห์สถานการณ์และแนวโน้มการพัฒนาการศึกษาและประเด็นการวิจัยทางการศึกษาที่องค์กรระหว่างประเทศ และประเทศต่าง ๆ ให้ความสนใจ

๒) การใช้ประโยชน์จากผลการวิจัย โดยให้ความสำคัญกับผลการวิจัยควรถูกนำไปใช้ในการพัฒนานโยบายและการบริหารการศึกษา เพื่อแก้ปัญหาการเรียนรู้อ่อนของผู้เรียนและปรับปรุงคุณภาพการจัดการเรียนรู้

๓) กระบวนการมองอนาคต (Foresight) เป็นกระบวนการที่ผู้วิจัยจะเลือกใช้เป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์เพื่อการคาดการณ์แนวโน้มอนาคต เนื่องจากพิจารณาว่าการจัดทำกรอบทิศทางวิจัยทางการศึกษาของชาติมีสิ่งสำคัญที่ต้องคำนึงถึงคือปัจจัยรอบด้าน เช่น สังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม รวมถึงการใช้เทคนิคหลากหลายเพื่อสร้างกลยุทธ์ในการพัฒนาสำหรับอนาคต

๔) สถานการณ์และแนวโน้มการพัฒนาการศึกษาาระดับสากล โดยประเด็นที่องค์การระหว่างประเทศให้ความสนใจแม้จะมีความหลากหลายแต่มีความสอดคล้องกันและมีการเชื่อมโยงกับเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน (SDGs)

๕. กรอบแนวคิดในการจัดทำกรอบทิศทางการวิจัยทางการศึกษาของชาติ พ.ศ. ๒๕๖๘ - ๒๕๗๐

จากการทบทวนวรรณกรรมทฤษฎี และแนวคิดต่าง ๆ สามารถสรุปกรอบแนวคิดในการศึกษาวิจัยเพื่อจัดทำกรอบทิศทางการวิจัยทางการศึกษาของชาติ พ.ศ. ๒๕๖๘ - ๒๕๗๐ ในครั้งนี้ ได้ ดังนี้

ภาพที่ ๒.๗ กรอบแนวคิดในการจัดทำกรอบทิศทางการวิจัยทางการศึกษาของชาติ พ.ศ. ๒๕๖๘ - ๒๕๗๐

บทที่ ๓ วิธีดำเนินการ

การจัดทำกรอบทิศทางการวิจัยทางการศึกษาของชาติ พ.ศ. ๒๕๖๘ - ๒๕๗๐ ครั้งนี้ มีเป้าหมายเพื่อให้ประเทศมีทิศทางการวิจัยทางการศึกษาร่วมกัน อันจะส่งผลให้เกิดการวิจัยที่มีพลังร่วม (Synergy) และมีวัตถุประสงค์เพื่อ ๑) ศึกษาสถานการณ์ ความท้าทาย แนวโน้ม และทิศทางการพัฒนาและการวิจัยทางการศึกษาของประเทศไทยและต่างประเทศ ๒) ศึกษา วิเคราะห์ความต้องการ ประเด็นปัญหา และเป้าหมายทางการศึกษาที่จะนำไปสู่การพัฒนาเป็นงานวิจัยทางการศึกษา ๓) สังเคราะห์งานวิจัยทางการศึกษาของประเทศไทย และ ๔) จัดทำกรอบทิศทางการวิจัยทางการศึกษาของชาติ พ.ศ. ๒๕๖๘ - ๒๕๗๐ โดยการดำเนินการวิจัยมีรายละเอียดดังนี้

๑. กลุ่มเป้าหมาย

- ๑.๑ ผู้ทรงคุณวุฒิ อาทิ นักวิชาการ อดีตผู้บริหาร และครู/อาจารย์
- ๑.๒ กลุ่มผู้ใช้งานวิจัยทางการศึกษาเพื่อกำหนดนโยบาย หรือเพื่อพัฒนางานในส่วนที่เกี่ยวข้อง อาทิ หน่วยงานที่จัดการศึกษา
- ๑.๓ กลุ่มนักวิจัย อาทิ บุคลากรและหน่วยงานที่จัดการศึกษาทุกระดับ และนักวิจัยอิสระ
- ๑.๔ กลุ่มผู้รับประโยชน์จากงานวิจัยทางการศึกษา อาทิ ครู/อาจารย์ นักเรียน/นักศึกษา ผู้ปกครอง และประชาชนทั่วไป

๒. เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาเพื่อจัดทำกรอบวิจัยทางการศึกษาของชาติ พ.ศ. ๒๕๖๘ - ๒๕๗๐

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และประเด็นการสนทนากลุ่ม (Focus Group) ซึ่งเป็นการรวบรวมข้อมูลโดยการสนทนาปากเปล่า และมีการบันทึกอย่างเป็นระบบ โดยประเด็นในการสัมภาษณ์จะถูกสร้างขึ้นจากกรอบแนวคิดที่ต้องการศึกษา เพื่อช่วยให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับความจริง ความต้องการ ความคิดเห็น ปัญหา และข้อเสนอแนะ แล้วนำมาสรุปเป็นข้อมูลประกอบการจัดทำทิศทางการวิจัยทางการศึกษาของชาติ พ.ศ. ๒๕๖๘ - ๒๕๗๐ ทั้งนี้ แบบสัมภาษณ์ และประเด็นการสนทนากลุ่มประกอบด้วยประเด็นหลัก ดังนี้

- ๑) ข้อมูลพื้นฐานของผู้ให้ข้อมูล
- ๒) สภาพการวิจัยทางการศึกษาในปัจจุบัน
- ๓) ปัญหา อุปสรรค และความต้องการในการทำวิจัยด้านการศึกษา
- ๔) ความท้าทาย และแนวโน้มการศึกษาในอนาคต
- ๕) ประเด็นจำเป็นและเร่งด่วนที่ควรดำเนินการวิจัย
- ๖) ข้อเสนอแนะต่อการวิจัยทางการศึกษา
- ๗) ข้อเสนอแนะอื่น ๆ

๓. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

การจัดทำกรอบทิศทางการวิจัยทางการศึกษาของชาติ พ.ศ. ๒๕๖๘ - ๒๕๗๐ มีการเก็บรวบรวมข้อมูลแบ่งออกเป็น ๓ ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ ๑ การศึกษาแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการจัดทำกรอบทิศทางการวิจัยทางการศึกษารวมถึงศึกษาสัญญาณการเปลี่ยนแปลง สภาวะการณ์การศึกษา ทิศทางและแนวโน้มการพัฒนาศึกษาทั้งของไทยและต่างประเทศ โดยศึกษาและรวบรวมข้อมูลซึ่งผลกระทบต่อการจัดการศึกษาในหลากหลายมิติ

๑) การศึกษาเอกสาร และแนวคิดที่เกี่ยวข้อง (Documentary Study) เพื่อ

(๑) จัดทำกรอบแนวคิดการศึกษาวิจัย เพื่อการจัดทำกรอบทิศทางการวิจัยทางการศึกษาของชาติ พ.ศ. ๒๕๖๘ - ๒๕๗๐ ในครั้งนี้

(๒) ศึกษาสัญญาณการเปลี่ยนแปลง สภาวะการณ์การศึกษา ทิศทางและแนวโน้มการพัฒนาศึกษาทั้งของไทยและต่างประเทศ

๒) ประชุมคณะทำงานเพื่อพิจารณา

(๑) กรอบแนวคิดการศึกษาวิจัย เพื่อจัดทำกรอบทิศทางการวิจัยทางการศึกษาของชาติ พ.ศ. ๒๕๖๗ - ๒๕๗๐

(๒) ข้อมูลเบื้องต้นจากการศึกษาเอกสารในประเด็นสัญญาณการเปลี่ยนแปลง สภาวะการณ์การศึกษา ทิศทางและแนวโน้มการพัฒนาศึกษาทั้งของไทยและต่างประเทศ

(๓) ร่างเค้าโครงกรอบทิศทางการวิจัยทางการศึกษาของชาติ พ.ศ. ๒๕๖๘ - ๒๕๗๐

๓) วิเคราะห์ข้อมูลเพื่อจัดทำสรุปสัญญาณการเปลี่ยนแปลง ทิศทาง และแนวโน้มการพัฒนาศึกษาตามแนวทางการมองอนาคต (Foresight)

ส่วนที่ ๒ การรับฟังความคิดเห็นและเก็บรวบรวมข้อมูล

๑) การจัดทำเครื่องมือในการศึกษา ได้แก่ ประเด็นการสนทนากลุ่ม และประเด็นการสัมภาษณ์เชิงลึก

๒) จัดประชุมสนทนากลุ่มและสัมภาษณ์เชิงลึกใน ๕ กลุ่ม ได้แก่ (๑) กลุ่มผู้กำหนดนโยบาย (๒) กลุ่มผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษา (๓) กลุ่มผู้ประกอบการ นักเรียน นักศึกษา (๔) กลุ่มภาคเอกชน และ (๕) กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิและนักวิชาการ ในประเด็นการวิเคราะห์ความท้าทาย ปัญหา อุปสรรค และความต้องการในการทำวิจัยด้านการศึกษา

๓) วิเคราะห์โดยประยุกต์จากการวิเคราะห์เชิงคุณภาพด้วยการวิเคราะห์สรุปอุปนัย (Analytic Induction)^๒ ร่วมกับโมเดลเพชร (Foresight Diamond) ใน ๓ มิติ ได้แก่ (๑) ความต้องการ (Demand) ใช้ประโยชน์จากงานวิจัยของภาคส่วนต่าง ๆ (๒) ผลกระทบ (Impact) ที่พิจารณาประเด็นการวิจัยที่ต้องการหลักฐานสนับสนุนและสามารถสร้างผลกระทบในการพัฒนาศึกษาได้มากที่สุด และ (๓) ความเป็นไปได้ (Feasibility) พิจารณาความเป็นไปได้ในการดำเนินการ และจัดทำฉันทศน์การวิจัยทางการศึกษาไทย

^๒ การวิเคราะห์แบบอุปนัย คือ การตีความสร้างข้อสรุปข้อมูลจากสิ่งที่เป็นรูปธรรมหรือปรากฏการณ์ ที่มองเห็นที่เก็บรวบรวมมาได้จากข้อมูลตั้งแต่ ๒ ชุดขึ้นไป (เอื้อมพร หลินเจริญ, ๒๕๕๕)

ส่วนที่ ๓ การจัดทำกรอบทิศทาง การวิจัยทางการศึกษาของชาติ พ.ศ. ๒๕๖๘ – ๒๕๗๐

๑) จัดทำร่างกรอบทิศทาง การวิจัยทางการศึกษาของชาติ พ.ศ. ๒๕๖๘ – ๒๕๗๐

ที่ประกอบด้วย

(๑) กลุ่มประเด็นการวิจัยทางการศึกษาตามลำดับความสำคัญ พร้อมด้วยตัวอย่าง ประเด็นย่อยภายใต้ประเด็นหลัก

(๒) สรุปเป็นด้านต่าง ๆ และกำหนดเป้าหมายในการวิจัยในแต่ละด้าน พร้อมด้วย ตัวอย่างประเด็นการวิจัยพื้นฐาน (Fundamental Research) และประเด็นการวิจัยที่เกิดขึ้นใหม่ (Emerging Research) ในแต่ละด้าน

๒) ประชุมรับฟังข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะต่อ ร่าง กรอบทิศทาง การวิจัยทางการศึกษา ของชาติ พ.ศ. ๒๕๖๘ – ๒๕๗๐ จากที่ประชุมคณะทำงาน/คณะอนุกรรมการสภาการศึกษา/ผู้ทรงคุณวุฒิ/ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

๓) ปรับปรุง ร่าง กรอบทิศทาง การวิจัยทางการศึกษาของชาติ พ.ศ. ๒๕๖๘ – ๒๕๗๐

๔) ผู้ทรงคุณวุฒิอ่านและพิจารณา ร่าง กรอบทิศทาง การวิจัยทางการศึกษาของชาติ พ.ศ. ๒๕๖๘ – ๒๕๗๐

๕) ปรับปรุง ร่าง กรอบทิศทาง การวิจัยทางการศึกษาของชาติ พ.ศ. ๒๕๖๘ – ๒๕๗๐

๖) เสนอต่อคณะกรรมการสภาการศึกษา เพื่อให้ความเห็นชอบ กรอบทิศทาง การวิจัย ทางการศึกษาของชาติ พ.ศ. ๒๕๖๘ – ๒๕๗๐

๗) เผยแพร่ต่อสาธารณชนเพื่อนำสู่การปฏิบัติ

๔. วิธีวิเคราะห์ข้อมูล

การจัดทำกรอบทิศทาง การวิจัยทางการศึกษาของชาติ พ.ศ. ๒๕๖๘ - ๒๕๗๐ ใช้วิธีการวิเคราะห์ ๒ วิธี ดังนี้

๑) การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) การวิเคราะห์เนื้อหาแบบสรุปความ (Summative Content Analysis) ในการดำเนินการศึกษาวิจัยส่วนที่ ๑ การศึกษาแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการจัดทำกรอบทิศทาง การวิจัยทางการศึกษา รวมถึงศึกษาสัญญาณการเปลี่ยนแปลง สภาพการณ์ การศึกษา ทิศทางและแนวโน้มการพัฒนาการศึกษาทั้งของไทยและต่างประเทศ และส่วนที่ ๒ การรับฟังความคิดเห็นและเก็บรวบรวมข้อมูล

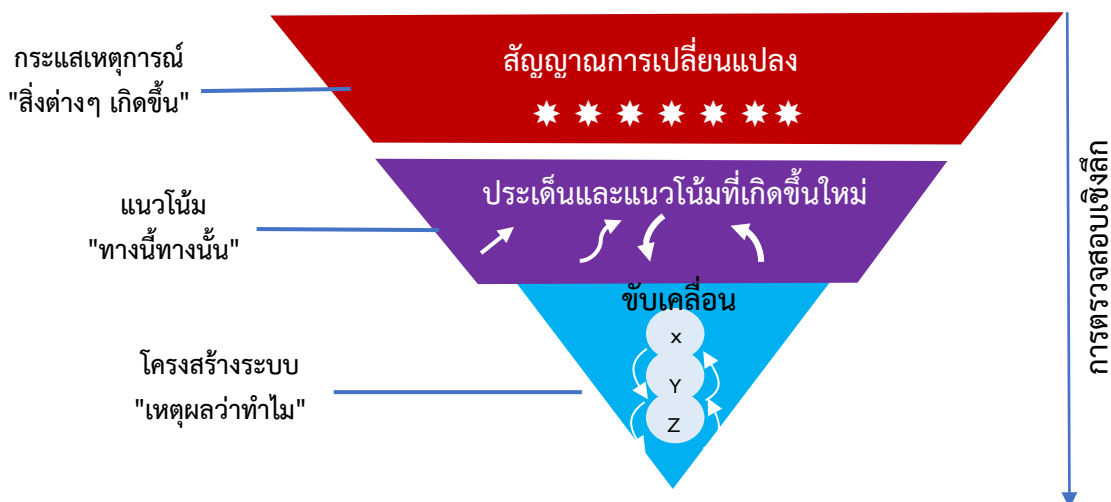
๒) การวิเคราะห์แบบมองอนาคต (Foresight) เพื่อคาดการณ์เหตุการณ์ในอนาคต อย่างเป็นระบบ โดยคำนึงถึงปัจจัยรอบด้าน เช่น ด้านสังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม เทคโนโลยี การเมือง และปฏิสัมพันธ์ที่มีต่อกัน ในการดำเนินการศึกษาวิจัยส่วนที่ ๑ การศึกษาแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการจัดทำกรอบทิศทาง การวิจัยทางการศึกษา รวมถึงศึกษาสัญญาณการเปลี่ยนแปลง สภาพการณ์การศึกษา ทิศทางและแนวโน้มการพัฒนาการศึกษาทั้งของไทยและต่างประเทศ ส่วนที่ ๒ การรับฟังความคิดเห็น และเก็บรวบรวมข้อมูล และส่วนที่ ๓ การจัดทำกรอบทิศทาง การวิจัยทางการศึกษาของชาติ พ.ศ. ๒๕๖๘ – ๒๕๗๐ โดยวิธีการมองอนาคตที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ โดยการสแกน (Scan) วิเคราะห์ (Analyze) และการตีความ (Interpret) ที่มาจากการประยุกต์ใช้ ๕ แนวคิดร่วมกัน ได้แก่

๒.๑) แนวคิดของศาสตราจารย์ ไมเคิล อี. พอร์เตอร์ (Michael E. Porter, 1990) โมเดลเพชร (Foresight Diamond) ที่ได้จากการสังเคราะห์วิธีการมองการณ์ไกลจาก ๓๓ วิธี โดยครอบคลุมทั้งประเภทเชิงคุณภาพ กึ่งเชิงปริมาณ และเชิงปริมาณ โดยจัดวิธีการสัมพันธ์กับองค์ประกอบ ๔ องค์ประกอบหลัก คือ (๑) การสร้างสรรค์ เป็นการผสมผสานระหว่างฐานความคิดเบื้องต้นกับจินตนาการ ซึ่งมาจากการสนทนากลุ่ม

(Focus group) และเทคนิคระดมสมอง (Brainstorming) (๒) ความเชี่ยวชาญ เป็นทักษะและความรู้ส่วนบุคคลในเฉพาะพื้นที่หรือสาขา การให้คำปรึกษาและการสร้างข้อเสนอแนะ โดยได้มีการสนทนากลุ่ม (Focus group) สัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) (๓) การมีส่วนร่วม เป็นการสนับสนุนหลักฐานและความเชี่ยวชาญ โดยการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอื่น ๆ ซึ่งอาจไม่ใช่ผู้ที่มีความเชี่ยวชาญ เช่น กลุ่มเด็กและเยาวชน กลุ่มผู้ประกอบการ และภาคเอกชน ที่ได้รับผลประโยชน์จากการใช้ประโยชน์งานวิจัย และกลุ่มนักวิจัย เป็นต้น และ (๔) เหตุการณ์ประกอบ เป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อการอธิบายและคาดการณ์ปรากฏการณ์ในรูปแบบเอกสาร และรายงานการวิเคราะห์ เช่น ข้อมูลทางสถิติและตัวชี้วัดต่าง ๆ ซึ่งการศึกษาครั้งนี้ได้สังเคราะห์เอกสารทิศทางและแนวโน้มการพัฒนาการศึกษาที่ได้มีการจัดทำไว้ทั้งในประเทศและต่างประเทศ มาประกอบกับผลการสนทนากลุ่ม (Focus group) และการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้อง จากนั้นได้มีการพิจารณา อภิปราย และให้ข้อเสนอแนะภาพความเป็นไปได้จากผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิ โดยรวมถึงผู้เชี่ยวชาญในศาสตร์ที่อยู่นอกเหนือจากภาคการศึกษาด้วย เพื่อให้ได้ภาพความเป็นไปได้ที่หลากหลายยิ่งขึ้น

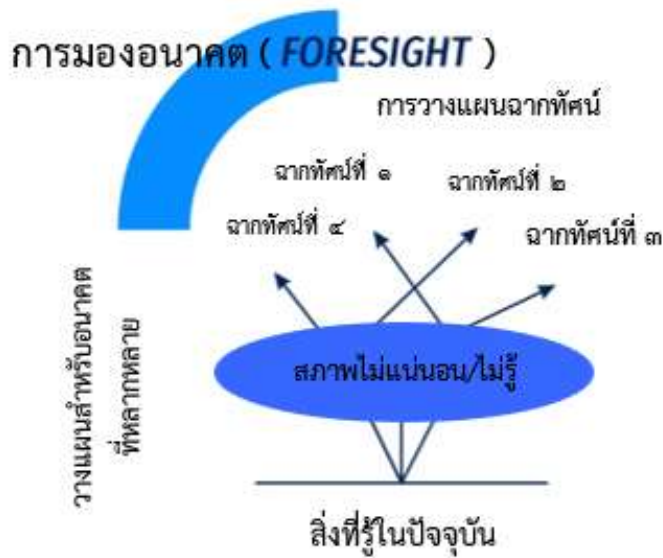
๒.๒) กรอบแนวคิดในการมองอนาคตตามคู่มือของโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (United Nations Development Programme : UNDP) ด้วยกรวยมองอนาคต (Future Cone) โดยสแกน (Scan) หาสัญญาณการเปลี่ยนแปลงที่ส่งผลกระทบต่อการศึกษาและการวิจัยทางการศึกษา และกรองด้วยแนวโน้มของการพัฒนาการศึกษา จากนั้นจึงกรองหาแนวทางหรือข้อเสนอแนะนโยบายของการขับเคลื่อนต่อไป

ภาพที่ ๓.๑ กรวยมองอนาคต (Future Cone) ประยุกต์จาก UNDP

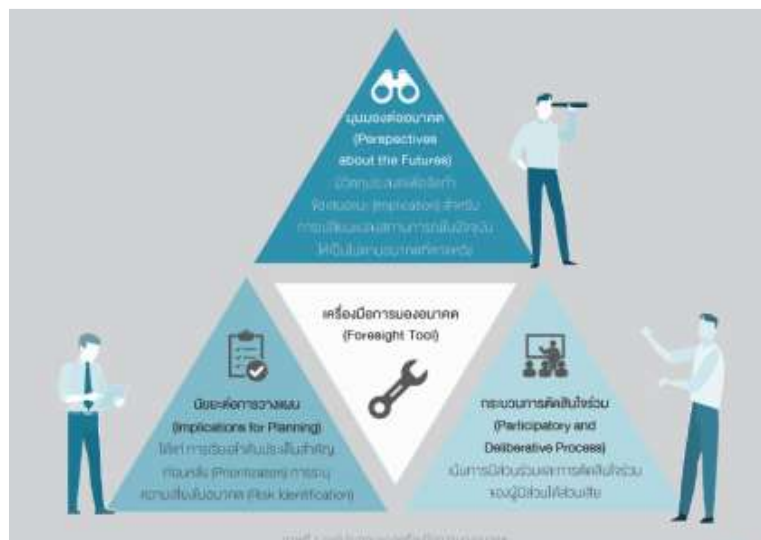
๒.๓) แนวคิดของบริษัทฟิวเจอร์สเตชัน (Future Station) ด้วยการมองอนาคต ๔ ประการ คือ (๑) ต้องพูดถึงสิ่งที่เป็นไปได้ และตระหนักว่าอนาคตมีความหลากหลาย (๒) มองย้อนอดีตเพื่อทำความเข้าใจและมุ่งสู่ออนาคต เพราะในความเป็นจริงไม่มีข้อมูลอนาคต จึงต้องมองจากอดีต (๓) มองหาสัญญาณความเปลี่ยนแปลง วิเคราะห์แบบแผน และให้สัมภาษณ์การพยากรณ์ไปก่อน และ (๔) อย่าเพียงแค่ว่าสังเกตอนาคต แต่ต้องปรับให้เหมาะสม การกระทำในปัจจุบันสามารถส่งอิทธิพลต่ออนาคตได้

ภาพที่ ๓.๒ แนวทางการวางแผนฉากทัศน์ ประยุกต์จาก Future Station

๒.๔) องค์ประกอบในการมองอนาคต ของสำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ (องค์การมหาชน) (National Innovation Agency : NIA) ซึ่งประกอบด้วย ๑) มุมมองต่ออนาคต (Perspectives about the Futures) เพื่อจัดทำข้อเสนอแนะ (Implication) การเปลี่ยนแปลงสถานการณ์ปัจจุบันให้เป็นไปตามอนาคตที่คาดหวัง ๒) กระบวนการตัดสินใจร่วม (Participatory and Deliberative Process) เน้นการมีส่วนร่วมและการตัดสินใจร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และ ๓) นัยยะต่อการวางแผน (Implication of Planning) ได้แก่ การเรียงลำดับประเด็นสำคัญก่อนหลัง (Prioritization) การระบุความเสี่ยงหรือความไม่แน่นอนในอนาคต (Risk /Uncertain Identification)

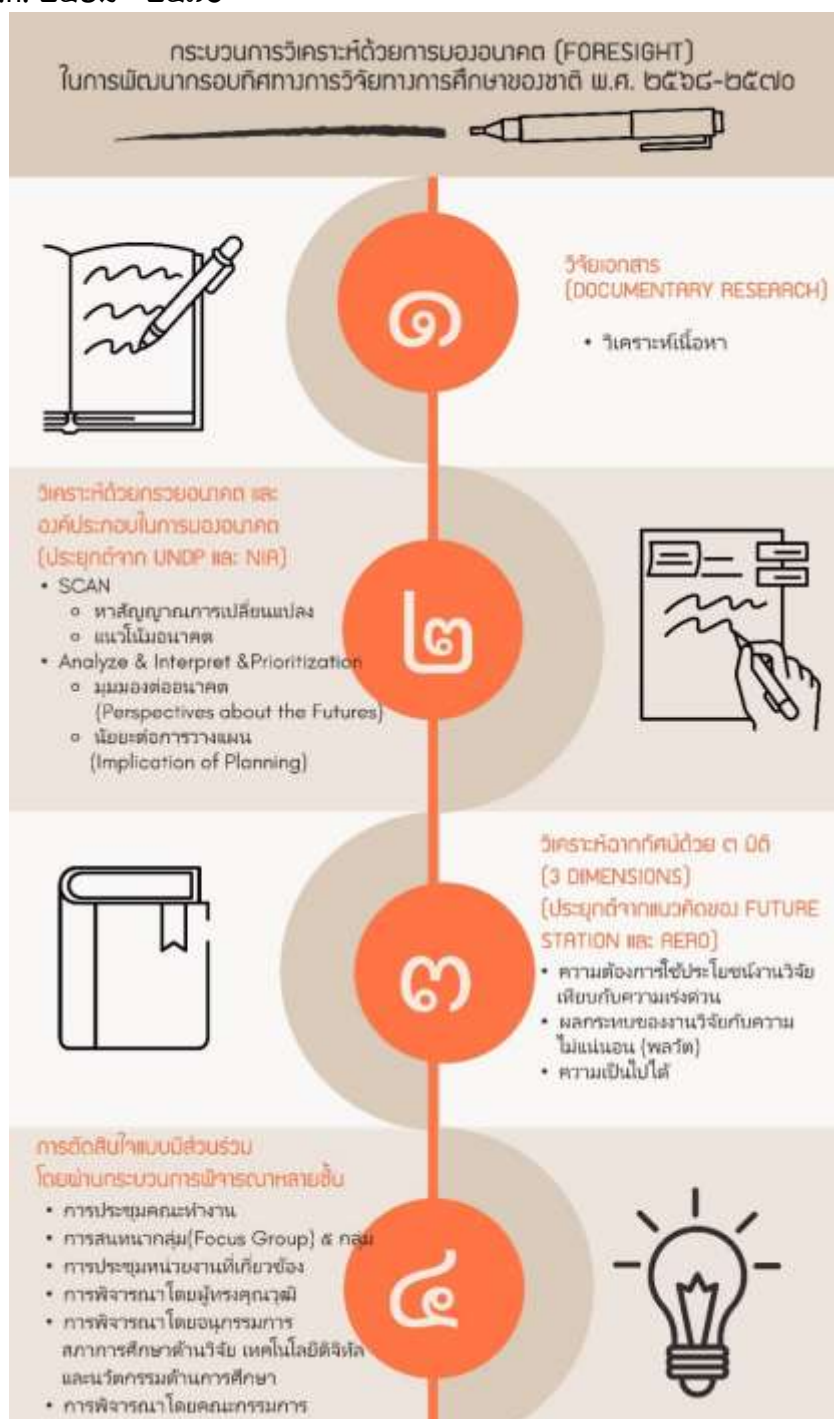
ภาพที่ ๓.๓ องค์ประกอบเครื่องมือมองอนาคต (Foresight Tool) จากแนวคิดของ NIA

๒.๕) แนวคิดในการพัฒนากรอบวาระการวิจัยทางการศึกษาขององค์กรวิจัยการศึกษาออสเตรเลีย (The Australian Education Research Organization : AERO) ที่พิจารณาใน ๓ มิติ ได้แก่ (๑) ความต้องการ (Demand) ใช้ประโยชน์จากงานวิจัยของภาคส่วนต่าง ๆ (๒) ผลกระทบ (Impact) ที่พิจารณาประเด็นการวิจัยที่ต้องการหลักฐานสนับสนุนและสามารถสร้างผลกระทบในการพัฒนาการศึกษาได้มากที่สุด และ (๓) ความเป็นไปได้ (Feasibility) พิจารณาความเป็นไปได้ในการดำเนินการ

โดยกระบวนการประยุกต์ใช้แนวคิดทั้ง ๕ แนวคิดข้างต้น สรุปเป็นกระบวนการได้ดังนี้

ภาพที่ ๓.๔ กระบวนการวิเคราะห์ข้อมูลในการพัฒนากรอบทิศทางการวิจัยทางการศึกษาของชาติ พ.ศ. ๒๕๖๘ - ๒๕๗๐

ตารางที่ ๓.๑ สรุปขั้นตอนการวิจัย วิธีการวิจัย/กลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย และวิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

ลำดับขั้นตอนการวิจัย	วิธีการวิจัย	เครื่องมือที่ใช้	การวิเคราะห์ข้อมูล
<p>ส่วนที่ ๑ การศึกษาแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการจัดทำกรอบทิศทางการวิจัยทางการศึกษา รวมถึงศึกษาสัญญาณการเปลี่ยนแปลง สถานการณ์การศึกษา ทิศทางและแนวโน้มการพัฒนาการศึกษาทั้งของไทยและต่างประเทศ</p>			
<p>๑. การศึกษาเอกสาร และแนวคิดที่เกี่ยวข้อง (Documentary Study)</p> <p>๑) จัดทำกรอบแนวคิดการศึกษาวิจัย เพื่อการจัดทำกรอบทิศทางการวิจัยทางการศึกษาของชาติ พ.ศ. ๒๕๖๘ - ๒๕๗๐ ในครั้งนี้</p> <p>๒) ศึกษาสัญญาณการเปลี่ยนแปลง สถานการณ์การศึกษา ทิศทางและแนวโน้มการพัฒนาการศึกษาทั้งของไทยและต่างประเทศ</p>	<p>การสืบค้น และการศึกษาเอกสาร และทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง (Documentary Study)</p>	<p>๑. แบบบันทึก</p> <p>๒. เอกสารและแนวคิดที่เกี่ยวข้อง</p>	<p>การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)</p> <p>การวิเคราะห์เนื้อหาแบบสรุปความ (Summative Content Analysis)</p>
<p>๒. ประชุมคณะทำงานเพื่อพิจารณา</p> <p>๑) กรอบแนวคิดการศึกษาวิจัย เพื่อจัดทำกรอบทิศทางการวิจัยทางการศึกษาของชาติ พ.ศ. ๒๕๖๘ - ๒๕๗๐</p> <p>๒) ข้อมูลเบื้องต้นจากการศึกษาเอกสารในประเด็นสัญญาณการเปลี่ยนแปลง สถานการณ์การศึกษา ทิศทางและแนวโน้มการพัฒนาการศึกษา</p>	<p>การประชุมคณะทำงานฯ</p>	<p>๑. แบบบันทึก</p> <p>๒. การอภิปรายและการวิพากษ์</p>	<p>การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)</p> <p>การวิเคราะห์เนื้อหาแบบสรุปความ (Summative Content Analysis)</p>

ลำดับขั้นตอนการวิจัย	วิธีการวิจัย	เครื่องมือที่ใช้	การวิเคราะห์ข้อมูล
ทั้งของไทยและ ต่างประเทศ ๓) ร่างเค้าโครงกรอบ ทิศทางการวิจัยทาง การศึกษาของชาติ พ.ศ. ๒๕๖๘ – ๒๕๗๐			
๓. วิเคราะห์ข้อมูลเพื่อจัดทำ สรุปลัญญา การเปลี่ยนแปลง ทิศทาง และแนวโน้ม การพัฒนา	การศึกษาเอกสาร และ ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง (Documentary Study) ร่วมกับรับฟังความคิดเห็น จากคณะทำงานฯ	การมองอนาคต (Foresight)	๑. การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) การวิเคราะห์เนื้อหา แบบสรุปความ (Summative Content Analysis) ๒. การสแกน (Scan) และกรวยอนาคต (Future Cone)
ส่วนที่ ๒ การรับฟังความคิดเห็นและเก็บรวบรวมข้อมูล			
๔. การจัดทำเครื่องมือ ในการศึกษา ได้แก่ ประเด็น การสนทนากลุ่ม และ ประเด็นการสัมภาษณ์เชิง ลึก	สร้างข้อความตามกรอบ แนวคิดการวิจัยและ วัตถุประสงค์	กรอบแนวคิดการวิจัย	การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) การวิเคราะห์เนื้อหา แบบสรุปความ (Summative Content Analysis)
๕. จัดประชุมสนทนากลุ่ม และสัมภาษณ์เชิงลึก ในประเด็นการวิเคราะห์ ความท้าทาย ปัญหา อุปสรรค และความต้องการ ในการทำวิจัย ด้านการศึกษา ๕ กลุ่ม ได้แก่ (๑) กลุ่มผู้กำหนดนโยบาย (๒) กลุ่มผู้บริหาร ครู และบุคลากรทาง การศึกษา (๓) กลุ่มผู้ปกครอง นักเรียน นักศึกษา (๔) กลุ่มภาคเอกชน	จัดประชุมสนทนากลุ่ม และสัมภาษณ์	๑. ประเด็น การสนทนากลุ่ม และประเด็น การสัมภาษณ์เชิงลึก ๒. การมองอนาคต (Foresight)	๑. การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) การวิเคราะห์เนื้อหา แบบสรุปความ (Summative Content Analysis) ๒. การวิเคราะห์ (Analyze) และ การตีความ (Interpret)

ลำดับขั้นตอนการวิจัย	วิธีการวิจัย	เครื่องมือที่ใช้	การวิเคราะห์ข้อมูล
(๕) กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ และนักวิชาการ			
๖. วิเคราะห์ความสัมพันธ์ ใน ๓ มิติ (๑) ความต้องการ (Demand) ใช้ประโยชน์ จากงานวิจัย ของภาคส่วนต่าง ๆ (๒) ผลกระทบ (Impact) ที่พิจารณาประเด็น การวิจัยที่ต้องการ หลักฐานสนับสนุน และสามารถสร้าง ผลกระทบในการ พัฒนาการศึกษา ได้มากที่สุด (๓) ความเป็นไปได้ (Feasibility) พิจารณาความเป็นไปได้ ในการดำเนินการ	วิเคราะห์จากผล การสนทนากลุ่ม สัมภาษณ์ และเอกสาร	การมองอนาคต (Foresight)	จัดระบบการวิเคราะห์ ตามการมองอนาคต (Foresight) โดย ประยุกต์ผสมผสาน วิธีการจากการวิเคราะห์ เชิงคุณภาพด้วยการ วิเคราะห์สรุพอุปนัย (Analytic Induction) ^๓ ร่วมกับโมเดลเพชร (Foresight Diamond)
ส่วนที่ ๓ การจัดทำรอบทิศทางการวิจัยทางการศึกษาของชาติ พ.ศ. ๒๕๖๘ – ๒๕๗๐			
๗. จัดทำ ร่าง กรอบทิศทางการวิจัยทางการศึกษา ของชาติ พ.ศ. ๒๕๖๘ – ๒๕๗๐	นำผลการศึกษาวิจัยและ วิเคราะห์มาสังเคราะห์และ จัดทำร่าง กรอบทิศทางการ การวิจัยทางการศึกษา ของชาติ พ.ศ. ๒๕๖๘ – ๒๕๗๐	๑. กรอบแนวคิด การวิจัย วัตถุประสงค์ การวิจัย และ กระบวนการพัฒนา นโยบาย ๒. การมองอนาคต (Foresight)	๑. การวิเคราะห์เนื้อหา ๒. การวิเคราะห์ (Analyze) และ การตีความ (Interpret)
๘. ประชุมรับฟังข้อคิดเห็นและ ข้อเสนอแนะต่อ ร่าง กรอบ ทิศทางการวิจัยทาง การศึกษาของชาติ พ.ศ. ๒๕๖๘ – ๒๕๗๐ จากที่ประชุมคณะทำงาน/	จัดประชุมเพื่อรับฟัง ความคิดเห็น และ ตรวจสอบความถูกต้อง ความเหมาะสม และ ความเป็นไปได้	๑. การอภิปราย และ การวิพากษ์ ๒. การมองอนาคต (Foresight)	๑. การวิเคราะห์เนื้อหา ๒. การวิเคราะห์ (Analyze) และ การตีความ (Interpret)

^๓ การวิเคราะห์แบบอุปนัย คือ การตีความสร้างข้อสรุปข้อมูลจากสิ่งที่เป็นรูปธรรมหรือปรากฏการณ์ ที่มองเห็นที่เก็บรวบรวม
มาได้จากข้อมูลตั้งแต่ ๒ ชุดขึ้นไป (เอื้อมพร หลินเจริญ, ๒๕๕๕)

ลำดับขั้นตอนการวิจัย	วิธีการวิจัย	เครื่องมือที่ใช้	การวิเคราะห์ข้อมูล
ผู้ทรงคุณวุฒิ/หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง			
๙. ปรับปรุง ร่าง กรอบทิศทาง การวิจัยทางการศึกษา ของชาติ พ.ศ. ๒๕๖๘ – ๒๕๗๐	นำผลการประชุมรับฟังความคิดเห็นมาปรับปรุงให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น	๑. วิเคราะห์ข้อคิดเห็นจากการประชุมรับฟังความเห็นกับกรอบแนวคิดการวิจัยและวัตถุประสงค์ ๒. การมองอนาคต (Foresight)	๑. การวิเคราะห์เนื้อหา ๒. การวิเคราะห์ (Analyze) และการตีความ (Interpret)
๑๐. ผู้ทรงคุณวุฒิอ่านและพิจารณา ร่าง กรอบทิศทาง การวิจัยทางการศึกษาของชาติ พ.ศ. ๒๕๖๘ – ๒๕๗๐	Peer Review เพื่อตรวจสอบความถูกต้อง ความเหมาะสม และความเป็นไปได้	ความเชี่ยวชาญของผู้ทรงคุณวุฒิ	การวิเคราะห์เนื้อหา
๑๑. ปรับปรุง ร่าง กรอบทิศทาง การวิจัยทางการศึกษาของชาติ พ.ศ. ๒๕๖๘ – ๒๕๗๐	สรุปข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากผู้ทรงคุณวุฒิมาปรับปรุงให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น	สรุปข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากผู้ทรงคุณวุฒิ	การวิเคราะห์เนื้อหา
๑๒. สอบถามความเห็นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอีกครั้งหนึ่ง	สรุปข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากผู้ทรงคุณวุฒิมาปรับปรุงให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น	สรุปข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพื่อนำมาปรับปรุง	การวิเคราะห์เนื้อหา
๑๓. ปรับปรุง ร่าง กรอบทิศทาง การวิจัยทางการศึกษาของชาติ พ.ศ. ๒๕๖๘ – ๒๕๗๐	สรุปข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมาปรับปรุง	สรุปข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะ	การวิเคราะห์เนื้อหา
๑๔. เสนอต่อ คณะอนุกรรมการสภาการศึกษาด้านวิจัย เทคโนโลยีดิจิทัลและนวัตกรรม	กระบวนการนโยบาย โดยคณะอนุกรรมการสภาการศึกษา มีอำนาจพิจารณา ก่อนส่งต่อสภาการศึกษา	สรุปข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะ	การวิเคราะห์เนื้อหา
๑๕. เสนอต่อคณะกรรมการสภาการศึกษา เพื่อให้ความเห็นชอบกรอบทิศทาง การวิจัยทางการศึกษาของชาติ พ.ศ. ๒๕๖๘ – ๒๕๗๐	กระบวนการนโยบาย โดยคณะกรรมการสภาการศึกษา มีอำนาจหน้าที่ในการตัดสินใจระดับนโยบาย	สรุปข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะ จากคณะกรรมการสภาการศึกษา ซึ่งองค์ประกอบ มีความหลากหลาย จากภาคส่วนต่าง ๆ	การวิเคราะห์เนื้อหา

ลำดับขั้นตอนการวิจัย	วิธีการวิจัย	เครื่องมือที่ใช้	การวิเคราะห์ข้อมูล
๑๖. เสนอต่อคณะรัฐมนตรี	กระบวนการนโยบาย โดยคณะกรรมการ สภาการศึกษาหน้าที่เสนอต่อ คณะรัฐมนตรี	-	-
๑๗. เผยแพร่ต่อสาธารณะ เพื่อนำสู่การปฏิบัติ	การสื่อสารนโยบาย สาธารณะ	สาระสำคัญของกรอบ ทิศทางการวิจัยทาง การศึกษาของชาติ พ.ศ. ๒๕๖๘ – ๒๕๗๐	-

บทที่ ๔ ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาวิจัยเพื่อจัดทำกรอบทิศทาง การวิจัยทางการศึกษาของชาติ พ.ศ. ๒๕๖๘ - ๒๕๗๐ ในครั้งนี้ มีเป้าหมายเพื่อให้ประเทศมีทิศทางและเป้าหมายของการวิจัยทางการศึกษาร่วมกัน อันจะส่งผลให้เกิดการวิจัยที่มีพลังร่วม (Synergy) ดำเนินการวิจัยโดยเก็บรวบรวมข้อมูลแบ่งออกเป็น ๓ ส่วน ได้แก่

ส่วนที่ ๑ การศึกษาแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการจัดทำกรอบทิศทาง การวิจัยทางการศึกษารวมถึงศึกษาสัญญาณการเปลี่ยนแปลง สภาพการณ์การศึกษา ทิศทางและแนวโน้มการพัฒนาการศึกษา ทั้งของไทยและต่างประเทศ โดยศึกษาและรวบรวมข้อมูลที่ส่งผลกระทบต่อการจัดการศึกษาในหลากหลายมิติ

ส่วนที่ ๒ การรับฟังความคิดเห็นและเก็บรวบรวมข้อมูลมีการจัดประชุมสนทนากลุ่มและสัมภาษณ์เชิงลึกใน ๕ กลุ่ม ได้แก่ (๑) กลุ่มผู้กำหนดนโยบาย (๒) กลุ่มผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษา (๓) กลุ่มผู้ปกครอง นักเรียน นักศึกษา (๔) กลุ่มภาคเอกชน และ (๕) กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิและนักวิชาการ ในประเด็นการวิเคราะห์ความท้าทาย ปัญหา อุปสรรค และความต้องการในการทำวิจัยด้านการศึกษา

ส่วนที่ ๓ การจัดทำกรอบทิศทาง การวิจัยทางการศึกษาของชาติ พ.ศ. ๒๕๖๘ - ๒๕๗๐

สำหรับการวิเคราะห์ผลการวิจัยใช้การวิเคราะห์เนื้อหาและการมองอนาคต (Foresight) ด้วยกระบวนการ ดังนี้

ตารางที่ ๔.๑ สรุปขั้นตอน กระบวนการ การวิเคราะห์ และผลผลิตเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อเสนอกรอบทิศทาง การวิจัยทางการศึกษาของชาติ พ.ศ. ๒๕๖๘ - ๒๕๗๐

ขั้น	กระบวนการ	การวิเคราะห์ และเครื่องมือ	ผลผลิตที่ได้
๑	วิจัยเอกสาร (Documentary Research)	วิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)	๑) กรอบแนวคิดในการศึกษา ๒) ข้อมูลสำหรับกระบวนการมอง อนาคต (Foresight)
๒	การมองอนาคต (Foresight)	วิเคราะห์ด้วยกรวยอนาคต และองค์ประกอบในการมอง อนาคต (ประยุกต์จาก UNDP และ NIA) ๑) สแกน (SCAN) หาสัญญาณ การเปลี่ยนแปลง และ แนวโน้มอนาคต ๒) วิเคราะห์ (Analyze) ตีความ (Interpret) และ จัดลำดับความสำคัญ (Prioritization)	๑) มุมมองต่ออนาคต (Perspectives about the Futures) ๒) นัยยะต่อการวางแผน (Implication of Planning) และหน้าต่างนโยบาย (Policy Windows)

ชั้น	กระบวนการ	การวิเคราะห์ และเครื่องมือ	ผลผลิตที่ได้
๓	การมองอนาคต (Foresight)	วิเคราะห์ฉากทัศน์ด้วย ๓ มิติ (3 Dimensions) โดยประยุกต์จากแนวคิดของ Future Station และ AERO ๑) ความต้องการใช้ประโยชน์งานวิจัยเทียบกับความเร่งด่วน ๒) ผลกระทบของงานวิจัยกับความไม่แน่นอน (พลวัต) ๓) ความเป็นไปได้	๑) นัยยะต่อการวางแผน (Implication of Planning) และหน้าต่างนโยบาย (Policy Windows) ๒) ข้อมูลสำหรับจัดทำข้อเสนอกรอบทิศทางการวิจัยทางการศึกษาของชาติ พ.ศ. ๒๕๖๘ - ๒๕๗๐
๔	กระบวนการตัดสินใจแบบมีส่วนร่วม	กระบวนการพิจารณาหลายชั้น ๑) การประชุมคณะทำงาน ๒) การสนทนากลุ่ม (Focus Group) ๕ กลุ่ม ๓) การประชุมหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ๔) การพิจารณาโดยผู้ทรงคุณวุฒิ ๕) การพิจารณาโดยอนุกรรมการสภาการศึกษาด้านวิจัย เทคโนโลยีดิจิทัล และนวัตกรรมทางการศึกษา ๖) การพิจารณาโดยคณะกรรมการสภาการศึกษา	กรอบทิศทางการวิจัยทางการศึกษาของชาติ พ.ศ. ๒๕๖๘ - ๒๕๗๐

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

๑. มุมมองต่ออนาคต (Perspectives about the Futures)

๑) สัญญาณการเปลี่ยนแปลง จากข้อมูลที่สำคัญประเมินผลการจัดการศึกษา (๒๕๖๗) ได้รวบรวมและวิเคราะห์สัญญาณการเปลี่ยนแปลง (Signals of Change) จากผู้เชี่ยวชาญ และจากการจัดประชุมรับฟังความคิดเห็นของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง และการศึกษาเอกสาร สรุปสัญญาณการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในปัจจุบันของการพัฒนาการศึกษาและมีนัยสำคัญในอนาคต ดังนี้

(๑) สัญญาณการเปลี่ยนแปลงด้านความต้องการแรงงาน มีสัญญาณการแทนที่ของเทคโนโลยีทำให้โลกไม่ต้องการแรงงานมากเหมือนเมื่อก่อน (Human-Technology Substitution) ความรู้และทักษะเปลี่ยนแปลงเร็ว ความรู้และทักษะล้าสมัยเร็วขึ้น ทักษะเสื่อมเร็วขึ้น (Rapid Skill Depreciation) อาชีพที่ใช้ความรู้และทักษะพื้นฐานจะถูกแย่งงานมากขึ้น ทั้งจากการที่ผู้บริโภครู้จักทำเองได้โดยการศึกษา

ด้วยตนเอง และการถูกแทนที่ด้วยเครื่องจักรและเทคโนโลยี และตลาดแรงงานต้องการทักษะพื้นฐานที่สูงขึ้น (Higher Required Minimum Skill) รวมถึงการผันผวนและเปลี่ยนแปลงรวดเร็วทำให้ต้องพร้อมดำเนินการเสมอ แม้ยังไม่มีความพร้อม (Not Ready When Readiness is Needed) เดิมตลาดแรงงานมีความต้องการผู้ที่สมรรถนะสูงในเรื่องใดเรื่องหนึ่งและเสริมด้วยสมรรถนะที่หลากหลายในระดับพื้นฐานก็เพียงพอแล้ว แต่ปัจจุบันต้องมีสมรรถนะสูงในหลาย ๆ ด้าน การมีสมรรถนะพื้นฐานไม่เพียงพอ นอกจากนี้ ความต้องการผู้เชี่ยวชาญลดลงถูกแทนที่ด้วยปัญญาประดิษฐ์ รวมถึงงานในสาขาศิลปะและการออกแบบ การทำงานทำได้ไม่จำกัดอายุ โดยผู้มีอายุน้อยไม่ต้องรอเรียนรู้จากสถานศึกษาตามชั้นปีการศึกษา แต่สามารถเรียนรู้ผ่านช่องทางต่าง ๆ และหารายได้โดยไม่ต้องรอให้จบการศึกษาภาคบังคับ ขณะเดียวกันผู้สูงวัยสามารถเรียนรู้เพื่อเปลี่ยนอาชีพใหม่หรือทำงานในอาชีพเดิมหลังเกษียณได้มากขึ้น

(๒) สัญญาณการเปลี่ยนแปลงด้านประชากร เศรษฐกิจ สังคม มีสัญญาณว่าแม้ประชากรเพิ่มขึ้นแต่ความต้องการแรงงานลดลงเนื่องจากถูกแทนที่ด้วยเทคโนโลยี เศรษฐกิจของประเทศกลุ่มเสรีนิยมมีภาวะถดถอย ภาวะการแข่งขันกันเรื่องอาหาร เทคโนโลยีและเศรษฐกิจระหว่างประเทศสูงขึ้น กลุ่มทุนต่างประเทศ เข้ามาในระบบการศึกษาของประเทศไทยมากขึ้น ในขณะเดียวกันภาวะความยากจนรุนแรงขึ้นในกลุ่มชนชั้นล่าง (Perpetual Poverty at the Bottom) ปัญหา “ความจนข้ามรุ่น” รุนแรงยิ่งขึ้น อย่างไรก็ตาม ความสำเร็จ ความผันผวนที่รุนแรงทำให้ความได้เปรียบหรือสถานะในการแข่งขันเปลี่ยนแปลงได้เสมอ (The Top Becomes the Bottom) การลงทุนเสียค่าใช้จ่ายเพื่อเรียนระดับปริญญาในอดีตสร้างโอกาสในการหางานและการได้เงินเดือนที่สูงขึ้น แต่ปัจจุบันอาจไม่มีงานทำหรือไม่สามารถเพิ่มรายได้ตามที่คาดหวัง เกิดการเปลี่ยนแปลงของทัศนคติ ความเชื่อของคนยุคใหม่ที่แตกต่างจากคนยุคเดิม เช่น ความรักดีต่อองค์กรที่ลดลง การเปลี่ยนงานบ่อยขึ้นไม่ยึดติดกับองค์กร เกิดการยอมรับในอัตลักษณ์ทางเพศมากขึ้น ครอบครัวมีความหลากหลายมากขึ้น การดูแลเด็กในครอบครัวรูปแบบต่าง ๆ มีความซับซ้อนยิ่งขึ้น นอกจากนี้ การเติบโตของเมืองรองตามภูมิภาค ทำให้ความต้องการแรงงานและสังคมในพื้นที่เปลี่ยนแปลงไปตามการเติบโตของเมือง และการเมืองของไทยเข้าสู่ยุคเปลี่ยนผ่านคนรุ่นใหม่เข้ามามีบทบาททางการเมืองมากขึ้น

(๓) สัญญาณการเปลี่ยนแปลงด้านการเรียนรู้ โดยมีสัญญาณที่ผู้เรียนมีความต้องการเรียนเฉพาะที่คิดว่าจำเป็นต้องใช้ในการประกอบอาชีพ (Just-in-Time Knowledge and Learning) มากกว่าสนใจวุฒิการศึกษาน้อยลง เนื่องจากผู้จ้างงานให้ความสำคัญกับสมรรถนะที่แท้จริงมากกว่าวุฒิการศึกษา (Weakening Value of Degrees) ผู้เรียนมีความรู้ในการพัฒนาทักษะด้วยตนเองโดยไม่ต้องพึ่งสถานศึกษา และรูปแบบการเรียนรู้ (learning style) เปลี่ยนไปมุ่งตอบสนองความต้องการในการเรียนรู้เฉพาะของแต่ละบุคคล หลักสูตรมีการออกแบบการเรียนรู้ที่เหมาะสมสำหรับเฉพาะบุคคล โดยมีรูปแบบการเรียนรู้ที่สำคัญได้แก่ การเข้าออกจากระบบการศึกษาได้หลายรูปแบบ (Multiple Entries and Exits) ผู้เรียนสามารถเข้าออกจากระบบการศึกษาตามความสะดวกและความพร้อม สามารถหยุดเรียนเพื่อไปประกอบอาชีพและกลับมาเรียนเมื่อพร้อมได้ มีการใช้แพลตฟอร์มสำหรับการเรียนรู้ (Learning-Based Platform) ที่มีให้เลือกหลากหลายที่สอดคล้องกับความต้องการและความสะดวกของผู้เรียน การเรียนรู้ตามอัธยาศัยเพิ่มมากขึ้น เนื่องจากมีรูปแบบการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเลือกที่หลากหลาย (Multiple Learning Styles) การจัดการเรียนรู้ตามช่วงวัย (Age-Based) คำนึงถึงผู้เรียนกลุ่มอื่น ๆ นอกจากวัยเรียนมากยิ่งขึ้น การจัดการเรียนรู้ตามบริบทของพื้นที่ (Area-Based) เพื่อตอบสนองความต้องการด้านแรงงานและอาชีพในแต่ละพื้นที่เพิ่มขึ้น เกิดความตื่นตัวด้านการศึกษาตลอดชีวิต (Life-Long Learning) ของผู้เรียนและหน่วยงานที่จัดการศึกษา นอกจากนี้ ระบบการจัดการศึกษาที่เชื่อมโยงระหว่างระบบการศึกษาและระบบการทำงานยิ่งขึ้น และแนวคิดการให้ครูเป็นผู้อำนวยความสะดวก (Facilitator) ในการเรียนรู้ได้รับความนิยมนมากขึ้น (Teacher as

a “Meddler in the Middle”) รวมถึงการมีส่วนร่วมต่อการศึกษาของภาคเอกชนมีมากขึ้น หน่วยงานเอกชนให้ความสำคัญกับการสร้างบุคลากรเอง ทั้งในรูปแบบการเปิดสถานศึกษาเองและการสนับสนุนหลักสูตรตามสมรรถนะที่ตนต้องการ

(๔) สัญญาณการเปลี่ยนแปลงด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี โดยมีสัญญาณการพัฒนาของระบบบริหารจัดการข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data) ทำให้การจัดเก็บ เชื่อมโยงข้อมูลทำได้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ร่วมกับการพัฒนาของปัญญาประดิษฐ์ (Artificial intelligence: AI) จึงสามารถนำข้อมูลที่มีมาวิเคราะห์ประมวลผลมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น เช่น ระบบประเมินการศึกษาอิเล็กทรอนิกส์ที่จัดเก็บข้อมูลหน่วยการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงไปยังภาคสถานประกอบการในการหาคนเข้าทำงาน และการเก็บข้อมูลสมรรถนะของรายบุคคลตลอดช่วงอายุ นอกจากนี้ การพัฒนาของเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาทำให้มีวิธีการและช่องทางสำหรับการเรียนรู้มากขึ้นโดยไม่มีข้อจำกัดด้านสถานที่ (The World as Our Classroom) เช่น หลักสูตรออนไลน์ การเรียนรู้ในโลกเสมือนจริง (Virtual School) การเรียนรู้ผ่านอุปกรณ์โลกเสมือนจริง (Immersive Education) เช่น กล้อง Virtual reality (VR) สื่อการเรียนการสอนที่มีความสมจริงทำให้มีความสนุกสนานมากขึ้น (Edutainment) รวมไปถึงการเรียนรู้สามารถเพิ่มศักยภาพได้ด้วยวิทยาศาสตร์การแพทย์ (Cognitive Enhancement) ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

๒) แนวโน้มการพัฒนาการศึกษา จากการทบทวนวรรณกรรมจากทั้งในและต่างประเทศ โดยตั้งต้นด้วยข้อมูลของ OECD ที่ได้ศึกษาและสำรวจข้อมูลระบบการศึกษา ๓๖ ระบบ (ประเทศ) ทั่วโลก ได้แก่ ออสเตรเลีย ออสเตรีย เบลเยียม (ชุมชนเฟลมิช ชุมชนฝรั่งเศส ชุมชนที่พูดภาษาเยอรมัน) บัลแกเรีย ชิลี โคลอมเบีย สาธารณรัฐเช็ก เดนมาร์ก เอสโตเนีย ฟินแลนด์ ฝรั่งเศส เยอรมนี กรีซ ฮังการี ไอร์แลนด์ ไอร์แลนด์ อิตาลี ญี่ปุ่น เกาหลีใต้ ลัตเวีย ลักเซมเบิร์ก เม็กซิโก เนเธอร์แลนด์ นิวซีแลนด์ คาซัคสถาน เปรู โปรตุเกส โรมาเนีย สเปน สวีเดน ตุรกี และสหราชอาณาจักร (อังกฤษ ไอร์แลนด์เหนือ และสกอตแลนด์) ซึ่งผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบกันได้ ๓๕ ระบบ (ประเทศ) พบว่า การเปลี่ยนแปลงระดับโลกที่คาดว่าจะขับเคลื่อนการศึกษาใน พ.ศ. ๒๕๖๗ และในอนาคตข้างหน้าในภาพรวมของโลกกำลังเผชิญกับแนวโน้มใหญ่ของโลก (World Megatrends) ที่ส่งผลกระทบต่อระบบการศึกษา ๙ แนวโน้มใหญ่ จากนั้น ได้สำรวจผลการวิจัยและเอกสารจากหน่วยงานระหว่างประเทศอื่น ๆ ได้แก่ องค์การสหประชาชาติ (UN) องค์การเพื่อการศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) สภาเศรษฐกิจโลก (WEF) คณะกรรมการสหภาพยุโรป ธนาคารโลก และสมาคมประเมินผลสัมฤทธิ์นานาชาติ (IEA) รวมถึงเอกสารนโยบายของประเทศไทยและการประชุมปฏิบัติการของกลุ่มต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ๕ กลุ่ม พบว่า มีแนวโน้มเป้าหมายและทิศทางการพัฒนาการศึกษาของหน่วยงานระดับนานาชาติและประเทศไทยที่สอดคล้องกันใน ๘ ประเด็น ดังนี้

ประเด็นที่ ๑ การเรียนรู้ตลอดชีวิต

ประเด็นที่ ๒ การศึกษาที่มีคุณภาพ

ประเด็นที่ ๓ ความเสมอภาค - ลดความเหลื่อมล้ำ

ประเด็นที่ ๔ การพัฒนาทักษะที่จำเป็น และการ Re-Skills /Up-Skills ที่สอดคล้องกับ

ความต้องการของตลาดแรงงาน

ประเด็นที่ ๕ เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา/การเรียนรู้

ประเด็นที่ ๖ การศึกษาเพื่อสังคมสีเขียว

ประเด็นที่ ๗ ประสิทธิภาพทางการศึกษา

ประเด็นที่ ๘ ความเป็นพลเมืองและพลโลก

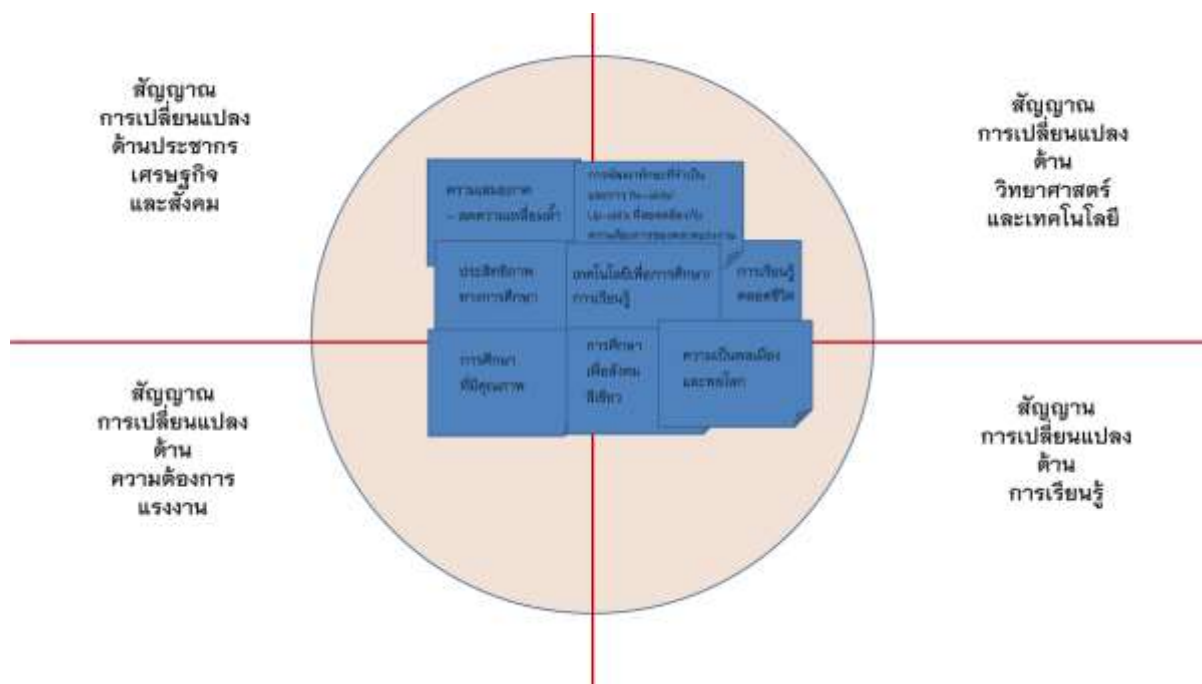
จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้น สามารถสรุปความสอดคล้องของประเด็นแนวโน้มการพัฒนาการศึกษาขององค์กรระหว่างประเทศและประเทศไทย ได้ดังนี้

ตารางที่ ๔.๒ สรุปความสอดคล้องของประเด็นแนวโน้มการพัฒนาการศึกษาขององค์กรระหว่างประเทศและประเทศไทย

	การเรียนรู้ตลอดชีวิต	การศึกษาที่มีคุณภาพ	ความเสมอภาค - ลดความเหลื่อมล้ำ	การพัฒนาทักษะที่จำเป็น และการ Re-Skills /Up-Skills ที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน	เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา/การเรียนรู้	การศึกษาเพื่อสังคมสีเขียว	ประสิทธิภาพทางการศึกษา	ความเป็นพลเมืองและพลโลก
องค์การสหประชาชาติ	✓	✓	✓	✓				✓
UNESCO	✓		✓	✓	✓		✓	✓
OECD		✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
สภาเศรษฐกิจโลก (WEF)		✓		✓		✓		
คณะกรรมการสหภาพยุโรป					✓	✓		
ธนาคารโลก		✓	✓	✓	✓		✓	
สมาคมประเมินผลสัมฤทธิ์นานาชาติ (IEA)		✓	✓	✓	✓	✓		✓
ประเทศไทย	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓

เมื่อพิจารณาแนวโน้มการพัฒนาการศึกษาทั้ง ๘ ประเด็นจะพบว่ามีความเกี่ยวข้องและเชื่อมโยงกับสัญญาณการเปลี่ยนแปลงทั้ง ๔ สัญญาณ

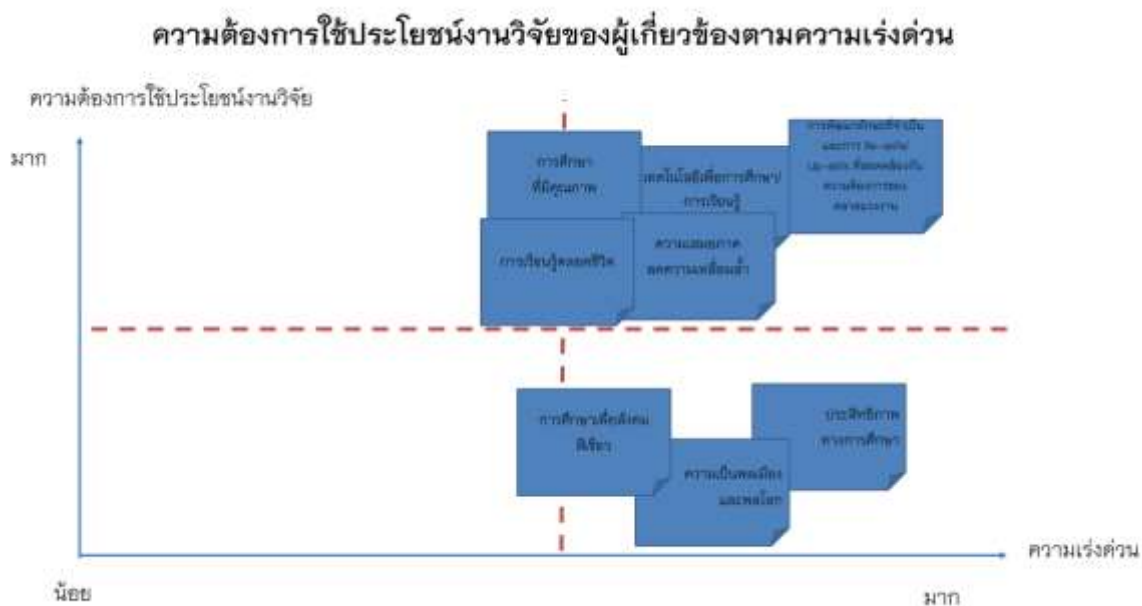
ภาพที่ ๔.๑ แสดงความสัมพันธ์ระหว่างประเด็นแนวโน้มการพัฒนาการศึกษา กับสัญญาณการเปลี่ยนแปลงที่ส่งผลต่อการพัฒนาและการวิจัยทางการศึกษา

๒. นัยยะต่อการวางแผน (Implication of Planning) และหน้าต่างนโยบาย (Policy Windows) การวิจัยทางการศึกษาในช่วง ๔ ปี

การจัดทำกรอบทิศทางการวิจัยทางการศึกษาของชาติในครั้งนี้ เลือกช่วงเวลาประมาณ ๓ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๘ - ๒๕๗๐) เนื่องจากให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๓ และการดำเนินงานในระยะที่ ๒ ของยุทธศาสตร์ชาติ ซึ่งเป็นแผนหลักในการพัฒนาของชาติ ประกอบกับกรอบการปรับทางเทคโนโลยีที่ค่อนข้างเร็ว และจากการสนทนากลุ่ม การสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้อง พบว่า ในช่วงระยะ ๓ ปีของเป้าหมายกรอบวิจัยเป็นระยะสั้น ดังนั้น ประเด็นการวิจัยทางการศึกษาที่ต้องการใช้ประโยชน์เร่งด่วน ประเด็นการวิจัยทางการศึกษาที่มีผลกระทบสูงต่อการพัฒนาการศึกษา และประเด็นการวิจัยทางการศึกษาที่มีความเป็นไปได้ในเชิงนโยบายช่วง ๓ ปี จึงเป็นมิติสำคัญที่ต้องพิจารณาในการจัดทำกรอบทิศทางการวิจัยทางการศึกษาของชาติในครั้งนี้ โดยผลการวิเคราะห์มีดังนี้

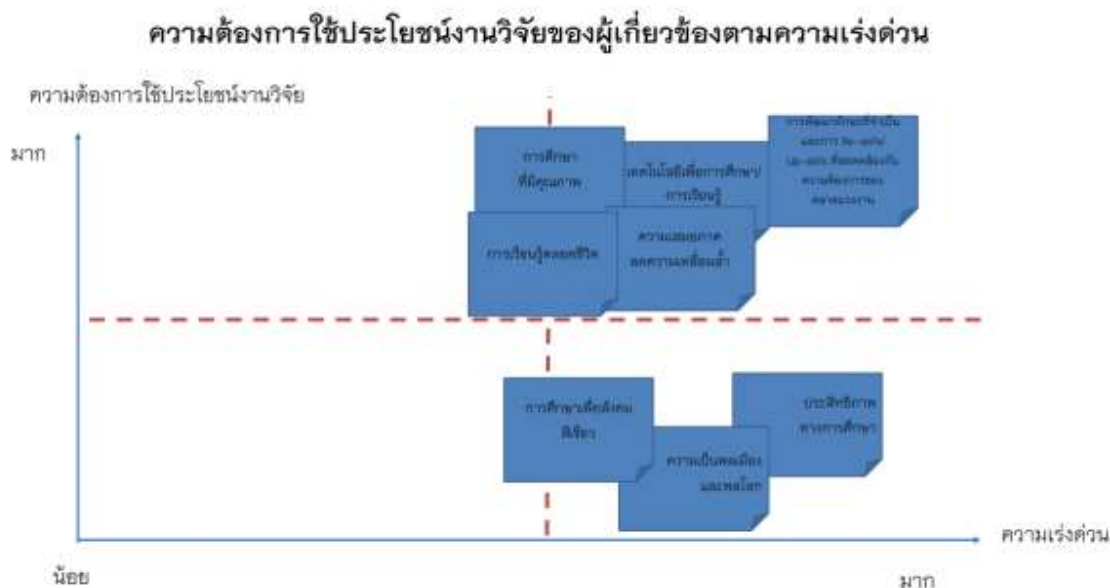
ภาพที่ ๔.๒ แสดงความสัมพันธ์ระหว่างความต้องการใช้ประโยชน์งานวิจัยแต่ละประเด็นของผู้เกี่ยวข้องตามความเร่งด่วน

ความต้องการใช้ประโยชน์จากงานวิจัยแต่ละประเด็นตามความเร่งด่วน โดยที่กรอบการวิจัยทางการศึกษาของชาติในครั้งนี้นำหนดระยะเวลา ๓ ปี จึงเรียงลำดับจากความต้องการใช้ประโยชน์จากงานวิจัยมากและเร่งด่วนมากเพื่อให้มีผลงานวิจัยที่ทันต่อระยะเวลาที่ต้องการใช้ประโยชน์ ได้ดังนี้

- ๑) การพัฒนาทักษะที่จำเป็น และการ Re-skills/Up-skills ที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน
- ๒) เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา/การเรียนรู้
- ๓) ความเสมอภาค - ลดความเหลื่อมล้ำ
- ๔) การศึกษาที่มีคุณภาพ
- ๕) การเรียนรู้ตลอดชีวิต
- ๖) ประสิทธิภาพทางการศึกษา
- ๗) ความเป็นพลเมืองและพลโลก
- ๘) การศึกษาเพื่อสังคมสีเขียว

ภาพที่ ๔.๓ แสดงความสัมพันธ์ระหว่างผลกระทบจากการวิจัยในแต่ละประเด็นกับสภาพความไม่แน่นอนหรือพลวัต (มีการเปลี่ยนแปลงเร็ว)

ผลกระทบของงานวิจัยกับพลวัต โดยทั้ง ๘ ประเด็นส่งผลกระทบสูง แต่มีประเด็นที่มีความไม่แน่นอนหรือเปลี่ยนแปลงบ่อยแตกต่างกัน โดยเมื่อเรียงลำดับจากความไม่แน่นอนสูงไปหาน้อย เพื่อให้มีการวิจัยทางการศึกษาให้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงจึงลำดับประเด็นจากความไม่แน่นอนมากไปหาน้อย เรียงลำดับได้ดังนี้

(๑) การพัฒนาทักษะที่จำเป็น และการ Re-skills/Up-skills ที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน

(๒) เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา/การเรียนรู้

(๓) การศึกษาเพื่อสังคมสีเขียว

(๔) ความเป็นพลเมืองและพลโลก

(๕) ความเสมอภาค - ลดความเหลื่อมล้ำ

(๖) การศึกษาที่มีคุณภาพ

(๗) ประสิทธิภาพทางการศึกษา

(๘) การเรียนรู้ตลอดชีวิต

จากการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ข้างต้นจะพบว่า ๒ ลำดับแรกที่มีความต้องการใช้ประโยชน์งานวิจัยอย่างเร่งด่วน มีผลกระทบสูง และความไม่แน่นอนสูง ได้แก่

(๑) การพัฒนาทักษะที่จำเป็น และการ Re-skills/Up-skills ที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน

(๒) เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา/การเรียนรู้

สำหรับประเด็นที่มีความต้องการใช้ประโยชน์จากงานวิจัยมาก มีความเร่งด่วนมาก มีผลกระทบสูง ความไม่แน่นอนน้อย ได้แก่

(๑) ความเสมอภาค - ลดความเหลื่อมล้ำ

(๒) การศึกษาที่มีคุณภาพ

(๓) การเรียนรู้ตลอดชีวิต

ประเด็นที่มีความเร่งด่วนมาก มีผลกระทบสูง ความไม่แน่นอนน้อย และมีความต้องการใช้ประโยชน์จากงานวิจัยน้อย ได้แก่

- (๑) ประสิทธิภาพทางการศึกษา
- (๒) การศึกษาเพื่อสังคมสีเขียว
- (๓) ความเป็นพลเมืองและพลโลก

นอกจากนี้ ทั้งจากการวิจัยเอกสาร และรับฟังความคิดเห็นของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ล้วนแล้วแต่เป็นไปได้ในทางปฏิบัติโดยผลการวิเคราะห์ข้างต้นสามารถสรุปหน้าต่างนโยบาย (Policy Windows) ได้ ดังนี้

ตารางที่ ๔.๓ สรุปหน้าต่างนโยบายแนวทางในการจัดทำกรอบทิศทาง การวิจัยทางการศึกษาของชาติ

ประเด็นการวิจัยทางการศึกษา	ความต้องการใช้ประโยชน์จากงานวิจัย	ความเร่งด่วน	ผลกระทบ	ความไม่แน่นอน (พลวัต)	แนวทางกำหนดกรอบทิศทาง การวิจัยทางการศึกษาของชาติ
กลุ่มที่ ๑	มาก	มาก	สูง	สูง	กำหนดไว้ในกรอบวิจัยในลำดับความสำคัญต้น
กลุ่มที่ ๒	มาก	มาก	สูง	น้อย	กำหนดไว้ในกรอบวิจัยในลำดับความสำคัญรองลงมา เนื่องจากสถานการณ์ความไม่แน่นอนน้อย จึงมีระยะเวลาในการดำเนินการ
กลุ่มที่ ๓	น้อย	มาก	สูง	น้อย	กำหนดไว้ในกรอบวิจัยในลำดับความสำคัญถัดมา เนื่องจากสถานการณ์ความไม่แน่นอนน้อยและผู้เกี่ยวข้องยังเห็นว่ายังมีความต้องการใช้ประโยชน์น้อย แต่ยังคงกำหนดในกรอบทิศทาง การวิจัยทางการศึกษาของชาติ ด้วยงานวิจัยในประเด็นนั้น ๆ ยังส่งผลกระทบกับการศึกษาสูง

ประเด็นที่การวิจัยทางการศึกษาที่สอดคล้องกับแนวโน้มการพัฒนาการศึกษาและผู้เกี่ยวข้องให้ความสนใจและต้องการใช้ประโยชน์จากการวิจัยทางการศึกษา โดยการวิจัยทางการศึกษาทั้ง ๘ ประเด็น มีแนวโน้มเป้าหมายและทิศทาง การพัฒนาการศึกษาของหน่วยงานระดับนานาชาติและประเทศไทย ที่สอดคล้องกัน เป็นประเด็นที่มีความต้องการ (Demand) และมีผลกระทบ (Impact) ต่อการพัฒนาการศึกษา แต่ช่วงเวลาของการใช้ประโยชน์จากการวิจัยอาจมีความเร่งด่วนแตกต่างกัน และแม้ว่าในการวิจัยตามประเด็นเหล่านี้ไม่ได้กล่าวถึงการวิจัยเชิงติดตามและประเมินผลแต่ในทางปฏิบัติ การวิจัยประเมินผลในประเด็นวิจัยเหล่านี้มีความสำคัญต่อการปรับปรุงและพัฒนาการศึกษาอย่างมาก

นอกจากนี้ จากการสนทนากลุ่มและการสัมภาษณ์เชิงลึกในกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ กลุ่มผู้ใช้งานวิจัยทางการศึกษาเพื่อกำหนดนโยบายหรือเพื่อพัฒนางานในส่วนที่เกี่ยวข้อง กลุ่มนักวิจัย เช่น บุคลากรและหน่วยงานที่จัดการศึกษาทุกระดับ และกลุ่มผู้รับประโยชน์จากงานวิจัยทางการศึกษาได้มีข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะ สรุปได้ดังนี้

ตารางที่ ๔.๔ สรุปตัวอย่างประเด็นย่อยภายใต้ ๘ ประเด็นหลักที่เกี่ยวข้องให้ความสำคัญ

ประเด็นหลัก	ประเด็นย่อย
๑. การเรียนรู้ตลอดชีวิต	๑) ระบบส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต ๒) ระบบการศึกษาแบบไร้รอยต่อ ๓) ธนาคารหน่วยกิต ๔) คุณวุฒิฉบับย่อย (Micro-Credential) ๕) คุณวุฒินาโน (Nano degrees) ^๔ ๖) สภาพแวดล้อม และนิเวศการเรียนรู้
๒. การศึกษาที่มีคุณภาพ	๑) การพัฒนาคุณภาพสถานศึกษา ๒) การพัฒนาคุณภาพครู ๓) การยกระดับผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน ๔) นวัตกรรมทางการศึกษาเพื่อรองรับรูปแบบการศึกษาที่หลากหลาย ๕) การจัดการเรียนการสอนที่ยืดหยุ่น
๓. ความเสมอภาค - ลดความเหลื่อมล้ำ	๑) ระบบการศึกษาที่ยืดหยุ่น และเหมาะสมกับบริบทโรงเรียน/พื้นที่ ๒) ระบบการดูแลช่วยเหลือกลุ่มเปราะบาง ๓) การมีส่วนร่วมและบทบาทของภาคส่วนต่าง ๆ ในการจัดการศึกษา ๔) การกระจายทรัพยากรเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา ๕) มาตรการเชิงระบบเพื่อลดความเหลื่อมล้ำในผลสัมฤทธิ์ของโรงเรียน

^๔ “นาโน” (Nano) เป็นคำที่มีรากศัพท์มาจากภาษากรีก คือ Nanos ซึ่งแปลว่า “แคระ” ปัจจุบัน ไทยยังไม่ได้บัญญัติศัพท์คำว่านาโนอย่างเป็นทางการ มักใช้ทับศัพท์ และมีการนำเอาคำว่า “นาโน” มาใช้นำหน้าหน่วยวัด ไม่ว่าจะเป็น หน่วยวัดทางวิทยาศาสตร์ หรือหน่วยวัดทางคณิตศาสตร์ ซึ่งมีความหมายว่า “ขนาดเศษหนึ่งส่วนพันล้านส่วน” ของหน่วยวัดนั้น ๆ กรณีใช้กับเรื่องอื่น ๆ จะสื่อถึงความหมายว่าเล็กมากขนาดอนุภาคนั่นเอง ทั้งนี้ คุณวุฒิฉบับย่อยและคุณวุฒินาโนมีความแตกต่างกัน โดยคุณวุฒิฉบับย่อย (Micro Credential) มีขนาดใหญ่กว่าคุณวุฒินาโน (Nano degrees) เช่น หากคุณวุฒิฉบับย่อยมี ๕ - ๒๕ หน่วยกิต คุณวุฒินาโนควรมี ๑ - ๔ หน่วยกิต (๑๐ - ๔๐ ชั่วโมง) เป็นต้น นอกจากนี้ คุณวุฒิฉบับย่อยมุ่งเน้นไปที่ชุดทักษะเฉพาะ สำหรับคุณวุฒินาโนเน้นที่ทักษะที่จำเป็นในระยะเวลายาวนาน ๆ เพื่อมุ่งเน้นที่ผลลัพธ์การเรียนรู้ที่จำเป็นและเฉพาะเจาะจง

ประเด็นหลัก	ประเด็นย่อย
๔. การพัฒนาทักษะที่จำเป็น และการ Re-Skills /Up-Skills ที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน	๑) ทักษะที่จำเป็น โดยเฉพาะทักษะพื้นฐาน เช่น การอ่าน ๒) การ Re-Skills /Up-Skills ที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน ๓) ระบบการส่งต่อและเชื่อมโยงในการพัฒนาทักษะ ๔) การจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาทักษะ ๕) การปรับหลักสูตรที่มุ่งเน้นทักษะและสมรรถนะ
๕. เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา/การเรียนรู้	๑) การเข้าถึงเทคโนโลยีการเรียนรู้ ๒) การนำเทคโนโลยี และ AI มาใช้ประโยชน์เพื่อการเรียนรู้ ๓) การบูรณาการเทคโนโลยีกับการเรียนการสอน ๔) การพัฒนาสื่อเทคโนโลยีและ AI เพื่อการเรียนรู้ ๕) ความปลอดภัย และจริยธรรมในการใช้เทคโนโลยี ๖) ผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจาก AI ๗) การวัดผลกระทบของเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อนำไปใช้สนับสนุนครูและนักเรียน
๖. การศึกษาเพื่อสังคมสีเขียว	๑) นโยบายการศึกษาสีเขียว เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ๒) หลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนเพื่อสังคมสีเขียวและเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ๓) การจัดการเรียนการสอนเพื่อให้นักเรียนมีทัศนคติและทักษะที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม
๗. ประสิทธิภาพทางการศึกษา	๑) การลงทุน การจัดสรรและการใช้ทรัพยากรที่มีประสิทธิภาพ ได้ประโยชน์สูงสุด ๒) ช่องว่างระหว่างรุ่น (Generation Gap) ๓) การฟื้นฟูภาวะการเรียนรู้ถดถอย ๔) แนวทางหรือนวัตกรรมเพื่อสนับสนุนการจัดการข้อมูลที่มีประสิทธิภาพในระบบการศึกษา ๕) การมีส่วนร่วมของภาคส่วนต่าง ๆ ในการลงทุนเพื่อการศึกษา
๘. ความเป็นพลเมืองและพลโลก	๑) คุณลักษณะและการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองและพลโลก ๒) การบูรณาการการบ่มเพาะความเป็นพลเมืองและพลโลกในหลักสูตรและการเรียนการสอน ๓) ช่องว่างระหว่างรุ่น (Generation Gap) และการจัดการเรียนการสอนที่เหมาะสม

ความครอบคลุมของข้อเสนอกรอบทิศทางการวิจัยทางการศึกษาของชาติ พ.ศ. ๒๕๖๘ - ๒๕๗๐ โดยควรครอบคลุมทั้งการวิจัยพื้นฐาน (Fundamental Research) และการวิจัยในประเด็นที่เกิดขึ้นใหม่ (Emerging Research) และครอบคลุมทั้งการวิจัยกลุ่มนโยบายและกลุ่มปฏิบัติ

ตารางที่ ๔.๕ ความครอบคลุมของกรอบทิศทางการวิจัยทางการศึกษาของชาติ พ.ศ. ๒๕๖๘ - ๒๕๗๐

	การวิจัยพื้นฐาน (Fundamental Research)	การวิจัยในประเด็นที่เกิดขึ้นใหม่ (Emerging Research)
กลุ่มนโยบาย	มุ่งเน้นการวิจัยเพื่อการพัฒนา นโยบายที่เป็นฐานของการพัฒนา เพื่อบรรลุเป้าหมายของแต่ละ ประเด็น	มุ่งเน้นการวิจัยเพื่อการพัฒนา นโยบายที่ส่งเสริมนวัตกรรมและ การปรับเปลี่ยนเชิงระบบ
กลุ่มปฏิบัติ	มุ่งเน้นการวิจัยเพื่อแก้ไขปัญหา ในงานที่เผชิญอยู่	มุ่งเน้นการวิจัยเพื่อพัฒนา นวัตกรรมที่ใช้ในการทำงานและ พัฒนางานตามบทบาทหน้าที่

ทั้งนี้ประเด็นย่อยในแต่ละประเด็นสามารถจัดกลุ่มเป็นการวิจัยพื้นฐานและการวิจัยในประเด็นที่เกิดขึ้นใหม่ ดังนี้

ตารางที่ ๔.๖ สรุปตัวอย่างประเด็นการวิจัยพื้นฐาน (Fundamental Research) และการวิจัยในประเด็นที่เกิดขึ้นใหม่ (Emerging Research)

ประเด็นวิจัย	ตัวอย่าง	
	การวิจัยพื้นฐาน (Fundamental Research)	การวิจัยในประเด็นที่เกิดขึ้นใหม่ (Emerging Research)
๑. การเรียนรู้ตลอดชีวิต	<ul style="list-style-type: none"> - ระบบส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต - ระบบการศึกษาแบบไร้รอยต่อ - ธนาคารหน่วยกิต - สภาพแวดล้อม และนิเวศการเรียนรู้ 	<ul style="list-style-type: none"> - คุณวุฒิฉบับย่อย (Micro-Credential) - การเรียนรู้รูปแบบสั้น ๆ (Micro-learning) - คุณวุฒินาโน (Nano degrees) - เมืองแห่งการเรียนรู้ (Learning City) - พื้นที่การเรียนรู้ร่วมกัน (Co-learning Spaces)
๒. การศึกษาที่มีคุณภาพ	<ul style="list-style-type: none"> - การพัฒนาคุณภาพสถานศึกษา - การพัฒนาคุณภาพครู - การยกระดับผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน - การกระจายอำนาจทางการศึกษา 	<ul style="list-style-type: none"> - นวัตกรรมการเรียนการสอน - นวัตกรรมการแนะแนว - นวัตกรรมการติดตามประเมินผล - แพลตฟอร์มการศึกษา

ประเด็นวิจัย	ตัวอย่าง	
	การวิจัยพื้นฐาน (Fundamental Research)	การวิจัยในประเด็นที่เกิดขึ้นใหม่ (Emerging Research)
๓. ความเสมอภาค - ลดความเหลื่อมล้ำ	<ul style="list-style-type: none"> - ระบบการศึกษาที่ยืดหยุ่น และเหมาะสมกับบริบทโรงเรียน/พื้นที่ - ระบบการดูแลช่วยเหลือกลุ่มเปราะบาง - การมีส่วนร่วมและบทบาทของภาคส่วนต่าง ๆ ในการจัดการศึกษา - การกระจายทรัพยากรเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา - มาตรการเชิงระบบเพื่อลดความเหลื่อมล้ำในผลสัมฤทธิ์ของโรงเรียน 	<ul style="list-style-type: none"> - นวัตกรรมสนับสนุนการเข้าถึงการเรียนรู้ - นวัตกรรมการเงินเพื่อการศึกษา
๔. การพัฒนาทักษะที่จำเป็น และการ Re-Skills / Up-Skills ที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน	<ul style="list-style-type: none"> - ทักษะในอนาคตที่ประเทศมีความต้องการเพื่อสนับสนุนการเติบโตทางเศรษฐกิจ - ทักษะที่จำเป็น โดยเฉพาะทักษะพื้นฐาน เช่น การอ่าน - ระบบการส่งต่อและเชื่อมโยงในการพัฒนาทักษะ - ความท้าทายและโอกาสด้านทักษะที่สถานศึกษาเผชิญอยู่ - ความท้าทายและโอกาสด้านเงินทุน ระบบ และตลาดสำหรับการเพิ่มการมีส่วนร่วมในการศึกษาด้านเทคนิค - การฝึกงานอันเป็นการช่วยเพิ่มพูนและพัฒนาทักษะ - การปรับหลักสูตรเพื่อที่มุ่งเน้นทักษะและสมรรถนะ - การจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาทักษะ - การเสริมสร้างสมรรถนะผู้เรียนที่เชื่อมโยงกับการทำงาน 	<ul style="list-style-type: none"> - นวัตกรรมระบบการ Re-Skills และ Up-Skills ที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน - ทักษะที่จำเป็นสำหรับอนาคตที่เกิดขึ้นใหม่ ๆ - นวัตกรรมหลักสูตร และการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นทักษะและสมรรถนะ

ประเด็นวิจัย	ตัวอย่าง	
	การวิจัยพื้นฐาน (Fundamental Research)	การวิจัยในประเด็นที่เกิดขึ้นใหม่ (Emerging Research)
๕. เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา/ การเรียนรู้	<ul style="list-style-type: none"> - โอกาสในการเข้าถึงเทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้ของนักเรียน นักศึกษา และประชาชน - การบูรณาการเทคโนโลยีกับการเรียนการสอน - ความปลอดภัย และจริยธรรมในการใช้เทคโนโลยี - ผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจาก AI - การวัดผลกระทบของเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อนำไปใช้สนับสนุนครูและนักเรียน 	<ul style="list-style-type: none"> - การนำเทคโนโลยี และ AI มาใช้ประโยชน์เพื่อการเรียนรู้ - การพัฒนานวัตกรรมหลักสูตรเพื่อมุ่งเน้นทักษะและสมรรถนะด้านสื่อเทคโนโลยี และ AI เพื่อการเรียนรู้
๖. การศึกษาเพื่อสังคม สีเขียว	<ul style="list-style-type: none"> - นโยบายการศึกษาสีเขียวเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม - หลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนเพื่อสังคมสีเขียวและเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม - การจัดการเรียนการสอนเพื่อให้นักเรียนมีทัศนคติและทักษะที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม 	<ul style="list-style-type: none"> - นวัตกรรมด้านหลักสูตร สื่อ และการจัดการเรียนการสอนเพื่อสังคมสีเขียว
๗. ประสิทธิภาพ ทางการศึกษา	<ul style="list-style-type: none"> - การลงทุน การจัดสรรและ การใช้ทรัพยากรที่มีประสิทธิภาพได้ประโยชน์สูงสุด - แนวทางหรือนวัตกรรมเพื่อสนับสนุนการจัดการข้อมูลที่มีประสิทธิภาพ - การมีส่วนร่วมของภาคส่วนต่าง ๆ ในการลงทุนเพื่อการศึกษา 	<ul style="list-style-type: none"> - นวัตกรรมการเงินเพื่อการศึกษา - ช่องว่างระหว่างรุ่น (Generation Gap) และการปิดช่องว่างระหว่างรุ่น - การฟื้นฟูภาวะการเรียนรู้ถดถอย
๘. ความเป็นพลเมือง และพลโลก	<ul style="list-style-type: none"> - คุณลักษณะและการเสริมสร้างความ ความเป็นพลเมืองและพลโลก - การบูรณาการการบ่มเพาะ ความเป็นพลเมืองและพลโลก ในหลักสูตรและการเรียนการสอน 	<ul style="list-style-type: none"> - พลเมืองดิจิทัล - ช่องว่างระหว่างรุ่น (Generation Gap) และ การจัดการเรียนการสอน ที่เหมาะสม

การวิเคราะห์ช่องว่าง (Gap) ของแต่ละประเด็นการวิจัยทางการศึกษา จากการสำรวจฐานข้อมูลกูเกิ้ล สกอร์ลาร์ (Google Scholar) ซึ่งเปรียบเสมือนห้องสมุดขนาดใหญ่ และเป็นช่องทางการค้นหางานวิจัยที่มีประสิทธิภาพ และน่าเชื่อถือ และการอ้างอิงได้รับการยอมรับจากสถาบันอุดมศึกษา โดยรวบรวมงานวิชาการที่อ้างอิงได้จากทั่วโลก ซึ่งครอบคลุมทั้งบทความ วิทยานิพนธ์และวิจัยที่เผยแพร่ผ่านสถาบันการศึกษา วารสาร เอกสารการประชุม และหนังสือวิชาการ โดยที่การสำรวจงานวิจัยใน ๘ ประเด็นที่เป็นแนวโน้มขนาดใหญ่ (Megatrends) ที่เผยแพร่ผ่านฐานข้อมูลกูเกิ้ล สกอร์ลาร์ (Google Scholar) ระหว่าง พ.ศ. ๒๕๖๔ - ๒๕๖๗ (ค.ศ.2019 - 2024) มีจำนวน ๙๐,๐๒๐ รายการ จำแนกตามประเด็นได้ดังนี้

ตารางที่ ๔.๗ สรุปจำนวนโดยประมาณจากผลการสำรวจฐานข้อมูลกูเกิ้ล สกอร์ลาร์ (Google Scholar) จำแนกตามประเด็น

ประเด็น	จำนวนโดยประมาณจากผลการสำรวจ (รายการ)
๑. การเรียนรู้ตลอดชีวิต	๑๓,๔๐๐
๒. การศึกษาที่มีคุณภาพ	๑๕,๔๐๐
๓. ความเสมอภาค - ลดความเหลื่อมล้ำ	๒,๑๗๐
๔. การพัฒนาทักษะที่จำเป็น และการ Re-Skills / Up-Skills ที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน	๑๗,๑๐๐
๕. เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา/การเรียนรู้	๑๖,๖๐๐
๖. การศึกษาเพื่อสังคมสีเขียว	๕,๘๐๐
๗. ประสิทธิภาพทางการศึกษา	๑๔,๑๐๐
๘. ความเป็นพลเมืองและพลโลก	๕,๔๕๐

ผลการสำรวจข้างต้นเห็นได้อย่างชัดเจนว่า ในเชิงปริมาณมีความแตกต่างหรือช่องว่างระหว่างประเด็นสูง โดยประเด็นที่มีการวิจัยสูงสุดได้แก่ การพัฒนาทักษะที่จำเป็น และการ Re-Skill /Up-Skills ที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงานมีจำนวนมากถึง ๑๗,๑๐๐ รายการ ในขณะที่ประเด็นความเสมอภาค - ลดความเหลื่อมล้ำ มีจำนวน รว ๒,๑๗๐ รายการ ซึ่งต่างกันมากถึง ๗.๘ เท่า อย่างไรก็ตามปริมาณที่มากไม่ได้เป็นการประกันว่า ในประเด็นนั้น ๆ มีการวิจัยที่เพียงพอต่อการใช้ประโยชน์แล้ว ยังมีปัจจัยอื่นที่ต้องพิจารณาประกอบด้วย เช่น พลวัต ตามที่ได้มีการวิเคราะห์ก่อนหน้านี้แล้ว เป็นต้น

นอกจากนี้ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา ในฐานะหน่วยงานองค์กรหลักของกระทรวงศึกษาธิการ และตามกฎกระทรวงแบ่งส่วนราชการสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. ๒๕๔๖ กำหนดให้สำนักงานเลขาธิการสภาศึกษามีภารกิจเกี่ยวกับการเสนอนโยบาย แผน และมาตรฐานการศึกษาของชาติที่บูรณาการศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรมและการกีฬากับการศึกษาทุกระดับ การเสนอแนะนโยบายและแผนสนับสนุนทรัพยากรเพื่อการศึกษาและการประเมินผลการจัดการศึกษา โดยให้มีอำนาจหน้าที่ในการ ๑) จัดทำแผนการศึกษาแห่งชาติที่บูรณาการศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรมและกีฬา การศึกษาทุกระดับ รวมทั้งจัดทำข้อเสนอแนะนโยบายและแผนในการสนับสนุนทรัพยากรด้านการศึกษาของชาติ ๒) ประสานการจัดทำข้อเสนอแนะนโยบาย แผน และมาตรฐานการศึกษาของชาติ ๓) วิจัยและประสานส่งเสริม สนับสนุนการวิจัยและพัฒนาการศึกษา การพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้และภูมิปัญญาของชาติ

ตลอดจนรวบรวมและพัฒนาระบบเครือข่ายข้อมูลสารสนเทศเพื่อการพัฒนา นโยบายและแผนการศึกษาของชาติ ๔) ดำเนินการเกี่ยวกับการประเมินผลการจัดการศึกษาตามแผนการศึกษาแห่งชาติ และ ๕) ดำเนินการเกี่ยวกับการให้ความเห็นหรือคำแนะนำในเรื่องกฎหมายที่เกี่ยวกับการศึกษา จากอำนาจหน้าที่ข้างต้นสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา จึงได้มีการวิจัยทางการศึกษาอย่างต่อเนื่อง ในการศึกษาวิจัยเพื่อจัดทำรอบทิศทางการวิจัยทางการศึกษาในครั้งนี้ได้สำรวจงานวิจัยทางการศึกษาของสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา ระหว่าง พ.ศ. ๒๕๖๔ - ๒๕๖๗ มีงานวิจัยที่เผยแพร่สู่สาธารณะทางเว็บไซต์ของสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา จำนวน ๒๑๕ รายการ โดยจำแนกประเด็นตามแนวโน้มขนาดใหญ่ (Megatrends) ได้ดังนี้

ตารางที่ ๔.๘ จำนวนงานวิจัยของสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาจำแนกตามประเด็นตามแนวโน้มขนาดใหญ่ (Megatrends) ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๖๔ - ๒๕๖๗

ที่	ประเด็น	ปี พ.ศ.				รวม (รายการ)	ร้อยละ
		๒๕๖๔	๒๕๖๕	๒๕๖๖	๒๕๖๗		
๑	การพัฒนาทักษะที่จำเป็น และการ Re-Skills /Up-Skills ที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน	๑๓	๗	๑๑	๔	๓๕	๑๖.๒๘
๒	เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา/การเรียนรู้	๖	๕	๕	-	๑๖	๗.๕๔
๓	ความเสมอภาค - ลดความเหลื่อมล้ำ	๖	๖	๕	๒	๑๙	๘.๘๔
๔	การศึกษาที่มีคุณภาพ	๓๑	๑๓	๑๔	๒	๖๐	๒๗.๙๑
	- นโยบาย แผน และมาตรฐานการศึกษา	๒๕	๘	๖	๑	๔๐	
	- การบริหารจัดการ	๕	๑	๔	-	๑๐	
	- หลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน	๑	๔	๔	๑	๑๐	
๕	การเรียนรู้ตลอดชีวิต	๘	๙	๑	-	๑๘	๘.๓๗
๖	ประสิทธิภาพทางการศึกษา	๑๓	๑๑	๑๓	๕	๔๒	๑๙.๕๓
๗	ความเป็นพลเมืองและพลโลก	๑	๕	๔	๔	๑๔	๖.๕๑
๘	การศึกษาเพื่อสังคมสีเขียว	-	-	-	-	-	๐
๙	อื่น ๆ	๓	๓	๔	๑	๑๑	๕.๑๒
	รวม	๘๑	๕๙	๕๗	๑๘	๒๑๕	

ผลการสำรวจจะเห็นได้ว่างานวิจัยของสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาในระยะ ๔ ปีที่ผ่านมาที่เป็นประเด็นที่มีจำนวนมากที่สุด ๓ อันดับแรก ได้แก่ ๑) การศึกษาที่มีคุณภาพ ๒) ประสิทธิภาพทางการศึกษา และ ๓) การพัฒนาทักษะที่จำเป็น และการ Re-Skills /Up-Skills ที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน คิดเป็นร้อยละ ๒๗.๙๑ ร้อยละ ๑๙.๕๓ และร้อยละ ๑๖.๒๘ ตามลำดับ ในขณะที่ในช่วงเวลาเดียวกันยังไม่มียงานวิจัยที่เกี่ยวกับการศึกษาเพื่อสังคมสีเขียวเลย ซึ่งเป็นประเด็นที่สำคัญในปัจจุบันภายใต้การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและสิ่งแวดล้อมของโลกที่มีความผันผวน ไม่แน่นอน จึงเป็นช่องว่างที่ชัดเจน

ว่าจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องสร้างองค์ความรู้เพื่อให้ผู้เรียนสามารถปรับใช้ในการดำรงชีวิตประจำวัน และก้าวผ่านสถานการณ์ที่คาดไม่ถึงที่อาจเกิดขึ้นได้ในอนาคต

จากการสังเคราะห์งานวิจัยของสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๖๔ - ๒๕๖๗ โดยแบ่งตามประเด็นการศึกษา ๘ ประเด็น ทั้งจากการทบทวนวรรณกรรม และการประชุมเชิงปฏิบัติการ โดยใช้เกณฑ์ในการพิจารณา ได้แก่ ๑) สถานภาพหรือข้อมูลพื้นฐานของงานวิจัย ได้แก่ ประเภท ระดับ การศึกษาที่ทำการวิจัย และระเบียบวิธีวิจัย ๒) ประเด็นสำคัญของงานวิจัย ๓) เนื้อหาสาระสำคัญ จากผลการวิจัยที่เป็นข้อค้นพบ และองค์ความรู้ และ ๔) ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายหรือการนำไปสู่การปฏิบัติ ในการพัฒนาการศึกษา มีข้อค้นพบสำคัญสรุปได้ดังนี้

๑) ข้อมูลพื้นฐานของงานวิจัย พบว่า งานวิจัยส่วนใหญ่ ประมาณร้อยละ ๙๐ เป็นงานวิจัย ที่เกี่ยวกับการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ตั้งแต่ระดับปฐมวัย - ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (สายสามัญ และ อาชีวศึกษา (ปวช.)) ส่วนที่เหลืออีกประมาณร้อยละ ๑๐ จะเป็นงานวิจัยเกี่ยวกับการเรียนรู้ตลอดชีวิต อาทิ การจัดการศึกษาสำหรับผู้สูงวัย

๒) ระเบียบวิธีวิจัยที่ใช้ ส่วนใหญ่ประมาณร้อยละ ๘๐ เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mix method) ส่วนอีกร้อยละ ๒๐ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ และการวิจัยเชิงปริมาณในสัดส่วนที่ใกล้เคียงกัน โดยมีงานวิจัย ที่มีการระบุรายละเอียดขั้นตอนในการทำวิจัยค่อนข้างน้อย ส่วนใหญ่เป็นการนำเสนอเหตุผลความจำเป็น การทบทวนวรรณกรรม และผลที่ได้จากการศึกษา ทั้งนี้ มีข้อสังเกตว่างานวิจัยของสำนักงานฯ ในช่วงระยะเวลา ที่เลือกศึกษาข้อมูล ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่อยู่ระหว่างการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-19) งานวิจัยส่วนใหญ่จึงใช้การลงพื้นที่ควบคู่กับการประชุมผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ และบางส่วนมีการทำความร่วมมือ กับหน่วยงานในระดับพื้นที่ เพื่อร่วมเก็บข้อมูลในกรณีที่นักวิจัยจากสำนักงานฯ ไม่สะดวกหรือไม่สามารถ ลงพื้นที่ได้ รวมทั้งระยะเวลาในการศึกษาวิจัย ส่วนใหญ่ไม่เกิน ๑ ปี เนื่องจากสำนักงานฯ พยายามเร่งรัด การดำเนินงานเพื่อให้ผลการวิจัยสามารถทันต่อการใช้งาน และสอดคล้องกับการเบิกจ่ายงบประมาณโครงการ ในแต่ละปีงบประมาณ เพื่อให้งานบรรลุผลตามกำหนดระยะเวลาที่วางแผนไว้

๓) ประเด็นสำคัญของงานวิจัย เป็นการดำเนินการสอดคล้องตามอำนาจหน้าที่ของแต่ละ สำนัก/กลุ่มงานที่อยู่ภายในสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา ตามกฎกระทรวงแบ่งส่วนราชการสำนักงาน เลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. ๒๕๔๖ อาทิ การจัดทำแผนการศึกษาแห่งชาติที่บูรณาการ ศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรมและกีฬาการศึกษาทุกระดับ รวมทั้งจัดทำข้อเสนอแนะนโยบายและแผนในการสนับสนุน ทรัพยากรด้านการศึกษาของชาติ การประสานการจัดทำข้อเสนอแนะนโยบาย แผน และมาตรฐานการศึกษา ของชาติ การวิจัยและประสาน ส่งเสริม สนับสนุนการวิจัยและพัฒนาการศึกษา การพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้ และภูมิปัญญาของชาติ ตลอดจนรวบรวมและพัฒนาาระบบเครือข่ายข้อมูลสารสนเทศเพื่อการพัฒนา นโยบาย และแผนการศึกษาของชาติ การประเมินผลการจัดการศึกษาตามแผนการศึกษาแห่งชาติ การให้ความเห็นหรือ คำแนะนำในเรื่องกฎหมายที่เกี่ยวกับการศึกษา และปฏิบัติงานอื่นใดที่กฎหมายกำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ และความรับผิดชอบของสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา หรือตามที่รัฐมนตรีหรือคณะรัฐมนตรีมอบหมาย ซึ่งมีข้อสังเกตว่า งานวิจัยส่วนหนึ่งดำเนินการตามอำนาจหน้าที่ดังกล่าว และมีงานวิจัยบางส่วนที่เป็นงาน ที่ดำเนินการตามการแบ่งส่วนราชการภายในสำนักงานฯ เช่น กรอบคุณวุฒิแห่งชาติ การพัฒนาการศึกษา ปฐมวัย เป็นต้น

๔) เนื้อหาสาระสำคัญจากผลการวิจัยที่เป็นข้อค้นพบ และองค์ความรู้ เมื่อพิจารณาตาม ๘ ประเด็นสำคัญที่เป็นผลสรุปจากการศึกษาข้อมูล การประชุมเชิงปฏิบัติการ และการรับฟังความคิดเห็น จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง (รัฐและเอกชน) และผู้ทรงคุณวุฒิ มีข้อค้นพบที่สำคัญ ดังนี้

๔.๑) การพัฒนาทักษะที่จำเป็น และการ Re-Skills/Up-Skills ที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน พบว่า มีงานวิจัยที่เกี่ยวกับการพัฒนาทักษะที่จำเป็น รวมทั้งสมรรถนะของผู้เรียน อาทิ แนวโน้มความต้องการกำลังคนที่เชื่อมโยงกับภาคเศรษฐกิจที่เป็นการศึกษาทักษะที่จำเป็นที่ตรงกับความต้องการของภาคผู้ประกอบการ การส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนวิทยาการคำนวณ Coding ผลการศึกษาและแนวทางการส่งเสริมทักษะที่จำเป็นแห่งอนาคต (Future skill) อย่างไรก็ตาม มีข้อสังเกตจากการศึกษา คือ ยังไม่มีการศึกษาเกี่ยวกับทักษะการฟื้นตัว (Resilience) ซึ่งเป็นทักษะที่สำคัญสำหรับผู้เรียน รวมทั้งบุคคลทั่วไปที่ควรมีทักษะดังกล่าวให้พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงที่อาจเกิดขึ้นในอนาคตอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ โดยสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-๑๙ ภาวะโลกเดือด และการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีในยุคที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว (Disruption) นอกจากนี้ ส่วนใหญ่เน้นทักษะของกลุ่มผู้เรียน ยังไม่ค่อยมีการศึกษาเกี่ยวกับทักษะของครูและผู้บริหารอย่างชัดเจน

๔.๒) เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา/การเรียนรู้ พบว่า มีงานวิจัยที่เกี่ยวกับเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา/การเรียนรู้ โดยตรง อาทิ การเรียนรู้ผ่านดิจิทัลแพลตฟอร์ม ไอเดียการออกแบบการเรียนรู้วิชาต่าง ๆ (อาทิ วิทยาลัยยุทธเปลี่ยนห้องเรียนวิทย์ให้เป็นยุทธภพที่เป็นมิตรต่อการเรียนรู้) ซึ่งเป็นตัวอย่างการเรียนรู้ที่น่าสนใจ สามารถดึงดูดผู้เรียนให้ร่วมกิจกรรมและเรียนรู้ได้ดีกว่าการสอนตามตำราเพียงอย่างเดียว และแนวทางการจัดการเรียนรู้แบบผสมผสาน นอกจากนี้ เป็นงานวิจัยที่เกี่ยวกับปัจจัยที่สนับสนุนการจัดการเรียนการสอน อาทิ การจัดระบบนิเวศการเรียนรู้ การฟื้นฟูภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ แต่ยังมีข้อสังเกตจากการศึกษา คือ ยังไม่มีการวิจัยที่เน้นเกี่ยวกับแนวทางหรือปัจจัยความสำเร็จในการใช้เทคโนโลยีรูปแบบใหม่ ๆ เข้ามาในการศึกษา อาทิ Virtual Education และการรู้เท่าทันในการใช้สื่อและเทคโนโลยี ทั้งเพื่อการเรียนการสอนและการใช้ชีวิตประจำวัน รวมทั้งการใช้ AI ในการส่งเสริมและพัฒนาการจัดการเรียนการสอน โดยเฉพาะ Generative AI ที่กำลังเข้ามามีบทบาทต่อการศึกษาและการดำรงชีวิตอย่างต่อเนื่อง และมีพัฒนาการที่ก้าวกระโดด ซึ่งนอกจากการใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีดังกล่าวแล้ว ยังต้องคำนึงถึงจริยธรรมและการรู้เท่าทันเทคโนโลยีดังกล่าวด้วย

๔.๓) ความเสมอภาค - ลดความเหลื่อมล้ำ พบว่า มีงานวิจัยที่เกี่ยวกับความเสมอภาคและการลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา อาทิ แนวทางการจัดสรรงบประมาณเพื่อการศึกษา การสนับสนุนการจัดการศึกษาในพื้นที่ทุรกันดารห่างไกล การบูรณาการความร่วมมือเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่ รวมทั้งมีการจัดทำสถิติทางการศึกษาที่แสดงให้เห็นข้อมูลเกี่ยวกับการจัดการศึกษาของไทย คือ ปีการศึกษาเฉลี่ยของประชากรไทยที่สำนักงานฯ ดำเนินการเป็นประจำทุกปี และมีข้อสังเกตจากการศึกษา คือ ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาเป็นปัญหาสำคัญของการศึกษาไทยที่มีมาอย่างยาวนานต่อเนื่อง แต่ข้อมูลงานวิจัยทางการศึกษายังมีการดำเนินการศึกษาน้อย คือมีจำนวนเพียงร้อยละ ๘.๘๔ จากงานวิจัยทั้งหมดของสำนักงานฯ ในช่วงเวลาดังกล่าว อีกทั้งยังขาดการวิจัยในมิติความเหลื่อมล้ำที่ควรดำเนินการ อาทิ ความเหลื่อมล้ำจากขนาด/ที่ตั้งสถานศึกษา ความเหลื่อมล้ำจากเศรษฐกิจฐานะของครอบครัว รวมทั้งการศึกษาเรื่องความเหลื่อมล้ำสำหรับผู้เรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษในรูปแบบต่าง ๆ ที่ควรได้รับการสนับสนุนและจัดการศึกษาที่แตกต่างจากผู้เรียนทั่วไป

๔.๔) การศึกษาที่มีคุณภาพ พบว่า มีงานวิจัยที่เกี่ยวกับการศึกษาที่มีคุณภาพจำนวนมากที่สุด โดยคิดเป็นร้อยละ ๒๗.๙๑ ซึ่งสามารถแบ่งเป็นประเด็นย่อย ๆ คือ ๑) นโยบาย แผน และมาตรฐานการศึกษา ๒) การบริหารจัดการ และ ๓) หลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน โดยพบว่าส่วนใหญ่งานวิจัยในประเด็นนี้ เป็นงานวิจัยเกี่ยวกับนโยบาย แผน และมาตรฐานการศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับภารกิจหลักของสำนักงานฯ อาทิ การพัฒนาคุณภาพผู้เรียนจากผลการทดสอบ O - NET และ PISA ฉากทัศน์แนวโน้ม

และทิศทางการพัฒนาการศึกษา ความร่วมมือระหว่างรัฐกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดการศึกษา ครอบคลุมวุฒิแห่งชาติ แนวทางการจัดทำมาตรฐานการศึกษาและการประกันคุณภาพการศึกษาของ สถานศึกษา อย่างไรก็ตาม มีข้อสังเกตจากการศึกษา คือ ข้อเสนอจากนโยบายและแผนดังกล่าว เป็นข้อเสนอ ที่ส่วนใหญ่ยังไม่ได้รับการขับเคลื่อนสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรมเท่าที่ควร

๔.๕) การเรียนรู้ตลอดชีวิต พบว่า มีงานวิจัยที่เกี่ยวกับการเรียนรู้ตลอดชีวิตจำนวนเพียง ร้อยละ ๘.๓๗ จากงานวิจัยทั้งหมดของสำนักงานฯ ในเวลาช่วงดังกล่าว ซึ่งงานวิจัยที่พบ อาทิ ข้อเสนอระบบ การเรียนรู้ที่ตอบสนองการเปลี่ยนแปลงของโลกในอนาคต การพัฒนาต้นแบบระบบคลังหน่วยกิตดิจิทัล เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต และดัชนีการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตของประเทศไทย โดยมีข้อสังเกต จากการศึกษาคือ ส่วนใหญ่งานวิจัยจะให้ความสำคัญกับการศึกษาในระบบ โดยเฉพาะวัยเรียน (ระดับ การศึกษาขั้นพื้นฐาน) แต่ประเด็นสำคัญในปัจจุบันที่หน่วยงานที่จัดการศึกษาควรให้ความสำคัญ คือ การศึกษา และเรียนรู้ตลอดชีวิตที่มีความเกี่ยวข้องกับคนในทุกช่วงวัย ซึ่งจะส่งผลต่อการดำรงชีวิตของคนแต่ละช่วงวัย ที่เชื่อมโยงกันเป็นภาพของสังคมระดับต่าง ๆ ทั้งครอบครัว โรงเรียน/ที่ทำงาน ชุมชน และประเทศ

๔.๖) ประสิทธิภาพทางการศึกษา พบว่า มีงานวิจัยที่เกี่ยวกับประสิทธิภาพทางการศึกษา อาทิ ผลการติดตามและประเมินผลการดำเนินงานตามแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๗๙ ผลการ ขับเคลื่อนมาตรฐานการศึกษาของชาติสู่การปฏิบัติ สภาวะการศึกษาไทย สมรรถนะการศึกษาไทยในเวทีสากล ซึ่งพบว่า เป็นงานวิจัยที่มีจำนวนมากเป็นอันดับที่ ๒ คิดเป็น ร้อยละ ๑๙.๕๓ ซึ่งมีข้อสังเกตจากการศึกษา ว่ายังขาดงานวิจัยเกี่ยวกับประสิทธิภาพทางการศึกษาในภาพรวมของประเทศ โดยพิจารณาจากปัจจัย ที่เกี่ยวข้องในหลายมิติ อาทิ งบประมาณด้านการศึกษา อัตราครู หลักสูตร และปัจจัยอื่น ๆ ซึ่งจะแสดงให้เห็น แนวทางการจัดการศึกษาที่ใช้ข้อมูลงานวิจัยในการประเมินประสิทธิภาพทางการศึกษาเป็นฐานในการพิจารณา เพื่อสามารถแก้ปัญหาได้ตรงประเด็นที่สุด

๔.๗) ความเป็นพลเมืองและพลโลก พบว่า ไม่มีงานวิจัยที่เกี่ยวกับความเป็นพลเมืองและพลโลก โดยตรง แต่มีงานวิจัยที่มีส่วนเกี่ยวข้องบ้าง อาทิ การศึกษาเป็นพลังนุ่ม (Soft Power) ในการพัฒนาประเทศ มหาวิทยาลัยราชภัฏกับการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนเพื่อส่งเสริมสร้างความเข้มแข็งของท้องถิ่น และการพัฒนารูปแบบการดำเนินงานตามพันธกิจและยุทธศาสตร์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏเพื่อบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDG) รวมทั้งมีบางส่วนที่เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยในประเด็นอื่น ๆ คือ ทักษะการเป็นพลเมืองที่ดี (Civic Literacy) ในงานวิจัยทักษะที่จำเป็นแห่งอนาคต (Future Skills) เพื่อเตรียมการพัฒนาคณาจารย์ไทย ทุกช่วงวัย โดยมีข้อสังเกตจากการศึกษา คือ อาจต้องมีการศึกษาวิจัยเพิ่มเติมเกี่ยวกับแนวทางการส่งเสริม ความเป็นพลเมืองและพลโลก และการบูรณาการสาระดังกล่าวในหลักสูตรการสอนตั้งแต่ระดับประถมศึกษา ที่จะเป็นพื้นฐานให้กับผู้เรียนตั้งแต่เด็ก

๔.๘) การศึกษาเพื่อสังคมสีเขียว พบว่า ยังไม่มีงานวิจัยที่เกี่ยวกับการศึกษาเพื่อสังคมสีเขียว แต่สำนักงานฯ ตระหนักและเริ่มให้ความสำคัญกับเรื่องดังกล่าว ดังจะเห็นได้ว่าได้จัดเป็นหัวข้อในการเสวนา ในการประชุมสภาการศึกษานานาชาติ ซึ่งจัดขึ้นเมื่อเดือนสิงหาคม ๒๕๖๗ ซึ่งข้อคิดเห็นที่ได้จะเป็นข้อมูล เบื้องต้นในการประกอบการศึกษาและจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายหรืองานวิจัยที่เกี่ยวข้องต่อไป

๕) ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายหรือการนำไปสู่การปฏิบัติในการพัฒนาการศึกษา พบว่า ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายที่ปรากฏในงานวิจัยเป็นข้อเสนอสำหรับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทั้งระดับนโยบายและ ระดับปฏิบัติ ซึ่งครอบคลุมขอบเขตความรับผิดชอบทั้งของกระทรวงศึกษาธิการ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ภายนอกกระทรวงศึกษาธิการ โดยส่วนใหญ่งานวิจัยที่ดำเนินการเรียบร้อยแล้ว จะมีการสรุปเพื่อนำเสนอ ต่อที่ประชุมสภาการศึกษา เพื่อให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องรับทราบและพิจารณาใช้ประโยชน์ตามความเหมาะสม

อย่างไรก็ดี มีข้อสังเกตว่า สำนักงานฯ ยังไม่มีการติดตามการดำเนินงานของหน่วยงานต่าง ๆ ตามข้อเสนอแนะเชิงนโยบายของงานวิจัยทั้งหมดอย่างเป็นรูปธรรม จะมีการติดตามและประเมินผลการดำเนินงานในภารกิจหลัก ๆ เพียงเท่านั้น อาทิ การติดตามการดำเนินงานตามแผนการศึกษาแห่งชาติ มาตรฐานการศึกษาของชาติ และมาตรฐานสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย นอกจากนี้ ขอบเขตความรับผิดชอบที่มีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจำนวนมาก โดยเฉพาะหน่วยงานนอกกระทรวงศึกษาธิการ อาจเป็นข้อจำกัดในการขับเคลื่อนข้อเสนอแนะเชิงนโยบายไปสู่การปฏิบัติ จึงอาจจำเป็นต้องอาศัยกลไกที่สามารถบูรณาการการขับเคลื่อนการดำเนินงานของแต่ละหน่วยงานให้บรรลุเป้าหมายต่อไป

โดยสรุปแล้วผลจากการสำรวจและการประชุมเชิงปฏิบัติการ พบว่า ยังคงมีช่องว่าง (Gap) การวิจัยทางการศึกษาในแต่ละประเด็นอยู่ที่ ๘ ประเด็น ดังนี้

ตารางที่ ๔.๙ แสดงช่องว่าง (Gap) ที่ยังต้องการงานวิจัยเพิ่มเติมจำแนกตามประเด็น

ประเด็น	ช่องว่าง (Gap) ที่ยังต้องการการวิจัยเพิ่มเติม
๑. การเรียนรู้ตลอดชีวิต	<p>แม้ว่าจะมีงานวิจัยจำนวนมากที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ตลอดชีวิต แต่ยังคงมี “ช่องว่าง” ที่ควรมีการวิจัยเพิ่มเติมเพื่อเสริมความรู้ในประเด็นนี้ ได้แก่</p> <ol style="list-style-type: none"> ๑) การประยุกต์ใช้ AI ในการเรียนรู้ตลอดชีวิต แม้ AI จะถูกกล่าวถึงว่าเป็นเครื่องมือสำคัญในการส่งเสริมการเรียนรู้ แต่ยังคงมีความจำเป็นที่จะต้องวิจัยเพิ่มเติมเกี่ยวกับวิธีการที่ดีที่สุดในการใช้ AI ให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต เช่น การพัฒนาโมเดลการเรียนรู้ที่ปรับให้เหมาะสมกับบุคคล หรือวิธีการวัดผลกระทบของ AI ต่อการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ ๒) การศึกษาเชิงลึกเกี่ยวกับผลกระทบทางสังคมและจิตวิทยา โดยมีการศึกษาเบื้องต้นเกี่ยวกับประโยชน์ของการเรียนรู้ตลอดชีวิตต่อสุขภาพจิตและการพัฒนาสังคม แต่ยังคงขาดงานวิจัยที่เจาะลึกลงไปถึงผลกระทบเชิงลึกในมิติทางสังคมและจิตวิทยา เช่น ความสัมพันธ์ระหว่างการเรียนรู้ตลอดชีวิตกับการลดความเหลื่อมล้ำทางสังคม หรือการพัฒนาทักษะทางอารมณ์ของผู้ใหญ่ ๓) การศึกษาสำหรับกลุ่มเปราะบาง งานวิจัยส่วนใหญ่เกี่ยวกับการเรียนรู้ตลอดชีวิตยังไม่ครอบคลุมกลุ่มประชากรที่เปราะบางหรือด้อยโอกาส เช่น ผู้สูงอายุ ผู้พิการ หรือชนกลุ่มน้อย การวิจัยเพิ่มเติมในกลุ่มเหล่านี้จะช่วยให้เกิดความเข้าใจและการพัฒนานโยบายที่เหมาะสมยิ่งขึ้น ๔) การเรียนรู้แบบสหสาขาวิชาและการพัฒนาจรรยาบรรณ (Soft Skills) ยังขาดการวิจัยที่เน้นการพัฒนาวิธีการสอนและวัดผลทักษะเหล่านี้ในบริบทที่แตกต่างกัน เช่น การประยุกต์ใช้ในชีวิตจริงและการประเมินผลทางด้านการทำงานและสังคม
๒. การศึกษาที่มีคุณภาพ	<p>ประเด็นนี้มีการวิจัยอย่างกว้างขวางในช่วงปีที่ผ่านมา โดยเฉพาะในช่วงที่การศึกษาออนไลน์ได้รับความนิยมเพิ่มขึ้น อย่างไรก็ตาม ยังมีช่องว่างที่ควรมีการวิจัยเพิ่มเติม ได้แก่</p>

ประเด็น	ช่องว่าง (Gap) ที่ยังต้องการการวิจัยเพิ่มเติม
	<p>๑) คุณภาพของการศึกษา ยังขาดแนวทางการพัฒนาและการปรับบทบาทของสถานศึกษาและครูให้ตอบโจทย์กับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของสภาวะการณ์ปัจจุบัน รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรเข้าสู่สังคมสูงวัยที่ส่งผลต่อศึกษาและการเรียนรู้</p> <p>๒) การประเมินผลการศึกษา การประเมินไม่เพียงพอ โดยงานวิจัยส่วนใหญ่เน้นเรื่องการเข้าถึงการศึกษา แต่ยังขาดการประเมินคุณภาพของการศึกษาที่ผู้เรียนได้รับ โดยเฉพาะการศึกษาที่ไม่ใช่รูปแบบดั้งเดิม เช่น การเรียนรู้ทางออนไลน์และการเรียนรู้ตลอดชีวิต</p> <p>๓) การจัดการเรียนการสอนที่ยืดหยุ่น โดยคำนึงถึงเทคโนโลยี ช่วงวัย และความต้องการจำเป็นที่แตกต่างกันของผู้เรียน</p> <p>๔) การกระจายอำนาจทางการศึกษา แม้จะมีการวิจัยอย่างต่อเนื่อง แต่การดำเนินงานยังไม่เห็นผลอย่างเป็นรูปธรรม</p>
<p>๓. ความเสมอภาค - ลดความเหลื่อมล้ำ</p>	<p>ประเด็นการเพิ่มความเสมอภาคและลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา ยังมีหลายจุดที่เป็นช่องว่าง (gaps) ที่ควรมีการวิจัยเสริมเพื่อให้เข้าใจปัญหาและพัฒนา นโยบายหรือโครงการที่มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เช่น</p> <p>๑) ผลกระทบของเทคโนโลยี แม้ว่าเทคโนโลยีจะช่วยเพิ่มโอกาสการเข้าถึงการศึกษา แต่ก็อาจทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำใหม่ ๆ เช่น ความไม่เท่าเทียมในการเข้าถึงอุปกรณ์หรือการเชื่อมต่ออินเทอร์เน็ต การศึกษาผลกระทบที่แท้จริงและวิธีการลดความเหลื่อมล้ำที่เกิดจากเทคโนโลยีจึงเป็นเรื่องสำคัญ</p> <p>๒) การศึกษาสำหรับกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ เช่น นักเรียนที่มีความต้องการพิเศษ กลุ่มชาติพันธุ์ที่มีความหลากหลาย หรือเด็กในพื้นที่ชนบทที่มีข้อจำกัดด้านทรัพยากร การศึกษาถึงวิธีการที่สามารถตอบสนองความต้องการเฉพาะเหล่านี้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ</p> <p>๓) การสนับสนุนกลุ่มเปราะบางในการเข้าถึงการศึกษา การศึกษาในกลุ่มผู้พิการ ชนกลุ่มน้อย และกลุ่มประชากรที่ด้อยโอกาสยังคงมีช่องว่างในการเข้าถึงและได้รับประโยชน์จากการศึกษาที่มีคุณภาพ การวิจัยเพิ่มเติมควรมุ่งเน้นไปที่การพัฒนาแนวทางที่ช่วยเสริมสร้างโอกาสในการเรียนรู้ของกลุ่มเหล่านี้ รวมถึงการปรับเปลี่ยนหลักสูตรและวิธีการสอนให้สอดคล้องกับความต้องการเฉพาะของกลุ่มนี้</p> <p>๔) การเข้าถึงและความเท่าเทียมในการศึกษา การวิจัยเกี่ยวกับการเข้าถึงการศึกษาและความเท่าเทียมในการศึกษา โดยเฉพาะในกลุ่มที่มีความเสี่ยงหรือกลุ่มที่ด้อยโอกาส เช่น นักเรียนในพื้นที่ชนบทหรือกลุ่มผู้ด้อยโอกาส</p>

ประเด็น	ช่องว่าง (Gap) ที่ยังต้องการการวิจัยเพิ่มเติม
	<p>๕) ความเท่าเทียมในการเข้าถึงการศึกษาออนไลน์ แม้ว่า การเรียนรู้ผ่านทางออนไลน์จะช่วยเพิ่มการเข้าถึงการศึกษาในหลายพื้นที่ แต่ยังคงมีความท้าทายในการเข้าถึงเทคโนโลยี เช่น อินเทอร์เน็ต ความเร็วสูงและอุปกรณ์การเรียนรู้ โดยเฉพาะในชนบท</p> <p>๖) ผลกระทบจากวิกฤตการณ์ การศึกษาผลกระทบจากเหตุการณ์ไม่ปกติ เช่น วิกฤตสุขภาพ (เช่น โควิด-19) และวิธีการฟื้นฟูการศึกษาในช่วงหลังวิกฤต</p> <p>๗) การประเมินนโยบายและโครงการ การศึกษาวิเคราะห์การประเมินผลของนโยบายและโครงการที่มีอยู่ เพื่อช่วยให้เข้าใจว่ามาตรการใดที่ได้ผลดีหรือมีความท้าทายใดบ้าง รวมถึงการศึกษาวิธีการที่สามารถปรับปรุงนโยบายและโครงการเหล่านั้นให้ดียิ่งขึ้น</p> <p>๘) การมีส่วนร่วมของชุมชนและผู้ปกครอง เพื่อส่งเสริมความเสมอภาคทางการศึกษา และวิธีการที่สามารถกระตุ้นให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมอย่างมีประสิทธิภาพ</p> <p>๙) ระบบการศึกษาที่ยืดหยุ่นและหลากหลาย เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ตามความต้องการและความถนัดอย่างหลากหลาย โดยยังขาดงานวิจัยเกี่ยวกับรูปแบบการศึกษาที่ยืดหยุ่นและเชื่อมโยงการศึกษาทุกประเภท ทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย</p>
<p>๔. การพัฒนาทักษะที่จำเป็น และการ Re-Skills / Up-Skills ที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน</p>	<p>ประเด็นการพัฒนาทักษะยังมีช่องว่าง (gaps) ที่ควรมีการวิจัยเสริมหลายจุดเพื่อให้เข้าใจปัญหาและพัฒนานโยบายหรือโครงการที่มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เช่น</p> <p>๑) ทักษะที่จำเป็นในอนาคต การวิจัยเกี่ยวกับทักษะที่คาดว่าจะเป็นที่ต้องการในอนาคต เช่น ทักษะที่เกี่ยวข้องกับเทคโนโลยีใหม่ ๆ การเปลี่ยนแปลงทางดิจิทัล และการพัฒนาทักษะที่เกี่ยวข้องกับการแก้ปัญหาที่ซับซ้อน ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงตลอด แม้จะมีงานวิจัยเดิมก็อาจกลายเป็นงานวิจัยที่ล้าสมัย</p> <p>๒) การศึกษาและการฝึกอบรมที่ตอบสนองความต้องการ อาทิ วิธีการที่การศึกษานอกระบบและการฝึกอบรมสามารถตอบสนองความต้องการของตลาดแรงงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะสำหรับกลุ่มประชากรที่มีความหลากหลายหรือมีข้อจำกัดในการเข้าถึงการศึกษา</p> <p>๓) ผลกระทบของเทคโนโลยีและการเปลี่ยนแปลงทางดิจิทัลต่อทักษะที่จำเป็น เช่น ปัญญาประดิษฐ์ (AI) และหุ่นยนต์เพื่อการเรียนรู้ (Machine Learning) ต่อทักษะที่จำเป็นในอนาคต และการพัฒนาทักษะใหม่ ๆ ที่สามารถตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลง</p>

ประเด็น	ช่องว่าง (Gap) ที่ยังต้องการการวิจัยเพิ่มเติม
	<p>๔) การเตรียมความพร้อมสำหรับตลาดแรงงานที่เปลี่ยนแปลง การวิจัยเกี่ยวกับวิธีการที่สามารถเตรียมบุคลากรให้พร้อมสำหรับการเปลี่ยนแปลงในตลาดแรงงาน เช่น การฝึกอบรมทักษะที่หลากหลาย การสร้างความยืดหยุ่นในการเรียนรู้และการปรับตัว</p> <p>๕) การพัฒนาทักษะในกลุ่มที่ด้อยโอกาสซึ่งมีข้อจำกัดในการเข้าถึงทรัพยากร เช่น ผู้ที่อยู่ในพื้นที่ชนบท หรือกลุ่มที่มีรายได้น้อย เพื่อให้พวกเขาสามารถแข่งขันในตลาดแรงงานได้</p> <p>๖) การประเมินผลการฝึกอบรมและการศึกษา เช่น ศึกษาประสิทธิภาพของโปรแกรมการฝึกอบรมและการศึกษาต่าง ๆ ว่ามีผลกระทบต่อการพัฒนาทักษะและความพร้อมของบุคลากรในตลาดแรงงานอย่างไร</p> <p>๗) การบูรณาการระหว่างการศึกษากับการทำงาน มีความสนใจเพิ่มขึ้นในเรื่องการพัฒนาทักษะที่ตรงกับความต้องการของตลาดแรงงาน แต่ยังคงขาดการวิจัยที่ครอบคลุมการบูรณาการระหว่างการศึกษากับการทำงาน โดยเฉพาะในระดับอุดมศึกษา การวิจัยที่ครอบคลุมในด้านนี้จะช่วยให้เกิดการเตรียมพร้อมสำหรับตลาดแรงงานที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว</p>
๕. เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา/การเรียนรู้	<p>ประเด็นนี้มีช่องว่าง (gaps) ที่ควรมีการวิจัยเสริมเพื่อให้สามารถใช้เทคโนโลยีได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีผลกระทบเชิงบวกต่อการศึกษา เช่น</p> <p>๑) การเข้าถึงเทคโนโลยี แม้ว่าเทคโนโลยีจะมีศักยภาพในการเพิ่มโอกาสการเรียนรู้ แต่การเข้าถึงเทคโนโลยียังคงเป็นปัญหาในหลายพื้นที่ โดยเฉพาะในกลุ่มที่มีรายได้น้อยหรือในพื้นที่ห่างไกล</p> <p>๒) ประสิทธิภาพของเครื่องมือและแพลตฟอร์ม การศึกษาผลกระทบของเครื่องมือและแพลตฟอร์มการเรียนรู้ออนไลน์ต่อประสิทธิภาพการศึกษาและการเรียนรู้ รวมถึงวิธีการปรับปรุงเครื่องมือและแพลตฟอร์มเหล่านี้เพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ</p> <p>๓) การฝึกอบรมสำหรับครู การศึกษาเกี่ยวกับความจำเป็นในการฝึกอบรมครูเพื่อใช้เทคโนโลยีในการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ การพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรมที่สามารถช่วยให้ครูสามารถใช้เทคโนโลยีในการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ</p> <p>๔) ผลกระทบต่อการเรียนรู้แบบดั้งเดิม เช่น การศึกษาผลกระทบของการเรียนรู้ออนไลน์หรือการใช้แอปพลิเคชันทางการศึกษาในการพัฒนาทักษะพื้นฐานและความรู้ในวิชาต่าง ๆ</p> <p>๕) การปรับตัวของนักเรียน เช่น การศึกษาวิธีการที่นักเรียนปรับตัวและตอบสนองต่อการเรียนรู้ที่ใช้เทคโนโลยี ความแตกต่างในวิธีการเรียนรู้ การใช้เครื่องมือดิจิทัลในการเสริมการเรียนรู้ และการพัฒนาทักษะดิจิทัล</p>

ประเด็น	ช่องว่าง (Gap) ที่ยังต้องการการวิจัยเพิ่มเติม
	<p>๖) การประเมินผลการใช้เทคโนโลยี เช่น การศึกษาถึงประสิทธิภาพและผลลัพธ์ของการใช้เทคโนโลยีในการศึกษา การวัดผลลัพธ์การเรียนรู้ที่ได้จากการใช้เทคโนโลยี การประเมินความสำเร็จและความท้าทายในการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการศึกษา</p> <p>๗) ความปลอดภัยและความเป็นส่วนตัว การวิจัยเกี่ยวกับความปลอดภัยและการคุ้มครองข้อมูลของนักเรียนที่ใช้เทคโนโลยีในการเรียนรู้ เช่น การจัดการข้อมูลส่วนบุคคลและความเป็นส่วนตัวของนักเรียน</p> <p>๘) นวัตกรรมทางการศึกษาเพื่อรองรับรูปแบบการศึกษาที่หลากหลายที่เกิดจากบริบทการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ เช่น นวัตกรรมทางการศึกษาเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากร รูปแบบการจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับเทคโนโลยีใหม่ ๆ และช่วงวัยที่เปลี่ยนแปลง</p>
<p>๖. การศึกษาเพื่อสังคมสีเขียว</p>	<p>ช่วง พ.ศ. ๒๕๖๔ - ๒๕๖๗ การวิจัยเกี่ยวกับสังคมสีเขียวในประเทศไทยมีแนวโน้มเติบโตขึ้น แต่ยังมีบางประเด็นที่มีช่องว่างที่ต้องการการวิจัยเพิ่มเติม เช่น</p> <p>๑) การประเมินผลและการวัดผลกระทบ การวิจัยเกี่ยวกับวิธีการประเมินผลการดำเนินงานของนโยบายหรือโครงการที่เกี่ยวข้องกับสังคมสีเขียว รวมถึงการวัดผลกระทบที่เกิดขึ้นจริง</p> <p>๒) การรวมกลุ่มทางสังคม การศึกษาผลกระทบของสังคมสีเขียวต่อกลุ่มต่าง ๆ ในสังคม อาทิ กลุ่มคนที่มีรายได้น้อย หรือกลุ่มคนที่อาศัยในพื้นที่ชนบท ซึ่งยังมีการวิจัยที่ไม่มากนัก</p> <p>๓) การรับรู้และการมีส่วนร่วมของประชาชน การศึกษาถึงความเข้าใจและการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสร้างสังคมสีเขียว รวมถึงปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วม</p> <p>๔) การปรับตัวและนวัตกรรม การศึกษาเกี่ยวกับนวัตกรรมที่สามารถนำมาใช้ในการสร้างสังคมสีเขียว เช่น เทคโนโลยีสะอาด หรือ การปรับตัวของชุมชน</p> <p>๕) การปลูกฝังความเป็นพลเมืองสีเขียว (Green Citizens) ที่มีความตื่นตัว ตระหนัก รับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมและการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ รวมทั้งต้องมีหลักสูตรที่มีสาระเพื่อสังคมสีเขียว (Green Curriculum) ทักษะสีเขียว (Green Skills) และวัฒนธรรมสีเขียว (Green Culture)</p>
<p>๗. ประสิทธิภาพทางการศึกษา</p>	<p>การวิจัยในด้านนี้มีแนวโน้มที่สำคัญ แต่ยังมีช่องว่างที่ควรวิจัยเพิ่มเติม เช่น</p> <p>๑) การประเมินผลการเรียนรู้ การวิจัยเกี่ยวกับวิธีการที่มีประสิทธิภาพในการประเมินผลการเรียนรู้ของนักเรียน โดยเฉพาะการเน้นการวัดความเข้าใจและการประยุกต์ใช้ความรู้ในสถานการณ์จริง</p> <p>๒) การใช้เทคโนโลยีในการศึกษา การใช้เทคโนโลยีและเครื่องมือดิจิทัลในการพัฒนาการเรียนการสอน เช่น การเรียนรู้ผ่านแพลตฟอร์ม</p>

ประเด็น	ช่องว่าง (Gap) ที่ต้องการการวิจัยเพิ่มเติม
	<p>ออนไลน์หรือการใช้ AI ในการสอน การสำรวจผลกระทบและการปรับใช้ที่เหมาะสม</p> <p>๓) การเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง และวิธีการที่จะทำให้การเรียนรู้เหมาะสมกับความต้องการและความสามารถของแต่ละบุคคล</p> <p>๔) การพัฒนาทักษะที่สำคัญในอนาคต เช่น ทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ ทักษะการทำงานร่วมกัน และทักษะการแก้ปัญหา</p> <p>๕) การนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ ซึ่งเป็นปัจจัยความสำเร็จของการดำเนินงานที่ปัจจุบันนโยบายส่วนใหญ่อาจยังไม่ถูกขับเคลื่อนไปสู่การปฏิบัติตามเป้าหมาย จึงอาจดำเนินการในลักษณะการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) หรือดำเนินการในลักษณะพื้นที่นำร่อง เช่น พื้นที่นวัตกรรมทางการศึกษา เนื่องจากบางงานไม่สามารถบังคับใช้ได้พร้อมกันทั่วประเทศ เพื่อประเมินผลหรือความเป็นไปได้ในการดำเนินงาน</p>
๘. ความเป็นพลเมืองและพลโลก	<p>ช่วง พ.ศ. ๒๕๖๔ - ๒๕๖๗ การวิจัยในด้านนี้มีการขยายตัว แต่ยังมีช่องว่างที่ต้องการการวิจัยเพิ่มเติม เช่น</p> <p>๑) การพัฒนาความรู้และทักษะพลเมือง การวิจัยเกี่ยวกับวิธีการที่มีประสิทธิภาพในการพัฒนาความรู้และทักษะที่จำเป็นสำหรับการเป็นพลเมืองที่มีส่วนร่วมในสังคม เช่น การส่งเสริมความเข้าใจเกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่ของพลเมือง รวมถึงการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคมและการเมือง</p> <p>๒) การส่งเสริมความรับผิดชอบทางสังคม การศึกษาถึงวิธีการที่ช่วยให้บุคคลรับรู้และปฏิบัติตามความรับผิดชอบทางสังคม เช่น การสนับสนุนการกระทำที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม หรือการสนับสนุนการช่วยเหลือสังคม</p> <p>๓) การมีส่วนร่วมในระดับโลก การวิจัยเกี่ยวกับวิธีการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในระดับโลก เช่น การมีส่วนร่วมในกิจกรรมระดับนานาชาติ การทำงานร่วมกับองค์กรระหว่างประเทศ หรือการเข้าใจและตอบสนองต่อปัญหาสากล เช่น การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ หรือความยากจน</p> <p>๔) การพัฒนาและการป้องกันสิทธิมนุษยชน การศึกษาถึงวิธีการที่สามารถส่งเสริมการเคารพและปกป้องสิทธิมนุษยชนในระดับท้องถิ่นและระดับโลก รวมถึงการเฝ้าระวังและการจัดการกับปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชน</p> <p>๕) การศึกษาเกี่ยวกับความหลากหลายทางวัฒนธรรม การวิจัยเกี่ยวกับการเข้าใจและเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรมในระดับโลก รวมถึงการพัฒนา นโยบาย และกิจกรรมที่ส่งเสริมความเข้าใจและความร่วมมือระหว่างวัฒนธรรมต่าง ๆ</p>

ทั้งนี้ มีข้อสังเกตว่าหลายประเด็นมีความเชื่อมโยงและเกี่ยวพันกัน ดังนั้น ในการวิจัยหนึ่ง ๆ อาจตอบโจทย์ในหลายประเด็นวิจัย

จากการวิเคราะห์ข้างต้นพบว่า แม้แต่ละประเด็นวิจัยทางการศึกษามีลำดับความสำคัญต่างกัน ตั้งแต่ระดับความสำคัญ-ความสำคัญสูง-ความสำคัญสูงมาก จึงมีความเกี่ยวข้องและบูรณาการกันได้ แต่ ประเด็นการวิจัยทั้ง ๘ ประเด็นจัดอยู่ในกลุ่มที่มีลำดับความสำคัญสูงและส่งผลกระทบต่อการพัฒนา การศึกษาและการวิจัยทางการศึกษาและจำเป็นต้องส่งเสริมทั้งสิ้น ดังนั้น จึงนำมาจัดกลุ่มเป็นด้านเพื่อการ บริหารจัดการการวิจัยทางการศึกษาเชิงระบบได้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น อย่างไรก็ตาม ในทางปฏิบัติการวิจัย บางประเด็นไม่สามารถแยกขาดจากกันในแต่ละกลุ่มได้อย่างสมบูรณ์ โดยแบ่งออกเป็น ๔ ด้าน ดังนี้

ตารางที่ ๔.๑๐ แสดงประเด็นหลักภายใต้แต่ละด้านของข้อเสนอกรอบทิศทางการวิจัยทางการศึกษาของชาติ พ.ศ. ๒๕๖๘ - ๒๕๗๐ จำแนกตามลำดับความสำคัญ

ประเด็นการวิจัย	กลุ่มที่ ๑ ประเด็นที่มีลำดับ ความสำคัญสูงมาก	กลุ่มที่ ๒ ประเด็นที่มีลำดับ ความสำคัญสูง	กลุ่มที่ ๓ ประเด็นที่มีลำดับ ความสำคัญ
การวิจัยทางการศึกษา			
ด้านที่ ๑ การวิจัยเพื่อพัฒนา แนวคิด ระบบ โครงสร้าง และการจัดการศึกษาที่รองรับ และตอบสนองต่อ การเปลี่ยนแปลงในทุกมิติ		<ul style="list-style-type: none"> การเรียนรู้ ตลอดชีวิต 	<ul style="list-style-type: none"> การศึกษาเพื่อ สังคมสีเขียว
ด้านที่ ๒ การวิจัยเพื่อกำหนด ระบบการผลิตและพัฒนา ทักษะกำลังคน ผู้เรียน และ บุคลากรทางการศึกษาที่มุ่งสู่ การยกระดับผลิตภาพโดยรวม ของประเทศ	<ul style="list-style-type: none"> การพัฒนาทักษะ ที่จำเป็น และ การ Re-skills/ Up-skills ที่สอดคล้องกับ ความต้องการ ของตลาดแรงงาน 		<ul style="list-style-type: none"> ความเป็นพลเมือง และพลโลก
ด้านที่ ๓ การวิจัยเพื่อพัฒนา ประสิทธิภาพระบบบริหาร จัดการการศึกษาที่มุ่งสู่ การเพิ่มขีดความสามารถ ทางการแข่งขันทางการศึกษา ในระดับนานาชาติ		<ul style="list-style-type: none"> ความเสมอภาค - ลดความเหลื่อมล้ำ การศึกษาที่มี คุณภาพ 	<ul style="list-style-type: none"> ประสิทธิภาพ ทางการศึกษา
ด้านที่ ๔ การวิจัยเพื่อสร้าง ระบบนิเวศทางการศึกษา ที่สนับสนุนให้เกิดการศึกษา ที่มีคุณภาพ ปราศจาก ความเหลื่อมล้ำ และนำไปสู่ สังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต	<ul style="list-style-type: none"> เทคโนโลยี การศึกษา/ การเรียนรู้ 		

ทั้งนี้ ในทั้ง ๘ ประเด็นนี้มีผลกระทบต่อพัฒนาระบบการศึกษาและการวิจัยสูง

๒. ฉากทัศน์การวิจัยทางการศึกษาไทย ปี ๒๕๗๐

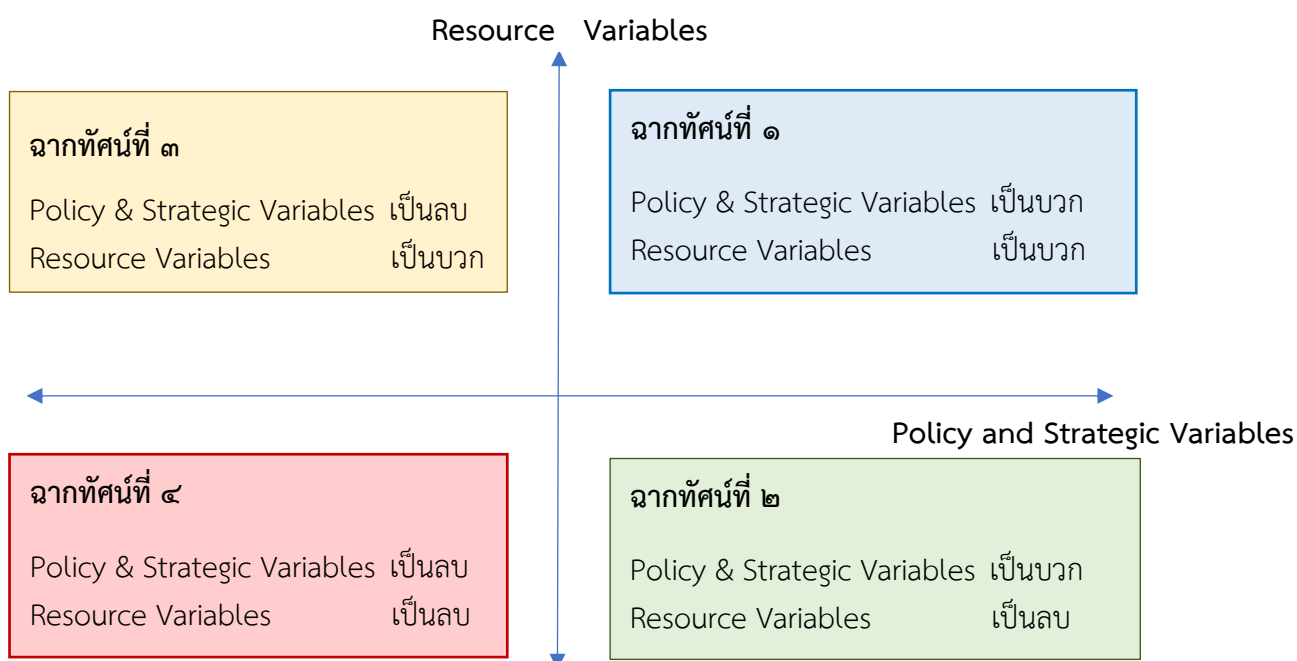
ผลการสังเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการกวาดสัญญาณทางการศึกษาและสัญญาณอื่น ๆ ที่อาจส่งผลกระทบต่อการศึกษา ข้อมูลแนวโน้มและแนวโน้มระดับโลกที่ส่งผลกระทบต่อการศึกษาของประเทศไทยในอนาคต สามารถจัดกลุ่มตัวแปรหลักที่ส่งผลกระทบต่อการศึกษาในอนาคต ได้ออกเป็น ๒ ตัวแปร ประกอบด้วย

๑) **นโยบายและเป้าหมายเชิงยุทธศาสตร์ในการทำวิจัย** การวิจัยทางการศึกษาจะเกิดผลกระทบอย่างมีนัยสำคัญต้องเกิดจากการกำหนดเป้าหมายที่ชัดเจน ต่อเนื่อง และมุ่งเป้า เพื่อให้ทุกโครงการวิจัยสามารถมองเห็นเป้าหมายได้อย่างเป็นเอกภาพ และสามารถร้อยเรียงองค์ความรู้ที่เกิดขึ้นสู่เป้าหมายสุดท้ายได้อย่างมีพลัง

๒) **ทรัพยากรที่สนับสนุนการวิจัยทางการศึกษา** เป็นตัวแปรที่สำคัญที่ส่งผลกระทบต่อความสำเร็จของการทำวิจัย ซึ่งประกอบด้วยอย่างน้อย ๒ ปัจจัย คือ ๑) บุคลากรที่ทำหน้าที่ดำเนินงานวิจัย ต้องมีสมรรถนะและจำนวนที่เพียงพอในการทำวิจัย และ ๒) งบประมาณที่ใช้ในการสนับสนุนการทำวิจัย ต้องมีงบประมาณสนับสนุนที่เพียงพอที่จะทำให้การวิจัยเกิดขึ้นได้

จากตัวแปรทั้ง ๒ ตัวแปรที่ได้กล่าวมาแล้วถูกใช้เป็นปัจจัยในการคาดการณ์ฉากทัศน์การวิจัยทางการศึกษารูปแบบต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นในปี พ.ศ. ๒๕๗๐ และใช้ในการสร้างเข็มทิศฉากทัศน์การวิจัยทางการศึกษาในอนาคต โดยเข็มทิศฉากทัศน์การวิจัยทางการศึกษาไทยในอนาคตจะเป็นเครื่องมืออย่างง่ายที่ช่วยให้มองเห็นฉากทัศน์ที่อาจเกิดขึ้นในอนาคตตามแนวโน้มของตัวแปรทั้ง ๒ ตัวแปรที่ได้กล่าวมาแล้ว ทั้งนี้ สมมติฐานที่ใช้ในการคาดการณ์ฉากทัศน์ที่จะเกิดขึ้น คือ ตัวแปรทั้ง ๒ ตัวแปรจะส่งอิทธิพลต่ออนาคตการวิจัยทางการศึกษาของประเทศไทย

ภาพที่ ๔.๔ เข็มทิศฉากทัศน์การวิจัยทางการศึกษาในอนาคต

การคาดการณ์อนาคตการวิจัยทางการศึกษาที่จะเกิดขึ้นในปี ๒๕๗๐ จะใช้ “นโยบายและเป้าหมายเชิงยุทธศาสตร์ในการทำวิจัย” และ “ทรัพยากรที่สนับสนุนการวิจัยทางการศึกษา” เป็นตัวอธิบายลักษณะของแต่ละฉากทัศน์ โดยมีตัวแปรทางการศึกษาและตัวแปรสภาพแวดล้อมเป็นตัวกำหนดรายละเอียดและผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นในแต่ละฉากทัศน์

ฉากทัศน์ที่ ๑ Elephant Scenario (+,+)

เป็นฉากทัศน์ทางการวิจัยที่ทุกปัจจัยมีค่าเป็นบวก คือ มีเป้าหมายและยุทธศาสตร์ในการทำวิจัยที่ชัดเจนในการดำเนินการ และมี ทรัพยากรที่ครบถ้วนเพียงพอ ซึ่งเปรียบเสมือนช้างที่เป็นสัตว์ที่มีความฉลาดสามารถรู้เหตุการณ์ภัยธรรมชาติได้ก่อนสัตว์หลายประเภท และมีการสื่อสารระหว่างช้างด้วยกันได้เป็นอย่างดีด้วยคลื่นเสียง เปรียบเสมือนการรับรู้ถึงนโยบายและเป้าหมายในอนาคตได้อย่างชัดเจน ประกอบกับช้างเป็นสัตว์ที่อยู่รวมตัวกันเป็นโขลงใหญ่ ซึ่งเปรียบเสมือนการมีทรัพยากรที่ครบถ้วน เพียงพอในการทำวิจัย ทำให้ฉากทัศน์นี้เป็นฉากทัศน์ที่พึงประสงค์ มีการวิจัยทางการศึกษาที่ประสบความสำเร็จ สามารถนำองค์ความรู้ที่ได้ไปสู่การพัฒนาการศึกษาได้อย่างแท้จริง

ฉากทัศน์ที่ ๒ Eagle Scenario (+,-)

เป็นฉากทัศน์ทางการวิจัยที่มีทั้งปัจจัยที่มีค่าเป็นบวกและลบ คือ มีเป้าหมายและยุทธศาสตร์ในการทำวิจัยที่ชัดเจนในการดำเนินการ แต่ทรัพยากรที่ใช้ดำเนินการไม่เพียงพอ ซึ่งเปรียบเสมือนนกอินทรีที่เป็นสัตว์ที่มีสายตาที่แหลมคม สามารถจู่โจมเป้าหมายได้อย่างแม่นยำ แต่นกอินทรีเป็นสัตว์ที่ไม่อยู่รวมเป็นฝูง เปรียบเสมือนสภาพการวิจัยทางการศึกษาที่มีเป้าหมายและยุทธศาสตร์ในการดำเนินงานที่ชัดเจน แต่มีบุคลากรและงบประมาณไม่เพียงพอในการดำเนินงาน จึงทำให้การวิจัยนั้นไม่มีผลกระทบเพียงพอที่จะเปลี่ยนแปลงหรือพัฒนาการศึกษาได้อย่างที่ควรจะเป็น

ฉากทัศน์ที่ ๓ Ant Scenario (-,+)

เป็นฉากทัศน์ทางการวิจัยที่มีทั้งปัจจัยที่มีค่าเป็นลบและบวก คือ ขาดเป้าหมายและยุทธศาสตร์ในการทำวิจัยที่ชัดเจนในการดำเนินการ แม้จะมีทรัพยากรที่ใช้ดำเนินการอย่างเพียงพอ แต่ก็ไม่อาจบรรลุเป้าหมายได้ตามต้องการ ซึ่งเปรียบเสมือนมด โดยเฉพาะมดงานที่เป็นสัตว์ที่อยู่รวมตัวกันเป็นฝูงใหญ่ ขยันทำงาน เปรียบเสมือนการมีทรัพยากรที่เพียบพร้อม เพียงพอในการทำวิจัย แต่ต้องอาศัยคำสั่งจากนางพญามด ดังนั้นการทำงานของมดงานจึงไม่ทราบเป้าหมายและอนาคตของการทำงาน จึงเป็นการทำงานที่ไร้ทิศทาง สภาพการทำงานของมดงาน จึงเปรียบเสมือนการวิจัยทางการศึกษา ที่มีพร้อมด้านงบประมาณ และมีงานวิจัยออกมาเป็นจำนวนมาก แต่ขาดเป้าหมายและนโยบายที่ชัดเจน ต่างคนต่างทำ ทำให้งานวิจัยไม่มีประสิทธิภาพและไม่เกิดประโยชน์ต่อการจัดการศึกษาเท่าที่ควร

ฉากทัศน์ที่ ๔ Duck Scenario (-,-)

เป็นฉากทัศน์ทางการวิจัยที่ทุกปัจจัยมีค่าเป็นลบ คือ ขาดเป้าหมายและยุทธศาสตร์ในการทำวิจัยที่ชัดเจนในการดำเนินการ และทรัพยากรที่ใช้ดำเนินการไม่เพียงพอ ซึ่งเปรียบเสมือนเป็ด ที่เป็นสัตว์ที่มีปีกแต่ไม่สามารถบินได้เหมือนอย่างนก ว่ายน้ำได้แต่ไม่คล่องแคล่วเหมือนปลา เปรียบเสมือนการวิจัยทางการศึกษาที่ไม่มีปัจจัยที่ครบถ้วนบริบูรณ์ทำให้การวิจัยทางการศึกษาไม่ประสบความสำเร็จ ทั้งในเชิงคุณภาพและปริมาณ ไม่สามารถสร้างการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาอย่างใดอย่างหนึ่งให้เกิดขึ้นกับระบบการศึกษาได้อย่างเป็นรูปธรรม

บทที่ ๕ บทสรุปและอภิปรายผล

การศึกษาวิจัยเพื่อจัดทำกรอบทิศทางการศึกษาของชาติ พ.ศ. ๒๕๖๘ - ๒๕๗๐ ในครั้งนี้ มีเป้าหมายเพื่อให้ประเทศมีทิศทางและเป้าหมายของการวิจัยทางการศึกษาร่วมกัน อันจะส่งผลให้เกิดการวิจัยที่มีพลังร่วม (Synergy) และกำหนดวัตถุประสงค์ไว้ ๔ ประการ คือ ๑) เพื่อศึกษาสถานการณ์ความท้าทาย แนวโน้ม และทิศทางการพัฒนาและการวิจัยทางการศึกษาของประเทศไทยและต่างประเทศ ๒) เพื่อศึกษา วิเคราะห์ความต้องการ ประเด็นปัญหา และเป้าหมายทางการศึกษาที่จะนำไปสู่การพัฒนาเป็นงานวิจัยทางการศึกษา ๓) เพื่อสังเคราะห์งานวิจัยทางการศึกษาของประเทศไทย และ ๔) เพื่อจัดทำกรอบทิศทางการศึกษาของชาติ พ.ศ. ๒๕๖๘ - ๒๕๗๐ โดยครอบคลุมกลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ กลุ่มผู้ใช้งานวิจัยทางการศึกษาเพื่อกำหนดนโยบาย หรือเพื่อพัฒนางานในส่วนที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มนักวิจัย เช่น บุคลากรและหน่วยงานที่จัดการศึกษาทุกระดับ และกลุ่มผู้รับประโยชน์จากงานวิจัยทางการศึกษา สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลใช้การวิเคราะห์เนื้อหาและกระบวนการการมองอนาคต (Foresight) โดยสรุปผล อภิปรายผล และได้ข้อเสนอกรอบทิศทางการศึกษาของชาติ พ.ศ. ๒๕๖๘ - ๒๕๗๐ ดังนี้

๑. สรุปผลการศึกษาวิจัย

จากการศึกษาวิจัย สามารถสรุปผลการวิจัยโดยแบ่งได้เป็น ๔ ส่วนหลัก ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ประกอบด้วย

ส่วนที่ ๑ การศึกษาสถานการณ์ แนวโน้ม และทิศทางการพัฒนาและการวิจัยทางการศึกษาของประเทศไทยและต่างประเทศ เพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ ๑ โดยเน้นศึกษาสถานการณ์และแนวโน้มการพัฒนาศึกษาของประเทศไทย อาทิ ผลการจัดการศึกษาตามแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๗๙ ทิศทางการจัดการศึกษาของไทย สภาพการณ์ปัจจุบันที่มีผลต่อการจัดการศึกษา และสัญญาณการเปลี่ยนแปลงของการพัฒนาศึกษา รวมทั้งสถานการณ์และแนวโน้มการพัฒนาศึกษาในระดับสากลจากหลากหลายแหล่งข้อมูล อาทิ เป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน (SDGs) วัตถุประสงค์การศึกษา ๒๕๕๓ (Education 2050) แนวโน้มนโยบายการศึกษา พ.ศ. ๒๕๖๖ (Education Policy Outlook 2023) รายงานเกี่ยวกับตลาดแรงงาน การประชุมระดับโลกว่าด้วยการศึกษาและทักษะแห่งอนาคตในปี พ.ศ. ๒๕๗๓ การเฝ้าระวังการเงินเพื่อการศึกษา พ.ศ. ๒๕๖๖ กรอบการประเมินการศึกษาเพื่อความเป็นพลเมืองและพลโลก พ.ศ. ๒๕๖๕ นโยบายของสหภาพยุโรป และการศึกษาการจัดทำกรอบทิศทางการศึกษาของชาติ พ.ศ. ๒๕๖๕ ในต่างประเทศเพื่อเป็นข้อมูลประกอบการวิเคราะห์ประเด็นแนวโน้มการพัฒนาศึกษา ซึ่งจะนำไปสู่การกำหนดเป็นกรอบทิศทางการศึกษาของชาติ

ส่วนที่ ๒ การศึกษา วิเคราะห์ความต้องการ ประเด็นปัญหา และเป้าหมายทางการศึกษาที่จะนำไปสู่การพัฒนาเป็นงานวิจัยทางการศึกษา เพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ ๒ โดยเป็นการวิเคราะห์หน้าต่างนโยบาย (Policy Windows) ในมิติที่มีความสำคัญและส่งผลต่อการวิจัยทางการศึกษา ได้แก่ ความต้องการใช้ประโยชน์จากงานวิจัย ความเร่งด่วน ผลกระทบ และความไม่แน่นอน เพื่อสรุปเป็นแนวทางในการกำหนดกรอบทิศทางการศึกษาของชาติ

ส่วนที่ ๓ การสังเคราะห์งานวิจัยทางการศึกษา เพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ ๓ โดยเน้นศึกษางานวิจัยทางการศึกษาของสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาในฐานะหน่วยงานกำหนดนโยบายและแผนการศึกษาของชาติ ซึ่งเป็นงานวิจัยที่ดำเนินการผ่านมาระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๖๔ - ๒๕๖๗ รวมทั้งสำรวจข้อมูลจากฐานข้อมูลกูเกิ้ล สกอร์ลาร์ (Google Scholar) ซึ่งมีฐานข้อมูลงานวิจัย วิทยานิพนธ์ และบทความที่ได้รับ การยอมรับจากทั่วโลก เพื่อวิเคราะห์ช่องว่าง (Gap) ระหว่างประเด็นการวิจัยทางการศึกษาที่ได้จากผล การศึกษาในครั้งนี้และงานวิจัยทางการศึกษาที่จัดทำในช่วงที่ผ่านมา

ส่วนที่ ๔ การจัดทำกรอบทิศทางการวิจัยทางการศึกษาของชาติ พ.ศ. ๒๕๖๘ - ๒๕๗๐ เพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ ๔ โดยเป็นการนำข้อมูลที่ได้จากส่วนที่ ๑ - ๓ มาวิเคราะห์และสรุป เพื่อจัดทำเป็นกรอบทิศทางการวิจัยทางการศึกษาของชาติ พ.ศ. ๒๕๖๘ - ๒๕๗๐ ที่แบ่งเป็นด้านต่าง ๆ ตามเป้าหมายในการวิจัย และจัดทำประเด็นตัวอย่างที่เป็นประเด็นย่อยภายใต้ประเด็นการวิจัยที่เป็นข้อค้นพบ โดยในแต่ละประเด็นย่อยแบ่งออกเป็นการวิจัยพื้นฐาน (Fundamental Research) และการวิจัยในประเด็น ที่เกิดขึ้นใหม่ (Emerging Research) รวมทั้งจัดทำกลไกการสร้างผลลัพธ์ เพื่อแสดงให้เห็นกลไก ในการขับเคลื่อนทิศทางการวิจัยทางการศึกษาของชาติให้ไปสู่การนำไปใช้อย่างเป็นรูปธรรมต่อไป

รายละเอียดสรุปผลการวิจัย และข้อเสนอแนะในการนำสู่การปฏิบัติ สรุปได้ดังนี้

ส่วนที่ ๑ สถานการณ์ ความท้าทาย ทิศทางและแนวโน้มการพัฒนาการศึกษาและการวิจัยทางการศึกษา ของประเทศไทยและต่างประเทศ

จากการทบทวนวรรณกรรม เอกสารและข้อมูลที่เกี่ยวข้อง และการประชุมรับฟังความคิดเห็น จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย มีข้อค้นพบสำคัญสรุปได้ดังนี้

๑.๑ สถานการณ์และความท้าทายของการจัดการศึกษา

สถานการณ์การจัดการศึกษาจากผลการจัดการศึกษาตามเป้าหมายของแผนการศึกษา แห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๗๐ ในระยะ ๕ ปีแรกของแผน (พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๖๔) เมื่อพิจารณาตามตัวชี้วัด เป้าหมาย ๕ ด้าน ได้แก่ ด้านการเข้าถึงโอกาสทางการศึกษา (Access) ความเท่าเทียมทางการศึกษา (Equity) คุณภาพการศึกษา (Quality) ประสิทธิภาพ (Efficiency) และการตอบโจทย์บริบทที่เปลี่ยนแปลง (Relevancy) พบว่า บรรลุตามเป้าหมายเพียง ๑๘ ตัวชี้วัดจากทั้งหมด ๕๒ ตัวชี้วัด กล่าวคือ ๑) *ตัวชี้วัดด้านการเข้าถึงโอกาส ทางการศึกษา* มีทั้งสิ้น ๙ ตัวชี้วัด แต่มีเพียง ๒ ตัวชี้วัดที่สามารถบรรลุตามเกณฑ์เป้าหมายของแผนการศึกษา แห่งชาติในระยะแรก ได้แก่ สัดส่วนนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่า (๑๕ - ๑๗ ปี) ต่อประชากรกลุ่มอายุ ๑๕ - ๑๗ ปีเพิ่มขึ้น และสถานศึกษาทุกแห่งมีอินเทอร์เน็ตความเร็วสูง และมีคุณภาพ ๒) *ตัวชี้วัด ด้านความเท่าเทียมทางการศึกษา* มีทั้งสิ้น ๓ ตัวชี้วัด โดยยังไม่มีตัวชี้วัดใดบรรลุเกณฑ์เป้าหมาย ๓) *ตัวชี้วัด ด้านคุณภาพการศึกษา* มีทั้งสิ้น ๑๕ ตัวชี้วัด แต่มีข้อมูลเพียงพอที่ใช้ในการประเมินผล ๙ ตัวชี้วัด โดยในจำนวนตัวชี้วัดที่มีอยู่นี้มีเพียง ๔ ตัวชี้วัดที่สามารถบรรลุผลตามเกณฑ์เป้าหมายของแผนการศึกษา แห่งชาติได้อย่างสมบูรณ์ อาทิ ร้อยละของเด็กแรกเกิด - ๕ ปีที่มีพัฒนาการสมวัยเพิ่มขึ้น และร้อยละของจำนวน นักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมตามโครงการน้อมนำแนวคิดตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติ เพิ่มขึ้น ๔) *ตัวชี้วัดด้านประสิทธิภาพ* มีทั้งสิ้น ๑๖ ตัวชี้วัด แต่มีเพียง ๙ ตัวชี้วัด ที่สามารถบรรลุผลตามเกณฑ์ เป้าหมายของแผนการศึกษาแห่งชาติ อาทิ มีการปรับปรุงโครงสร้างการบริหารงานของกระทรวงศึกษาธิการ และอัตราการออกกลางคันของผู้เรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานลดลง และ ๕) *ตัวชี้วัดด้านการตอบโจทย์ บริบทที่เปลี่ยนแปลง* มีทั้งสิ้น ๑๒ ตัวชี้วัด แต่มีเพียง ๓ ตัวชี้วัด ที่บรรลุผลตามเกณฑ์ ได้แก่ อันดับ ความพึงพอใจของผู้ประกอบการต่อผู้จบอุดมศึกษาเพิ่มขึ้น (IMD) ร้อยละสถานศึกษาที่จัดการศึกษา

โดยบูรณาการองค์ความรู้แบบสะสมเต็มศึกษาเพิ่มขึ้น และมีฐานข้อมูลความต้องการกำลังคน (Demand) จำแนกตามกลุ่มอุตสาหกรรมอย่างครบถ้วน ซึ่งจะเห็นได้ว่ายังมีตัวชี้วัดของแผนการศึกษาแห่งชาติอีกเป็นจำนวนมากที่ไม่บรรลุตามวัตถุประสงค์

นอกจากนี้ ผลการประเมินการพัฒนาทักษะพื้นฐานชีวิต เพื่ออนาคตที่ยั่งยืนของประเทศไทย โดยกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษาร่วมกับธนาคารโลก พบว่า ไทยเผชิญวิกฤติด้านทักษะ โดยเยาวชนและผู้ใหญ่มีทักษะพื้นฐานต่ำกว่าเกณฑ์ในสัดส่วนที่สูงมาก อาทิ ทักษะพื้นฐานด้านการอ่าน ทักษะด้านดิจิทัลพื้นฐาน และทักษะทางอารมณ์และสังคมขั้นพื้นฐาน ซึ่งวิกฤติด้านทักษะดังกล่าว ส่งผลให้ไทยมีต้นทุนทางเศรษฐกิจจากวิกฤตินี้มากถึง ๓.๓ ล้านล้านบาท หรือร้อยละ ๒๐.๑ ของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ (GDP) จึงต้องเร่งแก้ไขปัญหา โดยเสนอแนะให้ดำเนินการทั้งในด้านการบริหารจัดการให้มีประสิทธิภาพ และการพัฒนาการเรียนการสอนให้เด็กเกิดทักษะ

ความท้าทายของการจัดการศึกษา โดยเมื่อพิจารณาจากมุมมองต่ออนาคต (Perspectives about the Futures) พบข้อมูลที่เกี่ยวข้องสรุปได้ว่า **สัญญาณการเปลี่ยนแปลง (Signals of Change)** จากการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในปัจจุบันของการพัฒนาการศึกษาและมีนัยสำคัญในอนาคต มีทั้งสิ้น ๔ สัญญาณ ได้แก่ (๑) **สัญญาณการเปลี่ยนแปลงด้านความต้องการแรงงาน** มีสัญญาณการแทนที่ของเทคโนโลยีทำให้โลกไม่ต้องการแรงงานมากเหมือนเมื่อก่อน (Human-Technology Substitution) ความรู้และทักษะเปลี่ยนแปลงเร็ว ความรู้และทักษะล้าสมัยเร็วขึ้น ทักษะเสื่อมเร็วขึ้น อาชีพที่ใช้ความรู้และทักษะพื้นฐานจะถูกแย่งงานมากขึ้น ทั้งจากที่ผู้บริโภครู้จักสามารถทำเองได้ และการถูกแทนที่ด้วยเทคโนโลยี และตลาดแรงงานต้องการทักษะพื้นฐานที่สูงขึ้น (๒) **สัญญาณการเปลี่ยนแปลงด้านประชากร เศรษฐกิจ สังคม** แม้ประชากรเพิ่มขึ้นแต่ความต้องการแรงงานลดลงเนื่องจากถูกแทนที่ด้วยเทคโนโลยี เศรษฐกิจของประเทศกลุ่มเสรีนิยมมีภาวะถดถอย ภาวะการแข่งขันกันเรื่องการทหาร เทคโนโลยีและเศรษฐกิจระหว่างประเทศสูงขึ้น กลุ่มทุนต่างประเทศ เข้ามาในระบบการศึกษาของประเทศไทยมากขึ้น ในขณะที่เดียวกันภาวะความยากจนรุนแรงขึ้นในกลุ่มชนชั้นล่าง (Perpetual Poverty at the Bottom) และปัญหาความจนข้ามรุ่นรุนแรงยิ่งขึ้น (๓) **สัญญาณการเปลี่ยนแปลงด้านการเรียนรู้** โดยมีสัญญาณที่ผู้เรียนมีความต้องการเรียนเฉพาะที่คิดว่าจำเป็นต้องใช้ในการประกอบอาชีพ (Just-in-Time Knowledge and Learning) มากกว่าสนใจวุฒิการศึกษา เนื่องจากผู้จ้างงานให้ความสำคัญกับสมรรถนะที่แท้จริงมากกว่าวุฒิการศึกษา ผู้เรียนมีความรู้ในการพัฒนาทักษะด้วยตนเองโดยไม่ต้องพึ่งสถานศึกษา และรูปแบบการเรียนรู้ (Learning style) เปลี่ยนไปมุ่งตอบสนองความต้องการในการเรียนรู้เฉพาะของแต่ละบุคคล และหลักสูตรมีการออกแบบการเรียนรู้ที่เหมาะสมเฉพาะบุคคล และ (๔) **สัญญาณการเปลี่ยนแปลงด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี** การพัฒนาของระบบบริหารจัดการข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data) ทำให้การจัดเก็บและเชื่อมโยงข้อมูลทำได้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น การพัฒนาของปัญญาประดิษฐ์ (Artificial intelligence: AI) ทำให้การวิเคราะห์ประมวลผลข้อมูลมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น รวมทั้งการพัฒนาของเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาทำให้มีวิธีการและช่องทางสำหรับการเรียนรู้มากขึ้นโดยไม่มีข้อจำกัดด้านสถานที่ ดังแสดงผลสรุปในภาพที่ ๕.๑

ภาพที่ ๕.๑ แสดงสัญญาณการเปลี่ยนแปลงที่ส่งผลกระทบต่อการพัฒนาและการวิจัยทางการศึกษา

นอกจากนี้ **สถานการณ์ปัจจุบันที่มีผลต่อการจัดการศึกษา** มีหลายประการ ได้แก่ **(๑) ด้านเศรษฐกิจ** โดยเศรษฐกิจไทยหดตัวในระดับที่รุนแรง ซึ่งภาวะวิกฤตินี้ส่งผลกระทบต่ออย่างหนักต่อการท่องเที่ยว การผลิต การส่งออก การจ้างงาน และรายได้ของครัวเรือน **(๒) ด้านสังคม** ความเคลื่อนไหวทางสังคม อาทิ การว่างงานที่ส่งผลกระทบต่อภาคการผลิต การบริการ และภาคอุตสาหกรรม ทักษะดิจิทัลมีความสำคัญมากขึ้นต่อวิถีชีวิตและการปฏิบัติงาน ประชาชนและครัวเรือนมีรายได้ลดลง ซึ่งส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิต คดีอาญาโดยรวมลดลง แต่อาชญากรรมอิเล็กทรอนิกส์เพิ่มขึ้น รวมทั้งการแพร่ระบาดของยาเสพติด การพนัน และการลักลอบข้ามชายแดน **(๓) ด้านเทคโนโลยี** เทคโนโลยีเข้ามามีบทบาทสำคัญมากขึ้นในภาคการเงินและการทำงาน ไทยเริ่มเข้าสู่สังคมไร้เงินสด การทำธุรกรรม e-Payment มีมูลค่าเพิ่มมากขึ้น ดิจิทัลเข้ามามีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนอุตสาหกรรมและธุรกิจ การแพร่ระบาดของโควิด-๑๙ กลายเป็นตัวเร่งสำคัญที่ทำให้ใช้เทคโนโลยีควบคู่กับการทำงาน การใช้ชีวิตประจำวัน และการเรียนสูงขึ้น **(๔) ด้านการเมืองและสิ่งแวดล้อม** มีความเคลื่อนไหวทางการเมืองที่ส่งผลกระทบต่อเสถียรภาพของรัฐบาล และไทยต้องเผชิญกับปัญหาและการเปลี่ยนแปลงที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมหลายครั้ง และ **(๕) ด้านการศึกษา** จำนวนสถานศึกษาและผู้เรียนมีแนวโน้มลดลงทุกปี ซึ่งเป็นผลจากอัตราการเกิดและจำนวนเด็กที่ลดลง อัตราการเข้าเรียนต่อในทุกระดับมีแนวโน้มสูงขึ้น ผู้เรียนด้อยโอกาสของไทยเกือบทั้งหมดเป็นกลุ่มเด็กยากจน รวมทั้งมีภาวะอื่น ๆ ที่ซ้ำเติมปัญหาของเด็กและครอบครัวให้ทวีความรุนแรงยิ่งขึ้น อย่างไรก็ตาม พบว่า คนไทยมีอัตราการอ่านและใช้เวลาในการอ่านเฉลี่ยเพิ่มขึ้น ผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาตินิยมพื้นฐาน (O-NET) ของนักเรียนทุกระดับการศึกษาในแต่ละวิชาอยู่ในระดับค่อนข้างต่ำ และปีการศึกษาเฉลี่ยของประชากรไทยวัยแรงงานมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น

๑.๒ ทิศทางและแนวโน้มการพัฒนาการศึกษาและการวิจัยทางการศึกษาของไทยและต่างประเทศ

ทิศทางการพัฒนาการศึกษาและการวิจัยทางการศึกษาของไทย จากนโยบายในระดับชาติ แสดงให้เห็นความสำคัญของการศึกษาและการวิจัยทางการศึกษาที่ส่งผลต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของชาติ ดังจะเห็นได้จาก **นโยบายรัฐบาลด้านการศึกษา** (นางสาวแพทองธาร ชินวัตร นายกรัฐมนตรี) ที่แถลงต่อรัฐสภาที่เน้นให้ความสำคัญเรื่อง “ทุนมนุษย์” ที่เป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาประเทศ ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา โดยได้กำหนดแนวทางดำเนินการนโยบายด้านการศึกษาที่จะเร่งส่งเสริมผลักดันให้เกิดการพัฒนาคนไทยทุกช่วงวัย ดังนี้ ๑) ส่งเสริมการเกิดและเติบโตอย่างมีคุณภาพของเด็กทุกคน อย่างเท่าเทียม ๒) ส่งเสริมการปลดล็อกศักยภาพ ทั้งด้านศิลปะ วัฒนธรรม และความสามารถทางกีฬา ๓) พัฒนาระบบการศึกษาที่ยืดหยุ่น โดยใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยเข้ามาสนับสนุน ๔) ส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้สองภาษาโดยใช้ AI เป็นตัวช่วย เน้นการสอนทักษะที่ใช้ประโยชน์ได้ในชีวิตจริงเพื่อการสร้างรายได้ ๕) ส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือระหว่างรัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และภาคเอกชนในการจัดการศึกษาทุกระดับ รวมทั้งการฟื้นฟูและช่วยเหลือเด็กและเยาวชนที่หลุดจากระบบการศึกษา และ ๖) ส่งเสริมการปฏิรูประบบอาชีวศึกษาและอุดมศึกษาเพื่อให้ตอบสนองต่อความต้องการแรงงานในอนาคตและรองรับการเรียนรู้ตลอดชีวิต และ**แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่สิบสาม พ.ศ. ๒๕๖๖ – ๒๕๗๐** ได้กำหนดเป้าหมายหลักของการพัฒนา โดยเฉพาะประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา คือ การพัฒนาคนสำหรับโลกยุคใหม่ มุ่งพัฒนาให้คนไทยมีทักษะและคุณลักษณะที่เหมาะสมกับโลกยุคใหม่ ทั้งทักษะในด้านความรู้ ทักษะทางพฤติกรรม และคุณลักษณะตามบรรทัดฐานที่ดีของสังคม และเร่งรัดการเตรียมพร้อมกำลังคนให้มีคุณภาพ สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน และเอื้อต่อการปรับโครงสร้างเศรษฐกิจไปสู่ภาคการผลิตและบริการเป้าหมายที่มีศักยภาพและผลิตภาพสูงขึ้น

ในส่วนของต่างประเทศมีสถานการณ์และแนวโน้มการพัฒนาการศึกษาระดับสากลหลายประการ อาทิ เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals : SDGs) ซึ่งเป้าหมายที่ ๔ สร้างหลักประกันว่าทุกคนมีการศึกษาที่มีคุณภาพอย่างครอบคลุมและเท่าเทียม และสนับสนุนโอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิต เป็นเป้าหมายประการหนึ่ง โดยมีการกำหนดเป้าหมายย่อยอีก ๗ เป้าหมายที่ต้องการบรรลุภายในปี พ.ศ. ๒๕๗๓ **วิสัยทัศน์การศึกษา ๒๕๕๓ (Education 2050)** มีเป้าหมายเพื่อการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ไปสู่วัฒนธรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตภายใน พ.ศ. ๒๕๕๓ เพื่อก้าวข้ามความท้าทายจากผลของวิกฤติสภาพภูมิอากาศ การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี และประชากรศาสตร์ **แนวโน้มนโยบายการศึกษา พ.ศ. ๒๕๖๖ (ค.ศ. ๒๐๒๓) (Education Policy Outlook 2023)** เป็นแนวโน้มขนาดใหญ่ ๙ แนวโน้มที่โลกกำลังเผชิญ ซึ่งนโยบายหลักที่จะช่วยให้ก้าวผ่านความท้าทายดังกล่าว คือ ระบบการศึกษาต้องส่งเสริมผู้เรียนให้ก้าวสู่สังคมสีเขียว การสร้างตลาดแรงงานที่มีประสิทธิภาพและเท่าเทียมกันต้องให้ความสำคัญกับทักษะเป็นอันดับแรก (Putting Skills First : Opportunities for Building Efficient and Equitable Labor Markets 2024) เน้นให้ความสำคัญกับทักษะเป็นหลัก (Skills First) เพื่อเตรียมคนให้พร้อมกับการเปลี่ยนแปลง การประชุมระดับโลกว่าด้วยการศึกษาและทักษะแห่งอนาคตในปี พ.ศ. ๒๕๗๓ (The Global Forum on the Future of Education and Skills 2030) วิเคราะห์เพื่อกำหนดทิศทางการเรียนรู้ที่รองรับการเปลี่ยนแปลงในอนาคต เน้นประเด็นการใช้ปัญญาประดิษฐ์เชิงสร้างสรรค์ (Generative AI) เพื่อส่งเสริมการศึกษาในโลกยุคใหม่ และเข็มทิศการเรียนรู้ (Learning Compass) **การเฝ้าระวังการเงินเพื่อการศึกษา พ.ศ. ๒๕๖๖ (Education Finance Watch (EFW) 2023)** ประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกมีความมุ่งมั่นอย่างแรงกล้าต่อการศึกษา ดังจะเห็นได้จากการใช้จ่ายภาครัฐมีสัดส่วนมากที่สุด **กรอบการประเมินการศึกษา**

ความเป็นพลเมืองและความเป็นพลโลก พ.ศ. ๒๕๖๕ (Assessment Framework : International Civic and Citizenship Education Study 2022) เน้นประเมินการเปลี่ยนแปลงในการเตรียมความพร้อมของเยาวชนให้พร้อมรับบทบาทในฐานะพลเมืองและพลโลกในประเทศต่าง ๆ เนื่องจากในช่วงเวลาที่ผ่านมามีการพัฒนาและการเปลี่ยนแปลงหลายอย่างที่ส่งผลกระทบต่อการศึกษาความเป็นพลเมืองและพลโลก และนโยบายของสหภาพยุโรป ๒๐๒๑ มีนโยบายประเด็นการดำเนินการเพื่อส่งเสริมการวิจัย โดยเฉพาะการวิจัยและนวัตกรรมเพื่อการเปลี่ยนแปลงที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมและดิจิทัล รวมถึงส่งเสริมการนำผลไปใช้ในระบอบตลาดเศรษฐกิจ เพื่อมุ่งสู่เป้าหมายการมีสภาพภูมิอากาศที่สมดุล

จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้น สามารถสรุปประเด็นการวิจัยทางการศึกษาซึ่งได้มาจากการวิเคราะห์สถานการณ์และความท้าทายของการวิจัยทางการศึกษา และแนวโน้มและทิศทางการพัฒนาการวิจัยทางการศึกษาของไทยและต่างประเทศ อาทิ องค์การสหประชาชาติ UNESCO OECD สภาเศรษฐกิจโลก (WEF) คณะกรรมการสหภาพยุโรป ธนาคารโลก และสมาคมประเมินผลสัมฤทธิ์นานาชาติ (IEA) โดยพบความสอดคล้องของข้อมูลดังกล่าวที่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน รวมทั้งแนวโน้มการพัฒนาการศึกษามีความเกี่ยวข้องและเชื่อมโยงกับสัญญาณการเปลี่ยนแปลงทั้ง ๔ สัญญาณ จึงสามารถสรุปเป็นประเด็นการวิจัยทางการศึกษาที่คาดว่าจะส่งผลต่อแนวโน้มการพัฒนาการศึกษา จำนวน ๘ ประเด็น ดังนี้

ประเด็นที่ ๑ การเรียนรู้ตลอดชีวิต

ประเด็นที่ ๒ การศึกษาที่มีคุณภาพ

ประเด็นที่ ๓ ความเสมอภาค - ลดความเหลื่อมล้ำ

ประเด็นที่ ๔ การพัฒนาทักษะที่จำเป็น และการ Re-Skills /Up-Skills ที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน

ประเด็นที่ ๕ เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา/การเรียนรู้

ประเด็นที่ ๖ การศึกษาเพื่อสังคมสีเขียว

ประเด็นที่ ๗ ประสิทธิภาพทางการศึกษา

ประเด็นที่ ๘ ความเป็นพลเมืองและพลโลก

ส่วนที่ ๒ ความต้องการ ประเด็นปัญหา และเป้าหมายทางการศึกษาที่จะนำไปสู่การพัฒนาเป็นงานวิจัยทางการศึกษา

จากผลการวิเคราะห์ความสอดคล้องของประเด็นแนวโน้มการพัฒนาการศึกษาขององค์กรระหว่างประเทศและประเทศไทย ซึ่งสรุปได้ ๘ ประเด็นหลัก ได้แก่ ๑) การเรียนรู้ตลอดชีวิต ๒) การศึกษาที่มีคุณภาพ ๓) ความเสมอภาค - ลดความเหลื่อมล้ำ ๔) การพัฒนาทักษะที่จำเป็น และการ Re-Skills /Up-Skills ที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน ๕) เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา/การเรียนรู้ ๖) การศึกษาเพื่อสังคมสีเขียว ๗) ประสิทธิภาพทางการศึกษา และ ๘) ความเป็นพลเมืองและพลโลก และจากการสนทนากลุ่ม การสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้อง พบว่า ในช่วงระยะ ๓ ปีของเป้าหมายกรอบวิจัยเป็นระยะสั้น ดังนั้น ประเด็นการวิจัยทางการศึกษาที่ต้องการใช้ประโยชน์เร่งด่วน ประเด็นการวิจัยทางการศึกษาที่มีผลกระทบสูงต่อการพัฒนาการศึกษา และประเด็นการวิจัยทางการศึกษาที่มีความเป็นไปได้ในเชิงนโยบายช่วง ๓ ปี จึงเป็นมิติสำคัญที่ต้องพิจารณาในการจัดทำกรอบทิศทางการวิจัยทางการศึกษาของชาติในครั้งนี้ สรุปได้ดังนี้

๑) ความต้องการใช้ประโยชน์จากงานวิจัยแต่ละประเด็นตามความเร่งด่วน โดยที่กรอบทิศทางการวิจัยทางการศึกษาของชาติในครั้งนี้กำหนดระยะเวลา ๓ ปี จึงเรียงลำดับจากความต้องการใช้ประโยชน์จากงานวิจัยมากและเร่งด่วนมากเพื่อให้มีผลงานวิจัยที่ทันต่อระยะเวลาที่ต้องการใช้ประโยชน์ได้ดังนี้

(๑) การพัฒนาทักษะที่จำเป็น และการ Re-Skills /Up-Skills ที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน

- (๒) เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา/การเรียนรู้
- (๓) ความเสมอภาค - ลดความเหลื่อมล้ำ
- (๔) การศึกษาที่มีคุณภาพ
- (๕) การเรียนรู้ตลอดชีวิต
- (๖) ประสิทธิภาพทางการศึกษา
- (๗) ความเป็นพลเมืองและพลโลก
- (๘) การศึกษาเพื่อสังคมสีเขียว

๒) ผลกระทบของงานวิจัยกับพลวัต โดยทั้ง ๘ ประเด็นส่งผลกระทบสูง แต่มีประเด็นที่มีความไม่แน่นอนหรือเปลี่ยนแปลงบ่อยแตกต่างกัน โดยเมื่อเรียงลำดับจากความไม่แน่นอนสูงไปหาน้อย เพื่อให้มีการวิจัยทางการศึกษาให้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง จึงลำดับประเด็นจากความไม่แน่นอนมากไปหาน้อย เรียงลำดับได้ดังนี้

(๑) การพัฒนาทักษะที่จำเป็น และการ Re-Skills /Up-Skills ที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน

- (๒) เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา/การเรียนรู้
- (๓) การศึกษาเพื่อสังคมสีเขียว
- (๔) ความเป็นพลเมืองและพลโลก
- (๕) ความเสมอภาค - ลดความเหลื่อมล้ำ
- (๖) การศึกษาที่มีคุณภาพ
- (๗) ประสิทธิภาพทางการศึกษา
- (๘) การเรียนรู้ตลอดชีวิต

นอกจากนี้ เมื่อนำประเด็นการวิจัยทางการศึกษามาวิเคราะห์หน้าตางนนโยบายเพื่อกำหนดแนวทางในการจัดทำกรอบทิศทางการวิจัยทางการศึกษาของชาติ สามารถแบ่งเป็น ๓ กลุ่ม ดังนี้

กลุ่มที่ ๑ ประเด็นที่มีลำดับความสำคัญสูงมาก โดยเป็นประเด็นที่มีความต้องการใช้ประโยชน์งานวิจัยมาก มีความเร่งด่วน งานวิจัยมีผลกระทบสูง และมีความไม่แน่นอนสูง ซึ่งแม้จะมีงานวิจัยภายใต้ประเด็นนี้อยู่แต่เดิมก็อาจล้าสมัย จึงยังคงมีความจำเป็นต้องมีงานวิจัยใหม่ ๆ อย่างต่อเนื่อง ประกอบด้วย

๑) การพัฒนาทักษะที่จำเป็น และการ Re-skills/Up-skills ที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน โดยทักษะเป็นพื้นฐานของการขับเคลื่อนการเติบโตทางเศรษฐกิจ ซึ่งระบบและกระบวนการพัฒนาทักษะจะช่วยให้เกิดการยกระดับคุณภาพบุคลากร ผลผลิต สนับสนุนการทำงานและการดำรงชีวิต ทั้งนี้ ประเด็นนี้จะรวมไปถึงสมรรถนะด้วย

๒) เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา/การเรียนรู้ โดยเทคโนโลยีมีการพัฒนาอย่างก้าวกระโดด และกลายเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตประจำวันของมนุษย์ รวมทั้งเป็นปัจจัยผลักดันให้ตลาดแรงงาน

เกิดการเปลี่ยนแปลง ส่งผลต่ออาชีพและการทำงาน รวมถึงทิศทางการพัฒนาประเทศ นวัตกรรมทางการศึกษา เพื่อรองรับรูปแบบการศึกษาที่หลากหลาย

กลุ่มที่ ๒ ประเด็นที่มีลำดับความสำคัญสูง เป็นประเด็นที่มีความต้องการใช้ประโยชน์ จากงานวิจัยมาก มีความเร่งด่วนมาก และมีผลกระทบสูง แม้ว่าความไม่แน่นอนน้อย แต่ควรมีการวิจัย เพื่อให้เพียงพอกับความต้องการใช้ประโยชน์และพร้อมรองรับผลกระทบที่อาจเกิดขึ้น ได้แก่

๑) ความเสมอภาค - ลดความเหลื่อมล้ำ โดยความเหลื่อมล้ำเป็นปัญหาในการพัฒนา คนและการพัฒนาประเทศ อีกทั้งยังส่งผลให้เกิดความสูญเสียจากการกระจายทรัพยากร ทั้งงบประมาณ และบุคลากรที่ไม่เหมาะสม และเกิดวงจรความเหลื่อมล้ำไม่สิ้นสุด จนส่งผลกระทบกับการพัฒนาประเทศ ในภาพรวม

๒) การเรียนรู้ที่มีคุณภาพ สถานการณ์การจัดการศึกษาของไทยในเชิงปริมาณพบว่า สามารถจัดการศึกษาได้อย่างทั่วถึง อย่างไรก็ตาม ยังประสบปัญหาเรื่องคุณภาพ ดังจะเห็นได้จากผล การทดสอบและการจัดอันดับในระดับนานาชาติ ซึ่งส่งผลกระทบต่อขีดความสามารถในการแข่งขัน ของประเทศ การแก้ไขปัญหาในประเด็นการศึกษาที่มีคุณภาพ จึงยังเป็นประเด็นที่ผู้เกี่ยวข้องยังมีความต้องการ ใช้ประโยชน์จากงานวิจัยมาก

๓) การเรียนรู้ตลอดชีวิต เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนขององค์การสหประชาชาติ ได้ให้ความสำคัญกับการเรียนรู้ตลอดชีวิต รวมทั้งแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๓ หมวดหมาย ที่ ๑๒ ก็ให้ความสำคัญกับการเรียนรู้ตลอดชีวิตเช่นกัน นอกจากนี้ องค์การ UNESCO ตั้งเป้าหมาย ให้การเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นสิทธิไม่ใช่เพียงแค่ทางเลือก ประเด็นการเรียนรู้ตลอดชีวิตจึงมีความสำคัญสูง และจำเป็นต้องมีหลักฐานงานวิจัยให้พร้อมรองรับการขับเคลื่อนไปสู่เป้าหมายการเรียนรู้ตลอดชีวิต

กลุ่มที่ ๓ ประเด็นที่มีลำดับความสำคัญ โดยเป็นประเด็นที่มีผลกระทบสูง มีความเร่งด่วนมาก แม้จะมีความไม่แน่นอนน้อย และยังมีความต้องการใช้ประโยชน์จากงานวิจัยไม่มาก แต่ควรมีการวิจัยเพื่อให้ได้ องค์ความรู้และนวัตกรรมเพื่อพร้อมรองรับผลกระทบที่จะเกิดขึ้น ได้แก่

๑) ประสิทธิภาพทางการศึกษา โดยที่การบริหารจัดการทรัพยากรเพื่อการศึกษา อย่างมีประสิทธิภาพจะช่วยให้มีทรัพยากรเพียงพอที่จะช่วยลดช่องว่างการเรียนรู้ขนาดใหญ่ รวมถึงพัฒนา คุณภาพการศึกษาได้อย่างมีนัยสำคัญ รวมทั้งแนวทางในการแก้ไขปัญหาในการนำนโยบายไปปฏิบัติ (Implementation gap) ที่จะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการศึกษาในภาพรวมได้ตามเป้าหมาย

๒) การศึกษาเพื่อสังคมสีเขียว ปัจจุบันการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศเกิดขึ้น อย่างรวดเร็ว จากภาวะโลกร้อนเข้าสู่ภาวะโลกเดือดและส่งผลกระทบต่อทุกประเทศทั่วโลก เป็นสถานการณ์ ที่จำเป็นที่ทั่วโลกต้องหันมาร่วมมือกันสร้างสังคมสีเขียว ซึ่งการศึกษาเป็นรากฐานที่จะบ่มเพาะและปลูกฝัง ค่านิยม ทักษะ และแนวปฏิบัติ รวมทั้งมีทักษะเพื่อสังคมสีเขียว

๓) ความเป็นพลเมืองและพลโลก จากการเปลี่ยนแปลงอย่างก้าวกระโดดด้านเทคโนโลยี และการสื่อสาร ส่งผลให้การดำเนินชีวิตของผู้คนในสังคมล้นแล้วแต่ส่งผลกระทบต่อถึงกัน ความเป็นขอบเขต กลายเป็นเส้นแบ่งที่เลื่อนไป ดังนั้น นอกจากความเป็นพลเมืองแล้ว ปัจจุบันความเป็นพลโลกจึงทวีความสำคัญ มากขึ้น และจำเป็นต้องมีการวิจัยเพื่อเป็นฐานในการปรับปรุงและพัฒนาความเป็นพลเมืองและพลโลก

ตารางที่ ๕.๑ แสดงหน้าต่านโยบายของประเด็นวิจัยพร้อมตัวอย่างจำแนกตามประเภทงานวิจัย

ประเด็นวิจัย	ตัวอย่าง	
	การวิจัยพื้นฐาน (Fundamental Research)	การวิจัยในประเด็นที่เกิดขึ้นใหม่ (Emerging Research)
๑. การเรียนรู้ตลอดชีวิต	<ul style="list-style-type: none"> - ระบบส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต - ระบบการศึกษาแบบไร้รอยต่อ - ธนาคารหน่วยกิต - สภาพแวดล้อม และนิเวศการเรียนรู้ 	<ul style="list-style-type: none"> - คุณวุฒิฉบับย่อย (Micro-Credential) - การเรียนรู้รูปแบบสั้น ๆ (Micro-learning) - คุณวุฒินาโน (Nano degrees) - เมืองแห่งการเรียนรู้ (Learning City) - พื้นที่การเรียนรู้ร่วมกัน (Co-learning Spaces)
๒. การศึกษาที่มีคุณภาพ	<ul style="list-style-type: none"> - การพัฒนาคุณภาพสถานศึกษา - การพัฒนาคุณภาพครู - การยกระดับผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน - การกระจายอำนาจทางการศึกษา 	<ul style="list-style-type: none"> - นวัตกรรมการเรียนการสอน - นวัตกรรมการแนะแนว - นวัตกรรมติดตามประเมินผล - แพลตฟอร์มการศึกษา
๓. ความเสมอภาค - ลดความเหลื่อมล้ำ	<ul style="list-style-type: none"> - ระบบการศึกษาที่ยืดหยุ่น และเหมาะสมกับบริบทโรงเรียน/พื้นที่ - ระบบการดูแลช่วยเหลือกลุ่มเปราะบาง - การมีส่วนร่วมและบทบาทของภาคส่วนต่าง ๆ ในการจัดการศึกษา - การกระจายทรัพยากรเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา - มาตรการเชิงระบบเพื่อลดความเหลื่อมล้ำในผลสัมฤทธิ์ของโรงเรียน 	<ul style="list-style-type: none"> - นวัตกรรมสนับสนุนการเข้าถึงการเรียนรู้ - นวัตกรรมการเงินเพื่อการศึกษา
๔. การพัฒนาทักษะที่จำเป็น และการ Re-Skills / Up-Skills ที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน	<ul style="list-style-type: none"> - ทักษะในอนาคตที่ประเทศมีความต้องการเพื่อสนับสนุนการเติบโตทางเศรษฐกิจ - ทักษะที่จำเป็น โดยเฉพาะทักษะพื้นฐาน เช่น การอ่าน 	<ul style="list-style-type: none"> - นวัตกรรมระบบการ Re-Skills และ Up-Skills ที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน

ประเด็นวิจัย	ตัวอย่าง	
	การวิจัยพื้นฐาน (Fundamental Research)	การวิจัยในประเด็นที่เกิดขึ้นใหม่ (Emerging Research)
	<ul style="list-style-type: none"> - ระบบการส่งต่อและเชื่อมโยงในการพัฒนาทักษะ - ความท้าทายและโอกาสด้านทักษะที่สถานศึกษาเผชิญอยู่ - ความท้าทายและโอกาสด้านเงินทุน ระบบ และตลาดสำหรับการเพิ่มการมีส่วนร่วมในการศึกษาด้านเทคนิค - การฝึกงานอันเป็นการช่วยเพิ่มพูนและพัฒนาทักษะ - การปรับหลักสูตรเพื่อที่มุ่งเน้นทักษะและสมรรถนะ - การจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาทักษะ - การเสริมสร้างสมรรถนะผู้เรียนที่เชื่อมโยงกับการทำงาน 	<ul style="list-style-type: none"> - ทักษะที่จำเป็นสำหรับอนาคตที่เกิดขึ้นใหม่ ๆ - นวัตกรรมหลักสูตร และการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นทักษะและสมรรถนะ
๕. เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา/การเรียนรู้	<ul style="list-style-type: none"> - โอกาสในการเข้าถึงเทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้ของนักเรียน นักศึกษา และประชาชน - การบูรณาการเทคโนโลยีกับการเรียนการสอน - ความปลอดภัย และจริยธรรมในการใช้เทคโนโลยี - ผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจาก AI - การวัดผลกระทบของเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อนำไปใช้สนับสนุนครูและนักเรียน 	<ul style="list-style-type: none"> - การนำเทคโนโลยี และ AI มาใช้ประโยชน์เพื่อการเรียนรู้ - การพัฒนานวัตกรรมหลักสูตรเพื่อมุ่งเน้นทักษะและสมรรถนะด้านสื่อเทคโนโลยีและ AI เพื่อการเรียนรู้
๖. การศึกษาเพื่อสังคมสีเขียว	<ul style="list-style-type: none"> - นโยบายการศึกษาสีเขียวเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม - หลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนเพื่อสังคมสีเขียวและเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม 	<ul style="list-style-type: none"> - นวัตกรรมด้านหลักสูตร สื่อ และการจัดการเรียนการสอนเพื่อสังคมสีเขียว

ประเด็นวิจัย	ตัวอย่าง	
	การวิจัยพื้นฐาน (Fundamental Research)	การวิจัยในประเด็นที่เกิดขึ้นใหม่ (Emerging Research)
	<ul style="list-style-type: none"> - การจัดการเรียนการสอนเพื่อให้ นักเรียนมีทัศนคติและทักษะ ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม 	
๗. ประสิทธิภาพทางการศึกษา	<ul style="list-style-type: none"> - การลงทุน การจัดสรรและ การใช้ทรัพยากรที่มีประสิทธิภาพ ได้ประโยชน์สูงสุด - แนวทางหรือนวัตกรรม เพื่อสนับสนุนการจัดการข้อมูล ที่มีประสิทธิภาพ - การมีส่วนร่วมของภาคส่วนต่าง ๆ ในการลงทุนเพื่อการศึกษา 	<ul style="list-style-type: none"> - นวัตกรรมการเงิน เพื่อการศึกษา - ช่องว่างระหว่างรุ่น (Generation Gap) และการปิด ช่องว่างระหว่างรุ่น - การฟื้นฟูภาวะการเรียนรู้ถดถอย
๘. ความเป็นพลเมืองและพลโลก	<ul style="list-style-type: none"> - คุณลักษณะและการเสริมสร้าง ความเป็นพลเมืองและพลโลก - การบูรณาการการบ่มเพาะ ความเป็นพลเมืองและพลโลก ในหลักสูตรและการเรียนการสอน 	<ul style="list-style-type: none"> - พลเมืองดิจิทัล - ช่องว่างระหว่างรุ่น (Generation Gap) และ การจัดการเรียนการสอน ที่เหมาะสม

ส่วนที่ ๓ ผลการสังเคราะห์ทิศทางการวิจัยและงานวิจัยทางการศึกษา

จากการสำรวจฐานข้อมูลกูเกิ้ล สกอาร์ลาร์ (Google scholar) และงานวิจัยของสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาในช่วง พ.ศ. ๒๕๖๔ - ๒๕๖๗ พบว่า ยังคงมีช่องว่าง (Gap) การวิจัยทางการศึกษาที่ควรส่งเสริมให้มีการวิจัยในทั้ง ๘ ประเด็น แต่ช่องว่างของแต่ละประเด็นอาจกว้าง-แคบแตกต่างกัน รวมทั้งมีข้อสังเกตว่างานวิจัยเพื่อสังคมสีเขียวเป็นช่องว่างขนาดใหญ่มาก นอกจากนี้ งานวิจัยเชิงระบบนิเวศการเรียนรู้ (Learning Ecosystem) ยังมีจำนวนน้อย เมื่อเทียบกับงานวิจัยเชิงนวัตกรรมการเรียนรู้ (Learning Innovation) และแม้จะมีงานวิจัยด้านนโยบายในหลายประเด็นแล้วแต่ยังคงมีปัญหาคำรณานโยบายไปสู่การปฏิบัติอย่างมาก จึงควรสนับสนุนการวิจัยเพื่อนำนโยบายสู่การปฏิบัติ (Implementation Research) เพื่อให้มีความเชื่อมต่อและต่อเนื่องกันทั้งในเชิงนโยบายและเชิงปฏิบัติได้โดยไม่ติดขัดด้วย

ส่วนที่ ๔ เชื่อมทิศฉากทัศน์การวิจัยทางการศึกษาในอนาคต

การคาดการณ์อนาคตการวิจัยทางการศึกษาที่จะเกิดขึ้นในปี ๒๕๗๐ เมื่อใช้ “นโยบายและเป้าหมายเชิงยุทธศาสตร์ในการทำวิจัย” และ “ทรัพยากรที่สนับสนุนการวิจัยทางการศึกษา” เป็นตัวอธิบายลักษณะของแต่ละฉากทัศน์ และผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นในแต่ละฉากทัศน์ ดังนี้

ฉากทัศน์ที่ ๑ Elephant Scenario (+,+) เป็นฉากทัศน์ทางการวิจัยที่ทุกปัจจัยมีค่าเป็นบวก คือ มีเป้าหมายและยุทธศาสตร์ในการทำวิจัยที่ชัดเจนในการดำเนินการ และมีทรัพยากรที่ครบถ้วนเพียงพอ จึงเป็นฉากทัศน์ที่พึงประสงค์ มีการวิจัยทางการศึกษาที่ประสบความสำเร็จ สามารถนำองค์ความรู้ที่ได้ไปสู่การพัฒนาการศึกษาได้อย่างแท้จริง

ฉากทัศน์ที่ ๒ Eagle Scenario (+,-) เป็นฉากทัศน์ทางการวิจัยที่มีทั้งปัจจัยที่มีค่าเป็นบวกและลบ คือ มีเป้าหมายและยุทธศาสตร์ในการทำวิจัยที่ชัดเจนในการดำเนินการ แต่ทรัพยากรที่ใช้ดำเนินการไม่เพียงพอ จึงทำให้การวิจัยไม่มีผลกระทบเพียงพอที่จะเปลี่ยนแปลงหรือพัฒนาการศึกษาได้อย่างที่ควรจะเป็น

ฉากทัศน์ที่ ๓ Ant Scenario (-,+) เป็นฉากทัศน์ทางการวิจัยที่มีทั้งปัจจัยที่มีค่าเป็นลบและบวก คือ ขาดเป้าหมายและยุทธศาสตร์ในการทำวิจัยที่ชัดเจนในการดำเนินการ แม้จะมีทรัพยากรที่ใช้ดำเนินการอย่างเพียงพอ แต่ก็ไม่อาจบรรลุเป้าหมายได้ตามต้องการ ทำให้งานวิจัยไม่มีประสิทธิภาพและไม่เกิดประโยชน์ต่อการจัดการศึกษาเท่าที่ควร

ฉากทัศน์ที่ ๔ Duck Scenario (-,-) เป็นฉากทัศน์ทางการวิจัยที่ทุกปัจจัยมีค่าเป็นลบ คือ ขาดเป้าหมายและยุทธศาสตร์ในการทำวิจัยที่ชัดเจนในการดำเนินการ และทรัพยากรที่ใช้ดำเนินการไม่เพียงพอ จึงไม่สามารถสร้างการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาอย่างใดอย่างหนึ่งให้เกิดขึ้นกับระบบการศึกษาได้อย่างเป็นรูปธรรม

ปัจจุบันสภาวะการณ์ด้านการวิจัยทางการศึกษาของไทยจัดอยู่ในฉากทัศน์ที่ ๓ ดังนั้นการมีกรอบทิศทางการวิจัยทางการศึกษาของชาติ จะช่วยให้มีโอกาสมียุทธศาสตร์การวิจัยทางการศึกษาของไทยไปอยู่ในฉากทัศน์ที่ ๒ หรือ ๑ ได้มากขึ้น

ส่วนที่ ๕ การจัดทำกรอบทิศทางการวิจัยทางการศึกษาของชาติ พ.ศ. ๒๕๖๘ - ๒๕๗๐

จากผลการศึกษารายละเอียดเพื่อจัดทำกรอบทิศทางการวิจัยทางการศึกษาของชาติในครั้งนี้ ทั้งจากการวิจัยเอกสาร และรับฟังความคิดเห็นของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ล้วนแล้วแต่เป็นไปได้ในทางปฏิบัติ โดยผลการวิเคราะห์ข้างต้น สามารถสรุปหน้าต่างนโยบาย (Policy Windows) ได้ดังนี้

ตารางที่ ๕.๒ แสดงผลการวิเคราะห์แนวทางกำหนดกรอบทิศทางการวิจัยทางการศึกษาของชาติ

ประเด็นการวิจัยทางการศึกษา	ความต้องการใช้ประโยชน์จากงานวิจัย	ความเร่งด่วน	ผลกระทบ	ความไม่แน่นอน (พลวัต)	แนวทางกำหนดกรอบทิศทางการวิจัยทางการศึกษาของชาติ
กลุ่มที่ ๑	มาก	มาก	สูง	สูง	กำหนดไว้ในกรอบวิจัยในลำดับความสำคัญต้น
กลุ่มที่ ๒	มาก	มาก	สูง	น้อย	กำหนดไว้ในกรอบวิจัยในลำดับความสำคัญรองลงมา เนื่องจากสถานการณ์ความไม่แน่นอนน้อย จึงมีระยะเวลาในการดำเนินการ
กลุ่มที่ ๓	น้อย	มาก	สูง	น้อย	กำหนดไว้ในกรอบวิจัยในลำดับความสำคัญถัดมา เนื่องจากสถานการณ์ความไม่แน่นอนน้อย และผู้เกี่ยวข้องยังเห็นว่ายังมีความต้องการใช้ประโยชน์น้อย แต่ยังคงกำหนดในกรอบทิศทางการวิจัยทางการศึกษาของชาติด้วย งานวิจัยในประเด็นนั้น ๆ ยังส่งผลกระทบต่อการศึกษาสูง

ทั้งนี้ การส่งเสริมการวิจัยทางการศึกษาตามกรอบทิศทางการวิจัยทางการศึกษาของชาติในครั้งนี้ ครอบคลุมทั้งกลุ่มนโยบายและกลุ่มปฏิบัติ อย่างไรก็ตาม ทั้งสองกลุ่มมีจุดมุ่งเน้นที่ต่างกัน แต่ทั้ง ๒ กลุ่มควรสนับสนุนทั้งการวิจัยพื้นฐาน (Fundamental Research) และการวิจัยในประเด็นที่เกิดขึ้นใหม่ (Emerging Research) ตามตารางที่ ๕.๓

ตารางที่ ๕.๓ ความครอบคลุมของกรอบทิศทางการวิจัยทางการศึกษาของชาติ

กลุ่ม	การวิจัยพื้นฐาน (Fundamental Research)	การวิจัยในประเด็นที่เกิดขึ้นใหม่ (Emerging Research)
กลุ่มนโยบาย	มุ่งเน้นการวิจัยเพื่อการพัฒนา นโยบายที่เป็นฐานของการพัฒนาเพื่อบรรลุเป้าหมายของแต่ละประเด็น	มุ่งเน้นการวิจัยเพื่อการพัฒนา นโยบายที่ส่งเสริมนวัตกรรมและการปรับเปลี่ยนเชิงระบบ
กลุ่มปฏิบัติ	มุ่งเน้นการวิจัยเพื่อแก้ไขปัญหาในงานที่เผชิญอยู่	มุ่งเน้นการวิจัยเพื่อพัฒนานวัตกรรมที่ใช้ในการทำงานและพัฒนางานตามบทบาทหน้าที่

๒. การอภิปรายผล

จากการศึกษาวิจัยที่ผ่านมา สามารถสรุปประเด็นข้อค้นพบที่สำคัญและอภิปรายได้ดังนี้

๒.๑ ผลการวิจัยมีข้อเสนอในการจัดทำกรอบทิศทางการวิจัยทางการศึกษาของชาติในลักษณะประเด็นการวิจัย และให้ครอบคลุมทั้งการวิจัยพื้นฐาน (Fundamental Research) และการวิจัยในประเด็นที่เกิดขึ้นใหม่ (Emerging Research) ของกลุ่มนโยบายและปฏิบัติ ซึ่งเป็นประเด็นที่สอดคล้องกับการกำหนดกรอบทิศทางการวิจัยทางการศึกษาของต่างประเทศ เช่น ออสเตรเลีย (Aero, 2021, 2023 และ 2024) ฟินแลนด์ (Finnish Government, 2023 และ Ministry of Education and Culture 2024) สหราชอาณาจักร (DfE, 2024) และสิงคโปร์ (EFPR, 2024) ที่กำหนดในลักษณะประเด็นเพื่อความยืดหยุ่น ซึ่งแตกต่างจากการกำหนดกรอบทิศทางการวิจัยทางการศึกษาในอดีตที่มักกำหนดเป็นหัวข้อ นอกจากนี้ในสิงคโปร์ยังกำหนดกรอบทิศทางการวิจัยที่ครอบคลุมประเด็นการวิจัยพื้นฐาน (Fundamental Research Areas) และประเด็นอนาคต (Future Strand) เช่นกัน

๒.๒ ผลการวิจัยพบว่าผู้ที่เกี่ยวข้องขอเสนอประเด็นทิศทางการวิจัยทางการศึกษาของชาติที่สอดคล้องกับแนวโน้มขนาดใหญ่ของโลก (World Megatrends) (OECD, ๒๐๒๓) ได้แก่ ๑) การเรียนรู้ตลอดชีวิต ๒) ความเสมอภาค - ลดความเหลื่อมล้ำ ๓) การพัฒนาทักษะที่จำเป็น และการ Re-Skills /Up-Skills ที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน ๔) การศึกษาที่มีคุณภาพ ๕) เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา/การเรียนรู้ ๖) การศึกษาเพื่อสังคมสีเขียว ๗) ประสิทธิภาพทางการศึกษา และ ๘) ความเป็นพลเมืองและพลโลก รวมทั้งสอดคล้องกับองค์การระหว่างประเทศ ได้แก่ องค์การสหประชาชาติ องค์การยูเนสโก (UNESCO) องค์การเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา (OECD) สภาเศรษฐกิจโลก (WEF) คณะกรรมการสหภาพยุโรป ธนาคารโลก และสมาคมประเมินผลสัมฤทธิ์นานาชาติ (IEA) เสนอไว้ด้วย

อย่างไรก็ดี ผู้วิจัยมีข้อสังเกต ๓ ประการ คือ ๑) แม้ว่าในแนวโน้มขนาดใหญ่ของโลกและความเห็นจากผู้เกี่ยวข้องไม่ได้กล่าวถึงประเด็นการประเมินผลไว้ แต่ในทางปฏิบัติในทั้ง ๘ ประเด็นควรมีการส่งเสริมให้เกิดการวิจัยประเมินผลควบคู่ไปด้วย เพื่อใช้ผลในการพัฒนาให้ต่อเนื่อง ๒) แม้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องจากกลุ่มต่าง ๆ จะให้ความสำคัญกับทั้ง ๘ ประเด็นต่างกัน แต่พบว่าทั้ง ๘ ประเด็นส่งผลกระทบต่อพัฒนาการศึกษาและการวิจัยทางการศึกษาสูงทั้ง ๘ ประเด็น แต่การกล่าวถึงและให้ความสำคัญแตกต่างกันอาจเนื่องมาจากหลายเหตุผล ได้แก่ ๑) ให้ความสำคัญกับประเด็นที่ใกล้ตัวมากกว่า เช่น ผู้ปกครอง และครูให้ความสำคัญกับเรื่องทักษะมากกว่าประเด็นอื่น ๆ เพราะเป็นประเด็นที่ต้องพบเจอในชีวิต การทำงาน และการแก้ปัญหาในประเด็นนี้บ่อยกว่า ๒) ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องให้ความสำคัญกับประเด็นที่เห็นผลกระทบไวและชัดเจนมากกว่า เช่น ให้ความสำคัญกับประเด็นเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา/การเรียนรู้มากกว่าประเด็นประสิทธิภาพทางการศึกษา การศึกษาเพื่อสังคมสีเขียว หรือการเรียนรู้ตลอดชีวิต เพราะเห็นชัดเจนในสภาพแวดล้อมปัจจุบันว่าเทคโนโลยีเปลี่ยนแปลงเร็วมากจนแทบจะตามไม่ทัน เป็นต้น และ ๓) มีข้อสังเกตว่า งานวิจัยทางการศึกษาของไทยมีจำนวนมาก แต่อยู่ในลักษณะกระจัดกระจาย และส่วนใหญ่วิจัยในส่วนปฏิบัติมากกว่าการวิจัยเพื่อนโยบายและการบริหารจัดการเชิงระบบ จึงทำให้ไร้พลังในการต่อยอด นอกจากนี้ ในประเด็นที่มีพลวัตสูง แม้อาจจะมีผลการวิจัยอยู่เดิมจำนวนมาก แต่ผลวิจัยเหล่านั้นอาจล้าสมัยและใช้ประโยชน์ได้น้อย จำเป็นต้องมีการวิจัยเพิ่มเติมในสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป

จากข้อสังเกตข้างต้น การกำหนดกรอบทิศทางการวิจัยทางการศึกษาของชาติ จึงต้องพิจารณาให้มีความสำคัญ ทั้งมิติความต้องการใช้ประโยชน์ของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ผลกระทบ (Impact) ที่มีต่อการพัฒนาการศึกษาและการวิจัยทางการศึกษา พลวัต และการบริหารจัดการเชิงระบบด้วย

๒.๓ การกำหนดกรอบทิศทางการวิจัยทางการศึกษาของชาติเป็นเครื่องมือที่หลายประเทศใช้ เพื่อชี้ทิศทางและส่งสัญญาณให้นักวิจัย และผู้เกี่ยวข้องได้เดินสู่เป้าหมายในทิศทางเดียวกัน อย่างไรก็ตาม การมีกรอบทิศทางการวิจัยทางการศึกษาของชาติ ไม่ได้เป็นการประกันว่าจะบรรลุเป้าหมายตามที่กำหนด ดังจะเห็นจากประสบการณ์ของการมีนโยบายและแผนด้านการศึกษาของชาติในหลายเรื่องที่ไม่บรรลุผล ดังนั้นในการกำหนดกรอบทิศทางการวิจัยทางการศึกษาของชาติในครั้งนี้ควรมีข้อเสนอในเรื่องกลไกเพื่อนำไปสู่ผลลัพธ์ด้วย

บทที่ ๖

ข้อเสนอกรอบทิศทางการวิจัยทางการศึกษาของชาติ พ.ศ. ๒๕๖๘ - ๒๕๗๐

ผลการศึกษาวิจัยนำไปสู่การจัดทำข้อเสนอกรอบทิศทางการวิจัยทางการศึกษาของชาติ พ.ศ. ๒๕๖๘ - ๒๕๗๐ โดยที่การส่งเสริมให้เด็ก เยาวชน และประชาชนในชาติเข้าถึงและได้รับการศึกษาที่ดี ช่วยให้ทุกคนตระหนักถึงศักยภาพของตนเอง เป็นรากฐานของพลังเสริมสร้างสังคมและช่วยขับเคลื่อน เศรษฐกิจของชาติ อย่างไรก็ตาม สิ่งที่จะช่วยทำให้เกิดการพัฒนาการศึกษาที่ดีได้นั้นต้องอาศัยปัจจัยที่สำคัญ คือ "ทางเลือกที่ดีที่สุด" ซึ่งควรมาจากหลักฐานการวิจัยและหลักฐานเชิงประจักษ์ สำนักงานเลขาธิการ สภากาการศึกษาในฐานะหน่วยนโยบายการศึกษาระดับชาติตระหนักถึงความสำคัญนี้ จึงได้จัดทำกรอบทิศทางการวิจัย ทางการศึกษาของชาติ พ.ศ. ๒๕๖๘ - ๒๕๗๐ ขึ้น โดยดำเนินการโดยใช้ฐานของการศึกษา วิจัยและวิเคราะห์ อย่างเป็นระบบ เพื่อกำหนดประเด็นทางการศึกษาที่มีความต้องการใช้ประโยชน์ที่มีความเร่งด่วนต้องใช้งาน มีผลกระทบต่อพัฒนาการศึกษาในสภาพการณ์ที่มีความไม่แน่นอนของสภาพเศรษฐกิจและสังคม โดยเป็นประเด็นที่สอดคล้องกับสัญญาณการเปลี่ยนแปลงและแนวโน้ม รวมทั้งทิศทางการศึกษาของโลก อย่างไรก็ตาม ประเด็นการวิจัยนี้ไม่สามารถครอบคลุมการวิจัยทั้งหมดทุกประเด็น แต่เป็นประเด็นกรอบทิศทางการวิจัย ทางการศึกษาที่สอดคล้องและจำเป็นสำหรับช่วงเวลา ๓ ปีนี้ (พ.ศ. ๒๕๖๘ - ๒๕๗๐) โดยได้กำหนด กรอบทิศทางการวิจัยทางการศึกษาของชาติไว้ จำนวน ๘ ประเด็นที่รองรับเป้าหมายการศึกษาเพื่อการพัฒนา ที่ยั่งยืน ซึ่งจะครบกำหนดในอีก ๕ ปีข้างหน้า ทั้งนี้ เป็นการกำหนดกรอบทิศทางการวิจัยทางการศึกษาเฉพาะ ประเด็นหลัก ส่วนประเด็นโดยละเอียดขึ้นอยู่กับความสนใจในการวิจัย เพื่อให้เกิดนวัตกรรมและความยืดหยุ่น ในการวิจัย และในสภาวะการณ์โลกที่มีการเปลี่ยนแปลงรวดเร็วมาก งานวิจัยที่มีอยู่เดิมอาจใช้ประโยชน์ไม่ได้ จำนวนมาก เนื่องจากไม่สอดคล้องกับสภาพปัจจุบันและสภาพการเปลี่ยนแปลง ดังนั้น กรอบทิศทางการวิจัย ทางการศึกษาของชาติ พ.ศ. ๒๕๖๘ - ๒๕๗๐ จึงมุ่งส่งเสริมให้มีการวิจัยใน ๘ ประเด็นที่ส่งผลกระทบต่อ การศึกษาข้างต้น ทั้งในส่วนนโยบายและปฏิบัติ โดยครอบคลุมทั้งการวิจัยพื้นฐาน (Fundamental Research) และการวิจัยในประเด็นที่เกิดขึ้นใหม่ (Emerging Research) ซึ่งสามารถสรุปเป็นด้านต่าง ๆ และ กำหนดเป้าหมายในการวิจัยในแต่ละด้าน ดังนี้

๑. กรอบทิศทางการวิจัยทางการศึกษาของชาติ พ.ศ. ๒๕๖๘ – ๒๕๗๐

กรอบทิศทางการวิจัยทางการศึกษาของชาติ พ.ศ. ๒๕๖๘ – ๒๕๗๐ ประกอบด้วย ๔ ด้าน โดยจำแนกตามเป้าหมายของการวิจัย ดังนี้

ด้านที่ ๑ การวิจัยเพื่อพัฒนาแนวคิด ระบบ โครงสร้าง และการจัดการศึกษาที่รองรับ และตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงในทุกมิติ ทั้งในมิติสังคม เศรษฐกิจ ประชากร และการเมืองการปกครอง

เป้าหมาย : การเกิดองค์ความรู้หรือข้อเสนอใหม่ในการพัฒนาการจัดการศึกษาให้รองรับและตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ ทุกมิติ และมีระบบนิเวศทางการศึกษา (Ecosystem) ที่เอื้อต่อการเรียนรู้และการเปลี่ยนแปลง

ประเด็นวิจัยทางการศึกษาภายใต้ด้านที่ ๑ ประกอบด้วย ๑) การเรียนรู้ตลอดชีวิต และ ๒) การศึกษาเพื่อสังคมสีเขียว ตัวอย่างการวิจัยพื้นฐาน (Fundamental Research) และการวิจัยในประเด็นที่เกิดขึ้นใหม่ (Emerging Research) ดังนี้

ตารางที่ ๖.๑ แสดงประเด็นวิจัยภายใต้ด้านที่ ๑ การวิจัยเพื่อพัฒนาแนวคิด ระบบ โครงสร้าง และการจัดการศึกษาที่รองรับและตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงในทุกมิติ พร้อมด้วยตัวอย่างจำแนกประเภทการวิจัย

ประเด็นวิจัย	ตัวอย่าง	
	การวิจัยพื้นฐาน (Fundamental Research)	การวิจัยในประเด็นที่เกิดขึ้นใหม่ (Emerging Research)
๑) การเรียนรู้ตลอดชีวิต	<ul style="list-style-type: none"> - ระบบส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต - ระบบการศึกษาแบบไร้รอยต่อ - ธนาคารหน่วยกิต - สภาพแวดล้อม และนิเวศการเรียนรู้ 	<ul style="list-style-type: none"> - คุณวุฒิฉบับย่อย (Micro-Credential) - การเรียนรู้รูปแบบสั้น ๆ (Micro-learning) - คุณวุฒินาโน (Nano degrees) - เมืองแห่งการเรียนรู้ (Learning City) - พื้นที่การเรียนรู้ร่วมกัน (Co-learning Spaces)
๒) การศึกษาเพื่อสังคมสีเขียว	<ul style="list-style-type: none"> - นโยบายการศึกษาสีเขียว เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม - หลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนเพื่อสังคมสีเขียวและเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม - การจัดการเรียนการสอนเพื่อให้นักเรียนมีทัศนคติและทักษะที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม 	<ul style="list-style-type: none"> - นวัตกรรมด้านหลักสูตร สื่อ และการจัดการเรียนการสอนเพื่อสังคมสีเขียว

ด้านที่ ๒ การวิจัยเพื่อกำหนดระบบการผลิตและพัฒนาทักษะกำลังคน ผู้เรียน และบุคลากรทางการศึกษาที่มุ่งสู่การยกระดับผลิตภาพโดยรวมของประเทศ

เป้าหมาย : การเกิดองค์ความรู้หรือข้อเสนอใหม่ที่ใช้ในการพัฒนาทักษะของผู้เรียนทุกช่วงวัย รวมถึงผู้สูงอายุและบุคลากรทางการศึกษาทุกประเภท ที่เพียงพอในการยกระดับผลิตภาพโดยรวมของประเทศ

ประเด็นวิจัยทางการศึกษาภายใต้ด้านที่ ๒ ประกอบด้วย ๑) การพัฒนาทักษะที่จำเป็น และการ Re - Skills/Up - Skills ที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน และ ๒) ความเป็นพลเมืองและพลโลก ตัวอย่างการวิจัยพื้นฐาน (Fundamental Research) และการวิจัยในประเด็นที่เกิดขึ้นใหม่ (Emerging Research) ดังนี้

ตารางที่ ๖.๒ แสดงประเด็นวิจัยภายใต้ด้านที่ ๒ การวิจัยเพื่อกำหนดระบบการผลิตและพัฒนาทักษะกำลังคน ผู้เรียน และบุคลากรทางการศึกษาที่มุ่งสู่การยกระดับผลิตภาพโดยรวมของประเทศ พร้อมด้วยตัวอย่างจำแนกประเภทการวิจัย

ประเด็นวิจัย	ตัวอย่าง	
	การวิจัยพื้นฐาน (Fundamental Research)	การวิจัยในประเด็นที่เกิดขึ้นใหม่ (Emerging Research)
๑) การพัฒนาทักษะที่จำเป็น และการ Re - Skills/Up - Skills ที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน	<ul style="list-style-type: none"> - ทักษะในอนาคตที่ประเทศมีความต้องการเพื่อสนับสนุนการเติบโตทางเศรษฐกิจ - ทักษะที่จำเป็น โดยเฉพาะทักษะพื้นฐาน เช่น การอ่าน - ระบบการส่งต่อและเชื่อมโยงในการพัฒนาทักษะ - ความท้าทายและโอกาสด้านทักษะที่สถานศึกษาเผชิญอยู่ - ความท้าทายและโอกาส ด้านเงินทุนระบบ และตลาดสำหรับการเพิ่มการมีส่วนร่วมในการศึกษาด้านเทคนิค - การฝึกงานอันเป็นการช่วยเพิ่มพูนและพัฒนาทักษะ - การปรับหลักสูตรเพื่อที่มุ่งเน้นทักษะและสมรรถนะ - การจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาทักษะ - การเสริมสร้างสมรรถนะผู้เรียนที่เชื่อมโยงกับการทำงาน 	<ul style="list-style-type: none"> - นวัตกรรมระบบการ Re-Skills และ Up-Skills ที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน - ทักษะที่จำเป็นสำหรับอนาคตที่เกิดขึ้นใหม่ ๆ - นวัตกรรมหลักสูตร และการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นทักษะและสมรรถนะ

ประเด็นวิจัย	ตัวอย่าง	
	การวิจัยพื้นฐาน (Fundamental Research)	การวิจัยในประเด็นที่เกิดขึ้นใหม่ (Emerging Research)
๒) ความเป็นพลเมือง และพลโลก	<ul style="list-style-type: none"> - คุณลักษณะและการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองและพลโลก - การบูรณาการการบ่มเพาะความเป็นพลเมืองและพลโลกในหลักสูตรและการเรียนการสอน 	<ul style="list-style-type: none"> - พลเมืองดิจิทัล - ช่องว่างระหว่างรุ่น - (Generation Gap) และ การจัดการเรียนการสอน ที่เหมาะสม

ด้านที่ ๓ การวิจัยเพื่อพัฒนาประสิทธิภาพระบบบริหารจัดการการศึกษาที่มุ่งสู่การเพิ่มขีดความสามารถทางการแข่งขันทางการศึกษาในระดับนานาชาติ

เป้าหมาย : การเกิดองค์ความรู้หรือข้อเสนอใหม่ในการพัฒนาการบริหารจัดการการศึกษา รวมถึงการบริหารจัดการระบบนิเวศทางการศึกษา (Ecosystem) ที่นำไปสู่การเพิ่มขีดความสามารถทางการแข่งขันทางการศึกษาในระดับนานาชาติ

ประเด็นวิจัยทางการศึกษาภายใต้ด้านที่ ๓ ประกอบด้วย ๑) การศึกษาที่มีคุณภาพ ๒) ความเสมอภาค - ลดความเหลื่อมล้ำ และ ๓) ประสิทธิภาพทางการศึกษา ตัวอย่างการวิจัยพื้นฐาน (Fundamental Research) และการวิจัยในประเด็นที่เกิดขึ้นใหม่ (Emerging Research) ดังนี้

ตารางที่ ๖.๓ แสดงประเด็นวิจัยภายใต้ด้านที่ ๓ การวิจัยเพื่อพัฒนาประสิทธิภาพระบบบริหารจัดการการศึกษาที่มุ่งสู่การเพิ่มขีดความสามารถทางการแข่งขันทางการศึกษาในระดับนานาชาติ

ประเด็นวิจัย	ตัวอย่าง	
	การวิจัยพื้นฐาน (Fundamental Research)	การวิจัยในประเด็นที่เกิดขึ้นใหม่ (Emerging Research)
๑) การศึกษาที่มีคุณภาพ	<ul style="list-style-type: none"> - การพัฒนาคุณภาพสถานศึกษา - การพัฒนาคุณภาพครู - การยกระดับผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน - การกระจายอำนาจ ทางการศึกษา 	<ul style="list-style-type: none"> - นวัตกรรมการเรียนการสอน - นวัตกรรมการแนะแนว - นวัตกรรมติดตาม ประเมินผล - แพลตฟอร์มการศึกษา
๒) ความเสมอภาค - ลดความเหลื่อมล้ำ	<ul style="list-style-type: none"> - ระบบการศึกษาที่ยืดหยุ่น และ เหมาะสมกับบริบทโรงเรียน/พื้นที่ - ระบบการดูแลช่วยเหลือ กลุ่มเปราะบาง - การมีส่วนร่วมและบทบาท ของภาคส่วนต่าง ๆ ในการจัด การศึกษา - การกระจายทรัพยากรเพื่อลด ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา 	<ul style="list-style-type: none"> - นวัตกรรมสนับสนุนการเข้าถึง การเรียนรู้ - นวัตกรรมการเงิน เพื่อการศึกษา

ประเด็นวิจัย	ตัวอย่าง	
	การวิจัยพื้นฐาน (Fundamental Research)	การวิจัยในประเด็นที่เกิดขึ้นใหม่ (Emerging Research)
	- มาตรการเชิงระบบเพื่อลดความเหลื่อมล้ำในผลสัมฤทธิ์ของโรงเรียน	
๓) ประสิทธิภาพทางการศึกษา	- การลงทุน การจัดสรรและ การใช้ทรัพยากรที่มีประสิทธิภาพได้ประโยชน์สูงสุด - แนวทางหรือนวัตกรรมเพื่อสนับสนุนการจัดการข้อมูลที่มีประสิทธิภาพ - การมีส่วนร่วมของภาคส่วนต่าง ๆ ในการลงทุนเพื่อการศึกษา	- นวัตกรรมการเงินเพื่อการศึกษา - ช่องว่างระหว่างรุ่น (Generation Gap) และการปิดช่องว่างระหว่างรุ่น - การฟื้นฟูภาวะการเรียนรู้ถดถอย

ด้านที่ ๔ การวิจัยเพื่อสร้างระบบนิเวศทางการศึกษา (Ecosystem) ที่สนับสนุนให้เกิดการศึกษาที่มีคุณภาพ ปราศจากความเหลื่อมล้ำ และนำไปสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต

เป้าหมาย : การเกิดองค์ความรู้หรือข้อเสนอใหม่ที่เอื้อให้เกิดระบบนิเวศทางการศึกษาที่เหมาะสมกับการจัดการศึกษาในปัจจุบัน

ประเด็นวิจัยทางการศึกษาภายใต้ด้านที่ ๔ ได้แก่ เทคโนโลยีการศึกษา/การเรียนรู้ ตัวอย่างการวิจัยพื้นฐาน (Fundamental Research) และการวิจัยในประเด็นที่เกิดขึ้นใหม่ (Emerging Research) ดังนี้ ตารางที่ ๖.๔ แสดงประเด็นวิจัยภายใต้ด้านที่ ๔ การวิจัยเพื่อสร้างระบบนิเวศทางการศึกษาที่สนับสนุนให้เกิดการศึกษาที่มีคุณภาพ ปราศจากความเหลื่อมล้ำ และนำไปสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต

ประเด็นวิจัย	ตัวอย่าง	
	การวิจัยพื้นฐาน (Fundamental Research)	การวิจัยในประเด็นที่เกิดขึ้นใหม่ (Emerging Research)
๑) เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา/การเรียนรู้	- โอกาสในการเข้าถึงเทคโนโลยีเพื่อ การเรียนรู้ของนักเรียน นักศึกษา และประชาชน - การบูรณาการเทคโนโลยีกับการเรียนการสอน - ความปลอดภัย และจริยธรรมในการใช้เทคโนโลยี - ผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจาก AI - การวัดผลกระทบของเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อนำไปใช้สนับสนุนครูและนักเรียน	- การนำเทคโนโลยี และ AI มาใช้ประโยชน์เพื่อการเรียนรู้ - การพัฒนานวัตกรรมหลักสูตรเพื่อมุ่งเน้นทักษะและสมรรถนะด้านสื่อเทคโนโลยีและ AI เพื่อการเรียนรู้

ทั้งนี้ การส่งเสริมการวิจัยทางการศึกษาทั้ง ๘ ประเด็นข้างต้นของทิศทางการวิจัยทางการศึกษาของชาติครอบคลุมทั้งกลุ่มนโยบายและกลุ่มปฏิบัติ แต่จุดเน้นอาจแตกต่างกัน กล่าวคือ **๑) กลุ่มนโยบาย** ในการวิจัยพื้นฐาน (Fundamental Research) มุ่งเน้นการวิจัยเพื่อการพัฒนาที่เป็นฐานของการพัฒนาเพื่อบรรลุเป้าหมายของแต่ละประเด็น และการวิจัยในประเด็นที่เกิดขึ้นใหม่ (Emerging Research) มุ่งเน้นการวิจัยเพื่อการพัฒนาที่ส่งเสริมนวัตกรรมและการปรับเปลี่ยนเชิงระบบ และ **๒) กลุ่มปฏิบัติ** ในการวิจัยพื้นฐาน (Fundamental Research) มุ่งเน้นการวิจัยเพื่อแก้ไขปัญหาในงานที่เผชิญอยู่ และการวิจัยในประเด็นที่เกิดขึ้นใหม่ (Emerging Research) มุ่งเน้นการวิจัยเพื่อพัฒนานวัตกรรมที่ใช้ในการทำงานและพัฒนางานตามบทบาทหน้าที่

ตารางที่ ๖.๕ จุดเน้นของการวิจัยจำแนกตามกลุ่มและประเภทของงานวิจัย

	การวิจัยพื้นฐาน (Fundamental Research)	การวิจัยในประเด็นที่เกิดขึ้นใหม่ (Emerging Research)
กลุ่มนโยบาย	มุ่งเน้นการวิจัยเพื่อการพัฒนาที่เป็นฐานของการพัฒนาเพื่อบรรลุเป้าหมายของแต่ละประเด็น	มุ่งเน้นการวิจัยเพื่อการพัฒนาที่ส่งเสริมนวัตกรรมและการปรับเปลี่ยนเชิงระบบ
กลุ่มปฏิบัติ	มุ่งเน้นการวิจัยเพื่อแก้ไขปัญหาในงานที่เผชิญอยู่	มุ่งเน้นการวิจัยเพื่อพัฒนานวัตกรรมที่ใช้ในการทำงานและพัฒนางานตามบทบาทหน้าที่

๒. กลไกการสร้างผลลัพธ์

การส่งเสริมการวิจัยทั้ง ๘ ประเด็นข้างต้น จะเกิดพลังร่วม (Synergy) ไม่ได้หากไม่มีการบริหารจัดการ และกำหนดกลไกเพื่อสร้างผลลัพธ์ควบคู่กันไปด้วย โดยจากทฤษฎีการเปลี่ยนแปลง (Theory of Change) จะเห็นได้ว่าเส้นทางที่จะนำนโยบายนี้ไปสู่ผลลัพธ์ที่คาดหวัง ควรมีกลไกเพื่อสร้างผลลัพธ์ ดังนี้

๑) กลไกในการจัดสรรทุนวิจัยเพื่อมุ่งสู่เป้าหมายเดียวกัน โดยประเทศไทยมีหน่วยงานและกลไกที่ให้ทุนในการวิจัยจำนวนมาก แต่ไม่มีกลไกในการบูรณาการและประสานความร่วมมือเพื่อไปสู่เป้าหมายการพัฒนาประเทศและการพัฒนาการศึกษาาร่วมกัน ดังนั้น จึงควรมีกลไกประสานให้เกิดเวทีความร่วมมือในการให้ทุนวิจัย โดยเฉพาะประเด็นการวิจัยทางการศึกษาทั้ง ๘ ประเด็นที่ยังมีช่องว่าง (Gap) สูง และประเด็นที่หนุนเสริมกัน

๒) พัฒนากลไกบริหารจัดการระดับพื้นที่หรือระดับ Ecosystem ให้มีความเข้มแข็งเพื่อพัฒนาระบบการวิจัยของประเทศในระยะยาว

๓) พัฒนาระบบการขับเคลื่อนการทำงานร่วมกันระหว่างหลายหน่วยงาน (Co-creation) มากขึ้น เพื่อให้การบริหารงานวิจัยมีความเป็นเอกภาพ

๔) การประเมินนโยบายจากผลลัพธ์ เพื่อนำไปปรับปรุงและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

๓. ข้อเสนอแนะในการนำสู่การปฏิบัติ

เพื่อให้การขับเคลื่อนกรอบทิศทางการวิจัยทางการศึกษาของชาติ พ.ศ. ๒๕๖๘ - ๒๕๗๐ ไปสู่การปฏิบัติบรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ จึงมีข้อเสนอแนะในการนำสู่การปฏิบัติ โดยอิงตามทฤษฎี POLC ซึ่งได้รับการยอมรับว่าเป็นการจัดการสมัยใหม่ที่สร้างประสิทธิภาพ โดยให้ความสำคัญกับกระบวนการตั้งแต่เริ่มต้นจนจบ โดยข้อเสนอแนะสู่การปฏิบัติมีดังนี้

ตารางที่ ๖.๖ ข้อเสนอแนะสู่การปฏิบัติโดยอิงตามทฤษฎี POLC

วงจรถตามทฤษฎี POLC	ข้อเสนอแนะสู่การปฏิบัติ
<p>การวางแผน (P – Planning) เป็นกระบวนการตั้งต้นที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการใช้ประโยชน์จากงานวิจัย หรือหน่วยงานผลิตงานวิจัย ควรมีการกำหนดทิศทาง วัตถุประสงค์ และช่วงเวลาในการจัดทำงานวิจัย โดยพิจารณาเลือกประเด็นจากกรอบทิศทางการวิจัยทางการศึกษาของชาติ พ.ศ. ๒๕๖๘ – ๒๕๗๐ ที่สอดคล้องกับภารกิจและเป้าหมายของหน่วยงาน/งานที่จะดำเนินการ</p>	<p>๑) สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาเสนอคณะกรรมการสภาการศึกษาและคณะรัฐมนตรีเพื่อให้เห็นชอบกรอบทิศทางการวิจัยทางการศึกษาของชาติ พ.ศ. ๒๕๖๘ - ๒๕๗๐ และเผยแพร่ไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและ/หรือประกาศลงราชกิจจานุเบกษา เพื่อเป็นวาระให้หน่วยงานต่าง ๆ ได้ใช้ในการกำหนดแผนและขับเคลื่อนกรอบทิศทางการวิจัยทางการศึกษาของหน่วยงาน ซึ่งจะทำให้การดำเนินงานเป็นไปในทิศทางเดียวกัน ไม่เกิดการวิจัยที่ซ้ำซ้อน รวมทั้งสอดคล้องกับทิศทางของชาติต่อไป</p> <p>๒) หน่วยงานที่มีภารกิจและเกี่ยวข้องในการวิจัยทางการศึกษาจัดทำแผนการวิจัยที่สอดคล้องกับทิศทางการวิจัยทางการศึกษาของชาติ</p>
<p>การจัดการและการจัดองค์กร (O – Organizing) หน่วยงานที่เป็นองค์กรและหน่วยวิจัยแต่ละโครงการควรมีการกำหนดบทบาท หน้าที่ และความรับผิดชอบของแต่ละฝ่ายที่เกี่ยวข้องอย่างชัดเจน เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปตามแผนที่กำหนดไว้ และครอบคลุมถึงการจัดสรรทรัพยากรบุคคลเพื่อให้บรรลุเป้าหมายด้วย</p>	<p>๑) สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาจัดให้มีเวทีการหารือเชิงนโยบายของหน่วยงานให้ทุนอุดหนุนการวิจัย เพื่อสนับสนุนทุนวิจัยมุ่งสู่เป้าหมายเดียวกัน เพื่อสร้างความร่วมมือและขยายความร่วมมือไปสู่บันทึกข้อตกลงความร่วมมือ (Memorandum of Agreement : MOA) เพื่อพัฒนากลไกในการบูรณาการและประสานความร่วมมือระบบการวิจัยทางการศึกษาของประเทศต่อไป</p> <p>๒) หน่วยงานให้ทุนวิจัยและสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา ส่งเสริมและสนับสนุนนักวิจัยและบุคลากรในระดับอุดมศึกษาให้มีส่วนร่วมในการวิจัยเชิงนโยบาย (Policy Research) กับทางภาครัฐมากยิ่งขึ้น</p> <p>๓) หน่วยงานที่มีภารกิจและเกี่ยวข้องในการวิจัยทางการศึกษากำหนดบทบาท หน้าที่ และความรับผิดชอบของแต่ละฝ่ายที่เกี่ยวข้องเพื่อรองรับการดำเนินงานวิจัยทางการศึกษาอย่างชัดเจนและเหมาะสม</p>

วงจรถตามทฤษฎี POLC	ข้อเสนอแนะสู่การปฏิบัติ
<p>การนำ (L – Leading) โดยผู้บริหารองค์กร หรือนักวิจัยหลักจะต้องใช้หลักการจูงใจที่ดี การออกแบบงานและการสั่งการที่เหมาะสม ซึ่งหมายถึงการกระตุ้น จูงใจให้ใช้ความพยายาม ในการบรรลุเป้าหมายนั้น ๆ พร้อมทั้ง แก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในระหว่างการดำเนินการ วิจัย เพื่อมุ่งไปสู่เป้าหมายที่กำหนดไว้ อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด</p>	<p>๑) สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาจัดให้มีเวที หรือ แพลตฟอรม์เพื่อขับเคลื่อนการทำงานร่วมกันระหว่าง หลายหน่วยงาน (Co-creation) มากขึ้น อันจะส่งผล ให้สามารถผลิตงานวิจัยที่จะสามารถใช้งานได้ตรงตาม เป้าหมายการพัฒนาประเทศและการพัฒนาการศึกษา</p> <p>๒) หน่วยงานที่มีภารกิจทางการศึกษาคควรกำหนดแรงจูงใจ การออกแบบงานไว้ในแผนเพื่อการบรรลุเป้าหมาย</p>
<p>การควบคุม (C – Controlling) เป็นบทบาทของหน่วยงาน หรือหน่วยให้ทุน วิจัยในการดูแลการดำเนินงานวิจัยให้เป็นไป ตามแผนและมาตรฐาน ตลอดจนถึงติดตาม ประเมินผลการดำเนินงานว่าบรรลุ ตามวัตถุประสงค์การวิจัยหรือไม่ รวมทั้ง การร่วมจัดการกับปัญหาอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้เกิดผลกระทบกับการดำเนินงานวิจัย น้อยที่สุด</p>	<p>๑) สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา ร่วมกับหน่วย ให้ทุนวิจัย และสถาบันอุดมศึกษาสนับสนุนการวิจัย เชิงอภิมาน (Meta-analysis) เพื่อเป็นฐาน ในการส่งเสริมการพัฒนาการวิจัยทางการศึกษา อย่างต่อเนื่องในระยะต่อไป</p> <p>๒) สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาติดตามผล รายงานผล และประเมินผล (Review & Evaluation) ในภาพรวม</p> <p>๓) หน่วยงานที่มีโครงการวิจัยทางการศึกษา ติดตามผล รายงานและประเมินผลให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ และบรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ</p>

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

- ธนันท์ ธนารัตตะภูมิ. (๒๕๖๓). การใช้ประโยชน์จากผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติด้านพื้นฐาน. *Journal of Education Studies*, ๔๘(๑) DOI: 10.58837/CHULA.EDUCU.48.1.4 . Retrieved from <https://digital.car.chula.ac.th/educujournal/vol48/iss1/4>
- นิติบดี ศุขเจริญ. (๒๕๖๒). การมองอนาคต. วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม, ๑๓(๓), ๓๓-๔๒.
- บุญลดา คุณาเวชกิจ. (๒๕๖๔). หลักการบริหารงานที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงานบริษัท อาร์ วี คอนเน็กซ์ จำกัด. วารสารวิทยาการ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม, ๓(๑), มกราคม - เมษายน ๒๕๖๔.
- ปิ่นพงษ์ วงศ์ณาศรี. (๒๕๕๙). บทวิเคราะห์แนวทางการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาความเป็นพลเมืองตามระบอบประชาธิปไตยในโรงเรียนแบบบูรณาการหลักสัปปุริสธรรม ๗. *Journal of Yanasangvorn Research Institute Mahamakut Buddhist University*, ๗ (๑), ๑๔๙-๑๖๑.
- แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๓ (พ.ศ. ๒๕๖๖ – ๒๕๗๐). (๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๕). *ราชกิจจานุเบกษา* เล่ม ๑๓๙ ตอนพิเศษ ๒๕๘ ง. ๑-๑๔๓.
- พิชิต ฤทธิ์จรูญ. (๒๕๖๐). กระบวนการสำคัญของทฤษฎีวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา. วารสารราชภัฏสุราษฎร์ธานี ๔(๒), ๔๕-๕๐.
- สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี. (๒๕๖๖). *การแถลงผลการประเมิน PISA 2022*. สืบค้น ๑๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๗, Retrieved from ผลการประเมิน PISA 2022 – PISA THAILAND (ipst.ac.th)
- สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ (องค์การมหาชน). (๒๕๖๒). *เครื่องมือการมองอนาคต (FORESIGHT TOOLS)*. Retrieved from คู่มือการมองอนาคต 4-8-19.indd (nia.or.th)
- สำนักงานเลขาธิการคณะรัฐมนตรี. (๒๕๖๗). *คำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรี นางสาวแพทองธาร ชินวัตร นายกรัฐมนตรี แถลงต่อรัฐสภา*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์คณะรัฐมนตรีและราชกิจจานุเบกษา.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (๒๕๕๗). *กรอบและทิศทางการวิจัยทางการศึกษาเพื่อขับเคลื่อนการปฏิรูปการศึกษา*. กรุงเทพฯ : สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.
- _____. (๒๕๕๗). *แนวทางการขับเคลื่อนกรอบและทิศทางการวิจัยทางการศึกษาของประเทศ* (พ.ศ. ๒๕๕๕ - ๒๕๕๘). นนทบุรี : ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด สาขา ๔.
- _____. (๒๕๖๕). *ทิศทางและแนวโน้มการจัดการศึกษาในยุคโควิด-๑๙*. สมุทรสาคร : บริษัทพิมพ์ดี จำกัด.
- _____. (๒๕๖๖). *สรุปสาระสำคัญ รายงานการติดตามและประเมินผลการจัดการศึกษาตามแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๗๐ ในระยะ ๕ ปีแรกของแผน* (พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๖๔) กรุงเทพฯ : สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.

- _____ . (๒๕๖๗). *ฉกทศน์แนวโน้มและทิศทางการพัฒนาการศึกษา*. กรุงเทพฯ : สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (เอกสารอัดสำเนา)
- อมรรพร บุญให้ และทิพย์วรรณ สุขใจรุ่งวัฒนา. (๒๕๖๔). กลยุทธ์การบริหารโรงเรียนพอเพียงท้องถิ่นที่มุ่งผลลัพธ์การเรียนรู้สู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน. *วารสารคุณภาพชีวิตกับกฎหมาย*, ๑๗(๑). ๑๐๙-๑๒๔.
- เอี่ยมพร หลินเจริญ. (๒๕๕๕). เทคนิคการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ. *Journal of Educational Measurement Mahasarakham University*, ๑๗(๑), ๑๗-๒๙.
- Griffiths Kate. (๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๗). Bridging the Gap Between Research and Policy. ในการประชุมทางวิชาการงานวิจัยทางการศึกษาระดับชาติ ครั้งที่ ๑๗. ณ โรงแรมอัสวินแกรนด์ คอนเวนชั่น กรุงเทพมหานคร.
- Baek Chanwoong. (๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๗). The Use of Research Evidence in Education Policy : Global and International Perspectives. ในการประชุมทางวิชาการงานวิจัยทางการศึกษาระดับชาติ ครั้งที่ ๑๗. ณ โรงแรมอัสวินแกรนด์ คอนเวนชั่น กรุงเทพมหานคร.

ภาษาอังกฤษ

- AERO. (2021). *Research Agenda 2023*. Retrieved from <https://www.edresearch.edu.au/other/agency-publications/research-agenda-2023> Accessed on 20 June 2024
- AERO. (2023). *Research Agenda 2024*. Retrieved from <https://www.edresearch.edu.au/other/agency-publications/research-agenda-2024> Accessed on 20 June 2024
- AERO. (n.d.). *About us*. Retrieved from <https://www.edresearch.edu.au/about-us> Accessed on 20 June 2024
- Affouneh, S., Salha, S., Tlili, A., & Abu-Eisheh, S. *Education in the Post-COVID-19 Era—Opportunities and Challenges*.
- Akkari, A., & Maleq, K. (2020). *Global citizenship education: Critical and international perspectives* (p. 217). Springer Nature.
- Akther, J. (2020). Influence of UNESCO in the Development of Lifelong Learning. *Open Journal of Social Sciences*, 8(03), 103.
- Al-Thani, N. J., & Ahmad, Z. (2023). *Rebuilding Education: STEM Education Practices and Research during the Post-COVID-19 Era*. SAGE Publications Ltd.
- Antikainen, A. (2006). In search of the Nordic model in education. *Scandinavian journal of educational research*, 50(3), 229-243.
- Arias, O. and McMahon, W.W. (2001). *Dynamic Rates of Return to Education in the US. Economics of Education Review* 20(2): 121-138.

- Arifani, Y., Hidayat, N., Iswati, H. D., & Hamid, S. M. (2023). *Rethinking L1 Education in a Global Era: Understanding the (Post-) National L1 Subjects in New and Difficult Times*: by Bill Green and Per-Olof Erixon, Switzerland, Springer Nature 2020, 285 pp., \$99.99 (paperback), ISBN 978-3-030-55996-0.
- Bend, M., Hu, Y., Pan, Y., Patrinos, H. A., Poulsen, T., Rivera-Olvera, A., ... & Dundar, H. (2023). *Education Finance Watch 2023*.
- Brassett, J., & O'Reilly, J. (Eds.). (2021). *A Creative Philosophy of Anticipation: Futures in the gaps of the present*. Routledge.
- Cai, Y., Ma, J., & Chen, Q. (2020). Higher education in innovation ecosystems. *Sustainability*, 12 (11), 4376.
- Cassandra, M. O. R. L. E. Y. (2021). *3 rd-Global Forum on the Future of Education and Skills 2030*.
- DfE. (2024). *Areas of Research Interest*. Retrieved from <https://www.gov.uk/government/collections/areas-of-research-interest> Accessed on 20 June 2024
- European Commission. (2021). *European research area policy agenda—Overview of actions for the period 2022–2024*.
- FIER. (2023). *International and national center for educational research*. Retrieved from <https://ktl.jyu.fi/en/research> Accessed on 20 June 2024
- Finnish Government. (2023). *Multi-annual plan for the use of research and development funding: Final report of the Parliamentary RDI Working Group 2022*. Retrieved from <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/165008> Accessed on 20 June 2024
- Frawley, J., Nguyen, T., & Sarian, E. (2020). *Transforming lives and systems: cultural competence and the higher education interface* (p. 95). Springer Nature.
- Future Station. (2020). *Future preparedness through Foresight*. Retrieved from <https://futurestation.ro/future-preparedness-through-foresight/>.
- GCPSE, U. (2018). *Foresight Manual: Empowered Futures for the 2030 Agenda*. Singapore: United Nations Development Programme Global Centre for Public Service Excellence (UNDP GCPSE). Accessed on 14 Oct, 2019.
- GCPSE, U. (2018). *Foresight Manual: Empowered Futures for the 2030 Agenda*. Singapore: United Nations Development Programme Global Centre for Public Service Excellence (UNDP GCPSE). Accessed on 14 Oct, 2019.

- Global Education Monitoring Report Team. (2023). *Global Education Monitoring Report 2023/4: Technology and Education*. Retrieved from <https://gem-report-2023.unesco.org/> Accessed on 20 June, 2024.
- Heckman, J.J. (2008). Schools, Skills, and Synapses. *Economic Inquiry* 46(3): 289-324
- Helen Haste and Vidur Chopra. (2020). *The futures of education for participation in 2050: educating for managing uncertainty and ambiguity*. Columbia University. Retrieved from The futures of education for participation in 2050: educating for managing uncertainty and ambiguity - UNESCO Digital Library
- Kirshner, B. (2015). *Youth activism in an era of education inequality* (Vol. 2). NYU Press.
- Kubow, P. K., Webster, N., Strong, K., & Miranda, D. (2023). *Contestations of Citizenship, Education, and Democracy in an Era of Global Change: Children and Youth in Diverse International Contexts* (p. 284). Taylor & Francis.
- Lamond, D. (2004). A matter of style: reconciling Henri and Henry. *Management Decision*, 42(2).
- Ministry of Education and Culture. (2024). *Multiannual plan for research and development funding*. Retrieved from <https://okm.fi/en/plan-for-research-and-development-funding> Accessed on 20 June 2024
- Mintzberg, H. (1973). The nature of managerial work. *Haper and Row*.
- MOE Research Priorities. (2024). *Education Research Funding Programme Singapore* Retrieved from <https://erfp.edu.sg/moe-research-priorities/> Accessed on 20 June 2024
- Moedas, C. (2018). *Citizen science: innovation in open science, society and policy*. Ucl Press.
- Molenaar, H., de Graaf, B. A., & Rinnooy Kan, A. (2017). *The Dutch national research agenda in perspective*.
- of Engineering, N. A., Science, C., Board, T., & National Academies of Sciences, Engineering, and Medicine. (2024). *Foundational Research Gaps and Future Directions for Digital Twins*.
- Pachura, P. (Ed.). (2011). *New knowledge in a new era of globalization*. BoD–Books on Demand.
- Patil, L., & Stipanovic, L. (2023). *2023 Global Education Monitoring Report on technology and education: expert consultation convened by NORRAG*.
- Pedraza, P., & Rivera, M. (Eds.). (2006). *Latino education: An agenda for community action research*. Routledge.
- Porter, M. E. (2011). *The Competitive Advantage of Nations: Creating and Sustaining Superior Performance*.
- Schleicher, A. (2019). *PISA 2018: Insights and interpretations*. OECD Publishing.

- Schleicher, A. (2023). *Education Policy Outlook 2023: EMPOWERING ALL LEARNERS TO GO GREEN*. Education Policy Outlook.
- Schultz, T. (1975). The Value of the Ability to Deal with Disequilibria. *Journal of Economic Literature* 13(3): 827-846.
- Schulz, W., Fraillon, J., Losito, B., Agrusti, G., Ainley, J., Damiani, V., & Friedman, T. (2023). *IEA International Civic and Citizenship Education Study 2022 Assessment Framework* (p. 133). Springer Nature.
- Tåhlin, M. (Ed.). (2023). *A Research Agenda for Skills and Inequality*. Edward Elgar Publishing.
- UNESCO Institute for Lifelong Learning (UIL). (2020). *Embracing a culture of lifelong learning: Contribution to the futures of education initiative*. UNESCO Institute for Lifelong Learning.
- UNESCO Institute for Statistics. (2023). UIS.Stat. Retrieved from <http://uis.unesco.org/> Accessed on 20 June, 2024.
- UNESCO. (2016). Reviews of National Policies for Education, *Education in Thailand: an OECD-UNESCO perspective*. Retrieved from Education in Thailand: an OECD-UNESCO perspective - UNESCO Digital Library. Accessed on 20 June, 2024.
- UNESCO. (2023). *Global Education Monitoring Report 2023: Technology in Education-A Tool on Whose Terms?*. UN. Accessed on 20 June, 2024.
- UNICEF. (2023). *The State of the World's Children 2023: Children with Disabilities*. Retrieved from <https://www.unicef.org/reports/state-worlds-children> Accessed on 20 June, 2024.
- United Nations. (2012). *United Nations Decade of Education for Sustainable Development (DESD) 2005-2014 Guidelines for Creating a National ESD Research Agenda and Plan*. the United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization 7, place de Fontenoy, 75352 Paris 07 SP, France
- United Nations. (2023). Sustainable Development Goal 4: Quality Education. Retrieved from <https://sdgs.un.org/goals/goal4>
- University of Minnesota. (2024). Principles of Management (licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International License, except where otherwise noted.) Retrieved from <https://open.lib.umn.edu/principlesmanagement/chapter/1-5-planning-organizing-leading-and-controlling-2/> Accessed on 20 June, 2024.
- Welsh Government. (2021). *The National Strategy for Educational Research and Enquiry (NSERE): Vision Document*.

Witherspoon, D. P., & Stein, G. L. (Eds.). (2023). *Diversity and Developmental Science: Bridging the Gaps Between Research, Practice, and Policy*. Springer.

World Bank. (2023). Learning Poverty: Fact Sheet. Retrieved from <https://www.worldbank.org/en/topic/education/brief/learning-poverty> Accessed on 20 June, 2024.

World Bank. (2023). Realizing Education's Promise: A World Bank Retrospective.

World Bank. (2024). Fostering Foundational Skills in Thailand From a Skills Crisis to a Learning Society. 2024. Retrieved from World Bank Document. Accessed on 20 June, 2024.

World Economic Forum. (2024). Putting Skills First : Opportunities for Building Efficient and Equitable Labor Markets 2024. Retrieved from Putting Skills First: Opportunities for Building Efficient and Equitable Labour Markets | World Economic Forum ([weforum.org](https://www.weforum.org)). Accessed on 20 June, 2024.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ๑

เครื่องมือวิจัย : ประเด็นการสนทนากลุ่มและสัมภาษณ์

ประเด็นการสนทนากลุ่มและสัมภาษณ์
สำหรับการศึกษาและจัดทำ
กรอบทิศทางการวิจัยทางการศึกษาของชาติ พ.ศ. ๒๕๖๗ – ๒๕๗๐

ส่วนที่ ๑ ข้อมูลพื้นฐานสำหรับผู้ให้ข้อมูลก่อนการสนทนากลุ่มและสัมภาษณ์

๑. วัตถุประสงค์ : เพื่อ

๑) ศึกษาสถานการณ์ ความท้าทาย แนวโน้ม และทิศทางการทำวิจัยทางการศึกษาของประเทศไทย และต่างประเทศ

๒) ศึกษา วิเคราะห์ความต้องการ ประเด็นปัญหา และเป้าหมายทางการศึกษาที่จะนำไปสู่การพัฒนา เป็นงานวิจัยทางการศึกษา

๓) สังเคราะห์งานวิจัยทางการศึกษาของประเทศไทย

๔) จัดทำกรอบทิศทางการวิจัยทางการศึกษาของชาติ พ.ศ. ๒๕๖๗ - ๒๕๗๐

๒. กลุ่มเป้าหมาย : ประกอบด้วย

๑) ผู้กำหนดนโยบาย

๒) ผู้บริหารสถานศึกษา ครู และบุคลากรทางการศึกษา

๓) นักเรียน/นักศึกษา/เด็ก/เยาวชน และผู้ปกครอง

๔) ภาคเอกชน

๕) นักวิชาการ/ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการศึกษา

ส่วนที่ ๒ ประเด็นการสนทนากลุ่มและสัมภาษณ์

๓. ประเด็นการสนทนากลุ่ม:

ประเด็นที่ ๑: สถานะปัจจุบันของการศึกษาไทย

- ประเด็นที่ท่านเห็นว่าเร่งด่วนที่สุดในด้านการศึกษาของไทยในปัจจุบันคือประเด็นใดบ้าง และเพราะเหตุใด (ทั้งในฐานะผู้ใช้งานวิจัย และในฐานะผู้ทำงานวิจัย โปรดจัดลำดับความสำคัญ ๓ - ๕ ลำดับ)
- ท่านเห็นว่าการเปลี่ยนแปลงสถานการณ์ล่าสุด (เช่น เทคโนโลยี นโยบาย) ส่งผลกระทบต่อการศึกษาอย่างไร และประเทศไทยมีความรู้เพื่อรับมือกับสถานการณ์เหล่านี้เพียงพอหรือไม่ อย่างไร

ประเด็นที่ ๒ : ความต้องการและลำดับความสำคัญในอนาคต

- ตามความเห็นของท่านอะไรคือประเด็นที่ควรสนใจในการวิจัยด้านการศึกษาในอีก ๓ ปีข้างหน้า
- เราควรตั้งเป้าหมายการวิจัยทางการศึกษาของไทยใน ๓ ปีข้างหน้าอย่างไร
- ท่านคิดว่าทักษะและความรู้ใดที่สำคัญที่สุดสำหรับผู้เรียนในปี ๒๕๗๐
- ประเทศไทยมีความรู้เพื่อรับมือกับความต้องการเหล่านี้เพียงพอหรือไม่ อย่างไร

ประเด็นที่ ๓: ความท้าทายและอุปสรรค

- ตามความเห็นของท่านอะไรคืออุปสรรคที่ใหญ่ที่สุดในการบรรลุเป้าหมายการวิจัยทางการศึกษาของชาติ
- ท่านคิดว่าเราจะจัดการกับความท้าทายเหล่านี้ได้อย่างไร

ประเด็นที่ ๔: โอกาสและนวัตกรรม

- แนวปฏิบัติหรือเทคโนโลยีเชิงนวัตกรรมอะไรบ้างที่ควรศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนาการศึกษาของชาติ
- การทำงานร่วมกันระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต่าง ๆ จะได้รับการพัฒนาให้ดีขึ้นได้อย่างไร

ประเด็นที่ ๕: ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะในการจัดทำกรอบทิศทางการวิจัยทางการศึกษาของชาติ พ.ศ. ๒๕๖๗ – ๒๕๗๐

ประเด็นที่ ๖: ข้อเสนอแนะอื่น ๆ

ภาคผนวก ๒

สรุปผลการสนทนากลุ่มและการสัมภาษณ์

สรุปสาระสำคัญ
การสนทนากลุ่มและการสัมภาษณ์
เพื่อประกอบการจัดทำกรอบทิศทางการวิจัยทางการศึกษาของชาติ พ.ศ. ๒๕๖๗ - ๒๕๗๐
วันที่ ๒๓ - ๒๕ กรกฎาคม ๒๕๖๗
ณ ห้องประชุมกำแหง พลางกูร ชั้น ๓ อาคาร ๕๖ ปี สกศ.
สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ เรื่อง “ทิศทางและแนวโน้มการวิจัยทางการศึกษาของไทยขึ้น เมื่อวันที่ ๒๓ - ๒๕ กรกฎาคม ๒๕๖๗ ณ ห้องประชุมกำแหง พลางกูร ชั้น ๓ อาคาร ๕๖ ปี สกศ. สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา เพื่อรับฟังความคิดเห็นเกี่ยวกับการทำวิจัยด้านการศึกษาจากผู้เชี่ยวชาญและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับการวิจัยทางการศึกษา เพื่อเป็นข้อมูลประกอบการวิเคราะห์และจัดทำกรอบทิศทางการวิจัยทางการศึกษาของชาติที่เหมาะสมต่อไป ซึ่งกลุ่มเป้าหมายมีทั้งสิ้น ๕ กลุ่ม ประกอบด้วย กลุ่มที่ ๑ ผู้กำหนดนโยบาย กลุ่มที่ ๒ ผู้บริหารสถานศึกษา ครู และบุคลากรทางการศึกษา กลุ่มที่ ๓ นักเรียน/นักศึกษา และผู้ปกครอง กลุ่มที่ ๔ ภาคเอกชน และกลุ่มที่ ๕ นักวิชาการ/ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการศึกษา สรุปสาระสำคัญที่ได้จากการประชุม ดังนี้

❖ **กลุ่มที่ ๑ ผู้กำหนดนโยบาย**

ประเด็นที่ ๑ : สถานะปัจจุบันของการศึกษาไทย

ผู้เข้าร่วมการสนทนากลุ่มซึ่งเป็นผู้แทนของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา นำเสนอประเด็นที่หน่วยงานมีการขับเคลื่อนการดำเนินงานที่สำคัญด้านการศึกษาเพื่อสะท้อนถึงสถานะปัจจุบันของการศึกษาไทย สรุปได้ดังนี้

๑) สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติมีการศึกษาเกี่ยวกับกรอบการเรียนรู้ตลอดชีวิตของประเทศไทย เพื่อสร้างสภาพแวดล้อมหรือแพลตฟอร์มการเรียนรู้ให้เข้ากับบริบทของโครงสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิตของประเทศไทย ซึ่งประเด็นท้าทายที่สำคัญคือ การส่งต่อการพัฒนาแต่ละช่วงวัยไปสู่การเรียนรู้ตลอดชีวิตของกระทรวงศึกษาธิการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

๒) กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นตัดสินใจดำเนินนโยบายต่าง ๆ ตามสถานการณ์ และเห็นความสำคัญของการร่วมมือกันระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ ในการวางแผนทางการนำผลการวิจัยหรือผลการศึกษาต่าง ๆ มาใช้ในการตัดสินใจกำหนดนโยบาย

๓) สำนักการศึกษา กรุงเทพมหานคร มีนโยบายที่เน้นการพัฒนาทักษะการคิด ผ่านโครงการ เอ๊ะ อ้อ โอเค มีการจัดการเรียนการสอนเกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีและการรู้เท่าทันสื่อ และมีปัญหานักเรียนอ่านหนังสือไม่ออก โดยเฉพาะนักเรียนต่างด้าวที่ไม่สามารถสื่อสารภาษาไทยได้

๔) สำนักงานการวิจัยแห่งชาติเป็นหน่วยงานที่สนับสนุนการวิจัยและนวัตกรรมตามแผนวิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรมของประเทศ โดยกลุ่มทางด้านการศึกษาจะสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ที่ ๔ การพัฒนากำลังคนและสถาบันด้านวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรมให้เป็นฐานการขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศแบบก้าวกระโดดและยั่งยืน ดังนั้นในปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๘ กลุ่มด้านการศึกษาจะเน้นการพัฒนากำลังคน ความเป็นเลิศของกำลังคนให้มีสมรรถนะทางด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรมที่จำเป็นต่อโลกในศตวรรษที่ ๒๑ นอกจากนี้ งานวิจัยทางด้านการศึกษาที่สนับสนุน

ยังสามารถสอดแทรกอยู่กับกลุ่มหัวข้ออื่น ๆ อาทิ สังคมคุณธรรม ที่เน้นการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม ของเยาวชน สังคมไทยไร้ความรุนแรง

๕) สำนักงานปลัดกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม ซึ่งมีภารกิจในการ ดูแลสถาบันอุดมศึกษา โดยเน้นการพัฒนา ๒ ประเด็นหลัก ได้แก่ ๑) การพัฒนาสถาบันให้มีความเป็นเลิศ ตามศักยภาพของตนเอง จึงได้มีการกำหนดกลุ่มสถาบันอุดมศึกษา แบ่งออกเป็น ๕ กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มพัฒนา การวิจัยระดับแนวหน้าของโลก กลุ่มพัฒนาเทคโนโลยีและส่งเสริมการสร้างนวัตกรรม กลุ่มพัฒนาชุมชน ท้องถิ่นหรือชุมชนอื่น กลุ่มพัฒนาปัญญาและคุณธรรมด้วยหลักศาสนา และกลุ่มผลิตและพัฒนาบุคลากร วิชาชีพและสาขาจำเพาะ เพื่อเป็นการจัดสรรทรัพยากรและงบประมาณสนับสนุนได้อย่างตรงวัตถุประสงค์ และ ๒) การพัฒนากำลังคนเพื่อให้ตอบสนองต่อความต้องการของตลาดแรงงานและการพัฒนาประเทศ โดยมีการกำหนด ทักษะที่พึงประสงค์ของกำลังคนในสาขาต่าง ๆ เพื่อให้มหาวิทยาลัยพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียน การสอนให้บัณฑิตมีผลลัพธ์การเรียนรู้ที่สอดคล้องกับทักษะที่ต้องการของภาคอุตสาหกรรม ซึ่งรวมถึงนโยบาย เกี่ยวกับการศึกษาตลอดชีวิตที่มีนโยบายที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ อาทิ Credit bank การ upskill และ reskill และ การจัดการเรียนการสอนผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์ นอกจากนี้ มีการกำหนดนโยบาย Sandbox โดยสนับสนุน ให้สถาบันอุดมศึกษาจัดการศึกษาในหลักสูตรที่แตกต่างจากมาตรฐานการอุดมศึกษา เน้นการพัฒนากำลังคน เฉพาะทางที่เป็นที่ต้องการเร่งด่วนภายในระยะเวลา ๒ - ๓ ปี ทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพ เช่น บัณฑิต ทางด้าน Semiconductor เป็นต้น ทั้งนี้ หากมีระบบที่สามารถเชื่อมโยงระหว่างการศึกษาระดับการศึกษา ขั้นพื้นฐานและระดับอุดมศึกษา เพื่อเตรียมผู้เรียนหรือปัจจัยป้อน (Input) ให้มีความพร้อม และทราบถึง ความสนใจและความถนัดของตนเองจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาประเทศและพัฒนาการศึกษาต่อไป

๖) สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม มีการขับเคลื่อนนโยบาย ทางด้านการศึกษาในประเด็นการศึกษาไร้รอยต่อ (Seamless Education) หรือการศึกษาที่ยืดหยุ่นและ ไร้รอยต่อ ซึ่งเป็นไปในทิศทางเดียวกันกับนโยบายการเรียนรู้ตลอดชีวิต ที่จะต้องมีการสร้างสภาพแวดล้อม แพลตฟอร์มการเรียนรู้ หรือทรัพยากรทางการศึกษาอื่น ๆ ที่จะยืดหยุ่นและเปิดกว้างกับคนทุกช่วงวัย มากยิ่งขึ้น จากนโยบายดังกล่าวการดำเนินงานต่อไปในอนาคตจึงต้องการงานวิจัยที่เชื่อมรอยต่อต่าง ๆ ได้แก่ การศึกษาในระบบกับนอกระบบ ความหลากหลายของศาสตร์ความรู้ การบูรณาการร่วมกันระหว่างความรู้ แขนงต่าง ๆ เพื่อสร้างคนให้มีสมรรถนะสูงขึ้น ความหลากหลายของวัฒนธรรม การบูรณาการการทำงาน ร่วมกันระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ ดังนั้นควรเน้นงานวิจัยเกี่ยวกับการสร้างสภาพแวดล้อม การเชื่อมภาคีต่าง ๆ เข้าไว้ด้วยกัน และการมีฐานข้อมูลที่จำเป็นสำหรับการทำงานในระยะยาว

๗) สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาให้ความสำคัญกับการเปลี่ยนผ่านของโลกอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะในแง่ของการประกอบอาชีพและอุตสาหกรรมต่าง ๆ โดยมีการดำเนินงานร่วมกับสำนักงาน เลขาธิการสภาการศึกษาในการนำร่องกิจกรรมชุดทักษะที่จำเป็น (Essential Skills Set) สำหรับเด็กและ เยาวชนกับสถาบันการศึกษาในสังกัดประมาณ ๑๐ แห่ง และมีการวิจัยและพัฒนานวัตกรรมเกี่ยวกับสื่อและ วิธีการในการจัดการเรียนการสอนที่จะใช้ในการนำร่องชุดทักษะที่จำเป็นร่วมด้วย ซึ่งจะมีการติดตาม ผลการดำเนินงานดังกล่าวต่อไป

๘) สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (สสวท.) ให้ความสำคัญกับการแก้ไข ปัญหาการเรียนรู้ของนักเรียนที่ต้นเหตุ โดยให้ครูวิเคราะห์เด็กในชั้นเรียนและหาสาเหตุและปัญหาที่แท้จริง เพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว ดังนั้นหากครูใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของการสอนโดยการทำวิจัยปฏิบัติการ (Action research) ของการจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียนของตนเอง และพัฒนาหรือแก้ไขโดยใช้งานวิจัยเป็นฐาน จะสามารถแก้ไขปัญหาการเรียนรู้ของนักเรียนได้

๙) สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับผู้เรียน ครู และบุคลากรทางการศึกษา คือ ๑) ผู้เรียน : ส่งเสริมเกี่ยวกับการอ่านออกเขียนได้ การคิดวิเคราะห์ และเน้นให้ผู้เรียนตระหนักรู้ถึงสิ่งแวดล้อมและประวัติศาสตร์ ๒) ครู : ส่งเสริมเกี่ยวกับการทำวิจัย โดยเฉพาะการวิจัยในชั้นเรียนเพื่อพัฒนาหรือแก้ปัญหาผู้เรียน โดยนางงานวิจัยมาทำเป็นโครงการหรือใช้ประโยชน์ในบริบทของตนเอง ๓) ผู้บริหาร : ส่งเสริมการบริหารแบบมีส่วนร่วม บูรณาการระหว่างโรงเรียน ชุมชน และผู้ปกครอง และ ๔) ศึกษานิเทศก์ : เน้นการเพิ่มเติมความรู้ให้แก่ครู นอกจากนี้ สพฐ. กำลังดำเนินการสร้างคลังข้อมูลงานวิจัย เพื่อเป็นแหล่งรวบรวมข้อมูลความรู้ด้านการวิจัยให้กับครูและบุคลากรทางการศึกษาได้นำไปใช้ประโยชน์

๑๐) กรมส่งเสริมการเรียนรู้ มีการดำเนินการจัดทำหลักสูตรเกี่ยวกับการส่งเสริมการเรียนรู้ การจัดกิจกรรมอาชีพที่สอดคล้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่น

๑๑) สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน มีการส่งเสริมและสนับสนุนโรงเรียนตามนโยบายต่าง ๆ ของรัฐบาล เช่น ส่งเสริมให้นักเรียนอ่านออกเขียนได้ การพัฒนาทักษะความคิด เป็นต้น แต่ปัญหาคือ โรงเรียนในสังกัดมีอัตลักษณ์และความแตกต่างกันอย่างมากจึงอาจมีผลลัพธ์ที่ได้แตกต่างกัน เช่น โรงเรียนที่เป็นเลิศทางด้านวิชาการ เกือบค่าเล่าเรียนสูง โรงเรียนชายขอบ โรงเรียนสองหลักสูตรใน ๕ จังหวัดชายแดนภาคใต้ เป็นต้น

๑๒) สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ มีการจัดทำแผนงานด้านวิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม ประจำปี ๒๕๖๙ แบ่งออกเป็น ๓ แผน ได้แก่ ๑) การวิจัยและพัฒนาเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะครูและบุคลากรทางการศึกษาภายใต้กระบวนการปฏิรูปการเรียนรู้สู่เป้าหมายการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน ๒) การพัฒนาและส่งเสริมศักยภาพผู้เรียนเพื่อการแข่งขันและการมีงานทำ และ ๓) การพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ทุกช่วงวัยเพื่อเพิ่มขีดความสามารถการแข่งขันโดยใช้พื้นที่เป็นฐาน โดยมีประเด็นที่เกี่ยวข้องกับด้านการศึกษา คือ การพัฒนาศักยภาพผู้เรียน การพัฒนาคุณลักษณะของผู้เรียน การพัฒนาหลักสูตร การส่งเสริมคุณลักษณะเด็กปฐมวัย การพัฒนาการจัดการเรียนรู้ การพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือผู้เรียน การส่งเสริมการศึกษาต่อระดับอาชีวศึกษา การพัฒนาแหล่งเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับคนทุกกลุ่มทุกช่วงวัยที่สามารถรองรับการเปลี่ยนแปลงในทุกมิติ

นอกจากนี้ มีการจัดทำองค์ความรู้ของงานวิจัย แบ่งออกเป็น ๕ ด้าน ได้แก่ ด้านการยกระดับคุณภาพและเสริมสร้างสมรรถนะครูและบุคลากรทางการศึกษา ด้านการพัฒนาศักยภาพผู้เรียน ด้านการบริหารและการจัดการศึกษาเพื่อสร้างโอกาสและความเสมอภาค ด้านการพัฒนาศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ทุกช่วงวัยโดยใช้พื้นที่เป็นฐาน และด้านการยกระดับโครงสร้างเชิงนโยบายด้านการศึกษาและด้านบุคคล

ประเด็นที่ ๒ : ความต้องการและลำดับความสำคัญในอนาคต

๑) หน่วยงานต่าง ๆ ให้ความเห็นเกี่ยวกับความต้องการและประเด็นที่ควรให้ความสำคัญในการจัดการศึกษา โดยในภาพรวมเห็นว่าควรมีงานวิจัยในลักษณะพยากรณ์การศึกษา (Education Projection) ว่าระบบการศึกษาในอนาคตมีความเป็นไปได้หรือความท้าทายอะไรบ้างที่สามารถเกิดขึ้นได้ควรมีการรับมือหรือปรับปรุงระบบการศึกษาในระยะยาวอย่างไรเพื่อตอบสนองการเปลี่ยนแปลงในอนาคต และมีประเด็นที่ควรวิจัยสรุปเป็นประเด็นหลัก ๔ ประเด็น ดังนี้

๑.๑) ผู้เรียน :

- การสร้างประสบการณ์ด้านอื่น ๆ นอกห้องเรียน เพื่อเป็นการพัฒนาทักษะต่าง ๆ ให้เกิดขึ้นได้จริง เช่น การเรียนไปด้วยทำงานไปด้วย เป็นต้น

- การพัฒนาคนดี คนเก่ง คนมีคุณภาพ ตอบสนองการพัฒนาในศตวรรษที่ ๒๑
- การจัดการศึกษาระดับปฐมวัย ๓ - ๖ ปี
- การพัฒนาผู้เรียนโดยใช้การวัดและประเมินผลการเรียนรู้แนวใหม่
- การพัฒนาระบบแนะแนวให้ได้รู้จักตนเอง เพื่อเป็นประโยชน์ในการเลือกศึกษาต่อ

ให้ตรงกับความสนใจและความถนัดของตนเองในระดับอุดมศึกษา

๑.๒) การจัดการเรียนรู้ :

- การจัดการเรียนรู้ด้วยแนวคิดโรงเรียนในฐานะชุมชนแห่งการเรียนรู้
- การพัฒนานวัตกรรมของสถานศึกษานำร่องในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา
- รูปแบบความร่วมมือการพัฒนาทักษะอาชีพ
- การพัฒนา AI ที่แก้ปัญหา Reading literacy หรือความฉลาดรู้ด้านการอ่าน
- นวัตกรรมในการจัดการเรียนการสอนที่จะสามารถบูรณาการให้นักเรียนได้ความรู้

ทางด้านวิชาการและทักษะต่าง ๆ โดยเฉพาะทักษะทางด้านสังคมไปพร้อม ๆ กัน

๑.๓) การเรียนรู้ตลอดชีวิต :

- การสร้างสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต

๑.๔) การวัดและประเมินผล

- การวิเคราะห์นโยบาย (Policy Analysis) และการประเมินนโยบาย (Policy Evaluation)

เพื่อสะท้อนว่าการดำเนินการตามนโยบายต่าง ๆ สามารถทำให้เกิดผลกระทบมากน้อยแค่ไหน ควรดำเนินการต่อไปหรือไม่ และจะดำเนินการต่อยอดนโยบายต่าง ๆ ได้อย่างไร

- Organizational Research โดยพิจารณาจากประเด็นในสถานการณ์ปัจจุบัน เช่น ภาวะโลกร้อน ปัญหาการเกิดของประชากรลดลง เป็นต้น ว่ามีผลกระทบต่อผู้กำหนดนโยบายทางการศึกษาอย่างไร แต่ละหน่วยงานควรปรับตัวอย่างไร เพื่อทำให้เกิดทักษะของเด็กที่คาดหวังไว้ได้จริง

๒) แนวทางการดำเนินงานเกี่ยวกับการวิจัยทางการศึกษามีความคิดเห็นสรุปได้ดังนี้

๒.๑) ควรมีหน่วยงานที่ทำวิจัยหรือประเมินผลการดำเนินงานของหน่วยงาน เพื่อทราบว่าการดำเนินงานตามนโยบายดังกล่าวนี้จะประสบความสำเร็จและส่งผลต่อประชาชนมากน้อยแค่ไหน เนื่องจากปัจจุบันบางหน่วยงานกำหนดนโยบายหรือการดำเนินการต่าง ๆ โดยไม่มีงานวิจัยมารองรับ

๒.๒) ประเด็นทางการศึกษาบางเรื่องมีหลายหน่วยงานดำเนินการ จึงควรให้มีการบูรณาการในการดำเนินงานร่วมกัน และพัฒนากำลังคนไปในทิศทางเดียวกัน โดยในการบูรณาการการทำงานร่วมกันนั้น ควรรวมไปถึงการทำงานวิจัยที่สามารถร่วมกันดำเนินงานได้ เพราะหากแต่ละหน่วยงานทำวิจัยกันเอง อาจมีความซ้ำซ้อนและสิ้นเปลืองงบประมาณ

๒.๓) การนำผลงานวิจัยหรือนวัตกรรมลงสู่การปฏิบัติ ซึ่งงานวิจัยดังกล่าวเกิดจากการไปสำรวจปัญหาที่มีอยู่ในชุมชน และนำมาทำเป็นนวัตกรรมหรือสิ่งประดิษฐ์เพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว

๒.๔) การทำวิจัยเชิงนโยบายด้านการศึกษายังมีอยู่น้อย และขาดแคลนนักวิจัยเชิงระบบ ซึ่ง สกสว. ร่วมกับกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา จะมีการวิจัยเชิงนโยบาย ๔ ประเด็น ได้แก่ เครื่องมือในการประเมินหลักสูตรฐานสมรรถนะ ระบบงบประมาณเรื่องความเสมอภาค การศึกษาที่ยืดหยุ่น และการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่

๒.๕) กลยุทธ์ในการสร้างองค์ความรู้เพื่อเปลี่ยนแปลงระบบต้องมีการดำเนินการแบบ Bottom Up โดยรวมข้อเท็จจริงจากการปฏิบัติในหลาย ๆ งานวิจัยเพื่อรวมพลังให้หน่วยงานหรือผู้กำหนดนโยบายเห็นความสำคัญและแก้ไขปัญหาในระยะยาว

๒.๖) การศึกษาวิจัยบางเรื่อง อาทิ ทักษะและสมรรถนะต่าง ๆ มีผลงานวิจัยออกมาจำนวนมาก แต่สิ่งที่ควรให้ความสำคัญ คือ การขับเคลื่อนให้เกิดทักษะต่าง ๆ จึงควรมีการกำหนดนโยบาย และมอบหมายให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องร่วมกันขับเคลื่อนอย่างเป็นรูปธรรม

ประเด็นที่ ๓ : ความท้าทาย อุปสรรค โอกาสและนวัตกรรม

๑) ควรมีหน่วยงานที่วัดความถนัดของเด็กเพื่อป้องกันไม่让孩子หลุดออกจากระบบ ซึ่งปัจจุบันมีแพลตฟอร์มที่ใช้ในการวัดความถนัดของเด็กในรูปแบบออนไลน์ของ สช. และ สพฐ. จึงอยากให้เปิดกว้างให้โรงเรียนในสังกัดอื่น ๆ ได้ร่วมใช้ด้วย

๒) ควรเปิดพื้นที่ให้เด็กมีการเรียนรู้นอกห้องเรียนมากขึ้น เพื่อที่จะได้รู้จักตนเองได้เร็วขึ้น และช่วยในการพัฒนาจรรยาบรรณ (Soft Skills) ให้มีความพร้อมก่อนที่จะไปเรียนในระดับอุดมศึกษา

ประเด็นที่ ๔ : ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะในการจัดทำกรอบทิศทาง การวิจัยทางการศึกษาของชาติ พ.ศ. ๒๕๖๗ – ๒๕๗๐

๑) สถานการณ์ต่าง ๆ ในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทั้งทางด้านเทคโนโลยีดิจิทัล ปัญหาเชิงโครงสร้างทางสังคม หรือภัยคุกคามในรูปแบบใหม่ ๆ จึงควรมีแนวทางการวิจัยที่พัฒนาเด็กให้มีความพร้อม และสามารถรับมือกับความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างฉับพลันและดำรงชีวิตในสถานการณ์ดังกล่าวได้

๒) การส่งเสริมและผลิตครูทางด้านสะเต็ม (STEM) เพิ่มมากขึ้นในระบบการศึกษาของไทย

๓) ควรมีการวิจัยเพื่อแก้ปัญหาเฉพาะโดยยึดพื้นที่เป็นฐาน เนื่องจากในแต่ละพื้นที่มีปัญหาแตกต่างกัน

๔) ควรมีระบบสนับสนุนการทำยุทธศาสตร์การวิจัยทางการศึกษา อาทิ กรณีหน่วยงานต่าง ๆ มีความสนใจจะทำทิศทางวิจัยของหน่วยงานตนเองแต่ไม่มีความเชี่ยวชาญ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาอาจสนับสนุนบุคลากร เครื่องมือ กระบวนการจัดทำแผนที่ (mapping) งานวิจัยเพื่อนำไปใช้ประโยชน์ โดยอาจทำในรูปแบบแพลตฟอร์มเพื่อให้ผู้ใช้งานสามารถค้นหาความรู้ต่าง ๆ ที่มีประโยชน์ต่อการดำเนินงานได้ตรงกับความต้องการ ซึ่งหากหน่วยงานต่าง ๆ สามารถจัดทำกรอบทิศทางวิจัยของตนเองได้แล้ว สามารถนำกรอบของหน่วยงานต่าง ๆ มาสังเคราะห์เพื่อสะท้อนเป็นกรอบของประเทศได้ต่อไป

๕) การพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาให้สามารถทำงานวิจัยเป็นและถูกต้อง ซึ่งจะเป็นเครื่องมือในการพัฒนาและแก้ปัญหาผู้เรียนได้อย่างตรงจุด และลดปัญหาการหยุดการศึกษได้เป็นอย่างดี

๖) การวิจัยควรตอบโจทย์การแก้ไขปัญหาในปัจจุบัน เช่น เรื่องพหุปัญญา ทักษะต่าง ๆ ที่นักเรียนควรมี เป็นต้น และควรมีการวิจัยเพื่อรองรับสถานการณ์ในอนาคตด้วย

❖ กลุ่มที่ ๒ ผู้บริหารสถานศึกษา ครู และบุคลากรทางการศึกษา

ประเด็นที่ ๑ : สถานะปัจจุบันของการศึกษาไทย

ผู้เข้าร่วมการสนทนากลุ่มอภิปรายถึงสถานะปัจจุบันของการศึกษาไทยในมุมมองของผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษา ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงปัญหาที่มีสอดคล้องกันไม่ว่าจะมาจากสถานศึกษาภายใต้สังกัดใด สามารถสรุปประเด็นสำคัญได้ ดังนี้

๑) สมรรถนะของผู้เรียน พบว่าผู้เรียนจำนวนมากยังขาดสมรรถนะพื้นฐานที่จำเป็น โดยเฉพาะอย่างยิ่งความฉลาดรู้หรือการอ่านออกเขียนได้ที่ต่ำกว่าเกณฑ์อย่างมาก แม้ได้กัมมัธยมศึกษาแล้วยังมีกลุ่มที่อ่านไม่คล่อง อ่านแล้วไม่เข้าใจความหมาย ซึ่งเป็นประเด็นเร่งด่วนเนื่องจากเป็นพื้นฐานสำหรับการพัฒนาสมรรถนะอื่น ๆ ต่อไป เช่น การวิเคราะห์ การคิดเชิงสร้างสรรค์ ภาษาอังกฤษ การคิดคำนวณ และการสื่อสาร เป็นต้น จึงควรมีความชัดเจนเรื่องสมรรถนะที่จำเป็น ตลอดจนหลักสูตร การจัดการเรียนรู้ และการวัดประเมินผลที่สอดคล้องกัน เพื่อให้เกิดการนำไปสู่การปฏิบัติจริง

๒) ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาไม่ว่าจะเป็นมิติของสถานศึกษาขนาดเล็กที่มีความขาดแคลนบุคลากรและเทคโนโลยี หรือในมิติพื้นฐานครอบครัวผู้เรียนที่มีข้อจำกัดและไม่มีความพร้อมในการสนับสนุนการเรียนรู้ ทั้งในโรงเรียน นอกโรงเรียน และบ้าน เป็นอุปสรรคสำคัญที่ทำให้นโยบายไม่ประสบผลสำเร็จในทางปฏิบัติ

๓) เทคโนโลยีมีบทบาทสำคัญในสถานการณ์ปัจจุบัน และเป็นปัญหาที่สถานศึกษาเผชิญร่วมกัน อาทิ ดิจิทัลเกม ดิจิทัลโทรศัพท์ ทำให้ขาดความสนใจในการเรียน รวมถึงเปลี่ยนพฤติกรรมในการเรียนรู้ เพราะปริมาณ ความรวดเร็ว ความน่าดึงดูดใจของเทคโนโลยี ทำให้เด็กชอบความเร็ว ความง่าย ไม่ค่อยกระตือรือร้น ขาดความใฝ่รู้ใฝ่เรียน และไม่เห็นคุณค่าของการเรียนรู้จดจำด้วยตนเองเพราะเคยชินกับการใช้เทคโนโลยีมาช่วย อย่างไรก็ตาม มีผลการวิจัยของสถานศึกษาที่แสดงให้เห็นความต้องการจำเป็นของเทคโนโลยีเพื่อส่งเสริมการเรียนการสอน และเหตุการณ์แพร่ระบาดของโรคโควิด-๑๙ เป็นโอกาสที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญของโรงเรียนโดยเฉพาะด้านเทคโนโลยี ดังนั้น จึงไม่ควรปฏิเสธการใช้เทคโนโลยีมาช่วยในการเรียนรู้ แต่ควรให้เด็กรู้เท่าทัน ใช้ให้เกิดประโยชน์ ใช้อย่างมีวิจารณญาณ และคิดวิเคราะห์เป็น

๔) ความเปราะบางทางอารมณ์ การควบคุมอารมณ์ ความสามารถในการจัดการตัวเอง ความอดทน อดกลั้น ความรับผิดชอบ และการแก้ปัญหา เป็นปัญหาที่พบมากของผู้เรียนในปัจจุบัน รวมถึงการดูแลเด็กที่มีความต้องการพิเศษ จึงควรมีระบบการส่งต่อการดูแลเรื่องสุขภาพจิตในสถานศึกษา และให้ความสำคัญกับการมีจิตแพทย์หรือผู้เชี่ยวชาญด้านจิตวิทยาในสถานศึกษามากขึ้น

ประเด็นที่ ๒ : ความต้องการและลำดับความสำคัญในอนาคต

ความต้องการและประเด็นที่ผู้เข้าร่วมให้ความสำคัญในการวิจัยด้านการศึกษาในอนาคตสามารถสรุปได้ ๓ ประเด็นหลัก ดังนี้

๑) การสร้างชุมชนหรือสังคมแห่งการเรียนรู้ เนื่องจากในอนาคตโรงเรียนหรือห้องเรียนอาจไม่ใช่เส้นทางหลักในการเรียนรู้อีกต่อไป การเรียนรู้ตลอดชีวิตครอบคลุมตั้งแต่ปฐมวัยจนถึงผู้สูงอายุจึงกลายเป็นโจทย์สำคัญในการจัดการศึกษา การเสริมสร้างความใฝ่รู้ใฝ่เรียน แรงบันดาลใจในการเรียนรู้ Learning Literacy หรือ Life-long Learning Competency ขยายขอบเขตการเรียนรู้ เน้นทัศนคติการเรียนรู้เพื่อรู้เพื่อพัฒนา ไม่ใช่เพียงการเรียนรู้ในสถานศึกษาเพื่อผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้และการเข้ามหาวิทยาลัยเพียงเท่านั้น แต่ควรมีการวัดประเมินผลที่สอดคล้องกับเป้าหมายและสมรรถนะ และระบบส่งต่อการเรียนรู้ในแต่ละระดับชั้นการศึกษา

๒) การพัฒนาครูผู้สอน นักเรียนปัจจุบันอาจไม่เชื่อมั่นในศักยภาพของครูผู้สอน เพราะมีช่องทางให้เรียนรู้ได้หลากหลายมากขึ้น และจะเลือกรับข้อมูลจากครูที่ตัวเองยอมรับเท่านั้น ดังนั้น นอกเหนือจากการสื่อสาร การนิเทศ และการกำกับติดตามครูผู้สอนแล้ว การพัฒนาครูผู้สอนเป็นอีกประเด็นหนึ่งที่มีความสำคัญ ก่อนจะพัฒนาเด็กครูต้องได้รับการพัฒนาสมรรถนะนั้นก่อน การมีชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (Professional Learning Community) จะเป็นประโยชน์ในการทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้และกรณีศึกษาระหว่างครูผู้สอน และอาจรวมถึงผู้ปกครอง ชุมชน และผู้เชี่ยวชาญ ส่งเสริมให้ครูทำวิจัยเพื่อพัฒนาตัวเอง โดยเฉพาะการวิจัยเชิงปฏิบัติการในชั้นเรียน การวิจัยที่เชื่อมโยงกับการทำงาน จะทำให้เกิดการสะท้อนความคิด เฝาระวังความคิด และจัดระบบความคิดของครู พร้อมกับสร้างค่านิยมการทำวิจัยที่ถูกต้องเหมาะสม เพื่อการพัฒนาและแก้ปัญหา

๓) การมีแพลตฟอร์มฐานข้อมูลการวิจัย เพื่อเป็นแหล่งรวบรวมและเผยแพร่งานวิจัยทางการศึกษาที่สามารถเข้าถึงได้ทุกที่ ทุกเวลา

ประเด็นที่ ๓ : ความท้าทาย อุปสรรค โอกาสและนวัตกรรม

๑) การทำงานร่วมกันระหว่างสถานศึกษากับชุมชน เอกชน ศิษย์เก่า เครือข่ายผู้ปกครอง และผู้เชี่ยวชาญหรือมหาวิทยาลัยในหลากหลายรูปแบบ ไม่ว่าจะเป็นลักษณะมหาวิทยาลัยพี่เลี้ยง การดึงผู้เชี่ยวชาญหรือศิษย์เก่ามาช่วยในการจัดการเรียนการสอน เช่น คลินิกหมอภาษา การร่วมมือกับชุมชนและเอกชนในการบริหารจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วม ทำกิจกรรมหรือโครงการที่เชื่อมโยงกับชุมชน สร้างรายได้หรือพัฒนาชุมชน

๒) ความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับมหาวิทยาลัยควรเป็นความร่วมมือตั้งแต่ต้นกระบวนการ ทำให้ไม่เกิดช่องว่างในการดำเนินงาน และพัฒนาให้เป็นชุมชนการเรียนรู้ มีกระบวนการแลกเปลี่ยนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ มีเวทีระดับชาติที่เพิ่มโอกาสในการเผยแพร่องค์ความรู้จากการทำวิจัยเชิงปฏิบัติการจริงขนาดย่อมของทั้งเด็กและครู

๓) การจัดการเรียนรู้แบบโครงการ (Project-based) โดยไม่ได้มีเป้าหมายเป็นนวัตกรรมที่เกิดขึ้น แต่เป็นการพัฒนาความเป็นนวัตกรรมและความสามารถในการสร้างสรรค์นวัตกรรมของเด็ก รวมถึงการส่งเสริมให้เกิดการคิดแก้ปัญหา โดยเฉพาะการแก้ปัญหาในชีวิตของตัวเอง ส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนที่เห็นสภาพจริงมากขึ้น จัดกลุ่มเด็กเพื่อจัดการเรียนรู้ที่ตอบสนองตามเส้นทางในอนาคตที่เด็กต้องการ มีพื้นที่การแข่งขันและพื้นที่การเรียนรู้อื่น ๆ นอกเหนือจากห้องเรียนสำหรับเด็ก

๔) การนำเทคโนโลยี เช่น Big Data แพลตฟอร์มออนไลน์มาช่วยในการจัดการเรียนการสอน

ประเด็นที่ ๔ : ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะในการจัดทำกรอบทิศทางการวิจัยทางการศึกษาของชาติ พ.ศ. ๒๕๖๗ – ๒๕๗๐

๑) การพัฒนาการเรียนรู้ตลอดชีวิตของทุกคน ซึ่งรวมถึงครูและบุคลากรทางการศึกษาด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาให้มีกรอบความคิดแบบเติบโต (Growth Mindset) มีความสุขและความภูมิใจในการเรียนรู้และพัฒนาความสามารถของตัวเองเพื่อพัฒนาประเทศ มีการ Re-skill และ Up-skill สมรรถนะที่จำเป็น และส่งเสริมการวิจัยในโรงเรียน

๒) การมีกรอบทิศทางการพัฒนาการศึกษาที่มีความชัดเจน ควรมุ่งผลลัพธ์ การพัฒนาสมรรถนะสำหรับอนาคต การประยุกต์ในสถานการณ์จริง การออกแบบเส้นทางชีวิต การเรียนรู้ และอาชีพของตนเอง

๓) ความสอดคล้องกันของการพัฒนา ไม่ว่าจะเป็นการพัฒนาครูและนักเรียนให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน ความเหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษา หลักสูตรและการวัดและประเมินผลที่สอดคล้องกับ

แนวทางการจัดการศึกษา เทคโนโลยีกับหลักสูตรที่สัมพันธ์กัน การวิจัยที่สอดคล้องกับนโยบาย และการส่งต่อระหว่างการศึกษาขั้นพื้นฐานกับอุดมศึกษา

๔) การสนับสนุนการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียตามบทบาทของแต่ละกลุ่ม ไม่ว่าจะเป็นผู้เรียน ครู ชุมชน ผู้ปกครอง และภาคส่วนอื่น ๆ รวมทั้งสร้างความเข้าใจระหว่างครู ผู้ปกครอง ในประเด็นต่าง ๆ เพื่อร่วมกันพัฒนาและแก้ไขปัญหาการจัดการศึกษา อาทิ ความแตกต่างของผู้เรียน ไม่ว่าจะเป็น IQ EQ กายภาพ และพื้นฐานครอบครัว

๕) การใช้เทคโนโลยีเพื่อพัฒนาการศึกษาให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น รวมทั้งการใช้เทคโนโลยี มาช่วยในการวิจัยทางการศึกษา

❖ กลุ่มที่ ๓ นักเรียน/นักศึกษา/เด็ก-เยาวชน และผู้ปกครอง

ประเด็นที่ ๑ : สถานะปัจจุบันของการศึกษาไทย

ผู้เข้าร่วมการสนทนากลุ่มอภิปรายถึงสถานะปัจจุบันของการศึกษาไทยในมุมมองนักเรียน/นักศึกษา และผู้ปกครอง ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงประเด็นเร่งด่วนที่สุดในด้านการศึกษาของไทยในปัจจุบัน สรุปประเด็นสำคัญได้ดังนี้

๑) การจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับบริบทความเปลี่ยนแปลง โดยผู้เข้าร่วมการสนทนากลุ่มให้ข้อคิดเห็นดังนี้

๑.๑) การจัดการเรียนการสอนควรเน้นความเข้าใจในเนื้อหามากกว่าการเรียนรู้และท่องจำ เพื่อไปสอบ โดยเฉพาะในรายวิชาวิทยาศาสตร์ที่ควรเน้นการทำความเข้าใจ และลงมือปฏิบัติทดลองมากกว่าการท่องจำ

๑.๒) การจัดการเรียนการสอนที่ตอบโจทย์ทุก Learning Style

๑.๓) การจัดการเรียนการสอนให้ครอบคลุมเนื้อหาที่เพียงพอสำหรับการศึกษาในแต่ละช่วงชั้น โดยไม่ต้องไปเรียนพิเศษเพิ่มเติมจากสถาบันสอนพิเศษ

๑.๔) การปรับหลักสูตรการเรียนการสอนให้ทันสมัย และตอบโจทย์ความต้องการของตลาดแรงงาน โดยเน้นทักษะ/สมรรถนะที่จำเป็นต่อการดำเนินชีวิตในปัจจุบันและการประกอบอาชีพในอนาคต รวมทั้งปรับเนื้อหาวิชาให้สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้จริง

๑.๕) การนำเทคโนโลยีมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน เพื่อให้นักเรียนสามารถเรียนรู้ได้ทุกที่ทุกเวลา และสามารถทบทวนบทเรียนในภายหลังได้

๒) การรับมือกับเด็กรุ่นใหม่ (GEN Z และ GEN Alpha) โดยการเตรียมความพร้อมรับมือกับเด็กยุคปัจจุบันที่มีความเป็นตัวของตัวเองสูง ไม่ค่อยรับฟังคำสอนและคำแนะนำของครูและผู้ปกครอง นอกจากนี้ เด็กรุ่นใหม่ยังไม่รู้ว่าตนเองต้องการเป็นอะไร ควรเรียนอะไร และจะไปประกอบอาชีพอะไร ควรตั้งคำถามกับเด็กมากขึ้นเพื่อให้ได้คิด และเปิดโอกาสให้เด็กได้ฝึกทักษะอาชีพและทักษะชีวิต

๓) ความเหลื่อมล้ำในมิติต่าง ๆ ทั้งการเข้าถึงทรัพยากรทางการศึกษาของโรงเรียนในแต่ละพื้นที่ มีความแตกต่างกัน โดยเฉพาะโรงเรียนในเมืองและโรงเรียนที่อยู่ห่างไกล ทำให้โรงเรียนแต่ละแห่งไม่สามารถจัดการศึกษาได้อย่างเท่าเทียม โดยการสร้างกลไกที่สนับสนุนให้เด็กได้รับการศึกษา/เรียนรู้ได้อย่างเท่าเทียม ควรจัดให้มีเครือข่ายสัญญาณอินเทอร์เน็ตที่ครอบคลุมเพื่อให้เด็กสามารถเข้าถึงการศึกษาได้อย่างเท่าเทียม เนื่องจากเทคโนโลยีเข้ามามีบทบาทสำคัญในการจัดการเรียนการสอนในปัจจุบัน รวมทั้งการแก้ปัญหาเด็กที่หลุดออกนอกระบบให้สามารถเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพ

๔) การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการสนับสนุนการเรียนรู้ภายนอกห้องเรียน รวมทั้ง การปลูกฝังทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิตของเด็ก การให้คำปรึกษาและคำแนะนำจากผู้ปกครองในการค้นหาตัวตนและความต้องการของเด็ก ซึ่งควรจะเป็นการทำความเข้าใจและตกลงร่วมกันทั้งสองฝ่าย เพื่อวางแผน การเรียนและวางแผนการประกอบอาชีพในอนาคต และการดูแล เอาใจใส่ของผู้ปกครองในทุกมิติ ของการเจริญเติบโตของเด็ก นอกจากนี้ ควรมีการส่งเสริมความร่วมมือระหว่างโรงเรียน/สถานศึกษาและ ผู้ปกครองในการจัดการเรียนรู้

๕) บทบาทของครู ครูควรมีความยืดหยุ่น เปิดใจ และเข้าใจลักษณะนิสัย ความสามารถ บริบท และความต้องการของนักเรียนแต่ละคน เพื่อให้สามารถสอน ช่วยเหลือ และให้คำปรึกษานักเรียน ได้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ และควรมีมาตรการในการลดภาระที่ไม่จำเป็นของครูและการคืนครู สู่อะไร โดยให้ครูได้มีเวลาในการจัดการเรียนการสอนเป็นหลัก และลดภาระหน้าที่ที่ไม่จำเป็น เช่น การทำงานเอกสาร รวมทั้งครูควรจะเป็นผู้ที่ออกแบบข้อสอบเข้ามหาวิทยาลัย เพราะครูเป็นผู้สอน จะมีความเข้าใจเนื้อหาสาระ ความรู้ ความสามารถของนักเรียนที่จะประเมิน

๖) การแก้ปัญหาภาวะการเรียนรู้ถดถอย (Learning Loss) ของนักเรียน ทั้งปัญหาผลสัมฤทธิ์ ทางการเรียนรู้ที่ลดลง และปัญหาการสื่อสารและการเข้าถึงข้อมูลภายหลังการเรียนออนไลน์ในช่วงสถานการณ์ การแพร่ระบาดของโรคโควิด-๑๙

๗) การจัดทำ Big Data หรือระบบติดตามความก้าวหน้าและผลการเรียนของนักเรียน แต่ละคน เพื่อจะได้ทราบปัญหา/จุดอ่อนที่ควรพัฒนาต่อไป

ประเด็นที่ ๒ : ความต้องการและลำดับความสำคัญในอนาคต

๑) ประเทศไทยต้องปฎิบัติประเด็นการวิจัยทางการศึกษา เพื่อเป็นการกำหนดทิศทาง ที่ชัดเจนในการพัฒนาการศึกษา

๒) รัฐบาลควรจัดสรรงบประมาณเพื่อสนับสนุนการวิจัยในประเด็นที่เป็นแนวโน้ม (Trend) ในอนาคต

๓) ผู้ปกครองควรมีบทบาทในการเป็น Coach ให้แก่นักเรียน

๔) การจัดการเรียนการสอนเพื่อให้นักเรียนได้พัฒนาทักษะการวิจัย ซึ่งครูต้องเก่งวิจัยด้วย จึงจะสามารถสอนและพัฒนาเด็กได้อย่างเหมาะสม

ประเด็นที่ ๓ : ความท้าทาย อุปสรรค โอกาสและนวัตกรรม

๑) การใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยี โดยเฉพาะ AI โดยต้องสามารถปรับใช้ให้เกิดประโยชน์ มีทักษะดิจิทัลและพัฒนาตนเองให้ก้าวทัน AI ไม่ให้ถูกครอบงำความคิด

๒) การจัดการเรียนการสอนให้สามารถดึงดูดความสนใจของผู้เรียนให้ผู้เรียนอยากที่จะเรียนรู้ และสนุกในการเรียนรู้ โดยครูต้องสามารถแนะนำและสร้างความเชื่อมั่นให้กับเด็กได้ จึงจำเป็นต้องพัฒนา ตนเองอยู่ตลอดเวลาเพื่อให้มีทักษะและองค์ความรู้ที่เท่าทันและเพียงพอต่อการถ่ายทอดให้กับผู้เรียน เนื่องจากปัจจุบันบางสิ่งที่ครูสอน ผู้เรียนสามารถใช้เทคโนโลยีในการสืบค้นและหาความรู้เพิ่มเติมเองได้

๓) การปรับทัศนคติของผู้เรียนและผู้ปกครองที่ปัจจุบันมักรู้สึกลัวว่าการเรียนในห้องเรียน ไม่เพียงพอ จึงต้องมีการเรียนพิเศษเพิ่มเติม ซึ่งโอกาสในการเรียนพิเศษดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงความเหลื่อมล้ำ ได้อีกมุมมองหนึ่ง เนื่องจากครอบครัวของผู้เรียนแต่ละคนมีศักยภาพในการสนับสนุนงบประมาณในการเรียน ไม่เท่ากัน

๔) การให้ความสำคัญกับสภาพจิตใจของผู้เรียน ทั้งความเครียดจากการเรียน การบูลลี่ภายในโรงเรียน ที่ส่งผลกระทบต่อจิตใจและการเรียนของผู้เรียน จึงควรมีบุคคลที่สามารถเป็นที่ปรึกษา ให้คำแนะนำ และหาทางออกในปัญหาให้กับเด็กได้ ไม่ว่าจะเป็นนักจิตวิทยาในโรงเรียน ครู หรือผู้ปกครอง

ประเด็นที่ ๔ : ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะในการจัดทำกรอบทิศทาง การวิจัยทางการศึกษาของชาติ พ.ศ. ๒๕๖๗ - ๒๕๗๐

๑) ควรมีหลักสูตรที่สอน ส่งเสริม หรือสอดแทรกทักษะการวิจัยให้กับเด็กตั้งแต่วัยเรียน เพื่อเป็นพื้นฐานในการคิด และต่อยอดในการเรียนระดับที่สูงขึ้น รวมทั้งการทำงาน

❖ กลุ่มที่ ๔ ภาคเอกชน

ประเด็นที่ ๑ : สถานะปัจจุบันของการศึกษาไทย

การสนทนากลุ่มภาคเอกชนเกี่ยวกับประเด็นเร่งด่วนและสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงล่าสุดที่ส่งผลกระทบต่อการศึกษาไทย สรุปประเด็นสำคัญ ดังนี้

๑) การเตรียมความพร้อมผู้เรียนสู่การทำงานในอนาคต พัฒนาความรู้และทักษะที่จำเป็นตามความต้องการของตลาดแรงงานและอาชีพในอนาคตของผู้เรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง Soft Skills ที่เสียสละของภาคเอกชนค่อนข้างสอดคล้องไปในทิศทางเดียวกันว่าผู้เรียนในปัจจุบันยังขาดความพร้อมอย่างมาก ไม่ว่าจะเป็นความพยายาม ความอดทน ความหนักแน่น ความใจเย็น การมีใจบริการ การยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น ความสามารถในการสื่อสาร การเจรจาต่อรอง และทักษะการคิดต่าง ๆ

๒) การค้นหาตัวเองของผู้เรียนเป็นปัจจัยหนึ่งที่สามารถช่วยให้การเตรียมความพร้อมผู้เรียนมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ผู้เรียนควรมีโอกาสได้ค้นหาความชอบและความถนัดของตัวเองอย่างรวดเร็วที่สุดตั้งแต่วัยเด็ก เพื่อต่อยอดการเรียนรู้จากความชอบหรือความถนัดนั้น การเริ่มกระบวนการดังกล่าวในช่วงมหาวิทยาลัยอาจช้าเกินไป จึงควรมีการสนับสนุนส่งเสริมจากผู้ปกครองและครูให้เด็กได้ค้นพบตัวเองโดยเร็ว รวมถึงมีพื้นที่ในการแสดงออกและโอกาสในการพัฒนาที่สอดคล้องกับความชอบและความถนัดของผู้เรียน

๓) ครูมีบทบาทที่สำคัญมากในการเตรียมความพร้อมผู้เรียน รวมถึงช่วยเหลือและสนับสนุนผู้เรียนในการแนะแนวและค้นหาตัวเอง ดังนั้นควรพัฒนาครูให้มีความรู้ความสามารถใหม่ที่จำเป็นและทันกับการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็ว การปรับเปลี่ยนทัศนคติและกรอบความคิด (Mindset) ของครู และปรับบทบาทจากผู้สอนเป็นผู้อำนวยความสะดวก (Facilitator) จึงมีความสำคัญในการพัฒนาการศึกษา นอกจากนี้ควรลดภาระอื่น ๆ ที่ไม่เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน ให้ครูสามารถมีเวลาในการจัดและพัฒนาการสอนได้อย่างเต็มศักยภาพ

๔) เทคโนโลยีมีอิทธิพลอย่างมาก หากไม่ปรับตัวก็อาจจะตามไม่ทันการเปลี่ยนแปลงได้ ทว่าเทคโนโลยีก็มีประโยชน์และเป็นตัวช่วยในการพัฒนาการศึกษาได้ โดยสถานศึกษาที่มีความพร้อมทางเทคโนโลยี เช่น อุปกรณ์คอมพิวเตอร์ อินเทอร์เน็ต และความรู้ที่เกี่ยวข้อง จะสามารถสร้างความเปลี่ยนแปลงในการจัดการเรียนรู้ได้ ไม่จะเป็นการเปลี่ยนทัศนคติของครู ให้ครูไม่กลัวการใช้เทคโนโลยี แต่มองเป็นเครื่องมือที่ช่วยแบ่งเบาภาระ หรือช่วยให้นักเรียนมีความสุขในการเรียนมากขึ้น นอกจากนี้ยังส่งผลต่อทัศนคติด้านการเรียนและการประกอบอาชีพของผู้เรียนด้วย ที่มีความเชื่อมั่นว่ามีช่องทางในการประกอบอาชีพได้ โดยไม่จำเป็นต้องใส่ใจกับการเรียนในระบบ อาทิ การขายของออนไลน์ การสร้างรายได้จากคลิปวิดีโอบน TikTok หรือ YouTube

๕) โครงสร้างการศึกษาไทยที่ไม่ทันสมัยและปรับตัวไม่ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลก ซึ่งประเด็นที่ต้องเร่งดำเนินการเปลี่ยนแปลงเพื่อรับมือต่อสถานการณ์ ไม่ว่าจะเป็นหลักสูตร จำนวนชั่วโมงเรียน ต่อวัน หรือแนวคิดในการเรียนรู้ที่เน้นวิชาการมากเกินไป ค่านิยมด้านการศึกษาของผู้ปกครอง ตลอดจนครู ที่ต้องปรับตัวไปพร้อมกับโครงสร้าง โดยส่งผลกระทบต่อสถานการณ์การเข้าสู่ระบบการศึกษาของเยาวชนที่พบว่า ปัจจุบันมีผู้ปกครองบางส่วนที่มีความพร้อมจะมีแนวโน้มไม่ให้บุตรหลานเข้าเรียนการศึกษาในระบบ

ประเด็นที่ ๒ : ความต้องการและลำดับความสำคัญในอนาคต

ภาพอนาคตที่ภาคเอกชนต้องการค่อนข้างสอดคล้องกับประเด็นปัญหาที่พบในปัจจุบัน สรุปได้ ดังนี้

๑) การส่งเสริมสนับสนุนให้เด็กค้นหาตัวเองตั้งแต่เด็ก มีการแนะแนวเกี่ยวกับอาชีพและเชื่อมโยง เข้ากับสิ่งที่เรียนและทักษะที่จำเป็น เพื่อให้เด็กได้ค้นพบความชอบ ความถนัด และอาชีพที่ต้องการเป็น โดยส่งเสริมอาชีพหรือพัฒนาทักษะของผู้เรียนที่ครอบคลุมความถนัดหรือความสนใจของผู้เรียน ที่มีความแตกต่างกัน ทั้งผู้ที่สนใจด้านวิชาการที่ใช้วิชาหลัก ๆ อาทิ วิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ รวมทั้งผู้ที่สนใจ และมีความถนัดในวิชาที่นอกเหนือจากรายวิชาที่เป็นวิชาหลัก อาทิ ศิลปะ ดนตรี กีฬา เพื่อสร้างความรู้ และพื้นฐานที่ดีตั้งแต่ต้น

๒) การกำหนดชุดสมรรถนะที่จำเป็นสำหรับแต่ละอาชีพทั้งในปัจจุบันและอาชีพในอนาคต และ พัฒนาทักษะ ความรู้ และคุณลักษณะที่จำเป็นสำหรับการใช้ชีวิตประจำวันและการทำงาน โดยเฉพาะ Soft Skills ต่าง ๆ ซึ่งนอกจากองค์ความรู้ในเชิงวิชาการและองค์ความรู้ในการใช้ชีวิตประจำวันและการทำงาน แล้ว ยังให้ความสำคัญกับคุณธรรมที่ควรปลูกฝังให้กับผู้เรียนควบคู่กันไปด้วย

๓) การมีเป้าหมายที่ชัดเจนของประเทศ โดยเฉพาะมิติทางเศรษฐกิจว่าภาคสถานประกอบการต้องการ กำลังคนแบบใดเพื่อให้สถาบันการศึกษาพัฒนาคนให้ตอบโจทย์ความต้องการดังกล่าว ทั้งนี้ เป้าหมายดังกล่าว ต้องสามารถปรับให้ทันการเปลี่ยนแปลงซึ่งเป็นไปอย่างรวดเร็ว โดยได้ยกตัวอย่างบางสาขาอาชีพ เช่น สาขาไอที ที่เคยมีความต้องการและขาดแคลนอย่างมากเมื่อ ๕ ปีก่อน ทำให้ภาคการศึกษาเร่งผลิตทรัพยากรมนุษย์ ในสาขานั้นเป็นจำนวนมาก แต่ปัจจุบันเข้าสู่ภาวะล้นตลาด หรือกรณีอุตสาหกรรมภาคการบริการที่ได้ลด การผลิตทรัพยากรบุคคลสาขาการท่องเที่ยวไปเนื่องจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 ทำให้ เมื่อสถานการณ์คลี่คลายไม่มีบุคลากรเพียงพอต่อความต้องการ

๔) การบูรณาการการดำเนินงาน ทั้งการบูรณาการระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในภาคการศึกษา ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนา และการบูรณาการ ระหว่างระดับชั้น ช่วงชั้น หรือรูปแบบการศึกษาของผู้เรียนให้เกิดความเชื่อมโยง ส่งต่อ และมุ่งเป้าการพัฒนา ไปในทิศทางเดียวกัน

๕) การมีพื้นที่การเรียนรู้ในลักษณะศูนย์การเรียนรู้ (Learning Center) ให้กับครู เพื่อให้สามารถ เข้าถึงองค์ความรู้ในการพัฒนาตนเอง และการดึงศักยภาพของผู้เรียนออกมา

๖) การมีหลักสูตรหรือสาระวิชาที่สามารถใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน อาทิ คณิตศาสตร์ ที่ผู้เรียนได้ใช้ในชีวิตประจำวัน อาทิ การคำนวณรายรับ-รายจ่าย-ต้นทุน ส่วนสูตรคณิตศาสตร์ระดับสูง อาจสอนเฉพาะผู้ที่จำเป็นต้องใช้เพื่อการศึกษาต่อหรือประกอบอาชีพ โดยไม่จำเป็นต้องให้เรียนทุกคน

๗) การใช้ประโยชน์และรู้เท่าทันในการเลือกใช้เทคโนโลยีให้เหมาะสม อาทิ การใช้ Chat GPT ที่ต้องเลือกใช้ให้เกิดประโยชน์ แต่ไม่ให้เทคโนโลยีดังกล่าวมาครอบงำและนำความคิด รวมทั้งสถานศึกษา ควรได้รับการสนับสนุนเทคโนโลยีทางการศึกษาที่เหมาะสมและเพียงพอ

ประเด็นที่ ๓ : ความท้าทาย อุปสรรค โอกาสและนวัตกรรม

- ๑) ภาคการเมืองเข้ามามีบทบาท ส่งผลกระทบต่อทิศทางและความต่อเนื่องในการดำเนินงาน
- ๒) สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาต้องสามารถชี้ให้เห็นความสำคัญของการดำเนินงานตามกรอบทิศทาง การวิจัยทางการศึกษาของชาติ
- ๓) การนำผลการวิจัยไปสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม นอกจากนี้ ในส่วนของภาคเอกชนมีการทำวิจัยเป็นจำนวนมากเช่นกัน แต่ขาดช่องทางในการขับเคลื่อนสู่การปฏิบัติและการขยายผลในวงกว้าง
- ๔) กระบวนการทำวิจัยมีข้อจำกัดเรื่องทุนและกลุ่มตัวอย่างที่ตรงกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยอย่างแท้จริง
- ๕) งานวิจัยในปัจจุบันมีจำนวนมาก แต่ส่วนใหญ่เป็นประเด็นที่กระจุกกระจายและขาดความเชื่อมโยงกัน รวมทั้งไม่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้จริง
- ๖) การนำเสนอข้อมูลจริง บางครั้งอาจไม่ถูกใจหรือไม่บรรลุเป้าหมายของฝ่ายนโยบายหรือผู้เกี่ยวข้อง แต่การวิจัยควรเป็นช่องทางในการแสดงให้เห็นข้อมูลดังกล่าว เพื่อประโยชน์ในการปรับปรุง แก้ไข หรือเพิ่มเติมให้ปัญหาได้รับการคลี่คลายไปในทิศทางที่เหมาะสม
- ๗) วิสัยทัศน์ของผู้บริหารสถานศึกษามีบทบาทสำคัญในการบริหารสถานศึกษา ซึ่งส่งผลต่อคุณภาพการจัดการศึกษาของโรงเรียน โดยควรมีระยะเวลาในการดำรงตำแหน่งที่เพียงพอต่อการพัฒนาหรือแก้ปัญหาการศึกษา
- ๘) การทำงานร่วมกันระหว่างภาคส่วนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เป็นแนวทางที่ดีในการพัฒนาและแก้ปัญหาการศึกษาของไทยที่มีมาอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะภาครัฐควรสื่อสารและทำงานร่วมกับภาคเอกชนได้อย่างต่อเนื่องและจริงจังมากขึ้น มากกว่าการมีนโยบายหรือโครงการแบบเป็นครั้งคราว ซึ่งจะส่งผลดีต่อการพัฒนาการศึกษาในภาพรวม
- ๙) มีสื่อการเรียนการสอนที่ทำให้เด็กรู้สึกสนุกกับการเรียนรู้
- ๑๐) มีคลังสื่อในลักษณะสื่อกลางที่รวบรวมสื่อที่เป็นประโยชน์ ทั้งในการจัดการเรียนการสอน และการพัฒนาตนเองของครู เพื่อให้ครูสามารถนำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอน และพัฒนาตนเองด้วยการเรียนรู้ด้วยตนเองได้

ประเด็นที่ ๔ : ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะในการจัดทำกรอบทิศทาง การวิจัยทางการศึกษาของชาติ พ.ศ. ๒๕๖๗ - ๒๕๗๐

- ๑) ประเด็นที่ควรวิจัย ได้แก่ (๑) การศึกษาทักษะ Soft skill ที่จำเป็นสำหรับการประกอบอาชีพ และดำเนินชีวิตประจำวัน โดยพิจารณาจากช่องว่าง (Gap) ระหว่างทักษะที่เด็กมีและทักษะที่สถานประกอบการต้องการ และ (๒) การประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่วัดทักษะ Soft skill ของผู้เรียน และการประเมินเพื่อวัดทักษะและความพร้อมในการทำงาน
- ๒) การขับเคลื่อนการดำเนินงานให้ประสบความสำเร็จ ควรต้องอาศัยเครือข่ายที่ช่วยสนับสนุนการดำเนินงาน และรับฟังความคิดเห็นร่วมกันอย่างต่อเนื่อง
- ๓) โครงสร้างการบริหารการศึกษา โดยเฉพาะสายบังคับบัญชา มีความซ้ำซ้อน และมีจำนวนมาก ส่งผลให้การดำเนินงานล่าช้า ซ้ำซ้อน และการดำเนินงานไม่เต็มประสิทธิภาพเท่าที่ควรจะเป็น
- ๔) ข้อเสนอเกี่ยวกับวิธีการที่ทำให้เด็กค้นพบตัวตน จำเป็นต้องอาศัยหลายองค์ประกอบร่วมกันสนับสนุน ดังนี้
 - การสนับสนุนและส่งเสริมจากผู้ปกครอง

- การจัดการเรียนการสอนและกิจกรรมของสถานศึกษา
- การมีครูที่มีทัศนคติที่ดี ทำงานอย่างมีความสุข และเป็นต้นแบบและสร้างแรงจูงใจให้กับเด็กได้
- การมีสภาพแวดล้อมและแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายที่ส่งเสริมและเอื้อต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน

❖ กลุ่มที่ ๕ นักวิชาการ/ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการศึกษา

ประเด็นที่ ๑ : สถานะปัจจุบันของการศึกษาไทย

๑) การจะตอบคำถามว่าการศึกษาคควรไปในทิศทางใด ควรเริ่มต้นจากการพิจารณาภาพรวมว่าอะไรคือปัญหาในการจัดการศึกษา ซึ่งมีประเด็นสำคัญ อาทิ การเรียนรู้ตลอดชีวิต โอกาสทางการศึกษา การหลุดออกจากระบบ (Drop out) คุณภาพการศึกษา ศักยภาพในการแข่งขัน และการมีทักษะในการคิด การยอมรับความคิดเห็นต่าง ทั้งนี้ แม้ที่ผ่านมาหลายหน่วยงานจะพยายามแก้ปัญหาดังกล่าว แต่ปัญหานั้นยังคงไม่หมดไป

๒) หน่วยงานระดับนโยบายด้านการศึกษายังไม่ทำงานเชิงรุกเท่าที่ควร เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงในปัจจุบันเป็นไปอย่างรวดเร็ว นโยบายด้านการศึกษาจึงต้องเป็นงานเชิงรุกเพื่อให้พร้อมรับมือกับการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว

๓) อาชีพในอนาคตกำลังจะเปลี่ยนไปตามสภาพเศรษฐกิจและสังคม การจัดการศึกษาต้องสามารถคาดการณ์สถานการณ์ในอนาคตได้ว่าอาชีพใดจะหายไปและอาชีพใดจะเข้ามามีบทบาทในอนาคต เพื่อเตรียมผลิตกำลังคนให้พร้อมรองรับการทำงานดังกล่าวได้อย่างทันท่วงที โดยเฉพาะอาชีพเกี่ยวกับเทคโนโลยี

๔) จุดเน้นในการจัดการศึกษาของการศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน คือ คุณภาพและโอกาส ส่วนจุดเน้นของระดับอุดมศึกษา คือ การมีส่วนร่วม การมีงานทำ ความยืดหยุ่นและความคล่องตัว ดังนั้น หากเข้าใจจุดเน้นในการจัดการศึกษาจะสามารถกำหนดแนวทางเพื่อส่งเสริมให้การจัดการศึกษาไปให้ถึงเป้าหมายที่ต้องการได้ดียิ่งขึ้น

๕) ปัจจุบันระบบการศึกษาไทยยังไม่สามารถตอบสนองความต้องการของผู้เรียนที่หลากหลายได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะในยุคที่เทคโนโลยีและตลาดแรงงานมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว จำเป็นต้องพัฒนาระบบที่รองรับการเรียนรู้ตลอดชีวิต ที่สามารถเข้า-ออกได้อย่างยืดหยุ่น และตอบสนองต่อความต้องการที่หลากหลายของผู้เรียนทุกช่วงวัย ทั้งในแง่ของเนื้อหา รูปแบบการเรียนรู้ และระยะเวลา ระบบนี้ควรรวมถึงการพัฒนาแพลตฟอร์มการเรียนรู้แบบเปิดที่เข้าถึงได้สำหรับทุกคน (Universal Learning Platform) การสร้างระบบนิเวศการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง และการพัฒนาระบบธนาคารหน่วยกิต (Credit Bank System) ที่สามารถเทียบโอนประสบการณ์และการเรียนรู้จากแหล่งต่าง ๆ นอกจากนี้ ยังต้องมีการพัฒนาระบบการรับรองคุณวุฒิที่เหมาะสมสำหรับการเรียนรู้ขนาดเล็ก (Micro - learning) และทักษะเฉพาะทาง เพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ตลอดชีวิตและการพัฒนาทักษะอย่างต่อเนื่อง

๖) ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษายังคงเป็นปัญหาสำคัญของประเทศไทย โดยมีช่องว่างที่กว้างระหว่างคุณภาพการศึกษาในเมืองและชนบท รวมถึงระหว่างโรงเรียนขนาดใหญ่และขนาดเล็ก ความแตกต่างนี้ไม่เพียงแต่จะส่งผลต่อโอกาสทางการศึกษาและอาชีพของเยาวชน แต่ยังส่งผลต่อการพัฒนาประเทศในระยะยาวอีกด้วย จำเป็นต้องมีมาตรการเร่งด่วนในการกระจายทรัพยากรและโอกาสทางการศึกษาอย่างทั่วถึง

ซึ่งอาจรวมถึงการปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานทางการศึกษาในพื้นที่ห่างไกล การพัฒนาระบบการศึกษาทางไกล และการเรียนรู้ออนไลน์ที่มีคุณภาพ การสนับสนุนทรัพยากรทางการศึกษาให้กับโรงเรียนขนาดเล็ก และโรงเรียนในพื้นที่ห่างไกล การพัฒนาระบบการช่วยเหลือทางการเงินสำหรับนักเรียนที่มาจากครอบครัวที่มีรายได้น้อย และการส่งเสริมความร่วมมือระหว่างโรงเรียนขนาดใหญ่และขนาดเล็กในการแบ่งปันทรัพยากร และองค์ความรู้

๗) หลักสูตรและวิธีการเรียนการสอนในปัจจุบันของประเทศไทยยังไม่สามารถพัฒนาทักษะที่จำเป็นสำหรับโลกยุคใหม่ได้อย่างเพียงพอ ในขณะที่โลกกำลังเข้าสู่ยุคดิจิทัลและเศรษฐกิจฐานความรู้ ทักษะที่จำเป็น เช่น การคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ การทำงานร่วมกัน และความเข้าใจในเทคโนโลยีดิจิทัล กลายเป็นสิ่งที่ขาดไม่ได้สำหรับการทำงานและการดำเนินชีวิต จำเป็นต้องมีการปรับปรุงหลักสูตรและวิธีการเรียนการสอนให้เน้นการพัฒนาทักษะเหล่านี้มากขึ้น โดยอาจรวมถึงการบูรณาการเทคโนโลยีเข้ากับการเรียนการสอนในทุกรายวิชา การส่งเสริมการเรียนรู้แบบโครงงาน (Project-based Learning) และการเรียนรู้แบบลงมือปฏิบัติ (Active Learning)

๘) คุณภาพของครูเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลโดยตรงต่อคุณภาพการศึกษา แต่ระบบการผลิตและพัฒนาครูของไทยยังมีปัญหาหลายประการ ทั้งในแง่ของหลักสูตรการผลิตครูที่ไม่สอดคล้องกับความต้องการในยุคปัจจุบัน การขาดแคลนครูในบางสาขาวิชา และการพัฒนาวิชาชีพครูที่ยังไม่ต่อเนื่องและไม่ตอบสนองต่อความต้องการที่แท้จริง จำเป็นต้องมีการปฏิรูประบบการผลิตและพัฒนาครูอย่างครบวงจร

๙) ระบบการบริหารจัดการการศึกษาของไทยในปัจจุบันยังมีปัญหา ทั้งในแง่ของความซ้ำซ้อนของหน่วยงาน ความไม่ยืดหยุ่นของระบบ และการขาดการมีส่วนร่วมของภาคส่วนต่าง ๆ จำเป็นต้องมีการปรับปรุงระบบการบริหารจัดการการศึกษาให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยอาจเริ่มจากการทบทวนและปรับโครงสร้างของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาเพื่อลดความซ้ำซ้อนและเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน การกระจายอำนาจในการบริหารจัดการการศึกษาให้แก่สถานศึกษาและท้องถิ่นมากขึ้น การพัฒนาระบบข้อมูลสารสนเทศทางการศึกษาที่มีประสิทธิภาพ การปรับปรุงระบบการจัดสรรงบประมาณทางการศึกษาให้มีความเป็นธรรมและมีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยคำนึงถึงความแตกต่างของพื้นที่และกลุ่มเป้าหมาย และการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคเอกชน ภาคประชาสังคม และชุมชนในการจัดการศึกษา ผ่านกลไกต่าง ๆ

ประเด็นที่ ๒ : ความต้องการและลำดับความสำคัญในอนาคต

๑) งานวิจัยที่ควรให้ความสำคัญในอนาคต ประเด็นสำคัญคือ ควรต้องตอบโจทย์การขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศ ซึ่งต้องพิจารณาว่าเป้าหมายปลายทางคืออะไร และต้องทำอะไร/อย่างไรเพื่อให้ไปถึงเป้าหมายดังกล่าว รวมทั้งผู้ทำงานวิจัยดังกล่าวคือใคร โดยมีงานวิจัยที่ควรให้ความสำคัญสรุปได้ดังนี้

๑.๑) คน (ผู้เรียน ครูและบุคลากรทางการศึกษา) ซึ่งมีประเด็นย่อยที่น่าสนใจ อาทิ

- การกำหนดสมรรถนะที่ต้องการ ซึ่งครอบคลุมนิยาม “คนดี คนเก่ง” ทั้งนี้ ควรพิจารณาทุกกลุ่มที่เกี่ยวข้อง อาทิ ผู้เรียนควรรวมถึงเด็กดกหล่น/พลาดโอกาส/พิการซ้ำซ้อน เพื่อให้ครอบคลุมทุกกลุ่ม เนื่องจากปัจจุบันมีงานวิจัยเกี่ยวกับเด็กที่มีความสามารถพิเศษ (Gifted) จำนวนมาก

- ครูที่สังคมคาดหวัง แนวทางการลดความเครียดของครู

- กลุ่มคนที่อาจก่อให้เกิดปัญหา โดยเฉพาะในสังคมการทำงาน คือ กลุ่มที่ไม่ออกแต่ไม่ทำ หรือ Quiet quitting เป็นการทำงานตามหน้าที่ขั้นต่ำ โดยไม่ทุ่มเทหรือใส่ใจในการทำงานให้ดีที่สุด

- ช่องว่างระหว่างวัย (Generation Gap)

๑.๒) ทักษะที่สำคัญ อาทิ ทักษะดิจิทัล ทั้งเครื่องมือที่ใช้ และการใช้อย่างถูกต้องและปลอดภัย ทักษะการคิดวิเคราะห์ ทักษะ Non-cognitive ทักษะการสร้างสรรค์นวัตกรรม ทักษะการสื่อสาร และการทำงานร่วมกับผู้อื่น และทักษะทางสังคมและอารมณ์ (Soft Skills) รวมถึงการศึกษาวិธีการบูรณาการ การพัฒนาทักษะเหล่านี้เข้ากับหลักสูตรและการเรียนการสอนในทุกระดับการศึกษา

๑.๓) พหุศาสตร์ โดยการวิจัยที่อาศัยศาสตร์ที่หลากหลายสาขาจะช่วยตรวจสอบประเด็นวิจัยให้ครอบคลุมยิ่งขึ้น เป็นการศึกษาแบบข้ามศาสตร์ รวมทั้งช่วยในการตรวจสอบและเพิ่มความน่าเชื่อถือของผลการวิจัย

๑.๔) รูปแบบการเรียนรู้

- รูปแบบการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่นและตอบสนองความต้องการของผู้เรียนที่หลากหลาย เช่น การพัฒนาระบบการเรียนรู้แบบผสมผสาน (Blended Learning)

- การเรียนรู้เพื่อการดำรงชีวิต หรือความสามารถในการปรับตัว/เอาตัวรอดได้อย่างยั่งยืน ซึ่งครอบคลุมเกี่ยวกับประเด็นการเข้าใจวัฒนธรรมและความหลากหลายของแต่ละบุคคลด้วย รวมทั้งการสร้าง ความสมดุลระหว่างชีวิตและการทำงาน (Work life balance)

- การพัฒนาแพลตฟอร์มการเรียนรู้ออนไลน์ที่มีคุณภาพและเข้าถึงได้สำหรับผู้เรียนทุกกลุ่ม

๑.๕) การดำเนินการตามเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) ในประเด็นเกี่ยวกับคุณธรรม ความเหลื่อมล้ำ และประสิทธิภาพการศึกษา

๑.๖) การพัฒนาระบบการประเมินผลและการรับรองคุณวุฒิที่สอดคล้องกับทักษะแห่งศตวรรษที่ ๒๑ และความต้องการของตลาดแรงงาน

๑.๗) การพัฒนาโมเดลความร่วมมือระหว่างภาครัฐ เอกชน และชุมชนในการจัดการศึกษาที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้จริงในบริบทของประเทศไทย

๒) ควรมีการรวบรวมและวิเคราะห์ปัญหาด้านการศึกษาในปัจจุบันก่อน เพื่อนำไปสู่ การทำวิจัยเพื่อพิจารณาว่าในระดับนโยบายหรือระดับปฏิบัติควรดำเนินการอย่างไรเพื่อช่วยแก้ไขปัญหาดังกล่าว

๓) ควรมีการพัฒนากระบวนการติดตามและประเมินผลที่มีประสิทธิภาพเพื่อให้แน่ใจว่ามาตรการต่าง ๆ สามารถลดความเหลื่อมล้ำได้อย่างแท้จริง การแก้ไขปัญหาคความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาจะช่วยสร้างความเท่าเทียมทางโอกาสและส่งเสริมการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของประเทศอย่างทั่วถึง

ประเด็นที่ ๓ : ความท้าทาย อุปสรรค โอกาสและนวัตกรรม

๑) ผลลัพธ์ที่จะได้จากงานวิจัย ไม่ควรพิจารณาแค่เพียงองค์ความรู้ที่จะได้เท่านั้น แต่ต้องให้ความสำคัญกับการใช้งานวิจัยหรือการขับเคลื่อนผลการวิจัยดังกล่าวสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรมด้วย

๒) การส่งเสริม สนับสนุนให้ภาคส่วนต่าง ๆ มีส่วนร่วมในการจัดและสนับสนุนการจัดการศึกษา ในหลากหลายรูปแบบ/วิธีการ เนื่องจากปัจจุบันขาดการบูรณาการและความร่วมมือระหว่างหน่วยงาน การวิจัยทางการศึกษามักดำเนินการแยกส่วนโดยหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งสถาบันการศึกษา หน่วยงานภาครัฐ และองค์กรวิจัย โดยขาดการบูรณาการและความร่วมมือที่มีประสิทธิภาพ ทำให้เกิดความซ้ำซ้อนในการวิจัย ขาดการแลกเปลี่ยนข้อมูลและองค์ความรู้ และไม่สามารถนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ได้อย่างเต็มที่ นอกจากนี้ ยังขาดความเชื่อมโยงระหว่างการศึกษาวิจัยทางการศึกษากับการวิจัยในสาขาอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

๓) การขาดแคลนนักวิจัยที่มีความเชี่ยวชาญ ประเทศไทยยังขาดแคลนนักวิจัยที่มีความเชี่ยวชาญ เฉพาะทางด้านการศึกษา

๔) มีกลุ่มเยาวชนอายุ ๑๕ - ๒๔ ปีที่ไม่อยู่ในระบบการศึกษา การจ้างงาน หรือการฝึกอบรมพัฒนาใด ๆ เรียกว่า NEET หรือ Youth not in education employment or training ซึ่งมีแนวโน้มจะเพิ่มจำนวนมากขึ้นเรื่อย ๆ โดยเฉพาะในครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจค่อนข้างดี

๕) ความไม่ต่อเนื่องของนโยบายการศึกษาและการวิจัย การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและการเปลี่ยนผู้บริหารระดับสูงบ่อยครั้งส่งผลให้นโยบายด้านการศึกษาและการวิจัยขาดความต่อเนื่อง ทำให้การดำเนินงานวิจัยและการนำผลวิจัยไปใช้ไม่เกิดผลลัพธ์ในระยะยาว นอกจากนี้ การเปลี่ยนแปลงนโยบายยังอาจส่งผลให้ทิศทางการวิจัยเปลี่ยนไปตามนโยบายของรัฐบาลแต่ละชุด ทำให้ขาดความต่อเนื่องในการสร้างองค์ความรู้และนวัตกรรมทางการศึกษา

๖) การวิจัยทางการศึกษาที่มีคุณภาพต้องอาศัยข้อมูลที่ครบถ้วน ถูกต้อง และทันสมัย แต่ประเทศไทยยังประสบปัญหาในการจัดเก็บและเข้าถึงข้อมูลทางการศึกษาที่มีคุณภาพ โดยเฉพาะข้อมูลระยะยาวที่จำเป็นสำหรับการวิเคราะห์แนวโน้มและผลกระทบของนโยบายการศึกษา นอกจากนี้ ยังมีข้อจำกัดในการเชื่อมโยงข้อมูลระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ ทำให้การวิเคราะห์ข้อมูลแบบบูรณาการเป็นไปได้ยาก

๗) การศึกษาวิจัยการใช้ AI เพื่อวิเคราะห์รูปแบบการเรียนรู้ของผู้เรียนแต่ละคน และปรับเนื้อหาและวิธีการสอนให้เหมาะสมกับแต่ละบุคคล มีความสำคัญอย่างยิ่งในการยกระดับคุณภาพการศึกษาของไทย ระบบ AI สามารถวิเคราะห์ข้อมูลการเรียนรู้ของนักเรียน เช่น ความเร็วในการทำแบบฝึกหัด ข้อผิดพลาดที่พบบ่อย และรูปแบบการตอบคำถาม เพื่อสร้างโปรไฟล์การเรียนรู้ที่เฉพาะเจาะจงสำหรับนักเรียนแต่ละคน จากนั้นระบบจะปรับเนื้อหาบทเรียน ระดับความยาก และวิธีการนำเสนอให้เหมาะสมกับความต้องการและความสามารถของผู้เรียน

๘) การสร้างระบบการพัฒนาวิชาชีพครูแบบออนไลน์ที่ครอบคลุมและมีประสิทธิภาพเป็นกุญแจสำคัญในการยกระดับคุณภาพการศึกษา แพลตฟอร์มดังกล่าวควรนำเสนอหลักสูตรการพัฒนาวิชาชีพที่หลากหลาย ครอบคลุมทั้งด้านเนื้อหาวิชา เทคนิคการสอน การใช้เทคโนโลยีในการศึกษา และทักษะการจัดการชั้นเรียน การวิจัยควรมุ่งเน้นการออกแบบหลักสูตรที่ยืดหยุ่นและสามารถปรับให้เข้ากับความต้องการเฉพาะของครูแต่ละคน การพัฒนาระบบการติดตามและประเมินผลการพัฒนาวิชาชีพที่มีประสิทธิภาพ และการสร้างชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพออนไลน์ที่ส่งเสริมการแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ระหว่างครู

ประเด็นที่ ๔ : ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะในการจัดทำรอบทิศทางการวิจัยทางการศึกษาของชาติ พ.ศ. ๒๕๖๗ - ๒๕๗๐

๑) การกำหนดกรอบทิศทางการวิจัย ควรมีการกำหนดเป้าหมายในการพัฒนาการศึกษาจากการวิเคราะห์ทิศทาง แนวโน้มทางการศึกษา แล้วจึงกำหนดกรอบ/ขอบเขตในการทำวิจัยที่สอดคล้อง เพื่อให้บรรลุเป้าหมายการศึกษาดังกล่าว ซึ่งอาจประสานความร่วมมือกับหน่วยงานทางการศึกษาต่าง ๆ เพื่อให้รับไปดำเนินการวิจัยในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับภารกิจดังกล่าว หรืออาจจะมีการทำ MOU ร่วมกับมหาวิทยาลัยที่จะสามารถกระจายงานให้นักศึกษาช่วยดำเนินการได้

๒) กรอบทิศทางการวิจัยควรจะเชื่อมโยงกับแผนการศึกษาแห่งชาติ โดยประกอบด้วยงานวิจัยในประเด็นพื้นฐาน (Fundamental Research) และงานวิจัยในประเด็นเฉพาะ/ประเด็นเร่งด่วน (Emerging Research) รวมทั้งครอบคลุมทั้งงานวิจัยที่แก้ปัญหาในปัจจุบันและงานวิจัยที่สามารถขึ้นนำอนาคตได้

๓) การนำงานวิจัยไปใช้ประโยชน์/ลงสู่การปฏิบัติควรสำรวจว่าผลงานวิจัยมีการนำไปใช้ประโยชน์มากน้อยเพียงใด และวิเคราะห์สาเหตุที่งานวิจัยส่วนใหญ่ไม่ถูกนำไปใช้ประโยชน์ รวมทั้งควรกำหนด

แนวทาง และสร้างระบบการขับเคลื่อนการดำเนินงานวิจัยสู่การปฏิบัติ ซึ่งอาจจะจัดเวทีหรือ Platform ในการเผยแพร่ผลงานวิจัย หรือการสนับสนุนการให้คำปรึกษาด้านการวิจัยให้แก่กักวิจัยทางการศึกษา

๔) การทำวิจัยเชิงรุกในระบบ Sandbox โดยเน้นการมีส่วนร่วมของหน่วยงานภาครัฐ เอกชน และท้องถิ่น เพื่อร่วมดำเนินการวิจัยในประเด็นที่เกี่ยวข้องและเชื่อมโยงกัน

๕) บทบาทของ สกศ. กับการวิจัย สกศ.ควรมีบทบาทสำคัญในด้านการวิจัย ทั้งการดำเนินการวิจัยเพื่อเป็นข้อมูลสนับสนุนการกำหนดนโยบายทางการศึกษา และการสนับสนุนและส่งเสริมการวิจัยทางการศึกษาแก่บุคลากรและหน่วยงานทางการศึกษาที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งการส่งเสริมการดำเนินงานวิจัยสู่การปฏิบัติ นอกจากนี้ สกศ. เป็นฝ่ายเลขานุการของคณะกรรมการสภาการศึกษา จึงเป็นโอกาสที่ดีในการนำเสนองานวิจัยที่สำคัญ ๆ เพื่อสนับสนุนและเป็นข้อมูลในการพิจารณา/ตัดสินใจเกี่ยวกับการกำหนดนโยบายทางการศึกษาของประเทศ โดยควรมีการจัดทำสรุปงานวิจัยในประเด็นต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องและสำคัญ เพื่อนำเสนอแก่ผู้บริหาร ซึ่งอาจใช้ AI ช่วยในการสรุปงานวิจัยดังกล่าวจะช่วยให้สามารถลดระยะเวลาในการปฏิบัติงานลงได้

๖) กรอบทิศทางการวิจัยควรให้ความสำคัญกับประเด็นดังนี้ (๑) สนับสนุนการวิจัยระยะยาว ที่ติดตามผลการพัฒนาการศึกษาอย่างต่อเนื่อง รวมถึงการวิจัยแบบติดตามผลที่ศึกษาผลกระทบของนโยบายหรือนวัตกรรมทางการศึกษาในระยะยาว (๒) วิจัยที่มุ่งเน้นการพัฒนาทักษะที่จำเป็นสำหรับอนาคต (๓) พัฒนาศักยภาพของนักวิจัยทางการศึกษา (๔) การวิจัยที่มุ่งแก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา (๕) การวิจัยและพัฒนา นวัตกรรมทางการศึกษา (๖) การวิจัยเชิงนโยบายที่สามารถนำไปใช้ในการกำหนดนโยบายและวางแผนการศึกษาในระดับประเทศ และ (๗) การวิจัยแบบสหวิทยาการที่บูรณาการความรู้จากหลายศาสตร์

๗) ควรมีกลไกที่ชัดเจนในการนำผลการวิจัยทางการศึกษาไปใช้ในการกำหนดนโยบายระดับชาติ โดยอาจจัดตั้งคณะกรรมการที่ประกอบด้วยนักวิจัย ผู้กำหนดนโยบาย และผู้ปฏิบัติงานด้านการศึกษา เพื่อพิจารณาผลการวิจัยและให้ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้ประโยชน์ในระดับนโยบาย นอกจากนี้ ควรมีการจัดทำรายงานสถานการณ์การศึกษาประจำปีที่อ้างอิงผลการวิจัยที่สำคัญ เพื่อใช้เป็นข้อมูลประกอบการตัดสินใจเชิงนโยบาย

ภาคผนวก ๓

สรุปผลการประชุมหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

สรุปสาระสำคัญ

การประชุม : (ร่าง) กรอบทิศทางการวิจัยทางการศึกษาของชาติ พ.ศ. ๒๕๖๗ - ๒๕๗๐

วันศุกร์ที่ ๙ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๖๗

ณ ห้องประชุมกำแหง พลางกูร ชั้น ๓ อาคาร ๕๖ ปี

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาให้ความสำคัญกับการใช้การวิจัยเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาการศึกษาของชาติ และอยู่ระหว่างการจัดทำกรอบทิศทางการวิจัยทางการศึกษาของชาติ พ.ศ. ๒๕๖๗ - ๒๕๗๐ เพื่อเป็นกรอบในการกำหนดทิศทางการวิจัยทางการศึกษาของชาติที่ชัดเจน ซึ่งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถใช้เป็นแนวทางในการจัดทำวิจัยเพื่อการพัฒนาและสร้างองค์ความรู้ใหม่ ๆ ในการพัฒนาการศึกษา รวมทั้งค้นหาคำตอบสำหรับการแก้ไขปัญหาในปัจจุบัน ป้องกัน เตรียมความพร้อม และรับมือกับการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาที่จะเกิดขึ้นในอนาคต เพื่อนำการศึกษาของประเทศไทยไปสู่เป้าหมายเดียวกัน เป้าหมายเป็นเข็มทิศที่ชี้ให้เห็นถึงเส้นทางและกรอบแนวทางการดำเนินงานไปสู่เป้าหมายในการพัฒนาการศึกษาของชาติต่อไป ซึ่งที่ผ่านมาได้มีการศึกษา รวบรวมข้อมูล และประชุมเพื่อรับฟังความคิดเห็นจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และจัดทำเป็น (ร่าง) กรอบทิศทางการวิจัยทางการศึกษาของชาติ พ.ศ. ๒๕๖๗ - ๒๕๗๐ และเพื่อให้ (ร่าง) เอกสารดังกล่าวมีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น จึงได้จัดประชุมพิจารณา (ร่าง) กรอบทิศทางการวิจัยทางการศึกษาของชาติ พ.ศ. ๒๕๖๗ - ๒๕๗๐ เมื่อวันศุกร์ที่ ๙ สิงหาคม ๒๕๖๗ ณ ห้องประชุมกำแหง พลางกูร ชั้น ๓ อาคาร ๕๖ ปี สกศ. สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กรุงเทพฯ โดยมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องร่วมให้ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะต่อ (ร่าง) กรอบทิศทางการวิจัยทางการศึกษาของชาติ ประกอบด้วย สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม สำนักงานปลัดกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (TDRI) สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ และองค์การยูนิเซฟ ประเทศไทย สาระสำคัญจากการประชุมฯ สรุปได้ดังนี้

ข้อเสนอแนะในภาพรวม

๑. สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษามีการจัดทำฐานข้อมูลงานวิจัยทางการศึกษา (ThaiED Research) ซึ่งเป็นการรวบรวมงานวิจัยทางการศึกษาส่วนหนึ่งแล้ว ควรมีการจัดกลุ่มและพิจารณาเปรียบเทียบกับประเด็นที่กำหนดเป็นกรอบทิศทางการวิจัยทางการศึกษาทั้ง ๘ ประเด็น ว่าเรื่องใดมีการทำมาก-น้อยเพียงใด เพื่อทราบว่างานวิจัยประเด็นใดไม่ควรทำเพิ่มแล้ว หรือประเด็นใดยังขาดข้อมูลที่ควรมีการวิจัยเพิ่มมากขึ้น ซึ่งจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งที่นักวิจัยจะใช้เป็นทิศทางในการทำวิจัยที่สอดคล้องกับความต้องการดังกล่าวต่อไป

๒. การแบ่งประเด็นในกรอบทิศทางการวิจัยทางการศึกษาของชาติเป็น ๒ กลุ่ม คือ การวิจัยพื้นฐาน (Fundamental Research) และการวิจัยในประเด็นที่เกิดขึ้นใหม่ (Emerging Research) ซึ่งในแต่ละกลุ่มจะแบ่งเป็นกลุ่มนโยบายและกลุ่มปฏิบัติ ควรเพิ่มเติมความมุ่งเน้นของกลุ่มนโยบายเกี่ยวกับการนำงานวิจัยไปใช้ (Implementation Research) และการประเมินผลนโยบาย (Evaluation Research) ซึ่งเป็นกลไกสำคัญที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อระบบการศึกษา

๓. “ปัจจุบันข้อมูลที่ได้จากการศึกษาวิจัยมีมากเกินไปจนเกิดความต้องการ แต่ยังขาดการบริหารจัดการข้อมูลอย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งทิศทางการดำเนินงานเพื่อให้ได้ข้อมูลที่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้อย่างแท้จริง” เป็นคำกล่าวที่เกิดขึ้นจริงกับงานวิจัยในปัจจุบัน ที่แม้จะมีจำนวนเยอะมาก แต่การใช้ประโยชน์ยังไม่ดีเท่าที่ควร รวมทั้งงานวิจัยส่วนใหญ่เป็นงานวิจัยนวัตกรรมในห้องเรียนซึ่งอาจเปรียบได้ว่าเป็นงานส่วนหนึ่ง แต่ไม่ได้เป็นงานวิจัยภาพใหญ่ที่มองเชิงระบบ ดังนั้นกรอบทิศทางการวิจัยทางการศึกษาของชาติควรเป็นกลไกในการช่วยขับเคลื่อนงานวิจัยที่สามารถสร้างการเปลี่ยนแปลงในเชิงระบบได้

๔. ประเด็นทางการศึกษาที่กำหนดไว้ ๘ ประเด็น มีความน่าสนใจ โดยมีทั้งประเด็นที่เกี่ยวกับเนื้อหา (Content) และการบริหารจัดการ (Management) ซึ่งเมื่อวิเคราะห์และสามารถจัดลำดับความจำเป็นเร่งด่วนในการดำเนินงาน หรือระดับของการใช้ประโยชน์จากงานวิจัยแล้ว อาจต้องพิจารณาเพิ่มเติม โดยวิเคราะห์สถานการณ์ที่เกี่ยวข้องและข้อมูลอื่น ๆ เพิ่มเติม ทั้งในมุมมองของนักศึกษาศาสตร์และศาสตร์อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องว่าสาเหตุดังกล่าวเกิดจากอะไร เพื่อต่อยอดกระบวนการดำเนินงานไปให้ถึงการขับเคลื่อนให้เกิดการนำผลการวิจัยไปใช้อย่างเป็นรูปธรรมต่อไป

๕. ธรรมชาติของการศึกษาในแต่ละประเด็นวิจัยอาจแตกต่างกัน บางกลุ่มประเด็นเหมาะกับการวิจัยเชิงเนื้อหา และบางกลุ่มประเด็นเหมาะกับการวิจัยเชิงบริหารจัดการ (Management) ซึ่งมีความจำเป็นต้องใช้ชุดความรู้และบุคลากรในหลาย ๆ ด้าน ไม่ใช่เพียงแคในด้านของการศึกษาเท่านั้น

๖. กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (อว.) ได้มีประกาศ เรื่อง การกำหนดให้สถาบันอุดมศึกษาสังกัดกลุ่มสถาบันอุดมศึกษา ประจำปีงบประมาณ ๒๕๖๕ โดยแบ่งกลุ่มมหาวิทยาลัยออกเป็น ๕ กลุ่ม อาจนำข้อมูลนี้มาเชื่อมโยงกับการขับเคลื่อนประเด็นการวิจัยทั้ง ๘ ประเด็น ซึ่งจะช่วยให้ได้หัวข้อการทำวิจัยจำนวนมาก ในประเด็นย่อย เช่น การพัฒนาการวิจัยระดับแนวหน้าของโลก การพัฒนาเทคโนโลยีและส่งเสริมการสร้างนวัตกรรม และการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นหรือชุมชนอื่น

๗. ความต้องการใช้ประโยชน์งานวิจัยของผู้เกี่ยวข้องตามความเร่งด่วน ในแต่ละกลุ่มที่เกี่ยวข้อง อาจมีสาเหตุและปัจจัยต่าง ๆ ที่ทำให้ระดับความต้องการใช้ประโยชน์งานวิจัยของทั้ง ๘ ประเด็นวิจัยมีระดับที่ต่างกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง สาเหตุและปัจจัยต่าง ๆ ที่ทำให้ความต้องการใช้ประโยชน์งานวิจัยของบางประเด็นวิจัยอยู่ในระดับต่ำ เช่น ประสิทธิภาพทางการศึกษา ความเป็นพลเมืองและพลโลก และการศึกษาเพื่อสังคมสีเขียว

๘. หากมีช่องทางให้ภาคประชาสังคมได้มีส่วนร่วมในการกำหนดเนื้อหาของการวิจัยพื้นฐาน (Fundamental Research) และการวิจัยในประเด็นใหม่ที่เกิดขึ้นใหม่ (Emerging Research) ในแต่ละประเด็นด้วยจะทำให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

๙. เนื่องจากความสำคัญของประเด็นวิจัยทั้ง ๘ ประเด็นมีระดับที่ต่างกัน และอาจไม่จำเป็นทั้งหมดกับคนบางระดับ คนในบางกลุ่มงานหรือในบางบริบททางสังคม ดังนั้นจึงควรดำเนินการเท่าที่จำเป็น (Mini Framework) เพื่อเป็นแนวทางให้กับกลุ่มคนบางระดับ คนบางกลุ่มงานหรือในบางบริบทต่อไป

๑๐. การพัฒนาทักษะ re-skill/up-skill เป็นประเด็นที่มีความสำคัญมาก เนื่องจากสถานการณ์ปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ในหลากหลายมิติ โดยเฉพาะเทคโนโลยี ซึ่งส่งผลให้คนทุกช่วงวัยจำเป็นต้องเรียนรู้เพื่อเพิ่มพูนทักษะให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว รวมทั้งควรใช้ระยะเวลาไม่นานในการดำเนินงาน ตัวอย่างการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องในปัจจุบัน อาทิ สำนักงานปลัดกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม มีการทำ Skill transcript เพื่อบันทึกทักษะที่ผู้เรียนได้เรียนรู้

๑๑. การมองอนาคตมีส่วนสำคัญในการใช้เป็นฐานสำหรับการวิจัย ซึ่งสำหรับการจัดทำกรอบทิศทางการวิจัยทางการศึกษาของชาติ ที่กำหนดช่วงปี พ.ศ. ๒๕๖๗ - ๒๕๗๐ เป็นช่วงระยะสั้น ๓ ปี จึงควร

พิจารณาในรายละเอียดด้วยว่าการมองอนาคตเป็นการคาดการณ์ไปไกลเพียงใด สอดคล้องกับช่วงเวลาดังกล่าวหรือไม่ หรือสามารถใช้เป็นฐานคิดเพื่อดำเนินการในส่วนที่เกี่ยวข้องต่อไปในอนาคต รวมทั้งควรคำนึงถึง Life cycle ของคนด้วย เพื่อจัดทำงานวิจัยที่ครอบคลุมคนทุกช่วงวัย ไม่เน้นไปที่ช่วงระดับการศึกษาใดเป็นพิเศษ จนมีงานวิจัยที่ระดับดังกล่าว หรือเรื่องดังกล่าวมากเกินไป

ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับเงื่อนไขความสำเร็จ

๑. งานวิจัยเชิงระบบนิเวศการเรียนรู้ (Learning Ecosystem) ยังมีจำนวนน้อย เมื่อเทียบกับงานวิจัยเชิงนวัตกรรมการเรียนรู้ (Learning Innovation) ซึ่งในความเป็นจริงงานวิจัยประเภทนี้ น่าจะช่วยพัฒนาในเชิงระบบได้มาก

๒. หากมีมาตรการส่งเสริมและสนับสนุนนักวิจัยและบุคลากรในระดับอุดมศึกษาให้มีส่วนร่วมในการวิจัยเชิงนโยบาย (Policy Research) กับทางภาครัฐมากขึ้น จะมีส่วนช่วยให้บรรลุเป้าหมายได้เร็วยิ่งขึ้น

๓. ควรสนับสนุนให้มีการขับเคลื่อนการทำงานร่วมกันระหว่างหลายหน่วยงาน (Co-creation) มากขึ้น เพื่อให้สามารถผลิตงานวิจัยที่สามารถใช้งานได้ตรงจุด รวมถึงทราบอย่างแน่ชัดว่าจะเอางานวิจัยไปทำในส่วนใด ซึ่งจะเป็นการลดปริมาณงานวิจัยที่ยังไม่ได้ถูกใช้ประโยชน์ (งานวิจัยชิ้นทิ้ง) ได้ดี

๔. สร้างความร่วมมือระหว่างหน่วยงานให้ทุนวิจัย (อาทิ กองทุนต่าง ๆ) และหน่วยงานรับทุนวิจัย (อาทิ สถาบันอุดมศึกษา) รวมทั้งจัดเวทีพบปะ เพื่อร่วมรับฟังและแสดงความคิดเห็นในประเด็นต่าง ๆ ซึ่งทำให้แต่ละหน่วยงานได้มีปฏิสัมพันธ์ต่อกันมากขึ้น และสามารถวางแผนทางการวิจัยร่วมกันได้อย่างตรงจุด

๕. ข้อมูลการวิเคราะห์ประเด็นสำคัญทางการวิจัยในมิติต่าง ๆ ทั้งความต้องการใช้ประโยชน์จากงานวิจัย ความเร่งด่วน ผลกระทบ และความไม่แน่นอน (พลวัต) ที่เกิดจากการวิเคราะห์ของสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา มีความน่าสนใจ โดยประเด็นในกรอบทิศทางการวิจัยทางการศึกษาของชาติที่ได้กำหนดไว้ทั้ง ๘ ประเด็น และแต่ละประเด็นมีประเด็นย่อย ๆ ภายใต้ประเด็นดังกล่าว ดังนั้น เมื่อจัดทำกรอบทิศทางการวิจัยฯ เรียบร้อยแล้ว ควรมีการจัดลำดับความสำคัญ ความเร่งด่วน หรือความต้องการใช้ของแต่ละประเด็น เพื่อเป็นแนวทางให้กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องใช้ประกอบการพิจารณาจัดทำงานวิจัยที่สอดคล้องกับความต้องการจำเป็นดังกล่าวได้

๖. ควรมีการหารือเพื่อรับฟังโจทย์หรือปัญหาที่หน่วยปฏิบัติภายใต้สังกัดกระทรวงศึกษาธิการต้องการ อาทิ ชุดความรู้/นวัตกรรมที่ต้องการ เพื่อให้งานวิจัยสามารถถูกนำไปใช้ได้ทันที เนื่องจากสอดคล้องกับความต้องการของหน่วยงานอย่างแท้จริง

๗. ประเด็นปัญหาเกี่ยวกับการทำวิจัยในหน่วยงานพบว่า บางหน่วยงานไม่มีกลุ่มงานที่รับผิดชอบการทำวิจัยเพื่อสนับสนุนภารกิจของหน่วยงาน อาทิ กรมส่งเสริมการเรียนรู้ ทำให้ขาดข้อมูลการศึกษางานวิจัยที่ช่วยส่งเสริมและพัฒนาภารกิจของหน่วยงาน รวมทั้งการประเมินผลการดำเนินงานที่ผ่านมา

๘. การจัดทำกรอบทิศทางการวิจัยทางการศึกษาเป็นจุดเริ่มต้นที่ดีที่จะช่วยให้งานวิจัยมีทิศทางไม่กระจัดกระจาย ซึ่งประเด็นทางการวิจัย ๘ ประเด็นที่สำนักงานเลขาธิการสภาศึกษานำเสนอในภาพรวม มีความสอดคล้องกับทิศทางการศึกษาในระดับนานาชาติ แต่สิ่งที่ควรคำนึงถึงเพิ่มเติมคือ ผู้ใช้ประโยชน์จากกรอบทิศทางการวิจัยทางการศึกษานี้ ซึ่งจะเป็นหน่วยงานที่มีเป้าหมายและภารกิจในการจัดการศึกษา/การเรียนรู้ที่แตกต่างกัน ควรมีการระบุนรายละเอียดย่อยเพิ่มเติมหรือแนวทางการวิจัยในแต่ละประเด็น ในลักษณะ Mini Framework เพื่อส่งเสริมการนำกรอบฯ ไปใช้ได้ง่ายและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะประเด็นการขับเคลื่อนในระยะถัดไป

๑. ที่ประชุมมีความเห็นให้มีการนำหัวข้อกรอบทิศทางการวิจัยทางการศึกษาของชาติฉบับนี้เสนอต่อคณะรัฐมนตรีเพื่อขอความเห็นชอบเป็นมติคณะรัฐมนตรีและประกาศลงราชกิจจานุเบกษาเพื่อเป็นวาระในการขับเคลื่อนกรอบทิศทางการวิจัยทางการศึกษาของชาติต่อไป รวมทั้งเสนอให้ออกเป็นประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาเรื่องนี้ต่อไปสำหรับนักวิจัยในวงกว้าง

๒. ควรจัดประเภทงานวิจัยในฐานะข้อมูลงานวิจัยของแต่ละหน่วยงานและประเภทการนำเสนอ งานวิจัย (เช่น Symposium) ตาม ๘ ประเด็นวิจัยนี้ รวมทั้งควรสนับสนุนให้มีการจัดการฐานข้อมูลร่วมกันระหว่างหน่วยงานอย่างเป็นระบบ

๓. นอกจากการพิจารณาระดับของความต้องการใช้ประโยชน์งานวิจัย ความเร่งด่วน ผลกระทบ และความไม่แน่นอน ควรเพิ่มประเด็นของปริมาณงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแต่ละประเด็นวิจัยทั้ง ๘ ประเด็น ในฐานะข้อมูลปัจจุบัน เพื่อเป็นเกณฑ์ในการพิจารณาเพิ่มเติมว่า เราควรมุ่งเน้นและสนับสนุนงานวิจัยในกลุ่มใดมากเป็นพิเศษหรือไม่ อย่างไร

๔. สนับสนุนแนวทางการวิจัยเพื่อนำนโยบายสู่การปฏิบัติ (Implementation Research) เพื่อให้มีความเชื่อมต่อและต่อเนื่องกันทั้งในเชิงนโยบายและเชิงปฏิบัติได้โดยไม่ติดขัด

๕. ควรนำกรอบทิศทางการวิจัยนี้ไปศึกษาแบบเจาะเฉพาะกลุ่มเพิ่มเติม เพื่อให้ได้รายละเอียดที่เพิ่มมากขึ้น เช่น ระดับช่วงอายุ รายได้ครอบครัวโดยเฉลี่ย เพราะเมื่อผู้ใช้งานต่างกัน ผู้รับการปฏิบัติต่างกัน จะทำให้มีการพิจารณาและ Setting การวิจัยเบื้องต้นนั้นต้องมีรายละเอียดมากขึ้น

ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

๑. ในการทำวิจัยแต่ละครั้ง อาจมีความสนใจแต่ละคุณลักษณะ (อาทิ อายุ การศึกษา) และประเด็นที่สนใจที่แยกออกจากกัน ทำให้บางครั้งไม่สามารถพิจารณาความต่อเนื่องของข้อมูลในแต่ละกลุ่มจากงานวิจัยแต่ละชิ้นได้

๒. การวัดประเมินผล ควรประเมินผลการศึกษาและพัฒนาผลการวัดประเมินให้เป็นภาพรวมและภาพกว้างมากขึ้น เพราะอาจมีบางประเด็นที่สำคัญแต่อยู่นอกแผนการศึกษาแห่งชาติ ทำให้รายละเอียดบางอย่างตกหล่น อย่างไรก็ตาม ยังคงอยู่ใน ๘ ประเด็นที่พูดคุยกันในวันนี้ ทั้งนี้ การวัดประเมินผลการวิจัยในเชิงผลลัพธ์นั้น ควรกำหนดแนวทางติดตามผลอย่างแน่ชัดและเป็นระยะ ๆ อย่างต่อเนื่อง

๓. การวิจัยในหัวข้อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (Climate Change Education) และบรรยากาศการเรียนรู้แบบสมาร์ต (Climate Smart Education) เพื่อสร้างทัศนคติที่ดีให้ผู้เรียนได้เข้าใจสิ่งแวดล้อมอย่างลุ่มลึก บูรณาการระหว่างเด็ก-ผู้ปกครอง-ผู้บริหารสถานศึกษา เช่น การปรับภูมิทัศน์ทางการศึกษาในสถานศึกษา ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพในการเรียนรู้ นอกจากนี้ ยังสามารถเชื่อมโยงการวิจัยนี้เข้ากับประเด็นวิจัยการศึกษาเพื่อสังคมสีเขียวได้อีกด้วย

๔. ส่งเสริมให้ผู้เรียนและบุคลากรในมหาวิทยาลัยทำแผนที่ทักษะ (Skills Mapping) และผลการวัดทักษะ (Skills Transcripts) ว่าในแต่ละช่วงเวลามีหรือควรมีทักษะ (Skills) อะไรบ้างที่จำเป็นในอนาคต

๕. ควรส่งเสริมให้มีกำลังคนอย่างเพียงพอและมีคุณภาพในการลงพื้นที่ปฏิบัติงานไปพร้อม ๆ กันด้วย

๖. หน่วยงานระดับมหาวิทยาลัยเป็นหน่วยงานสำคัญที่มีการทำวิจัยทางการศึกษามาก ควรสื่อสารให้เน้นการทำวิจัยเชิงนโยบาย (Policy Research) เพิ่มมากขึ้น และกลไกที่สามารถเชื่อมโยงกับ

หน่วยงานหรือผู้ใช้ประโยชน์จากงานวิจัยจริง ๆ รวมทั้งการทำวิจัยมีหลากหลายหน่วยงานที่ดำเนินการ ควรมีการประเมินผลการนำไปใช้ และประสานความร่วมมือระหว่างหน่วยงาน ทั้งการร่วมดำเนินงาน ร่วมคิด เพื่อให้เป็นการทำวิจัยในลักษณะ Co-creation

๗. การแบ่งการวิจัยทางการศึกษาเป็น ๒ กลุ่ม คือ กลุ่มการวิจัยในเชิงนโยบายและกลุ่มปฏิบัติ ควรมีความเชื่อมโยงกันเพื่อให้เห็นแนวทางการดำเนินงานของผู้กำหนดนโยบายกับผู้นำไปใช้ นอกจากนี้ ประเด็นที่กำหนดไว้ ๘ ประเด็น อาจสามารถจัดกลุ่มที่มีความเชื่อมโยงกันได้อีก อาทิ ประเด็นเทคโนโลยี เพื่อการศึกษา/การเรียนรู้ หากมีการนำ AI เข้าไปช่วยเสริมแรงในการจัดการศึกษาก็สามารถเชื่อมโยงได้กับ ประเด็นประสิทธิภาพทางการศึกษาด้วย หรือใช้ AI ช่วยในการเสริมองค์ความรู้เรื่องต่าง ๆ อาจเชื่อมโยง ได้กับประเด็นการศึกษาเพื่อสังคมสีเขียว หรือความเป็นพลเมืองและพลโลกได้เช่นกัน ดังนั้น หากมีการ ออกแบบโครงการวิจัยที่ดีจะสามารถทำวิจัยในประเด็นเร่งด่วน และยังสามารถตอบโจทย์ประเด็นสำคัญอื่น ๆ ได้ ไปพร้อมกันด้วย

ภาคผนวก ๔

คำสั่งคณะทำงาน

จัดทำรอบทิศทางการวิจัยทางการศึกษาของชาติ

พ.ศ. ๒๕๖๗ - ๒๕๗๐

คำสั่งสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา

ที่ ๓๕/๒๕๖๗

เรื่อง การแต่งตั้งคณะทำงานพิจารณากรอบทิศทางการศึกษาของชาติ พ.ศ. ๒๕๖๗ - ๒๕๗๐

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาในฐานะหน่วยงานองค์กรหลักของกระทรวงศึกษาธิการมีภารกิจหลักในการจัดทำนโยบายและแผนการศึกษาของชาติ รวมทั้งการศึกษา วิจัยเพื่อจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายในการพัฒนาการศึกษาทุกระดับ โดยมุ่งที่จะศึกษา ค้นคว้า และวิจัยเพื่อหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาคูณภาพการจัดการศึกษา รวมทั้งพัฒนาการจัดการศึกษาให้ไปสู่เป้าหมายที่กำหนดไว้โดยเร็ว สำนักงานฯ จึงต้องมีบทบาทสำคัญในการชี้นำการพัฒนาการศึกษาของประเทศ และเห็นควรใช้การวิจัยเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาการศึกษาของชาติ

ทั้งนี้ เพื่อให้การดำเนินงานบรรลุตามวัตถุประสงค์และเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และสามารถกำหนดกรอบทิศทางการศึกษาของชาติ เพื่อเป็นแนวทางในการส่งเสริม สนับสนุนให้หน่วยงานทุกระดับการศึกษาที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนทุกภาคส่วนใช้เป็นกรอบแนวทางในการวางแผน การวิจัย และทำให้เกิดการใช้ประโยชน์จากผลงานวิจัยอย่างแท้จริง เพื่อตอบสนองต่อความต้องการและทิศทางการพัฒนาประเทศ และเปรียบเสมือนเป็นเข็มทิศชี้ให้เห็นถึงเส้นทางและกรอบแนวทางดำเนินงานไปสู่เป้าหมายในการพัฒนาการศึกษาของชาติต่อไป จึงเห็นควรแต่งตั้งคณะทำงานพิจารณากรอบทิศทางการศึกษาของชาติ พ.ศ. ๒๕๖๗ - ๒๕๗๐ โดยมีองค์ประกอบและอำนาจหน้าที่ ดังนี้

องค์ประกอบ

๑. นายอรรถพล สังขวาสี	ประธาน
๒. นางสาวรุ่งนภา จิตรโรจนรักษ์	รองประธาน
๓. นางรุ่งตะวัน งามจิตอนันต์	คณะทำงาน
๔. นางสาวจันทิมา ศุภรพงศ์	คณะทำงาน
๕. นางสาวดวงทิพย์ วิบูลย์ศักดิ์ชัย	คณะทำงาน
๖. นางสาวนุศตรา แทนช้ำ	คณะทำงาน
๗. นายวีระพงษ์ อุเจริญ	คณะทำงาน
๘. นางสาววิภาดา วานิช	คณะทำงาน
๙. นายชัชวาล อัยฉมากุล	คณะทำงาน
๑๐. นางสาวดวงดาว ศิลานันท์	คณะทำงานและเลขานุการ
๑๑. นางสาวอรณี พูนศรีธนากุล	คณะทำงานและผู้ช่วยเลขานุการ
๑๒. นางสาวอภิษญา ไชววิชญ์	คณะทำงานและผู้ช่วยเลขานุการ
๑๓. นายสิริฤกษ์ ทองกลม	คณะทำงานและผู้ช่วยเลขานุการ
๑๔. นายกาจพล ไชยแก้วเมร์	คณะทำงานและผู้ช่วยเลขานุการ
๑๕. นางสาวพาสินี ภูครองทอง	คณะทำงานและผู้ช่วยเลขานุการ

/อำนาจหน้าที่...

-๒-

อำนาจหน้าที่

๓. ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับสถานการณ์ ความท้าทาย แนวโน้ม และทิศทางการทำวิจัยทางการศึกษาของประเทศไทยและต่างประเทศ
๒. รวบรวมข้อมูลความต้องการ ประเด็นปัญหา และเป้าหมายทางการศึกษาที่จะนำไปสู่การพัฒนาเป็นทิศทางการวิจัยทางการศึกษาของชาติ
๓. ดำเนินการอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องตามที่ได้รับมอบหมาย

ทั้งนี้ ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

สั่ง ณ วันที่ ๑๔ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๖๗

(นายอรุณพล สังขวาสี)
เลขาธิการสภาการศึกษา

ภาคผนวก ๕

รายชื่อหน่วยงานและผู้ทรงคุณวุฒิ
ที่พิจารณาร่าง รายงานการวิจัย

“กรอบทิศทางการวิจัยทางการศึกษาของชาติ พ.ศ. ๒๕๖๗ - ๒๕๗๐”

ผู้ที่เข้าร่วมการประชุม
การประชุมเชิงปฏิบัติการ เรื่อง “ทิศทางการและแนวโน้มการวิจัยทางการศึกษาของไทย”
วันที่ ๒๓ - ๒๕ กรกฎาคม ๒๕๖๗
ณ ห้องประชุมกำแหง พลางกูร ชั้น ๓ อาคาร ๕๖ ปี
สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กรุงเทพฯ

■ **กลุ่มที่ ๑ ผู้กำหนดนโยบาย**

๑. ผู้แทนสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ
๒. ผู้แทนสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
๓. ผู้แทนสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา
๔. ผู้แทนสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน
๕. ผู้แทนกรมส่งเสริมการเรียนรู้
๖. ผู้แทนกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น
๗. ผู้แทนสำนักการศึกษา กรุงเทพมหานคร
๘. ผู้แทนสถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี
๙. ผู้แทนสำนักงานการวิจัยแห่งชาติ
๑๐. ผู้แทนสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม
๑๑. ผู้แทนสำนักงานปลัดกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม
๑๒. ผู้แทนสำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

■ **กลุ่มที่ ๒ ผู้บริหารสถานศึกษา ครู และบุคลากรทางการศึกษา**

๑. ครู โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย
๒. ครู โรงเรียนสามเสนวิทยาลัย
๓. ครู โรงเรียนฤทธิยะวรรณาลัย
๔. ครูชำนาญการ โรงเรียนวัดเทวราชกุญชร
๕. ครูชำนาญการ โรงเรียนสาธิตละอออุทิศ มหาวิทยาลัยสวนดุสิต
๖. ครูชำนาญการ โรงเรียนรัตนโกสินทร์สมโภชบางเขน
๗. หัวหน้าฝ่ายวัดผลและทะเบียน โรงเรียนเซนต์คาเบรียล
๘. หัวหน้ากลุ่มงานบริหารวิชาการ โรงเรียนวัดช่างเหล็ก
๙. ผู้ช่วยผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการ โรงเรียนราชินีบน
๑๐. ผู้อำนวยการ โรงเรียนโยธินบูรณะ
๑๑. ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายวิชาการและการเรียนรู้ตลอดชีวิต มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
๑๒. อาจารย์คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยสวนดุสิต
๑๓. ผู้อำนวยการศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้ เขตพญาไท

■ **กลุ่มที่ ๓ นักเรียน/นักศึกษา และผู้ปกครอง**

๑. นักศึกษามหาวิทยาลัยนวมินทราชินา
๒. นักศึกษามหาวิทยาลัยมหิดล
๓. นักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

๔. นักศึกษาฝึกสอนโรงเรียนวัดประยูรวงศาวาส
๕. ผู้ปกครองนักเรียนโรงเรียนศรีอยุธยา ในพระอุปถัมภ์ฯ
๖. ผู้ปกครองนักเรียนโรงเรียนเซนต์คาเบรียล
๗. ผู้ปกครองนักเรียนโรงเรียนสาธิตละอออุทิศ
๘. ผู้ปกครองนักเรียนโรงเรียนสตรีวิทยา
๙. ผู้ปกครองนักเรียนโรงเรียนสามเสนวิทยาลัย
๑๐. ผู้ปกครองนักเรียนโรงเรียนโยธินบูรณะ
๑๑. รองเลขาธิการสภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย

■ **กลุ่มที่ ๔ ภาคเอกชน**

๑. บริษัท ทู คอรัปอเรชั่น จำกัด
๒. บริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน)
๓. บริษัท เอดู พาร์ค จำกัด
๔. สภาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย
๕. สมาคมธนาคารไทย
๖. สถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์

■ **กลุ่มที่ ๕ นักวิชาการ/ผู้ทรงคุณวุฒิทางการศึกษา**

๑. นางสุทธศรี วงษ์สมาน	ผู้ทรงคุณวุฒิ
๒. นางสาวจุไรรัตน์ แสงบุญนำ	ผู้ทรงคุณวุฒิ
๓. นายรังสรรค์ มณีเล็ก	ผู้ทรงคุณวุฒิ
๔. นางสาววิภา ลีคนาพรวิสิฐ	สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา
๕. นายสนธยา จินตามุกข์	สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา
๖. นายเบ๊งค์ งามอรุณโชติ	สถาบันนโยบายวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและนวัตกรรม
๗. ผู้ช่วยศาสตราจารย์เกียรติขจร โสภนาภรณ์	มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา
๘. ผู้ช่วยศาสตราจารย์จินดา ยืนยงชัยวัฒน์	มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา
๙. ผู้ช่วยศาสตราจารย์เกียรติอนันต์ ล้วนแก้ว	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
๑๐. รองศาสตราจารย์ปริญญา มีสุข	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี
๑๑. รองศาสตราจารย์พร้อมพิไล บัวสุวรรณ	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
-

หน่วยงานที่ร่วมพิจารณา ร่าง กรอบทิศทางการวิจัยทางการศึกษาของชาติ พ.ศ. ๒๕๖๗ - ๒๕๗๐
เมื่อวันศุกร์ที่ ๙ สิงหาคม ๒๕๖๗
ณ ห้องประชุมกำแหง พลางกูร ชั้น ๓ อาคาร ๕๖ ปี
สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา

๑. สภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

นางสาวภัทรพร เลี้ยววงศ์ ผู้เชี่ยวชาญด้านการลงทุนพัฒนาสังคม

๒. สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.)

๑) รศ.ดร.ปัทมาวดี โพชนุกูล ผู้อำนวยการ สกสว.

๒) นางสาวเสาวภาคย์ ทวีสุข นักวิชาการ

๓) นางสาวศุภธิดา ศิริวงศ์ นักวิชาการ

๓. กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม

นางสาวเสาวลักษณ์ พ่วงทรัพย์ นักวิชาการศึกษาคำนาถการ

๔. สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (วช.)

นางสาวชนิดา เลิศศลารักษ์ นักวิเคราะห์นโยบายและแผนชำนาญการพิเศษ

๕. องค์การยูนิเซฟ ประเทศไทย

๑) ดร. อาร์ตี้ เซจิ หัวหน้าฝ่ายการศึกษา

๒) ดร.รังสรรค์ วิบูลย์อุปถัมภ์ เจ้าหน้าที่ด้านการศึกษา

๖. สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (TDRI)

นายพงศ์ทัศ วนิชานันท์ นักวิจัยอาวุโส

คณะอนุกรรมการสภาการศึกษาด้านวิจัย เทคโนโลยีดิจิทัล และนวัตกรรม
 ที่ร่วมพิจารณา ร่าง กรอบทิศทางกรวิจัยทางการศึกษาของชาติ พ.ศ. ๒๕๖๗ - ๒๕๗๐
 เมื่อวันที่ ๑๙ กันยายน ๒๕๖๗
 ณ ห้องประชุมสิปปนนท์ เกตุทัต สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา

๑. ศาสตราจารย์เกียรติคุณประสิทธิ์ วัฒนภา	ประธานอนุกรรมการ
๒. ศาสตราจารย์อภิชาติ จิตต์เจริญ	อนุกรรมการ
๓. ศาสตราจารย์เกียรติคุณอมร ลีลารัมย์	อนุกรรมการ
๔. นายจรัส เล่ห์สิงห์	อนุกรรมการ
๕. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประมา ศาสตรระจุก	อนุกรรมการ
๖. นายถาวร ชลชัย	อนุกรรมการ
๗. นายรังสรรค์ มณีเล็ก	อนุกรรมการ
๘. นางสุทศศรี วงษ์สมาน	อนุกรรมการ
๙. นายสุภกร บัวสาย	อนุกรรมการ
๑๐. ผู้ช่วยเลขาธิการสภาการศึกษา
(นายภูมิพัทธ์ เรืองแหล่)	อนุกรรมการ
๑๑. ผู้อำนวยการสำนักวิจัยและพัฒนาการศึกษา
(นางสาวรุ่งนภา จิตรโรจนรักษ์)	อนุกรรมการและเลขานุการ
๑๒. ผู้อำนวยการสำนักเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการศึกษา
(นางสาวช่อบุญ จิราภาพ)	ผู้ช่วยเลขานุการ
๑๓. ผู้แทนสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ
(นายชินโชติ มะเสริญ)	ผู้ช่วยเลขานุการ
๑๔. ผู้แทนสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
(นางสาวเปรมฤทัย เลิศบำรุงชัย)	ผู้ช่วยเลขานุการ
๑๕. ผู้แทนสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา
(นายนิรุจน์ บุตรแสนดี)	ผู้ช่วยเลขานุการ
-

ผู้ทรงคุณวุฒิที่อ่านและพิจารณา
ร่าง กรอบทิศทางการวิจัยทางการศึกษาของชาติ พ.ศ. ๒๕๖๗ - ๒๕๗๐

ดร. กฤษณพงศ์ กีรติกร นายกสภามหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ประธานมูลนิธิรางวัลสมเด็จเจ้าฟ้ามหัจจุรี
อดีตรองเลขาธิการคณะกรรมการการอุดมศึกษา และอดีตรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวง
ศึกษาธิการ

ดร.ชัยยศ อิ่มสุวรรณ์ อดีตรองปลัดกระทรวงศึกษาธิการ และอดีตรองเลขาธิการสภาการศึกษา

ดร.รังสรรค์ มณีเล็ก อดีตรองเลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

การจัดทำรอบทิศทางการวิจัยทางการศึกษาของชาติ พ.ศ. ๒๕๖๘ - ๒๕๗๐

ที่ปรึกษา

ดร. อรรถพล สังขวาสี	เลขาธิการสภาการศึกษา (๑ ตุลาคม ๒๕๖๖ - ๓๐ กันยายน ๒๕๖๗)
รศ.ดร.ประวิต เอราวรรณ์	เลขาธิการสภาการศึกษา (ตั้งแต่ ๑ ตุลาคม ๒๕๖๗)
ดร.ภูมิพัทธ์ เรืองแท้	ผู้ช่วยเลขาธิการสภาการศึกษา

ผู้วิจัย วิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูล เรียบเรียง และเขียนรายงาน

ดร.รุ่งนภา จิตรโรจนรักษ์	ผู้อำนวยการสำนักวิจัยและพัฒนาการศึกษา สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา
--------------------------	---

ผู้ช่วยวิจัย

ดร.วิภาดา วานิช	นักวิชาการศึกษานำานุกรพิเศษ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา
นางสาวดวงดาว ศิลาอาศน์	นักวิชาการศึกษานำานุกรพิเศษ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา